

ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΑΡΧΑΙΑΣ - ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ - ΝΕΑΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ
ΣΥΝΩΝΥΜΩΝ - ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ - ΣΥΝΘΕΤΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

αάατος

αναβαλλόμενος

ΠΑΠΥΡΟΣ

© 1981, 2000, 2008, 2013 COPYRIGHT ΤΗΣ ΠΑΠΥΡΟΣ ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ Α.Ε.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΑΠΥΡΟΣ

Βουκουρεστίου 18, 10671 Αθήνα

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου ανήκουν στην Πάπυρος Γραφικάί Τέχναι Α.Ε. και προστατεύονται από τις διεθνείς συμβάσεις.

Κανένα τμήμα ή μέρος του έργου δεν επιτρέπεται να αναδημοσιευθεί ή να αναπαραχθεί ή να χρησιμοποιηθεί με καμιά μορφή και με οποιοδήποτε μέσο, ηλεκτρονικό ή μηχανικό, συμπεριλαμβανομένης και της φωτοαντιγραφής ή της εγγραφής σε μαγνητοταινία ή δίσκο, χωρίς την προηγούμενη άδεια του εκδότη.

ISBN 978-960-486-061-6

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ

Ο Εκδοτικός Οργανισμός Πάπυρος παρουσιάζει στο αναγνωστικό κοινό το Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας, ένα μνημειώδες έργο, έκτασης 13 τόμων, που εκπονήθηκε με στόχο να αποτυπώσει τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας από τους αρχαίους χρόνους ως τις μέρες μας. Το Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας δημιουργήθηκε και κυκλοφόρησε παράλληλα με την α' έκδοση της 61τομης Εγκυκλοπαίδειας Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα (1981-1996). Στην παρούσα έκδοσή του το λημματολόγιο του λεξικού εμπλουτίστηκε με εκατοντάδες λήμματα από όλο το φάσμα των γλωσσικών χρήσεων, επιστημονικών και μη, ώστε να καλυφθούν γνωστικοί τομείς αιχμής και όροι (πληροφορικής, τεχνολογίας κ.λπ.) που εμφανίστηκαν και εδραιώθηκαν στη χρήση τα τελευταία χρόνια.

Το Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας συντάχθηκε υπό τη γενική εποπτεία των εκδοτών της Εγκυκλοπαίδειας Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα, Γιάννη Α. Πουρνάρα και Ειρήνης Πουρνάρα. Στον σχεδιασμό του και τη συγκρότησή του σημαντική υπήρξε η συμβολή του καθηγητή της Γλωσσολογίας Γεωργίου Μπαμπινιώτη, ο οποίος είχε την εποπτεία των γλωσσολογικού περιεχομένου λημμάτων της Εγκυκλοπαίδειας Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα. Στη σύνταξη και την επιμέλεια του λεξικού συνεργάστηκαν, κατά την πολυετή περίοδο της συγγραφής του, ο καθηγητής της Φιλολογίας Γεράσιμος Χρυσάφης και οι φιλόλογοι Βίκτωρ Αθανασιάδης, Ναπολέων Μήτσης (πλέον καθηγητής της Γλωσσολογίας), Νίκος Γεροντάρης, Ευγένιος Σπανός, Νίκος Μπουγάς, Αλέξανδρος Μπεκίαρης, καθώς και οι Μαρία Ζαφειράτου, Κωνσταντίνα Κωστοπούλου, Μαριάννα Φαφαλιού, Αριστέα Ακριτίδου, Ελένη Γιαννακάκη, Κατερίνα Γιαννακοπούλου, Ελένη Γιαννακοπούλου, Ασημίνα Αναγνωστοπούλου, αλλά και οι εκατοντάδες Έλληνες επιστήμονες που συνεργάστηκαν με την Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα. Στην παρούσα έκδοση του λεξικού συνεργάστηκαν επίσης οι Παναγιώτης Σουλτάνης, Κλεοπάτρα Καλαφατά, Σπύρος Καραμπαλής και Νίκος Κουμπιάς.

Όπως προαναφέρθηκε, το Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας περιέχει τον θησαυρό της αρχαίας, της μεσαιωνικής (βυζαντινής)

και της νεότερης γλώσσας μας. Ως προς την αρχαία και τη μεσαιωνική γλώσσα, για να μην προστεθεί απλώς ένα ακόμη λεξικό στα υπάρχοντα –ξένα κυρίως– ειδικά λεξικά, αλλά για να δοθεί στον Έλληνα αναγνώστη ένα πραγματικά νέο, πλήρες και εκσυγχρονισμένο όργανο πληροφόρησης, ακολουθήθηκαν οι εξής αρχές:

1) Δεν συμπεριλήφθηκε στο λεξικό οποιαδήποτε αρχαία και μεσαιωνική λέξη απαντά στα ειδικά λεξικά, αλλά επελέγη και εξαντλήθηκε, κατά το δυνατόν, το λεξιλόγιο των «δόκιμων» αρχαίων και βυζαντινών συγγραφέων, το λεξιλόγιο δηλαδή των κειμένων που διδάσκονται στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης και εκείνων στα οποία μπορεί να εντυπώσει κάθε μορφωμένος αναγνώστης. Ακόμη συμπεριλήφθηκε στο Λεξικό κάθε ελληνική λέξη που –ασχέτως του συγγραφέα όπου απαντά– παρουσιάζει ενδιαφέρον (ιστορικό, σημασιολογικό, μορφολογικό κ.λπ.) για τη νεότερη γλώσσα μας.

2) Το βάρος στην πραγμάτευση κάθε γλωσσικού λήμματος της περιόδου αυτής επικεντρώθηκε σκόπιμα στη σημασιολογική ιστορία των λέξεων, που φαίνεται ανάγλυφα τόσο στην παράθεση των διαφόρων σημασιών κατά γενετική-χρονολογική τάξη όσο και στην ετυμολογία των λέξεων.

3) Για πρώτη φορά σε ελληνικό λεξικό –στην έκταση και με τον τρόπο που επιχειρείται εδώ– αποτυπώθηκε συστηματικά η ετυμολογία των λέξεων, σύμφωνα με τις κατεξοχήν έγκυρες πηγές, όπως τα ετυμολογικά λεξικά του Frisk, του Chantraine ή του Pokorny.

Ως προς τη νεοελληνική μας γλώσσα, κύριος στόχος του επιτελείου συντάξεως του λεξικού ήταν να διαμορφωθεί ένα πραγματικά «συγχρονικό» λεξικό της Νεοελληνικής, δηλαδή ένα έγκυρο, επιστημονικά –βάσει αρχών– συντεταγμένο λεξικό, που να περιγράφει πιστά τη λεξιλογική (σημασιολογική) κατάσταση της ζωντανής μας γλώσσας, αλλά και να αποτυπώνει τον διαλεκτικό της πλούτο.

Αντίθετα προς τις λέξεις που η ίδια η χρήση και η εξέλιξη της γλώσσας έχουν θέσει στο περιθώριο και που γι' αυτό ήταν επιβεβλημένο να μην περιληφθούν στο λεξικό, υπάρχει ένα άλλο πλήθος νέων λέξεων, που ανταποκρίνεται στις ανάγκες της σύγχρονης επιστημονικής, τεχνολογικής, κοινωνικής, πολιτιστικής κ.λπ. πραγματικότητας. Στο λεξικό αποτυπώθηκαν και συμπεριλήφθηκαν τα περισσότερα από τα νέα λεξιλογικά στοιχεία, που δεν εκφράζουν μόνο τη σκέψη, τη νοο-

τροπία και τη στάση του Έλληνα όπως απεικονίζεται στη γλώσσα, αλλά και την όλη δομή και οργάνωση των διαφόρων μορφών δραστηριότητας (πνευματικής, πολιτιστικής, κοινωνικής τεχνολογικής κ.λπ.) του νεότερου ελληνισμού.

Όσον αφορά την ορθογραφία, στην παρούσα έκδοση τηρήθηκαν οι ορθογραφικές επιλογές της πρώτης έκδοσης, με ορισμένες διαφοροποιήσεις που αφορούν κυρίως τον τονισμό των λέξεων (κατάργηση του τόνου από το άρθρο στη γενική πτώση ενικού και πληθυντικού, κατάργηση του τόνου από τους μονοσύλλαβους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας κ.ά.).

Εν κατακλείδι, το Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας είναι ένας γλωσσικός θησαυρός που δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να αναζητήσει λεξιλογικό υλικό από όλες τις περιοχές της ελληνικής γλώσσας, αλλά και να αποκτήσει εικόνα της σημασιολογικής και τυπολογικής εξέλιξης των λεξικών στοιχείων. Με τον τρόπο αυτό αναδεικνύει επίσης τη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν, συνδυάζοντας τη διαχρονία με τη συγχρονία. Κάθε λεξικογραφικό έργο, δεν είναι μια ψυχρή παράθεση τύπων, όρων και ερμηνευμάτων, αλλά εκφράζει ένα πολιτισμικό περιεχόμενο: οι λέξεις είναι τα κλειδιά για τη σκέψη και την υλική πραγματικότητα. Και το παρόν λεξικό παρουσιάζει μέσα από τις σελίδες του την πολιτισμική διαδρομή χιλιετιών που διήνυσε ο ελληνισμός από τους μυκηναϊκούς χρόνους ως την αυγή του 21ου αιώνα.

Οργάνωση και λειτουργία του Λεξικού

Κάθε λήμμα του λεξικού δίνεται με απόλυτη αλφαβητική σειρά.

Το γλωσσικό λήμμα δίνεται στον βασικό (μορφολογικό) του τύπο και χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα η γλωσσική χρήση του, αν δηλαδή η λέξη είναι νεοελληνική, μεσαιωνική ή αρχαία. Παρά το γεγονός ότι οι χρονολογικές τομές στη γλώσσα είναι πάντοτε αυθαίρετες και συμβατικές, ως ασφαλέστερα όρια για τη μετάβαση από την Αρχαία στη Μεσαιωνική Ελληνική και από τη Μεσαιωνική στη Νεοελληνική θεωρήσαμε τον 6ο και τον 15ο αι. αντιστοίχως. Ο χαρακτηρισμός του λήμματος ως αρχαίου, μεσαιωνικού ή νεότερου έγινε με βάση αυτές τις χρονολογικές οριοθετήσεις.

Ο νεοελληνικός τύπος της λέξης δεν έχει κανένα διακριτικό, αφού το λεξικό συντάσσεται στη Νεοελληνική. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, μέσα σε παρένθεση, δίνεται η ταυτότητα του λήμματος:

(Α) για το αρχαίο, (Μ) για το μεσαιωνικό.

Αν μια λέξη έχει τον ίδιο μορφολογικό τύπο στην Αρχαία και τη Νεοελληνική ή στη Μεσαιωνική και τη Νεοελληνική ή στην Αρχαία και τη Μεσαιωνική, τότε υπάρχουν αντιστοιχίες ως χαρακτηρισμοί: (ΑΝ), (ΜΝ), (ΑΜ).

Αν ο νεοελληνικός τύπος μιας λέξης διαφέρει μορφολογικά από τον αρχαίο ή τον μεσαιωνικό, ακόμη και στην περίπτωση που η μορφολογική αυτή διαφορά βρίσκεται μόνο στις καταλήξεις, τότε προτάσσεται ο νεοελληνικός τύπος και ακολουθεί μέσα σε παρένθεση ο αρχαίος ή μεσαιωνικός τύπος με πρόταξη του χαρακτηρισμού:

Α ή Μ ή ΑΜ.

Αν δύο λέξεις εμφανίζονται με τον ίδιο τύπο, διαφέρουν όμως σημασιολογικά και ετυμολογικά, διακρίνονται με τις ενδείξεις (Ι), (ΙΙ).

Όταν οι σημασίες που έχει μια λέξη είναι περισσότερες από μία, τότε τα ερμηνεύματα δίνονται με αριθμημένη διαδοχή: 1, 2, 3...

Κάθε ενότητα ερμηνευμάτων διακρίνεται από την άλλη με το διαχωριστικό σύμβολο ||.

Το **ερμηνεύμα** κάθε λήμματος δίνεται αμέσως μετά τον χαρακτηρισμό της λέξης (αν δηλαδή είναι νεοελληνική, αρχαία ή μεσαιωνική). Αν μία λέξη έχει κοινές σημασίες στη Νεοελληνική, την Αρχαία ή τη Μεσαιωνική, τότε προηγείται η παράθεση των κοινών ερμηνευμάτων. Ακολουθούν διαδοχικά τα ερμηνεύματα που αντιστοιχούν είτε στη Νεοελληνική και τη Μεσαιωνική είτε στη Νεοελληνική και την Αρχαία με τις αντιστοιχίες ενδείξεις, π.χ. (νεοελλ.-μσν.).

αγκάθι το 1. λεπτή και μυτερή εκβλάστηση φυτών, αγκίδα. 2.

αγήρατος / αγήρατος, -ον (Α): αυτός που δεν γερνά, άφθατος,

αβλαβής -ές (ΑΝ) (Α άβλαβής, -ές) [βλάβη]: 1. (με παθ. σημ.) αυτός που δεν έπαθε, δεν έχει υπο-

άβατος -η, -ο (Α άβατος, -ον) [βαίνω]: απάτητος, απροσπέλαστος, αδιάβατος, δυσπρόσιτος. ||

άβιος (Ι) / άβιος, -ον (Α): 1. αυτός που δεν μπορεί κανείς να τον ζητήσει, να τον υποστεί, να τον ανεχθεί. 2. αυτός που του λείπουν τα αναγκαία της ζωής, φτωχός, άπορος. 3. (πιθ.) νομάς. [ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βίος].

άβιος (ΙΙ) / άβιος, -ον (Α): πλούσιος. [ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (επιτ.) + βίος (= περυσία)].

αγάπη η (Α άγάπη): 1. αγαθά αισθημάτων, φιλική διάθεση, στοργή, τρυφερότητα για κάποιον ή κάτι. 2. γενετήσια έλξη ή πόθος, έρωτας. 3. (και ως προσαγόρευση) το αγαπημένο πρόσωπο. || (νεοελλ.-μσν.) 1. εκδήλωση της χριστιανικής αγάπης, φιλανθρωπία, αλτρουισμός. 2. συμφι-

Όταν μια λέξη αποκτά ειδική σημασία και χρησιμοποιείται σε μια ορισμένη φράση, τότε παρατίθεται ολόκληρη η σχετική φράση μετά την ένδειξη (φρ.). Με τη φράση ή τις φράσεις που ακολουθούνται από το ερμηνεύμα τους ολοκληρώνεται το ερμηνευτικό φάσμα του γλωσσικού λήμματος.

Ερμηνεύματα που αντιστοιχούν αποκλειστικά και μόνο στη Νεοελληνική έχουν την ένδειξη (νεοελλ.), ερμηνεύματα που αντιστοιχούν αποκλειστικά στη Μεσαιωνική έχουν την ένδειξη (μυν.) και όσα αντιστοιχούν αποκλειστικά στην Αρχαία έχουν την ένδειξη (αρχ.).

Τα ερμηνεύματα δίνονται με τάξη εξελικτική, με τρόπο δηλαδή που δείχνει τη σημασιολογική εξέλιξη της λέξης, προχωρώντας από τα βασικά και κυριολεκτικά ερμηνεύματα στα συνεκδοχικά, μεταφορικά κ.λπ.

αγάπη η (Α ἀγάπη): 1. αγαθά αισθήματα, φιλική διάθεση, στοργή, τρυφερότητα για κάποιον ή κάτι· 2. γενετήσια έλξη ή πόθος, έρωτας· 3. (και ως προσαγόρευση) το αγαπημένο πρόσωπο· || (νεοελλ.-μυν.) 1. εκδήλωση της χριστιανικής αγάπης, φιλανθρωπία, αλtruισμός· 2. συμπύλωση, ομόνοια, ειρήνη· || (νεοελλ.) 1. εκδήλωση των αγαθών αισθημάτων, στοργή, αφοσίωση· 2. προτίμηση· 3. (ως κύριο όνομα) η Αγάπη· ο εσπερινός του Πάσχα, η δεύτερη Ανάσταση· 4. (φρ.) «για την αγάπη κάποιου», για το χατίρι του· «είμαστε στις αγάπες μας», είμαστε στην περίοδο αγαθών σχέσεων «κάνω αγάπη με κάποιον», συμφιλιώνομαι, μονοιάζω· || (μυν.) 1. χαιρετισμός σεβασμού, ασπασμός· 2. (για έθνη) συνθηκολόγηση, συμμαχία· || (αρχ.) η αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους και αντίστροφα.

Όταν η λέξη απαντά στη Μυκηναϊκή, δίνεται ο αντίστοιχος τύπος με τη διεθνώς καθιερωμένη μεταγραφή του στη Λατινική και η σημασία της. Η ενσωμάτωση στο Λεξικό των Λέξεων που αποκρυπτογραφήθηκαν από τις πινακίδες της Γραμμικής γραφής Β αποσκοπεί κυρίως στο να αποκαλύψει στον αναγνώστη το απώτερο παρελθόν της ελληνικής γλώσσας.

άγγελος ο (Α ἄγγελος): 1. αυτός που φέρνει ειδήσεις, αγγελιαφόρος· 2. αόρατο ον, πνεύμα που

Στη Μυκην. η λ. απαντά σε πινακίδα στην Πύλο και σημαίνει επάγγελμα ή αξίωμα (a-ke-ro)

Ο αστερίσκος στο τέλος της λέξης είναι παραπεμπτικό σύμβολο για τον ακριβή τύπο, στον οποίο πρέπει να αναζητηθεί το ερμηνεύμα.

Όταν όμως ο τύπος στον οποίο γίνεται η παραπομπή δεν έχει ημματογραφηθεί ως ανεξάρτητο λήμμα, τότε ο αστερίσκος ακολουθείται από παρένθεση, όπου διευκρινίζεται το λήμμα μέσα στο οποίο πρέπει να αναζητηθεί ο παραπεμπόμενος τύπος.

Η ετυμολογία του λήμματος (δηλαδή η αναζήτηση της προέλευσης της λέξης) δίνεται μετά το ερμηνεύμα και αποτελεί χωριστή ενότητα που περικλείεται σε αγκύλες [] με τη συντομογραφική ένδειξη ΕΤΥΜΟΛ.

Στην ετυμολογία των λέξεων χρησιμοποιούνται για την εξοικονόμηση χώρου πλήθος συντομογραφίες (λ.χ. πιθ., γοθθ., γερμ., αγγλ., σλαβ. κ.λπ.), που η πλήρης γραφή τους μπορεί να αναζητηθεί στον Πίνακα Συντομογραφιών. Ειδικά στην ετυμολογική ανάπτυξη του λήμματος χρησιμοποιείται υποχρεωτικά ο καθιερωμένος επιστημονικός γλωσσολογικός συμβολισμός, με τον οποίο ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης πρέπει να εξοικειωθεί.

αγαπώντας / αγαπώντας (επίρρ.) (Α· αγαπητός* (βλ. αγαπητός).

αγαθός -ή, -ό (Α αγαθός, -ή, -όν): καλός, χρηστός, ενάρετος· || (νεοελλ.) 1. καλόψυχος, άκακος· 2. υπερβολικά εύπιστος, αφελής, ανόητος· 3. (το ουδ. ως ουσ.) το αγαθό*· || (αρχ.) 1. συνετός, φρόνιμος· 2. ευγενής στην καταγωγή· 3. γένναϊος, ανδρείος·

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθ. συνδέεται με το γοθθ. *gōþs*, γερμ. *gut* (= καλός), αγγλ. *good* (= καλός), τα αρχ. σλαβ. *god* (= έγκαιρος, στην κατάλληλη ώρα, προβλ. ελλ. *ωραίος*), *goditi* (= αρεστός) ή με το σάνσκριτ. *gádhyā* (= ό τι κρατιέται γερά), αν δεχτούμε ό τι η ΙΕ ρ. **ghādʰ-* αρχικά σήμαινε «αγκαλιάζω», «κρατώ γερά» (πρβλ. ελλ. *ἀ-γαθ-ίς* < **smi-ghadhi-*). Ο τύπος *ἀγαθός* πιθ. < *ἀ-αθροιστ.* + *καθός*, που μαρτυρείται στο «*ἀκαθόν· ἀγαθόν*» του Ηούχιου. Η τροπή του κ σε γ πιθ. οφείλεται σε επί-

Ο αστερίσκος που τίθεται στην αρχή μιας λέξης δηλώνει τύπο αμάρτυρο, υποθετικό, δηλαδή τύπο που υποτίθεται ως αρχικός ή ως αναγκαία ενδιάμεση βαθμίδα για τον σχηματισμό της λέξης που ετυμολογείται. Στον τύπο αυτόν φτάνουμε με τη μέθοδο της επανασύνθεσης, εξωτερικής ή εσωτερικής, από υλικό που προέρχεται από συγγενείς γλώσσες (εξωτερική επανασύνθεση) ή από την ίδια την ελληνική γλώσσα (εσωτερική επανασύνθεση) λ.χ., *krd- > κραδίη, καρδιά, *yēk*rt > ήπαρ, *kmtom > ἐκάτόν.

Οι γωνιώδεις αγκύλες (τα σύμβολα < >) δηλώνουν προέλευση, αντικαθιστούν δηλαδή τη φράση «προέρχεται από...».

Το σύμβολο + δηλώνει τη σύνθεση δύο λέξεων ή δύο λεξιλογικών στοιχείων.

Σε λέξεις σημαντικές για την εξέλιξη μιας έννοιας παρατίθεται και η ιστορία της λέξης. Με τον τρόπο αυτό φωτίζεται η λειτουργικότητα της έννοιας στις διάφορες περιόδους του ελληνικού πολιτισμού, από τους Ομηρικούς Χρόνους μέχρι τη Βυζαντινή ή και τη Νεότερη Εποχή. Η ιστορία της λέξης δίνεται στους μεγάλους σταθμούς της και σε συσχετισμό προς άλλες λέξεις, με τις οποίες έχει σημασιολογική συνάφεια ή με τις οποίες είναι ανταγωνιστική.

Στις περιπτώσεις όπου χρειάζεται να διεισδυθεί η ενότητα μιας ολόκληρης οικογένειας λέξεων, παρατίθενται οι παράγωγες λέξεις με την ένδειξη ΠΑΡ.

Όπου χρειάζεται να δειχθούν οι δυνατότητες συνθέσεως που έχει μία λέξη, παρατίθενται οι σύνθετες λέξεις με την ένδειξη ΣΥΝΘ.

Οι παράγωγες λέξεις δεν ετυμολογούνται. Σ' αυτές μέσα σε αγκύλες [], αμέσως μετά τον χαρακτηρισμό του λήμματος, δηλώνεται μόνον η ετυμολογική τους σύνδεση με την πρωτογενή λέξη, στην οποία πρέπει κανείς να αναζητήσει την ετυμολογία τους.

Η ετυμολογία περιλαμβάνει όχι απλώς την ετυμολόγηση των καθαρά γλωσσικών λημμάτων αλλά και των επιστημονικών όρων. Στην περίπτωση αυτή δηλώνεται, όποτε είναι δυνατόν, η γλωσσική ή εθνική ταυτότητα του όρου, ο τρόπος παραγωγής του και ακολούθως ο τρόπος μεταφοράς του στην ελληνική.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθανότατα συνδέεται με το γοθ. *gōþs*, γερμ. *gut* (= καλός), αγγλ. *good* (= καλός), τα αρχ. σλαβ. *god* (= έγκαιρος, στην κατάλληλη ώρα, πρβλ. ελλ. *ωραίος*), *goditi* (= αρεστός) ή με το σανσκρ. *gādhyā* (= ό,τι κρατιέται γερά), αν δεχτούμε ότι η ΙΕ ρ. **ghadh-* αρχικά σήμαινε «αγκαλιάζω», «κρατώ γερά» (πρβλ. ελλ. *ἀ-γαθ-ίς* < **gh-gdhahi-*). Ο τύπος *ἀγαθός* πιθανότατα < *ἀ-αθροιστ. + καθός*, που μαρτυρείται στο «*ἀκάθον· ἀγαθόν*» του Ησυχίου. Η τροπή του κ σε γ πιθανότατα οφείλεται σε επίδραση του *ἀγα-ῶνα*.

Αρχικά η λέξη δεν έχει θητική σημασία. Στα Ομηρικά Έπη δηλώνει τον «γενναίο» (Ιλ. Ρ 631), τον «ευγενή στην καταγωγή» (Ιλ. Φ 109), τον «έμπειρο», τον «ικανό σε κάτι» (Ιλ. Β 408) και τον «συνετό» (πρβλ. «φρόνιμο» (Ιλ. Ν 666). Η θητική σημασία αποκτάται κατά τον 6ο π. Χ. αιώνα, ενώ στους Αττικούς συγγραφείς και στη φιλ. «καλός *κἀγαθός*» αποτελεί το ένα από τα δύο συνθετικά στοιχεία μιας κοινωνικής αξίας και ενός παιδαγωγικού ιδεώδους, που επιζητεί τη σύμμετρη ανάπτυξη σώματος και ψυχής. Η λέξη στην Αρχαιότητα βρίσκει συνεχή ανταγωνισμό με συνώνυμες λέξεις, όπως *καλός*, *έσθλος* και τελικά παραμερίζεται από το *καλός*.

ΠΑΡ. (αρχ.) *ἀγαθότης*, *ἀγαθύνω*, *ἀγαθῶ*, *ἀγαθωσύνη* (νεοελλ.) *αγαθών, αγαθιάρες, αγαθούτσικος*.

ΣΥΝΘ. (αρχ.) *ἀγαθοειδής*, *ἀγαθοεργός*, *ἀγαθοποιός* (νεοελλ.) *αγαθόπιστος, αγαθοπροαίρετος, αγαθοφέρων* κ.ά.).

αβρύνω / **αβρύωνω** (Α) [αβρύος]: Ι. (νεοεργ.) Ι. κάνω κάτι αβρό, μαλακό· 2. καλλωπίζω, ομορφαίνω, στολίζω.

αγγειοτασίνη η (άλλες ονομασίες: αγγειοτονίνη, αγγειοπιεσίνη, υπεργειοτασίνη, αγγειοτενσίνη).

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + *τάση* + *-ίνη*, απόδοση στα Ελληνικά ξεν. όρου, πρβλ. αγγλ. *angiotensin*, νόθο σύνθ. < ελλ. *αγγείο* + *-tens-* (< της αγγλ. *λ. tension*, τάση) + *-in* (πρβλ. *-ίνη*)].

Συντομογραφίες

Α αρχαίο
αγγλ. αγγλικός, -ή, -ό
Αγιολ. Αγιολόγιο, Αγιολογία
Αγρ. Οικ. Αγροτική Οικονομική
ΑΕ Ανώνυμη Εταιρεία
ΑΕΙ Ανώτατα Εκπαιδευτικά
Ιδρύματα
Αερων. Αεροναυτική
Αεροπ. Αεροπορία
Αθλ. Αθλητισμός
αθροιστ. αθροιστικός, -ή -ό
αι. αιώνας
Αιγυπτ. Αιγυπτιολογία
αιολ. αιολικός, -ή, -ό
Αισθητ. Αισθητική
Ακουστ. Ακουστική
ακρωτ. ακρωτήριο
αλβαν. αλβανικός, -ή, -ό
αλλ. αλλιώς
ΑΜ αρχαίο-μεσαιωνικό
αμερικ. αμερικανικός, -ή, -ό
αμτβ. αμετάβητος, -η, -ο
αμτβλ. αμετάβλητος, -η, -ο
αμφβλ. αμφίβολος, -η, -ο
ΑΝ αρχαίο-νεοελληνικό
αναθ. αναθεωρημένος, -η, -ο
ανατ. ανατύπωση
Ανατ. Ανατομία
ανδρων. ανδρωνυμικό
ανέκδ. ανέκδοτος, -η, -ο
Ανθρωπολ. Ανθρωπολογία
αντιθ. αντίθετος, -η, -ο
αντικ. αντικείμενο
αντίστ. αντίστοιχος
αντων. αντωνυμία
αόρ. αόριστος
αορστλ. αοριστολογικός
ΑΠ Άρειος Πάγος
απλολ. απλολογία (-ικός, -ή, -ό)
αποθ. αποθετικός
Αποκ. Αποκάλυψη
απόλ. απόλυτος
Απολογ. Απολογητική
απόσπ. απόσπασμα
απρμφ. απαρέμφατο
απρσ. απρόσωπος
απφ. αποφαιτικός
αραβοτουρκ. αραβοτουρκικός, -ή, -ό
αραμ. αραμαϊκός, -ή, -ό
άρθρ. άρθρο
αριθ. αριθμός
Αριθ. *Αριθμοί* (β. της Βίβλου)
αριθμητ. αριθμητικός
αρκτ. αρκτικός
αρμεν. αρμενικός, -ή, -ό
αρσ. αρσενικός
αρχ. αρχαίος, -α, -ο
Αρχαιολ. Αρχαιολογία

Αρχιτ. Αρχιτεκτονική
Αστρον. Αστρονομία
Αστροφ. Αστροφυσική
ασυναίρ. ασυναίρετος, -η, -ο
αττ. αττικός, -ή, -ό
αφηρ. αφηρημένος
αφομ. αφομοίωση
αφρικ. αφρικανικός, -ή, -ό
β. βιβλίο
Βασιλ. *Βασιλείων*
(β. της Βίβλου)
βεβ. βεβαιωτικός
βεν. βενετικός, -ή, -ό
Βιβλ. Βίβλος, βιβλικός, -ή, -ό
Βιογεωγρ. Βιογεωγραφία
βιογρ. βιογραφία
Βιολ. Βιολογία
Βιομ. Βιομηχανία
Βιοφ. Βιοφυσική
Βιοχ. Βιοχημεία
βλ. βλέπε
βοθη. βοηθητικός, -ή, -ό
βοιωτ. βοιωτικός, -ή, -ό
Βοτ. Βοτανική
βουλγ. βουλγαρικός, -ή, -ό
βραχυγρ. βραχυγραφία
Βυζ. Βυζάντιο
βυζαντ. βυζαντινός, -ή, -ό
γαλατ. γαλατικός, -ή, -ό
γαλλ. γαλλικός, -ή, -ό
γεν. γενική
Γέν. *Γένεσις* (β. της Βίβλου)
Γενετ. Γενετική
γερμ. γερμανικός, -ή, -ό
Γεωγρ. Γεωγραφία
Γεωδ. Γεωδαισία
Γεωλ. Γεωλογία
Γεωμ. Γεωμορφολογία
Γεωπ. Γεωπονία
Γεωργ. Γεωργία (-ικός, -ή, -ό)
Γεωφ. Γεωφυσική
Γεωχ. Γεωχημεία
Γλυπτ. Γλυπτική
Γλωσσ. Γλωσσολογία
γνωμ. γνωμικό
γοτθ. γοτθικός, -ή, -ό
γραμμ. γραμματικός, -ή, -ό
Γραμμ. Γραμματική
δαν. δανικός, -ή, -ό
Δαν. *Δανήλ* (β. της Βίβλου)
δ. γρφ. διαφορετική γραφή
δ. ερμ. διαφορετική ερμηνεία
Δευτ. *Δευτερονόμιο*
(β. της Βίβλου)
δηλ. δηλαδή
δημ. δημοτικός, -ή, -ό
δημδ. δημόδης
διαζ. διαζευκτικός

διάθ. διάθεση
διαλ. διάλεκτος (-ικός, -ή, -ό)
διεθν. διεθνής, -ές
Δικ. Δίκαιο
διόρθ. διόρθωση
δοτ. δοτική
δπλ. διπλογραφή/-ία
δύικ. δυικός
δωρ. δωρικός, -ή, -ό (-ισμός)
εβρ. εβραϊκός, -ή, -ό
έγκλ. έγκλιση
εγκλιτ. εγκλιτικός, -ή, -ό
εθν. εθνικός, -ή, -ό
Εθνολ. Εθνολογία
εικ. εικόνα
έκδ. έκδοση
εκκλ. εκκλησιαστικός, -ή, -ό
Εκκλ. Εκκλησία
εκφ. εκφορά, εκφέρεται
έκφρ. έκφραση
ελλ. ελληνικός, -ή, -ό
εμβ. εμβάδω
Εμπ. Εμπορικός, -ή, -ό
εμπρόθ. εμπρόθετος, -η, -ο
ενετ. ενετικός, -ή, -ό
ενν. εννοείται
Εντομολ. Εντομολογία
Έξ. *Έξοδος* (β. της Βίβλου)
επεκτ. επέκταση, επεκτείνεται
επιγρ. επιγραφή, επίγραμμα
επικ. επικός, -ή, -ό
επιστημον. επιστημονικός, -ή, -ό
επιφών. επιφώνημα
εσφ. εσφαλμένος, εσφαλμένα
ευρωπ. ευρωπαϊκός, -ή, -ό
ευφ. ευφημισμός (-ικός, -ή, -ό)
εύχρ. εύχρηστος
fragm. fragmentum, -a
Ζαχ. *Ζαχαρίας* (β. της Βίβλου)
Ζωολ. Ζωολογία
Ζωστ. Ζωοτεχνία
Ηθ. Ηθική
Ηλεκτρον. Ηλεκτρονική
θ. θέμα
θαμ. θαμιστικός
Θέατρ. Θέατρο, Θεατρολογία
Θεολ. Θεολογία
θετ. θετικός
θηλ. θηλυκός
Θρησκευοιολ. Θρησκευοιολογία
ιαπ. ιαπωνικός, -ή, -ό
ιατρ. ιατρικός, -ή, -ό
Ιατρ. Ιατρική
ιδιωμ. ιδίωμα (-τικός, -ή, -ό)
ΙΕ. ινδοευρωπαϊκός
Ιεζ. *Ιεζεκιήλ* (β. της Βίβλου)
Ιερ. *Ιερεμίας* (β. της Βίβλου)
ινδ. ινδικός, -ή, -ό

ιρλδ.	ιρλανδικός, -ή, -ό	Μετεωρ.	Μετεωρολογία	περιληπτ.	περιληπτικός
ισπ.	ισπανικός, -ή, -ό	μετθ.	μετάθεση (-τικός, -ή, -ό)	περσ.	περσικός, -ή, -ό
Ιστ.	Ιστορία, ιστορικός, -ή, -ό	Μετρολ.	Μετρολογία	Πετρογρ.	Πετρογραφία
ιταλ.	ιταλικός, -ή, -ό	μετφρ.	μετάφραση	πιθ.	πιθανός, -ή, -ό
ιων.	ιωνικός, -ή, -ό	Μηχανολ.	Μηχανολογία	πλάγ.	πλάγιος, -α, -ο
κ.		Μικρβλ.	Μικροβιολογία	πληθ.	πληθυντικός
κ.ά.	και άλλοι, -ες, -α	μιλ.	μίλι, μίλια	ποιητ.	ποιητικός, -ή, -ό
κ.α.	και ακολούθως, και άλλου	MNE	Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά του Γ. Χατζιδάκι	Ποιν.	Ποινικός, -ή, -ό
Καλ. Τέχν.	Καλές Τέχνες	Μουσ.	Μουσική	Πολιτειολ.	Πολιτειολογία
κατάλ.	κατάληξη	μσν.	μεσαιωνικός, -ή, -ό	Πολ. Μηχ.	Επιστήμη Πολιτικού Μηχανικού
καταχρ.	καταχρηστικός, -ή, -ό	μτφ.	μεταφορά (-ικός, -ή, -ό)	πολων.	πολωνικός, -ή, -ό
κατ' επέκτ.	κατ' επέκταση	μτχ.	μετοχή	πορτογ.	πορτογαλικός, -ή, -ό
κατφ.	κατάφραση (-τικός, -ή, -ό)	Μυθ.	Μυθολογία	Πρακτ.	Πρακτικά
ΚΔ	Καινή Διαθήκη	μ.Χ.	μετά Χριστόν	πρβλ.	παράβαλε
κ.ε.	και επόμενα	Ναυπ.	Ναυπηγική	προηγ.	προηγούμενος
κελτ.	κελτικός, -ή, -ό	Ναυτ.	Ναυτικός, -ή, -ό	πρόθ.	πρόθεμα, πρόθημα, πρόθεση
κ.εξ.	και εξής	νεοελλ.	νεοελληνικός, -ή, -ό	ποθετ.	προθετικός
κεφ.	κεφάλαιο	νεολατιν.	νεολατινικός, -ή, -ό	προσ.	πρόσωπο (-ικός, -ή, -ό)
κινεζ.	κινεζικός, -ή, -ό	νεότ.	νεότερος, -η, -ο	προσδ.	προδιορισμός
κλ.	κλίση	Νομ.	Νομική	προσωδ.	προσώδια (-ακός, -ή, -ό)
κλητ.	κλητική	Νομισμ.	Νομισματική, Νομισματολογία	πρότ.	πρόταση
κ.λπ.	και λοιπά	νομοθ.	νομοθεσία (-τικός, -ή, -ό)	προτρ.	προτρεπτικός
κν.	κοινός, -ή, -ό (-ώς)	νορβ.	νορβηγικός, -ή, -ό	προφ.	προφέρεται, προφορά
Κοινων.	Κοινωνιολογία	νορμ.	νορμανδικός, -ή, -ό	π.χ.	παραδείγματος χάριν
κ.ο.κ.	και ούτω καθεξής	νοτιοαμ.	νοτιοαμερικανικός, -ή, -ό	π.Χ.	πρo Χριστού
κ.ό.π.	και όπου παραπάνω	ξεν.	ξενικός	Πυρην.	Πυρηνική Τεχνολογία
κρητ.	κρητικός, -ή, -ό	ξέν.	ξένος	Τεχνολ.	Τεχνολογία
κ.τ.ό.	και τα όμοια	Οικολ.	Οικολογία	ρ.	ρήμα
κ.τ.π.	και τα παρόμοια	Οικον.	Οικονομία	ρηματ.	ρηματικός
κυβ.	κυβικός, -ή, -ό	ολλ.	ολλανδικός, -ή, -ό	Ρητ.	Ρητορική
κυριολ.	κυριολεκτικός, -ή, -ό	όμ.	όμοιος	ρομαν.	ρομανικός, -ή, -ό
λ.	λέξη, λήμμα	ομοιόπτ.	ομοιόπτωτος, -η, -ο	ρουμ.	ρουμανικός, -ή, -ό
λακων.	λακωνικός, -ή, -ό	ομών.	ομώνυμος, -η, -ο	ρωμ.	ρωμαϊκός, -ή, -ό
Λαογρ.	Λαογραφία	όν.	όνομα	ρωσ.	ρωσικός, -ή, -ό
λατ.	λατινικός, -ή, -ό	ονομ.	ονομασία, ονομαστική	σ.	σελίδα
λατινογ.	λατινογενής, -ές	ό.π.	όπου και παραπάνω	σανσκρι.	σανσκριτικός, -ή, -ό
Λεξ.	Λεξικό	Ορυκτ.	Ορυκτολογία	σαζον.	σαζονικός, -ή, -ό
Λευίτ.	Λευίτικόν (β. της Βίβλου)	ουγγρ.	ουγγρικός, -ή, -ό	σατ.	σατιρικός, -ή, -ό
Λογ.	Λογική	ουδ.	ουδέτερο (-ος, -η, -ο)	σερβ.	σερβικός, -ή, -ό
Λογοτ.	Λογοτεχνία	ουσ.	ουσιαστικό	σημ.	σημασία
λ.χ.	λόγου χάρη	παθ.	παθητικός	σήμ.	σήμερα
Μ	Μεσαιωνικό	Παιδαγ.	Παιδαγωγική	σημερ.	σημερινός, -ή, -ό
Μαθημ.	Μαθηματικά	Παλαιοντ.	Παλαιοντολογία	σημτ.	σημτικός, -ή, -ό
Μακκ.	Μακκαβαίοι (β. της Βίβλου)	Παπυρ.	Παπυρολογία	σκανδ.	σκανδιναβικός, -ή, -ό
Μαλ.	Μαλαχίας (β. της Βίβλου)	ΠΑΡ.	παράγωγα	σλαβ.	σλαβικός, -ή, -ό
Μαρτλ.	Μαρτυρολόγιο	παραγ.	παραγωγικός, -ή, -ό	σουηδ.	σουηδικός, -ή, -ό
μεγεθ.	μεγεθυντικό	παραθ.	παραθετικός, -ή, -ό	σπάν.	σπάνιος, -α, -ο
μέλλ.	μέλλοντας	παρακμ.	παρακείμενος	στερ.	στερητικός
μέλλ. δρκ.	μέλλοντας διαρκείας	παρερμ.	παρερμηνεία	στήχ.	στήχος
μέλλ. στ.	μέλλοντας στιγμιαίος	παρετυμολ.	παρετυμολογία	Στρ.	Στρατιωτικά (Στρατιωτική ορολογία)
μέσ.	μέσος	παρλλ.	παράλληλος	συγγ.	συγγενικός
μεσμβρ.	μεσοβιβρινός	παροιμ.	παροιμία (-ακός, -ή, -ό)	συγκ.	συγκοπτόμενος
Μεταλλ.	Μεταλλειολογία	Παροιμ.	Παροιμία Σολομώντος (β. της Βίβλου)	συγκριτ.	συγκριτικός
Μεταλλργ.	Μεταλλουργία	Πατρολ.	Πατρολογία	συγκρμ.	συγκεκριμένος, -η, -ο
		πατρων.	πατρωνυμικός, -ή, -ό	σύγχρ.	σύγχρονος, -η, -ο, συγχρονικός, -ή, -ό
		περ.	περιοδικό	συλλ.	συλλαβή

συμβ.	συμβολικός, -ή, -ό	τελικ.	τελικός	τσεχ.	τσεχικός, -ή, -ό
σύμβ.	σύμβολο	τετ.	τετελεσμένος	υπον.	υπονοείται
συμπερ.	συμπερασματικός	τετρ.	τετραγωνικός, -ή, -ό	Υφαντ.	Υφαντουργία
συναίρ.	συναίρεση	τεύχ.	τεύχος	υψόμ.	υψόμετρο
σύνδ.	σύνδεσμος	Τεχνολ.	Τεχνολογία	φ.	φόλιο χειρογράφου
συνεκδ.	συνεκδοχή, συνεκδοχικά	τμ.	τμήση	Φαρμ.	Φαρμακολογία
Συνξ.	Συναξάριο, Συναξαριστής	τόμ.	τόμος	Φιλόλ.	Φιλολογία
συνων.	συνώνυμο, συνωνυμία	τόν.	τόνος	Φιλοσ.	Φιλοσοφία
	(-κός, -ή, -ό)	τοπ.	τοπικός	Φιλοτελ.	Φιλοτελισμός
Σχόλ.	Σχόλια	τουρκ.	τουρκικός, -ή, -ό	φλαμ.	φλαμανδικός, -ή, -ό
σχτ.	σχετικός	τροπ.	τροπικός, -ή, -ό	φοινικ.	φοινικικός, -ή, -ό
σχτλ.	σχετλιαστικός	Τροφ.		φρ.	φράση, -εις
τ.	τύπος	Τεχνολ.	Τροφίμων Τεχνολογία	Φυσ.	Φυσική

Σειρές έργων και περιοδικά

Φυσιολ.	Φυσιολογία	Ωκεαν.	Ωκεανογραφία	CIL	<i>Corpus Inscriptionum</i>
Φυτοπαθ.	Φυτοπαθολογία	Ωρολ.	Ωρολογοποιία		<i>Latinarum</i>
Φωνητ.	Φωνητική	ΒΕΠ	<i>Βιβλιοθήκη Ελλήνων</i>	Eranos	<i>Eranos. Acta Philologica</i>
Φωνολ.	Φωνολογία		<i>Πατέρων και Εκκλησιαστικών Συγγραφέων</i>		<i>Suecana</i>
Φωτογρ.	Φωτογραφία		(έκδ. Αποστολικής Διακονίας)	FGH	<i>Fragmente der griechischen Historiker</i> (εκδ. F. Jacoby)
Χημ.	Χημεία	ByzZ	<i>Byzantinische Zeitschrift. München</i>	FHG	<i>Fragmenta Historicorum Graecorum</i> (εκδ. C. Müller)
χλμ.	χιλιόμετρα			Glotta	<i>Glotta. Zeitschrift für griechische und lateinische Sprache</i>
χρόν.	χρόνος, χρονικός, -ή, -ό	CIA	<i>Corpus Inscriptionum Atticarum</i>	Hesperia	<i>Hesperia. Journal of the American School of Classical</i>
Χρονογρ.	Χρονογραφία	CIG	<i>Corpus Inscriptionum Graecarum</i>		
Ψαλμ.	Ψαλμοί (β. της Βίβλου)				
Ψυχαγ.	Ψυχαγωγία				
Ψυχiatr.	Ψυχιατρική				
Ψυχολ.	Ψυχολογία				

Έλληνες και Λατίνοι συγγραφείς, αρχαίοι, μεσαιωνικοί

Studies at Athens.	Athens	Προμ.	Προμηθεύς Δεσμώτης	Μετά τα Φυσ.	Μετά τα Φυσικά
IG	<i>Inscriptiones Graecae</i>	Χοηφ.	Χοηφόροι	Όργ.	Όργανον
Klio	<i>Klio, Beiträge zur alten Geschichte</i> Berlin	Αίσωπ.	Αίσωπος	Ποιητ.	Ποιητική
PG	<i>Patrologiae cursus completus, series Graeca</i> (εκδ. J.P. Migne)	Αλκ.	Αλκαίος	Πολ.	Πολιτικά
PL	<i>Patrologiae cursus completus, series Latina</i> (εκδ. J.P. Migne)	Αλκμ.	Αλκμάν	Ρητ.	Ρητορική
PO	<i>Patrologia Orientalis</i> (εκδ. R. Graffin και F. Nau)	Αμβρ.	Αμβρόσιος	Τοπ.	Τοπικά
RhM	<i>Rheinisches Museum für Philologie</i>	Ανακρ.	Ανακρέων	Φυσ.	Φυσικά
ZKG	<i>Zeitschrift für Kirchengeschichte. Stuttgart</i>	Αναξ.	Αναξαγόρας	Αριστοφ.	Αριστοφάνης
Αέτ.	Αέτιος	Αναξμανδ.	Αναξμανδρος	Αχ.	Αχαρνής
Αθήν.	Αθηναίος	Αναξμέν.	Αναξμένης	Βάτρ.	Βάτραχοι
Αιλ.	Αιλιανός	Ανδ.	Ανδοκίδης	Ειρ.	Ειρήνη
Αιν. Τακτ.	Αινείας Τακτικός	Ανθ. Παλ.	Ανθολογία Παλατινή	Εκκλ.	Εκκλησιαάζουσai
Αισχίν.	Αισχίνης	Αντισθ.	Αντισθένης	Θεσμ.	Θεσμοφοριάζουσai
Αισχύλ.	Αισχύλος	Αντιφ.	Αντιφών	Ιλπ.	Ιλπής
Αγ.	Αγαμέμνων	Απολλόδ.	Απολλόδωρος	Λυσ.	Λυσιστράτη
Επτά	Επτά επί Θήβας	Βιβλιοθ.	Βιβλιοθήκη	Νεσφ.	Νεφέλαι
Ευμ.	Ευμενίδες	Απολλ. Ρόδ.	Απολλώνιος Ρόδιος	Όρν.	Όρνιθες
Ικ.	Ικέτιδες	Αππ.	Αππιανός	Πλούτ.	Πλούτος
Πέρσ.	Πέρσαι	Αριστείδ.	Αίλιος Αριστείδης	Σφ.	Σφήκες
		Αριστοτ.	Αριστοτέλης	Αρποκρ.	Αρποκρατίων
		Αθ. Πολ.	Αθηναίων Πολιτεία	Αρρ.	Αρριανός
		Αν. Πρ.	Αναλυτικά Πρότερα	Αρχιλ.	Αρχιλόχος
		Αν. Υστ.	Αναλυτικά Υστερα	Αχ. Τάτ.	Αχιλλεύς Τάτιος
		Ηθ. Ευδ.	Ηθικά Ευδήμεια	Αυγουστ.	Αυγουστίνος
		Ηθ. Νικ.	Ηθικά Νικομάχεια	Βακχυλ.	Βακχυλίδης
		Κατ.	Κατηγορία	Βεργ.	Βεργίλιος

Βιτρ.	Βιτρούβιος	Ιουστ.	Ιουστίνος	Πρωτ.	Πρωταγόρας
Βοήθ.	Βοήθιος	Ιπποκρ.	Ιπποκράτης	Σοφ.	Σοφισταί
Γαλ.	Γαληνός	Ισοκρ.	Ισοκράτης	Συμπ.	Συμπόσιον
Γιουβ.	Γιουβενάλης	Ιωάνν. Χρυσ.	Ιωάννης Χρυσόστομος	Τίμ.	Τίμαιος
Γρηγ. Ναζ.	Γρηγόριος Ναζιανζηνός	Ιώσ.	Ιώσηπος	Χαρμ.	Χαρμίδης
Γρηγ. Νύσσ.	Γρηγόριος Νύσσης	Καίσ.	Καίσαρ	Πλαύτ.	Πλάυτος
Δειν.	Δειναρχος	Καλλ.	Καλλιμαχος	Πλιν.	Πλίνιος ο Πρεσβύτερος
Δημάδ.	Δημάδης	Κάτουλλ.	Κάτουλλος	Nat. Hist.	Naturalis Historia
Δημόκρ.	Δημόκριτος	Κικ.	Κικέρων	Πλούτ.	Πλούταρχος
Δημοσθ.	Δημοσθένης	Κλήμ. Αλ.	Κλήμης ο Αλεξανδρέυς	Πλωτ.	Πλωτίνος
Διογ. Λαέρτ.	Διογένης Λαέρτιος	Λακτ.	Λακτάντιος	Πολ.	Πολύβιος
Διόδ.	Διόδωρος Σικελιώτης	Λιβί.	Λίβιος	Πολύαιν.	Πολύαινος
Διον. Αλ.	Διονύσιος Αλικαρνασσεύς	Λιβάν.	Λιβάνιος	Πολυδ.	Πολυδύκκης
Δίων Κάσσ.	Δίων Κάσσιος	Λουκαν.	Λουκανός	Πορφ.	Πορφύριος
Δίων Χρυσ.	Δίων Χρυσόστομος	Λουκιαν.	Λουκιανός	Ποσειδ.	Ποσειδώνιος
Εκατ.	Εκαταίος	Λουκρ.	Λιουκρήτος	Προκ.	Προκόπιος
Εμπ.	Εμπεδοκλής	Λυκούργ.	Λυκούργος	Πρόκλ.	Πρόκλος
Επίκ.	Επικούρος	Λυκόφρ.	Λυκόφρων	Προπ.	Προπέρτιος
Επίκτ.	Επίκτητος	Λυσ.	Λυσίας	Προυντ.	Προυντέντιος
Ερατοσθ.	Ερατοσθένης	Μαρτ.	Μαρτιάλης	Πτολ.	Πτολεμαίος
Ευκλ.	Ευκλείδης	Μ. Ανρ.	Μάρκος Αυρήλιος	Σαλλ.	Σαλλούστιος
Ευρ.	Ευριπίδης	Μεν.	Μένανδρος	Σαπφ.	Σαπφώ
Άλκ.	Άλκηστις	Μίμν.	Μίμνερμος	Σεν.	Σενέκας
Ανδρ.	Ανδρομάχη	Νέπ.	Κορνήλιος Νέπως	Σέξτ. Εμπ.	Σέξτος Εμπειρικός
Βάκχ.	Βάκχαι	Νικόδ.	Νικόμαχος	Σέρβ.	Σέρβιος
Ελ.	Ελένη	Νόνν.	Νόννος	Σημων.	Σημωνίδης ο Αμοργίνος
Ηλ.	Ηλέκτρα	Διον.	Διονυσιακά	Σιμπλ.	Σιμπλικίος
Ιππ.	Ιππόλυτος	Ξεν.	Ξενοφών	Σιμων.	Σιμωνίδης ο Κείος
Ιφ. Αυλ.	Ιφριγένεια εν Αυλίδι	Ξενοφ.	Ξενοφάνης	Σκύλ.	Σκύλαξ
Ιφ. Ταύρ.	Ιφριγένεια εν Ταύροις	Οβιδ.	Οβίδιος	Σουητ.	Σουητώνιος
Κύκλ.	Κύκλωψ	Όμ.	Όμηρος	Σοφ.	Σοφοκλής
Μήδ.	Μήδεια	Ιλ.	Ιλιάς	Αί.	Αίας
Ορ.	Ορέστης	Οδ.	Οδύσσεια	Αντ.	Αντιγόνη
Ρήσ.	Ρήσος	Οππ.	Οππιανός	Ηλ.	Ηλέκτρα
Τρωάδ.	Τρώαδες	Οράτ.	Οράτιος	Ιχν.	Ιχθυεταί
Φοίν.	Φοίνισσαι	Ορφ.	Ορφεύς	Οιδ. Κ.	Οιδίπους επί Κολωνώ
Ευσ.	Ευσέβιος	Ουάρρ.	Ουάρρων	Οιδ. Τ.	Οιδίπους Τύραννος
Ευστ.	Ευστάθιος	Ουλπ.	Ουλπιανός	Τραχ.	Τραχίνiai
Ζήν.	Ζήνων	Παρμ.	Παρμενίδης	Φιλ.	Φιλοκτήτης
Ζηνόβ.	Ζηνόβιος	Πανσ.	Πανσανίας	Σπένσ.	Σπενσίππος
Ζων.	Ζωναράς	Πίνδ.	Πίνδαρος	Στάτ.	Στάτιος
Ηράκλ.	Ηράκλειτος	Πλάτ.	Πλάτων	Στέφ. Βυζ.	Στέφανος Βυζάντιος
Ηρόδ.	Ηρόδοτος	Αλκ.	Αλκιβιάδης	Στησίχ.	Στησίχορος
Ηρωδιαν.	Ηρωδιανός	Απολ.	Απολογία	Στοβ.	Στοβαίος
Ηρώнд.	Ηρώνας	Γοργ.	Γοργίας	Στράβ.	Στράβων
Ησίοδος	Ησίοδος	Ευθύδ.	Ευθύδημος	Συν.	Συνέσιος
Έργα	Έργα και Ημέραι	Ευθύφρ.	Ευθύφρων	Τάκ.	Τάκιτος
Θεογ.	Θεογονία	Θεαίτ.	Θεαίτητος	Τερ.	Τερέντιος
Ησύχ.	Ησύχιος	Ιππ.	Ιππίας	Τερτ.	Τερτυλλιανός
Θαλ.	Θαλής	Κρατ.	Κρατύλος	Τζέτζ.	Τζέτζης
Θέογν.	Θέογνις	Κρι.	Κριτίας	Τιβ.	Τιβουλός
Θεόκρ.	Θεόκριτος	Κρίτ.	Κρίτων	Υπερ.	Υπερείδης
Θεόπ.	Θεόπομπος	Λάχ.	Λάχης	Φιλ.	Φίλων
Θεόφρ.	Θεόφραστος	Μενέξ.	Μενέξενος	Φιλόστρ.	Φιλόστρατος
Θουκ.	Θουκυδίδης	Νόμ.	Νόμοι	Φρύν.	Φρύνιχος
Ιάμβλ.	Ιάμβλιχος	Παρμ.	Παρμενίδης	Φωκ.	Φωκυλίδης
Ιερών.	Ιερώνυμος	Πολ.	Πολιτεία	Φώτ.	Φώτιος
Ιουλ.	Ιουλιανός	Πολιτ.	Πολιτικός	Ωριγ.	Ωριγένης

A

A, α (άλφα): το πρώτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

Το α ως πρόθεμα

1. στερητικό· δηλώνει έλλειψη, στέρηση και γενικά το αντίθετο από ό,τι δηλώνει το β' συνθετικό. Εμφανίζεται με τις εξής μορφές:

α- / ά- (αρχ-νεοελλ.) προ συμφώνου, π.χ. *ά-γνωστος, ά-κακος, ά-τιμος* κ.ά. και *αν-* (αρχ-νεοελλ.) προ φωνήεντος, π.χ. *αν-ελεήμων, αν-ελεύθερος, αν-ομβρία, αν-υδρος* κ.ά. || (νεοελλ.) πολλές φορές το *α-* στερητ. χρησιμοποιείται πλεοναστικά πριν από το στερητικό πρόθημα *ξε-*, για να επιτείνει τη σημασία της άρνησης, π.χ. *α-ξεδιάντροπος, α-ξεσκέπαστος, α-ξέστρωτος* κ.ά. Ως *α-* στερητ. θεωρήθηκε και το αρκτικό *α-* ρηματικών επιθέτων ύστερα από αναβιβασμό του τόνου, π.χ. *αραδιάζω > αραδιαστός* (= ο τοποθετημένος στη σειρά) > *αράδιαστος* (= ο μη τοποθετημένος στη σειρά).

[ΕΤΥΜΟΛ. Το *α-* ή *αν-* στερητ. προήλθε από ΙΕ **h-* που εμφανίζει συνσταλμένη βαθμίδα και αντιστοιχεί στο σανσκρι. *a(n)-*, π.χ. *an-udr-á-* (= ανυδρός), *a-jñāta-* (= άγνωστος), στο λατ. *in-*, π.χ. *in-ops* (= ενδείξ), στο γερμ. *un-*, π.χ. *un-klar* (= ασαφής), στο αγγλ. *un-*, π.χ. *un-able* (= αδύνατος, ακατόρθωτος) κ.ά. Η πλήρης βαθμίδα του ΙΕ **h₂-* εμφανίζεται στο ελλ. *νέ-ποδες* (= άποδες), στα στερητ. *νη-, νω-* (*νή-νεμος < *νεανεμος, νω-δός < *νε-οδος*), στα λατ. *ne-fas* (= ανόσιο), *ne-scio* (= αγνώω) κ.ά. Συχνά εμφανίζεται σε αρχαίες λέξεις *α-* στερητ. αντί *αν-* προ φωνήεντος, όταν έχει προηγούμενος σιγηθεί σ ή *F* μεταξύ του στερητικού και του β' συνθετικού, π.χ. *άισος* (αλλά και *άνισος*) < **ά-Fύσος*, *αεργός* (και *συνηρ. άργός*) < **ά-Fεργός*, *άοπλος* (και *άνοπλος*) < *ά-όπλον < έτω < *έστω* (= φροντίζω), *άυπνος < *ά-hυπνος < ΙΕ*sup-no-s*. Έτσι το *α-* αντί *αν-* επεκτείνεται αναλογικά και σε άλλες λέξεις, π.χ. *ά-οσμος, ά-ορνος, ά-οκνος*]. **ανα-** και *ανε-* κυρίως νεοελληνικό, ήδη *μτγν.* (*ανά-γνωστος* = άγνωστος) και *μον.* αντί απλού *α-* στερητ., π.χ. *ανά-βαθος, ανα-βροχία, ανά-μελος* και *ανέ-μελος, ανε-πρόκοπος* κ.ά. [ΕΤΥΜΟΛ. Οι τύποι *ανα-, ανε-* δημιουργήθη-

καν αναλογικά από λέξεις, που είχαν στερητικό *αν-* και αρκτικό φωνήεν θέματος *α-* ή *ε-*, π.χ. *αν-άλατος, αν-εφάρμοστος, αν-άξιος, αν-άρμοστος, αν-εξηγητος* κ.ά.].

— (αρχ.) το στερητικό *άνα-* (πρβλ. *ομηρ. άνά-εδνος, άνά-Φελπος* στον Ησύχιο κ.ά.).

[ΕΤΥΜΟΛ. Θεωρείται υστερογενής σχηματισμός αντί του *α-*, ίσως από επίδραση της πρόθεσης *ανά* ή αναδιπλασιασμός (*αν-α-*) του στερητ. *α-* (πρβλ. και *πρακрит. στερητ. *am-a-**)].

2. αθροιστικό· (αρχ.) δηλώνει συγκέντρωση, συνάντηση, συμμετοχή, ισότητα και εμφανίζεται ως *ά- ή ά-, π.χ. άθροός, ά-παξ, ά-πας, ά-πλους, αλλά άδελφός, ά-κόλουθος, ά-λοχος, ά-τάλαντος* κ.ά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ο αρχικός τύπος ήταν *ά-* και προήλθε από ΙΕ **sm-*, με τροπή του **h* σε *α* και του **s* σε *δασύ* πνεύμα. Το ΙΕ **sm* αποτελεί τη μηδενισμένη βαθμίδα που εμφανίζεται στο σανσκρι. *sá-, π.χ. sá-nāman* (= συνώνυμος), στο λατ. *sem-* > *sim-*, π.χ. *sem-el* (= άπαξ), *sim-plex* (= απλός) κ.ά. Η πλήρης ΙΕ βαθμίδα **sem-* βρίσκεται στο ελλ. *είς* (βλ. λ.). Ο τύπος *ά-* προήλθε αρχικά από ανομοίωση σε λέξεις που είχαν *δασύ* σύμφωνο (*άδελφός, άλοχος*) ή από ψίλωση ιωνικών τύπων (*Άπατούρια*) και με επέκταση σε πολλές άλλες λέξεις].

3. επιτατικό· (αρχ.) επιτείνει την έννοια του β' συνθετικού, π.χ. *ά-βιος* (= πολύ πλούσιος), *ά-ξυλος* (= γεμάτος δέντρα), *ά-τενης* (= πολύ τεντωμένος), *ά-χανής* (= αυτός που έχει ορθάνοιχο στόμα, που χάσκει) κ.ά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η έννοια της επίτασης του *ά* δημιουργήθηκε από την εξέλιξη της σημασίας του *ά-* αθροιστ. που κατέληξε να σημαίνει «τον εφοδιασμένο με κάτι» και κατ' επέκταση «αυτόν που έχει κάτι σε μεγάλη ποσότητα»].

4. προθετικό ή προθεματικό· (αρχ-νεοελλ.) καθαρώς φωνολογικό στοιχείο που δεν προσθέτει καμία ιδιαίτερη έννοια ή απόχρωση στη σημασία του β' συνθετικού, π.χ. (νεοελλ.) *αβδέλλα, α-μασχάλη, α-ράθυμος, άδράχνω* κ.ά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Προήλθε από συνεκφορά με προηγούμενες λέξεις που τελείωναν σε *-α*, όπως:

μια, τα, ένα, για, να, θα κ.ά., π.χ. μια βδέλλα > μ' αβδέλλα-αβδέλλα].

— (αρχ.) α-βληχρός, α-λείφω, α-λίνω, αμέλγω κ.ά. [προθεματικό φωνήεν α-, παράλληλα με τα προθεματικά φωνήεντα έ-, ό- (έ-ρυθρός, ό-ρύσσω), εμφανίζεται σπανιότερα σε λέξεις που αρχίζουν κυρίως από ρ, λ, μ, ν κ.ά. F].

5. αρκτικό αντί άλλου φωνήεντος: (νεοελλ.) δεν επιφέρει μεταβολή στη σημασία των λέξεων και προέρχεται κυρίως από συνεκφορά, κατά την οποία υπερισχύει το τελικό α-των προηγούμενων λέξεων (μια, τα, θα, να κ.ά.), π.χ. (αντί ε-) αλαφρός < ελαφρός, άντερο < έντερο, άξαφνα < έξαφνα, εξάιφνης κ.ά. (αντί ι-, η-, υ-) απόχη < μόν. υπόχη, ασιδα < αρχ. αιτ. ικτίδα, αχός < ήχω κ.ά. (αντί ο-, ω-) αβγό (βλ. λ.) < ώον, αφαλός < όμφαλός κ.ά. Πολλά από τα παραδείγματα που έχουν στη β' συλλαβή α είναι δυνατόν να θεωρηθούν και προϊόντα προληπτικής αφομοίωσης, π.χ. αργαλειός < εργαλείο, αργαστήρι < εργαστήρι, απάνω < επάνω, αντάμα < φρ. έν τώ άμα κ.ά.

Το α ως κατάληξη

-α- (νεοελλ.) κατάληξη μεγεθυντική θηλυκών ουσ. αρχικά από ουδ. σε -ι, π.χ. το γυαλί - η γυάλα, το πανί - η πάνα, το σπαθί - η σπάθα, το σταμνί - η στάμνα κ.ά. και τελικά από κάθε ουδ. ουσ., π.χ. το άλογο - η αλόγα, το κόκκαλο - η κοκκάλη, το πογκάμιοσ - η πογκαμίσα κ.ά. Η παραγωγική κατάληξη προέκυψε από τη σημασιολογική σχέση των τύπων: η γάστρα (αρχ. γάστρα)· το γαστρί (αρχ. γαστρίον), η δάδα (αρχ. δάς)· το δαδί (αρχ. δαδίον), η μάντρα - το μαντρί, η σούβλα - η σουβλί κ.ά. Τα ουδ. (δαδί, μαντρί κ.λπ.) θεωρήθηκαν υποκοριστικά παράγωγα των θηλυκών (δάδα, μάντρα κ.λπ.) που συγκριτικά έδιναν την εντύπωση μεγεθυντικών· έτσι σχηματίστηκαν μεγεθυντικά θηλ. σε -α από άλλα ουδ. σε -ι.

-α- (νεοελλ.) κατάληξη θηλυκών ουσ., συνήθως αφηρημένων, που παράγονται από ρήματα, π.χ. ανάσα (ανασαίνω), άχνα (αχνίζω), βρόμα (βρομώ), κάπνα (καπνίζω), κάψα (καψίνω), σπίθα (σπιθίζω) κ.ά. Η κατάληξη δημιουργήθηκε σύμφωνα με τους αρχαίους υποχωρητικούς σχηματισμούς: δίφα από το διφώ, πείνα από το πεινώ, λύσσα από το λυσσω κ.ά. -α- (νεοελλ.) κατάληξη θηλυκών αφηρημένων ουσ. από επίθετα, π.χ. αλμυρός - αλμύρα, γλυκός - γλύκα, ζεστός - ζέστα, νεκρός - νέκτρα, πικρός - πίκρα, τρελός - τρέλα κ.ά. Η κατάληξη, κατά τον Κόντο, από το θηλ. του επιθέτου (τυφλός - τυφλή - τυφλα). Κατά τον Χατζιδάκι, από ρήματα που είναι παράγωγα επιθέτων αρχικά σε -ρός κατά το αρχαίο σχήμα: εχθρός - εχθαίρω - έχθρα, ψυχρός - ψυχραίνω - ψύχρα κ.ά.]

α / ά (Α): δωρ. τύπος τον άθρου ή (βλέπε ό).

α (Ι) και παρατεταμένο αά, άα, αάα, άαα (Α ά): επιφώνημα που εκφράζει έντονη εντυσθηματική κατάσταση.

α (ΙΙ) και άι (προτροπτικό μόριο): πήγαινε.

[ΕΤΥΜΟΛ. Το α < άι < αε < άγε (αντίστοιχο αρχ. προτροπτικό μόριο)].

α / ά (Α): δωρ. τύπος της αναφ. ανωνυμίας ή (βλ. ό, αντων.).

αα / ά ά ή ά ά (ΑΜ): επιφώνημα που εκφράζει γέλιο.

αάατος / άάατος, -ον (Α): συνήθως ερμηνεύεται: 1. απαράβλαπτος, απαράβιαστος 2. άψογος, καθαρός, αποφασιστικός 3. αήτητος, ακαταμάχητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθ. συνδέεται με το άάω και το άτη, προβλ. άάβακτο του Ηούχ (= αβλαβείς), ή με το *άω (= χορταίνω), ατρηφ. αόρ. άσαι, οπότε άάατος = άατος].

ααγής / άαγής, -ές (Α) [άγνυμι]: άθραυστος, σκληρός.

αάζω / άάζω (Α): αναπνέω με ορθάνοιχτο το στόμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. λ. ηχομιμητική. Σύμφωνα με άλλη άποψη συνδέεται με το άημι (= φυσώ)].

άανθα / άανθα, η (Α): είδος σκουλαρικού.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθ. Ξένη λ. Η προέλευση από *αύς-άνθα (θ. συγγενές με το ους < *άνθα < άνθος, οπότε ο τύπος θα ήταν άάνθα) θεωρείται αμφίβολη].

άαπτος / άαπτος -ον (Α): συνήθως ερμηνεύεται: αυτός που δεν μπορεί κανείς να τον αγγίξει, ακαταμάχητος, ακατάβλητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η σύνδεση της λ. με το άπτομαι πιθ. να οφείλεται σε παρθετυμολογία, εάν το α-αντί αν- δεν δικαιολογείται από τη δασεία του άπτομαι. Οι σχολιαστές παραδίδουν τύπο άεπτος και τον ετυμολογούν συνήθως, ανάλογα με τα χωρία, από το είπειν (= άρρητος, άφατος) ή από το έπομαι (= αυτός που δεν μπορεί να ακολουθήσει). Το άεπτος θεωρήθηκε από ορισμένους ο αρχικός τύπος (< *άεπτος= άρρητος, άφατος, απερίγραπτος: χείρες άεπτοι = χέρια των οποίων το μέγεθος δεν μπορεί να ειπωθεί), που συναρρέθηκε σε *άπτος (προβλ. άπτοεπής < *ά-επτο-επής = αυτός που λέει ότι δεν πρέπει να ειπωθεί) και τελικά, με διέκταση, έγινε άαπτος].

αασμός / άασμός, ο (Α) [άάζω]: εκπνοή.

άατος / άατος και συννηρ. άτος, -ον (Α): ακόρεστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ά-σα-τος < α- στερητ. + απαρέμφατο αόρ. άσαι < *άω (= χορταίνω)].

αάω άάω και συννηρ. άώ (Α): 1. βλάπτω (τον νου), παραπλάνω, εξαπατώ, ξεμαλίζω. 2. (μέσ.) είμαι ανόητος, ενεργώ απερίσκεπτα. [ΕΤΥΜΟΛ. < *άάω, άγνωστ. ετυμ. ΠΑΡ. άτη. ΣΥΝΘ. άεσίφων, άνατος].

αβγάινος -η, -ο [βαγίζω]: 1. άκαμπτos, αλύγι-στος 2. (για πρόσωπα) αμετάπειστος.

αβάδιστος -η, -ο (Μ άβάδιστος, -ον) [βαδίζω]: ο μη βατός, μη διαβατός. ΙΙ (νεοελλ.) αυτός που

δεν έχει περπατήσει.

αβαείο το· 1. μοναστήρι ρωμαιοκαθολικών, που διοικείται από αβά ή αβιάσσα· 2. κατοικία του αβά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Απόδοση στα Ελληνικά του γαλλ. *abbaye* (εκκλ. λατ. *abbatia*)].

αβάζος ο· αυτός που έχει δυνατή φωνή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβάζι (= κραυγή) < περιστοουργ. *avar* (= κραυγή)].

αβάθεια η [αβαθής]· 1. έλλειψη βάθους, ρηχότητα· 2. (μτφ.) επιπολαιότητα, κουφονοια.

αβαθής -ές (Α αβαθής, -ές) [βάθος]· ο χωρίς μεγάλο βάθος, ρηχός· || (νεοελλ.)· αυτός που δεν έχει βάθος σκέψης, επιπολαιο, κούφος· 2. (το ουδ. ως ουσ.) τα αβαθή.

— αβαθή, τα (κν. ρηχά νερά)· όρος της ναυτιλίας και της υδρογραφίας, με τον οποίο χαρακτηρίζονται οι ανωμαλίες του πυθμένα της θάλασσας (συνήθως πετρώδεις εξάρσεις), που βρίσκονται σε μικρό βάθος.

αβαθμίδωτος -η, -ο [βαθμιδωτός]· ο χωρίς βαθμίδες, ακλιμάκωτος.

αβαθμολόγητος -η, -ο [βαθμολογώ]· αυτός που δεν βαθμολογήθηκε ή δεν μπορεί να βαθμολογηθεί.

άβαθος (I) -η, -ο [βάθος]· ο χωρίς μεγάλο βάθος, ρηχός.

άβαθος (II) -η, -ο· ο πολύ βαθύς, άπατος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α (επιτατ.) + βάθος].

αβαθουλωτός -η, -ο [βαθουλωτός]· αυτός που δεν είναι βαθουλωτός ή δεν έχει σκαφτεί για να γίνει βαθουλωτός.

άβαθρος / άβαθρος, -ον (Μ) [άθρον]· ο δίχως θεμελίωση, αθεμελιωτός.

αβαθύρριζος -η, -ο [βαθύρριζος]· (για φυτά) αυτός που δεν έχει βαθιές ρίζες.

αβιάσσα η [αβιάς]· ηγουμένη γυναικείου μοναστηριού των ρωμαιοκαθολικών (αβαείου).

αβάκα η· 1. η από κοινού κατάθεση χρημάτων (σε τυχερά παιχνίδια, σε επιχείρηση κ.λπ.), συνεταιρισμός με κοινά κέρδη και ζημιές· 2. συμφωνία· 3. (ως επίρρ.) από κοινού, συντροφικά, συνεταιρικά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθανότατα η λ. σημαίνει κρυφά, απαρητηρητα (πρβλ. σημασία του αβάκα στην Τσακωνική), όπου μπορεί να είναι συγγενής με το αρχ. *αβακής**].

άβακος ο 1. όργανο εκτέλεσης αριθμητικών πράξεων· 2. το επάνω τμήμα του κιονοκράνου· 3. τετράγωνο πλακάκι για επένδυση τοίχων ή επιστρώσεων δαπέδων· || (νεοελλ.) 1. μικρή πλάκα από σχιστόλιθο πάνω στην οποία έγραφαν με πετροκόνδυλο οι μικροί μαθητές, η πλάκα, το αβάκιο· 2. το επάνω επίπεδο τμήμα της πρύμνης των ξύλινων πλοίων, όπου συνήθως γράφουν τα στοιχεία του σκάφους (κν. καθρέφτης ή αινάς)· 3. μικρή ορθογωνισμένη πλάκα που χρησιμοποιείται σε

τοπογραφικές εργασίες· 4. τμήμα της σκοπευτικής διόπτρας του πυροβόλου· || (αρχ.) 1. τετράπλευρη σανίδα ή τραπέζι που χρησιμοποιούνταν τα αθηναϊκά δικαστήρια για την αρίθμηση των δικαστικών ψήφων· 2. (στον πληθ.) οι άβακες τμήμα του θεάτρου.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ. Η προέλευση της λ. από το εβρ. *ābāq* (= σκόννη) δεν θεωρείται σηματολογικά ικανοποιητική. ΠΑΡ. (αρχ.) αβάκιον, αβακίσκος (νεοελλ.) αβακωτός].

αβακέω / αβακέω (Α) [άβακής]· (μόνο στον αόρ.) συνηθώς ερμηνεύεται: δεν δίνω προσοχή.

αβακής / αβακής, -ές (Α) (αιολ. αιτ. αβάκην)· συνηθώς ερμηνεύεται: ήρεμος, ήσυχος, πράος. [ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθανότατα < α- (στερητ.) + βάζω (= ομιλώ), οπότε αβακής = άαλος, άφωνος (πρβλ. Ησυχ.)].

αβακίζομαι / αβακίζομαι (Α)· αβακέω*.

αβάκιο το (ΑΜ αβάκιον) [άβακας]· (νεοελλ.) η μαθηματική πλάκα, ο άβακας· || (μυσ.) έκθεση μπροστά από εργαστήρια των εμπορευμάτων που προορίζονταν για πώληση (συνών. προβολή, κραββατίνα, καθέδρα)· || (αρχ.) ως υποκ. του αβάξ.

αβακίσκος / αβακίσκος, ο (Α) [άβακας]· 1. μικρή πέτρα ή ψήφος κατάλληλη για ψηφιδωτό· 2. το ίδιο το ψηφιδωτό ή μέρος του.

αβακοειδής -ες (Μ αβακοειδής) [άβακας]· αυτός που έχει σχήμα άβακα.

αβακοπλάστης ο· αυτός που κατασκευάζει αβακοειδείς πλίνθους για οικοδομές. [ΕΤΥΜΟΛ. < άβακας + πλάστης].

αβακοπώλης ο· πωλητής αβακίων (πλίνθων, πλακών κ.λπ.).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άβακας + -πώλης < πωλώ].

αβακοστρώνω· στρώνω, καλύπτω το έδαφος με αβακοειδείς πλάκες, πλακοστρώνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άβακας + στρώνω. ΠΑΡ. αβακοστρώσης].

αβακοστρώσης ο [αβακοστρώνω]· τεχνίτης που ασχολείται με την πλακόστρωση του εδάφους.

αβάκτις / άβάκτις ή άβ άκτις, ο (άκλιτ.) (Μ)· αρχειοφύλακας ή συντάκτης ιδιωτικών εγγράφων δημόσιου τύπου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < λατ. *ab actis*].

αβάκχευτος / αβάκχευτος -ον (Α) [βακχέω]· 1. αυτός που δεν έχει μνηθεί στα μυστήρια του Βάχου· 2. αυτός που δεν κατέχεται από βακχική μανία και (συνεκδ.) ο δίχως ενθουσιασμό, χαρά ή έμπνευση.

αβακωτός ή, -ό· 1. αβακοειδής· 2. πλακοστρωμένος.

αβάλε / άβάλε και άβάλα και άβάλαι (επιφών.) (Μ)· αλίμονο.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθανότατα σημειτικής

προέλευσης].

άβαλε άβαλε και άβάλε, κυρίως *ά βαλε* (επιφών.) (ΑΜ): είθε, μακάρι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < επιφών. *ά + βάλε*, πιθ. προστ. αόρ. του *βάλλω*].

αβαλσάμωτος -η, -ο [αβαλαμώνω]. ο μη βαλσαμωμένος, αταρξίχευτος.

άβαλτος -η, -ο [βαλτός]: 1. αυτός που δεν έχει τοποθετηθεί στη θέση για την οποία προορίζεται· 2. (για φυτά, δέντρα) αφύτευτος· 3. (για ενδύματα ή υποδήματα) αμεταχείριστος, αφόρετος· 4. (μτφ.) αυτός που ενεργεί αυτόβουλα, χωρίς να είναι όργανο κάποιου άλλου.

άβανασσος -η, -ο (ΑΜ άβανασσος, -ον) [βάνανσος]: αυτός που έχει καλούς τρόπους, κόσμος, ευγενικός, σεμνός.

αβάν-γκαρντ ή αβανγκάρντ, η (άκλιτ.): 1. όρος που αναφέρεται σ' εκείνους που επινοούν ή εφαρμόζουν νέες, πρωτότυπες ή πειραματικές ιδέες και τεχνικές σε κάθε πεδίο, ιδιαίτερα στις καλές τέχνες· έτσι η *αβάν-γκαρντ* δηλώνει την πρωτοπορία και τους πρωτοπόρους, αυτούς που με την τόλμη τους προηγούνται της εποχής τους, τους προάγγελους του μέλλοντος· 2. ομάδα (συγγραφών, καλλιτεχνών κ.ά.) που αμφισβητεί την ιδεολογική ή καλλιτεχνική νόρμα και βρίσκεται σε ρήξη με την παράδοση· καμιά φορά ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει μια τέτοια ομάδα, που τη χαρακτηρίζει ο εξτρεμισμός, η εκκεντρικότητα, ο καλλιτεχνικός μμητισμός ή η εκζήτηση· 3. οι υπεράμαχοι ή οι οπαδοί της *αβάν-γκαρντ*. [ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *avant-garde*].

αβανγκαρντισμός ο· η τάση για την εφαρμογή διανοητικών ή καλλιτεχνικών πειραματισμών, η συμμετοχή στη δραστηριότητα της *αβάν-γκαρντ* ή η προσπάθεια σύνδεσης με αυτή.

αβανγκαρντιστής ο· αυτός που συμμετέχει στην *αβάν-γκαρντ*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *avant-gardiste*].

Αβανέζος και Αβανός, ο· ο Χαβανέζος.

αβανεύω [αβανιά]: 1. συκοφαντώ, κακολογώ· 2. αδικώ.

αβανήθ / αβανήθ (Μ): (Λ. εβραϊκή) η ζώνη του αρχιερέα.

αβάνης ο [αβανιά]: 1. συκοφάντης, διαβολέας, κακολόγος· 2. άδικος, πλεονέκτης.

αβανιά η· 1. διαβολή, συκοφαντία, κακολογία· 2. ατυχία, συμφορά, ζημιά, βλάβη. [ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιος ετυμολ., πιθ. < ιταλ. *avania* (= βαρύς φόρος, καταπίεση, αδικία, προσβολή) < αραβ. *havan* (= περιφρόνηση, προσβολή). ΠΑΡ. αβανεύω, αβάνης, αβανιάζω, αβανίζω, αβανιάρης].

αβανιάζω [αβανιά]: 1. διαβάλλω, συκοφαντώ, κακολογώ· 2. προδίδω, καταδίδω.

αβανιάγης -α, -ικο [αβανιά· συκοφάντης, διαβολέας, κακολόγος.

αβανίζω [αβανιά· συκοφαντώ, διαβάλλω.

αβάν-πρεμιέ η (άκλιτ.): η ανεπίσημη πρώτη παράσταση θεατρικού έργου / προβολή κινηματογραφικής ταινίας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *avant-première*].

αβάντα η· 1. κέρδος, συνήθως άθέμιτο (από χαρτοπαίξια κ.λπ.)· 2. υποστήριξη, βοήθεια, επικουρία.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιος ετυμολ., πιθ. κατά τα θηλ. σε -α < *αβάντι* (= κέρδος) < ιταλ. *avanti* (= πριν, εμπρός) ή < τουρκ. *avanta* (= κέρδος) < ιταλ. *avanti*, με αφομοίωση του *i* προς το *a*].

αβαντάγιο το· 1. ωφέλεια, κέρδος, υπεροχή, πλεονέκτημα· 2. θάρρος, υπομονή· 3. ηθική ενίσχυση, στήριγμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. Λατιν. *avantagium* (= κέρδος), πρβλ. μσν. *αβαντάτζιον* (= κέρδος, ωφέλεια)].

αβανταδόρικος -η, -ο [αβανταδόρος]: αυτός που χαρακτηρίζει τον αβανταδόρο ή που ταιριάζει σ' αυτόν.

αβανταδόρος ο (θηλ. -α και -ισσα)· 1. αυτός που παίζοντας εικονικά με χρήματα χαρτοπαικτικής λέσχης έχει σκοπό να παρασύρει και άλλους στο παιχνίδι· 2. αυτός που αγοράζει εικονικά από μικροπωλητή του πεζοδρομίου για να προσελκύσει αγοραστές· 3. γενικά, όποιος ζει με χρήματα που κερδίζει παρέχοντας βοήθεια σε ύποπτες επιχειρήσεις.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αβάντα*. ΠΑΡ. *αβανταδόρικός*].

αβαντάζ το (άκλιτ.): πλεονέκτημα, κέρδος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *avantage*].

αβαντάτζιον / *αβαντάτζιον*, το (Μ): προνόμιο, κέρδος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *avantage*, πρβλ. ιταλ. *avantiaggio*· πρβλ. επίσης λ. *αβαττάτζια*, σήμερα σε χρήση στην Κύπρο].

αβάντζα και -ντσα, η και αβάντσο και -ντζο, το· 1. πλεονέκτημα, κέρδος, αβάντα· 2. προκαταβολή· 3. (φρ.) «πάμε αβάντζο»· συνηθίζεται στα χαρτιά, στο μιλιταρδο ή το τάβλι, όταν οι παίκτες ζητούν παράταση σε παιχνίδι που έληξε χωρίς αποτέλεσμα ή νικητή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avanzo* (= πλεόνασμα, κέρδος)].

αβαντζάρισμα το [αβαντζάρω]: 1. πλειοδοσία· 2. καθαρό κέρδος· 3. πλεόνασμα, περίσσειμα.

αβαντζάρω και -αίρνω· (Ι) (μτβ.) 1. προκαταβάλλω· 2. προσφέρω περισσότερα, πλειοδοτώ· 3. αυξάνω· 4. αυξάνω την τιμή, υπερτιμώ· 5. είμαι ανώτερος από κάποιον, υπερβάλλω, υπερτερώ· 6. οφείλω ή μου οφείλουν υπόλοιπο χρέους· (ΙΙ) (αμβ.) 1. προχωρώ· 2. προσδεύω, προκοβώ· 3. περισσεύω, πλεονάζω· 4. μένω ως υπόλοιπο, ως περίσσειμα, υπολείπομαι, μένω. [ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avanzare* (= προχωρώ). ΠΑΡ. *αβαντζάρισμα*].

αβάντι και **αβάντε** (επίρρ.) 1. πριν, προηγουμένως 2. (ως παρακαλευματικό μόριο) εμπρός! 3. (ως ουσ.) προτέρημα, υπεροχή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avanti* και *avante* (= μπροστά)].

αβάντσα η και **αβάντσο**, το· βλ. **αβάντζα**.

άβαξ / άβαξ· βλ. **άβακας**.

αβαπτία και **αβαπτισία**, η [αβάπτιστος]· το να μένει κανείς αβάπτιστος.

αβάπτιστος και -φτιστος, -η, -ο (ΑΜ αβάπτιστος, -ον) [βαπτίζω]· (μσν.-νεοελλ.) αυτός που δεν έχει δεχτεί το μυστήριο του βαπτίσματος· || (νεοελλ.) 1. άπιστος, ασεβής, κυρίως για μω-αμεθανούς 2. άδικος, σκληρός, κακός· || (αρχ.) 1. αυτός που δεν βυθίστηκε ή δεν μπορεί να βυθιστεί 2. αυτός που δεν έχει εμποτιστεί με υγρό· 3. (το οὐδ. ως ουσ.) τὸ ἀβάπτιστον· εἶδος ιατρικής τρυπάνης.

άβαπτος -η, -ο (Α άβαπτος, -ον) [βάπτω]· 1. αυτός που δεν βάφτηκε, ο αχρωμάτιστος 2. (για πυρακτωμένα μέταλλα) αυτός που δεν ψύχθηκε ακόμη μέσα σε νερό για να γίνει σκληρότερος, ο αστόμωτος.

αβάρα βλ. **αβαράρω**.

αβαράθρωτος -η, -ο [βαραθρώνω]· 1. αυτός που δεν γκρεμίστηκε σε βράχο· 2. αυτός που δεν καταστράφηκε, δεν έπαθε μεγάλη ζημιά (απώλεια περιουσίας κ.ά.).

αβαράρισμα το [αβαράρω]· 1. η καθέλκυση πλοίου· 2. η απομάκρυνση πλοίου από την ακτή με σκοπό να αποφευχθεί ο κίνδυνος προσάραξης ή πρόσκρουσής του σ' αυτήν.

αβαράρω και **αβαρέρω** και **αβαράριζω**· 1. καθελεύω πλοίο· 2. απομακρύνω βάρκα ή άλλο μικρό πλεούμενο από κάπου με τα χέρια, τα κουπιά ή γάντζο· 3. απομακρύνω κάτι από κοντά μου, αποφεύγω τον κίνδυνο, αποκρούω, αμύνομαι· 4. (η προστ. ως ναυτικός όρος) **αβάρα!** α) απομάκρυνε· β) (ως επίρρ.) μακριά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *varare* (= καθελεύω πλοίο), με *α-* (προθετ.), που δημιουργήθηκε από συνεκφορά με το να ή θα, όπως να **βαράρω** - *ν'* **αβαράρω**. Η προστ. **αβάρα** < ιταλ. *vara*, προστ. του *varare*. ΠΑΡ. **αβαράρισμα**].

αβαρβάτευτος -η, -ο [βαρβατεύω]· 1. αυτός που δεν βαρβατεύτηκε· 2. αυτός που δεν βρίσκεται σε γενετήριο οργασμό.

αβαργώμιστος -η, -ο βλ. **αβαρρυγώμιστος**.

αβαρέλιαστος -η, -ο [βαρελιάζω]· αυτός που δεν έχει τοποθετηθεί σε βαρέλι.

αβαρεμάρα η [βαρεμάρα]· η αβαρεσιά*.

αβαρεσιά / άβαρεσιά, η· φιλοπονία, προθυμία για εργασία, ακαταπόνητη δραστηριότητα. [ΕΤΥΜΟΛ. < *α-* (στερητ.) + *βαρεσιά* (= τεμπε-λιά)].

αβάρετος (ΙΙ) -η, -ο· 1. ο πάντοτε πρόθυμος για εργασία, ακούραστος, ακαταπόνητος· 2. αυτός που δεν γίνεται ενοχλητικός, βάρος στον

άλλο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *α-* (στερητ.) + *βαρετός*].

αβάρετος (ΙΙ) και -ητος, -η, -ο· 1. αχτύπητος, άδαρτος· 2. αλβάτος, ατραυμάτιστος· 3. «γάλα αβάρετο»· το γάλα που δεν χτυπήθηκε με ειδικό ξύλινο όργανο για να αποχωριστεί το βούτυρο του· 4 (ενεργ.) αυτός που δεν χτύπησε, δεν ήχησε, δεν εκτυρσοκρότησε· 5. (για τον ήλιο) αυτός που δεν ανέτειλε. [ΕΤΥΜΟΛ. < *α-* (στερητ.) + *βαρώ*].

αβαρής -ές και **αβαρος**, -η, -ο (Α αβαρής, -ές) [βάρος]· ο χωρίς βάρος ή αυτός που έχει μικρό βάρος, ο ελαφρύς· || (νεοελλ.) άμυαλος, ασύνετος· || (αρχ.) ο μη φορτικός, ο μη ενοχλητικός.

αβαρία η· 1. ζημιά πλοίου που βρίσκεται εν πλω και οφείλεται είτε σε βλάβη του ίδιου του πλοίου είτε στην απόρριψη μέρους ή και ολόκληρου του φορτίου του στη θάλασσα, για να αποφευχθεί ο καταποντισμός του· 2. (συνεκδ.) κάθε υλική ζημιά· 3. (μτφ. φρ.) «κάνω αβαρία» υποχωρώ, ελαττώνω, μειώνω τις απαιτήσεις, τις αξιώσεις μου, αναγιένμαι εν μέρει τις ιδέες, τις απόψεις μου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avararia* (= βλάβη πλοίου). ΠΑΡ. **αβαριάτος**].

αβαριάτος -η, -ο· 1. αυτός που έχει υποστεί αβαρία, ζημιά· 2. (για απορείματα) αυτός που προέρχεται από αβαρία· «οιτάρι αβαριάτο»· 3. όποιος παρουσιάζει δείγματα ασυνήθιστης φθοράς που δεν οφείλονται σε κανονική χρήση· 4. ατημέλητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avariato* (= αυτός που έπαθε ζημιά)].

άβαρος -η, -ο [βάρος]· 1. ο χωρίς μεγάλο βάρος, ο ελαφρύς· 2. επιπόλεις, ανόητος, «ελαφρύς»· 3. αυτός που δεν έχει βάση (υποχρεώσεις κ.λπ.) και, κυρίως, ο πλούσιος· 4. αυτός που δεν βαριέται, ακούραστος, αβάρετος.

αβαροσλαβικός -ή, -ό· αυτός που ανήκει ή αναφέρεται σε Αβάρους και Σλάβους.

αβαρυγώμιστος και **αβαργώμιστος**, -η, -ο· 1. αυτός που δεν βαρυγγωμά, δεν βαρυνθμεί, δεν δυσθυμεί· 2. αυτός που δεν πέρασε στη ζωή του λύπες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *α-* (στερητ.) + *βαρυγγωμίζω*, βλ. *βαρυγγωμά*. Ο τ. **αβαργώμιστος** < **αβαρυγγώμιστος**, με συγκοπή του *υ*].

αβάς ο (ΑΜ αββάς)· (νεοελλ.) 1. ηγούμενος αντρικής μονής των ρωμαιοκαθολικών (αβαίου*) και κατ' επέκταση εφημέριος ρωμαιοκαθολικής εκκλησίας· 2. στην Κοπτική και τη Συριακή Εκκλησία τίτλος επισκόπων· || (αρχ.-μσν.) πατήρ (ιδιαιτ. στα μσν., προσηγορία ηλίκιωμένων μοναχών ως ένδειξη σεβασμού)· || (μσν.) μοναχός, καλόγερος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αραμ. *abbā*, κλητ. που θεωρήθηκε εσφαλμένα τύπος ονομαστικής και αποδόθηκε ως *ο πατήρ* αντί *πάτερ μου*. ΠΑΡ. (νεοελλ.) **αβίασσα**].

αβασανισιά η [αβασάνιστος]: έλλειψη βασάνων, φροντίδων, άνεση ζωής, αμεριμνησία.

αβασάνιστος -η, -ο (Α άβασάνιστος, -ον) [αβασανίζω]: 1. αυτός που δεν υποβλήθηκε σε έλεγχο, σε δοκιμασία, ανεξέλεγκτος, ανερευνήτος, αδοκίματος, ανεξέταστος 2. αυτός που δεν έχει υποστεί βάσανα (ταλαιπωρίες, στενοχώριες κ.λπ.), ο αταλαιπώρητος (στα αρχ. το επίρρ, -οτως με αυτή τη σημασία): || (νεοελλ.) 1. αυτός που δεν υποβλήθηκε σε βασανιστήρια 2. (για τόπους) αυτός που δεν προσέχει βάσανα: || (αρχ.) αυτός που δεν εξετάστηκε, δεν ανακρίθηκε με βασανιστήρια.

αβασία η· ανικανότητα βάδισης από ψυχική ή οργανική αιτία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *abasia*, νεολατιν. επιστημονικός όρος, ελληνογενές < α- (στερητ.) + βάσις (= βήμα)].

αβασίλευτος -η, -ο (Α άβασίλευτος, -ον) [βασιλεύω]: αυτός που δεν κυβερνιέται, δεν εξουσιάζεται από βασιλιά. Ειδικότερα στη Νεοελληνική, ο όρος «αβασίλευτη δημοκρατία» δηλώνει το δημοκρατικό πολίτευμα, στο οποίο ο ανώτατος άρχων δεν είναι κληρονομικός αλλά αιρετός || (νεοελλ.) 1. (για ουράνια σώματα) αυτός που ακόμη δεν έδωσε 2. (μτφ. φρ.) «μάτια αβασίλευτα»· τα μάτια των νεκρών που δεν έτυχε κανείς να τα κλείσει και μένουν ακόμη ανοιχτά 3. αγέραστος || (αρχ.) ο απαλλαγμένος από νόμους.

αβάσιμος -η, -ο [βάσιμος]: ο μη βάσιμος, αυτός που δεν έχει σταθερή βάση, αστήρικτος, αβέβαιος.

αβασιμότητα η [αβασίμος]: η έλλειψη βασιμότητας, σταθερής βάσης ή υπόστασης.

αβάσιστος -η, -ο [αβασίζω]: 1. αυτός που δεν έχει βάση, αθεμελιώτος, αστερέωτος, αστήρικτος, ασταθής 2. αβέβαιος, αμφίβολος 3. επιπόλαιος, άστατος.

αβασκαίνω· βασκαίνω*.

αβάσκαμα το· το βάσκαμα*.

αβασκαμένος -η, -ο [αβασκαίνω]: αυτός που τον βασκάναν, ο ματιασμένος.

αβασκάνιστος -η, -ο (Α άβασκάνιστος, -ον): αυτός που δεν φθονείται, ο ανεπίφθονος || (νεοελλ.) αυτός που δεν ματιάστηκε, ο αματίαστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερητ.) + *βασκανίζω < βασκανία].

αβάσκανος -η, -ο (Α άβάσκανος, -ον) [βασκαίνω]: αυτός που δεν φθονείται: || (νεοελλ.) αυτός που δεν φθονεί, δεν ματιάζει.

αβασκαντία η [αβασκάντος]: εκκλησιαστική ευχή που διαβάζεται από τον ιερέα πάνω σ'αυτόν που θεωρείται ότι προσβλήθηκε από βασκανία.

αβάσκαντος -η, -ο (Α άβάσκαντος, -ον) [αβασκαίνω]: 1. αυτός που δεν βασκάνθηκε ή δεν

μπορεί να βασκανθεί 2. αυτός που δεν βασκαίνει, δεν βλάπτει, δεν ματιάζει: || (νεοελλ., το ουδ. ως ουσ.) το αβάσκαντο· το φυλαχτό που εμποδίζει τη βασκανία (πρβλ. αρχ. φυλακτήριον, περιάπτων).

αβασκαντούρι το [αβάσκαντος]: είδος αγριοβότανου που χρησιμοποιείται κατά της βασκανίας.

αβασταγή η· η βασταγή*.

αβασταγιά η· βλ. αβασταξιά.

αβάσταγο το· το βάσταγο*.

αβάσταγος -η, -ο (Μ άβάσταγος, -ον)· βλ. αβάστακτος.

αβάστακτος και -γος και -χτος, -η, -ο (Α άβάστακτος, -ον και Μ άβάσταγος, -ον) [βαστάζω]: 1. αυτός που δεν μπορεί να βασταχθεί, πολύ βαρύς, ασήκωτος 2. αφόρητος, ανυπόφορος: || (νεοελλ.) 1. ασυγκράτητος, ακράτητος, ορμητικός, παραφόρος, αχαλίνωτος 2. ανυπόμονος.

αβασταξιά και αβασταγιά, η· το να μην μπορεί κανείς να περιμένει, έλλειψη υπομονής, ανυπομονησία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβάσταχτος· ο β' τ. < αβάσταγος].

αβάτευτος -η, -ο [βατεύω]: 1. (για ζώα και πτηνά) αυτός που δεν βατεύτηκε, ανόχευτος, ανεπίβατος, αμαρκάλιστος 2. αυτός που δεν προήλθε από βάτευση 3. υγιής, αβλαβής.

άβατον / άβατον, το (Α) [βαίνω]: τμήμα του ναού ή τόπος ιερός, όπου δεν επιτρεπόταν η είσοδος παρά μόνο στους ιερείς.

άβατος -η, -ο (Α άβατος, -ον) [βαίνω]: απάτητος, απροσπέλαστος, αδιάβατος, δυσπρόσιτος || (αρχ.) 1. ιερός, καθαρός, αγνός 2. (για θηλ. ζώα και ειρων. για γυναίκες) αβάτευτος (το ουδ. ως ουσ.) το άβατον*.

αβατούμαι / αβατούμαι (-όομαι) (Α) [άβατος]: ερημώνομαι.

αβατσινάριστος και αβατσινάστος και αβατσίνωτος, -η, -ο [αβατσινάω]: αδαμάλιστος, ανεμβόλιστος.

αβαυκάλιστος -η, -ο [αβαυκαλίζω]: 1. αυτός που δεν αποκοιμήθηκε ή δεν μπορεί να αποκοιμηθεί με νανούρισμα, ο ανανούριστος 2. αυτός που δεν ξεγελάστηκε ή δεν μπορεί να ξεγελαστεί με απατηλές υποσχέσεις, αξεγέλαστος, απααραπλάνητος.

αβαφής / άβαφής, -ές (Α) [βάπτω]: ο άβαπτος*.

αβαφία η [άβαφος]: 1. έλλειψη βαφής, χρωματισμού· 2. η μη σκληρυνση σιδήρου ή χάλυβα μετά την πυράκτωση.

άβαφος και άβαφτος, -η, -ο [βάφω]: 1. ο δίχως βαφή, αχρωμάτιστος 2. ο δίχως φτιασιδιά, αφτιασιδωτος 3. ο άβαπτος*.

αβαφτισία η· βλ. αβαπτισία.

αβάφτιστος -η, -ο· βλ. αβάπτιστος.

άβαφτος -η, -ο· βλ. άβαφος.

αβαψιά η η αβαψία*.

αββοκάτος- βλ. *αβοκάτος*.

αβγαλτος και *ανέβγαλτος*, -η, -ο- 1. αυτός που δεν βγήκε ή δεν μπορεί να βγει από τη θέση του· 2. αυτός που δεν έχει βγει έξω από τα όρια ενός χώρου ή μιας περιοχής, ο αταξίδευτος· 3. αυτός που δεν φύτεψε, ο αφύρτωτος· 4. αυτός που δεν εκκολάφθηκε ακόμη· 5. (για ουράνια σώματα) αυτός που δεν ανέτειλε ακόμη· 6. αυτός που δεν βγήκε με απόσταση ή σύνθλιψη· 7. αυτός που πάσχει από δυσκολιότητα· 8. (για δρόμους, οδούς κ.λπ.) αυτός που δεν έχει διέξοδο, που δεν οδηγεί πουθενά· 9. αθώς, αγνός· 10. άπειρος, ανίκανος· 11. αυτός που δεν έχει καλούς τρόπους, απολίτιστος, άξεστος, αγροίκος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερητ.) + βγάλλω].

αβγάτα η [αβγατίζω]: 1. αύξηση του ποιμνίου με τη γέννηση νέων ζώων, αβγάτισμα· 2. (στον πληθ.) οι αβγάτες· το παιχνίδι αβγατιστή*.

αβγαταίνω και -τάω και -τιζώ- (Ι) (αμετάβ.) 1. γίνομαι μεγαλύτερος ή περιωδέστερος, αυξάνομαι, πληθαίνω· 2. προσοδεύω, προκόβω- (ΙΙ) (μτβ.) 1. αυξάνω, πληθαίνω, πολλαπλασιάζω· 2. προσφέρω περισσότερα, πλειοδοτώ· 3. αποπερατώνω, τελειώνω κάτι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγατίζω, κατά το συνώνυμο του πληθαίνω].

αβγατερός -ή, -ό- (για τροφές) αυτός που αυξάνεται, που πληθύνεται με το βράσιμο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγατίζω - αβγατώ με την παραγ. κατάλ. -ερός (πρβλ. κόφτω - κοφτερός)].

αβγατιά η [αβγατίζω]: 1. επαύθηση, αβθονία, υπερεπάρεκτα· 2. η αβγάτα*.

αβγατίδι το [αβγατίζω]: πρόσθετο κομμάτι υφάσματος με το οποίο συμπληρώνεται ή μεγαλώνει το ένδυμα, αλλιώς μάτισμα, τσόντα.

αβγατίζω- βλ. *αβγαταίνω*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από αρχ. επίθ. έκβατος > μτγν. έββατος, με αντιμετάθεση φθόγγων, έββατος > έβγατίζω και αβγατίζω. ΠΑΡ. αβγάτα, αβγαταίνω, αβγατερός, αβγατιά, αβγατίδι, αβγατίση, αβγάτιαμα, αβγάτιστος, αβγατιστός].

αβγάτιση η [αβγατίζω]: 1. αύξηση, πολλαπλασιασμός· 2. η επιπλέον προσθήκη, προσαύθηση, επαύθηση· 3. αύξηση της τιμής, υπερτίμηση της αξίας ενός πράγματος· 4. πλειοδοσία.

αβγάτισμα το [αβγατίζω]: 1. η επιπλέον προσθήκη, επαύθηση, μέγαλωμα, πολλαπλασιασμός· 2. πρόσθετο κομμάτι υφάσματος, τσόντα· 3. αυτό που προήλθε από προσθήκη, προσαύθηση, πλεόνασμα· 4. το παιχνίδι αβγατιστή*.

αβγατιστή η και -στής, ο [αβγατίζω]: 1. ομαδικό παιδικό παιχνίδι, στο οποίο οι παίκτες αγωνίζονται στο άλμα αυξάνοντας διαδοχικά το μήκος και το ύψος του εμποδίου· 2. άλλο παιχνίδι, κατά το οποίο οι παίκτες ορίζουν με κλήρο κάποιον από την ομάδα να σκύβει, ενώ οι

υπόλοιποι πηδούν πάνω από αυτόν, που αυξάνει τρεις φορές κατά λίγα εκατοστά το ύψος του και την απόσταση απ' όπου γίνεται το άλμα· όποιος αποτυγχάνει σκύβει αντί του πρώτου κ.ο.κ.

αβγατιστός -ή, -ό [αβγατίζω]: 1. αυτός που μεγάλωσε, αυξήθηκε, συμπληρώθηκε ή συντελέστηκε με προσθήκη· 2. (το θηλ. ως ουσ.) η αβγατιστή· 3. (το ουδ. ως ουσ.) το αβγατιστό· η αβγατιστή· 4. «πήδημα αβγατιστό»· οι αβγάτες* (βλ. αβγάτα).

αβγάτιστος -η, -ο- αυτός που δεν αυξάνει, δεν πληθαίνει κατά το βράσιμο· «το ρυζί αυτό είναι αβγάτιστο».

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγατιστός με αναβίβασμό του τόνου].

αβγάτος -η, -ο (ΜΝ) [αβγό]: ο γεμάτος αβγά, αβγωμένος, συνήθως για ψάρια· ΙΙ (νεοελλ.) 1. αυτός που έχει ακμαίες σωματικές δυνάμεις, εύρωστος, βαρβάτος· 2. (το ουδ. ως ουσ.) το αβγάτο· είδος φαγητού με βάση τα αβγά.

αβγατούδι το· το αβγατίδι*.

αβγίλα η· η αβγουλίλα*.

αβγό το· 1. το γονιμοποιημένο ωάριο και κατ' επέκτ. το γέννημα κάθε ωοτόκου ζώου (πουλιού, ψαριού, φιδιού κ.ι.α) (ιδιαιτέρα της κότας)· 2. «κόκκινα αβγά ή πασχαλινά ή της Λαμπρής»· αβγά χρωματισμένα με κόκκινη ή άλλου χρώματος βαφή και στολισμένα καμιά φορά με παραστάσεις της Αναστάσεως, κυρίως, που τρώγονται ή μοιράζονται τις ημέρες του Πάσχα· επίσης τα αβγά από σοκολάτα, ναστόχαρο ή πλαστικό, που γεμίζονται με ζαχαρωτά για τον ίδιο σκοπό· 3. ξύλινο ομοίωμα χρήσιμο για το μοντάρισμα των καλτσών· 4. (στον πληθ.) τα αβγά· οι όρχεις· 5. (φρ.) «αβγά του καθαρίζουν», γελά χωρίς λόγο· «ακόμα δεν βγήκε (ή δεν έσκασε) από τ' αβγό», για ανήλικους και άπειρους στη ζωή· «είναι δίκροκο αβγό», για διπρόσωπους· «έχασε τ' αβγά και τα καλάθια», α) έχασε τα πάντα· β) δεν ξέρει τι του γίνεται, τα έχει χαμένα· «κάθισε (ή κάτσε) στ' αβγά σου», μην ανακατεύσεις σε ξένες υποθέσεις, μην επεμβαίνεις· «μοιάζουν σαν τ' αβγά», έχουν απόλυτη ομοιότητα· «τον καθαρίζουν σαν αβγό», για τον άπειρο χαρτοπαίκτη, που τον απογυμνώνουν από τα χρημάτα του οι έμπειροι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η ορθότερη γραφή με β, αντί αυγό, εξηγείται από τη συνεκφορά: τὰ ὠὰ > ταουὰ > ταουγὰ > τ'αβγά - τ'αβγό (Γ. Χατζιδ. ΜΝΕ 2, 322). ΠΑΡ. αβγάτος, αβγούκλα, αβγοειδής, αβγώνω, αβγώωτος. ΣΥΝΘ. αβγοβολώ, αβγογεννώ, αβγοθήκη, αβγοκόβω, αβγοκουλούρα, αβγολέμονο, αβγομάνα, αβγομαντεία, αβγοπάλης, αβγοτάραχο, αβγότσουφλο κ.ά.].

αβγοβολώ (-άω)- γεννώ πολλά αβγά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγό + κατάλ. -βολώ].

αβγόγαλα το· 1. ρόφημα από πυκνόρρευστο

μίγμα κρόκου αβγού που χτυπήθηκε μαζί με ζάχαρη και ζεστό γάλα μέσα σε ποτήρι 2. ρόφημα από γάλα, μέσα στο οποίο έβρασε ελαφρά το περιεχόμενο αβγού.

αβγογαλιά η· έδεσμα που παρασκευάζεται από γάλα, αβγά, ζάχαρη και ψιλό αλεύρι, αλλιώς κρέμα.

αβγογεννώ (-άω)· γεννώ αβγά.

αβγοειδής -ές [αβγού]· αυτός που έχει σχήμα αβγού, αβγουλάτος, αβγουλάτος, αβγωτός.

αβγοζούμι το· το αβγολέμονο*.

αβγοθήκη και αβγουλιέρα, η· 1. μικρό επιτραπέζιο σκεύος σε σχήμα μικρού ποτηριού με πόδι, όπου τοποθετείται το βραστό αβγό. 2. σκεύος ή μέρος όπου τοποθετούνται τα αβγά. 3. ωοθήκη της κότας, κάθε θηλυκού ζώου, καθώς και της γυναίκας. 4. φωλιά όπου γεννάζει η κότα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγό + θήκη. Η λ. αβγουλιέρα < αβγούλι].

αβγοκαλάμαρα τα· γλύκισμα από φύλλα που κυλώνονται με χτυπητά αβγά, τηγανίζονται συνήθως σε σχήμα διπλωμένης ταινίας, περιχύνονται με μέλι και τριμμένα καρύδια ή αμύγδαλα και πασπαλίζονται με κανέλα, αλλιώδες διπλες, ξεροτήγανα, ψαθούρια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγό + καλαμάρι].

αβγοκάσα η· θήκη από χαρτόμαζα, χαρτόνι ή πλαστικό με κατάλληλες κοιλότητες (σε δαμάδες, τετράδες, εξάδες, δωδεκάδες κ.λπ.) στις οποίες τοποθετούνται αβγά για την ασφαλή αποθήκευση και μεταφορά τους.

αβγοκόβω· καρυκεύω, νοστιμεύω το φαγητό με αβγολέμονο.

αβγοκουλούρα η· πασχαλινό ψωμί ή τσουρέκι, σε διάφορα σχήματα, με ένα ή περισσότερα κόκκινα αβγά στο πάνω μέρος του. Παρασκευάζεται με αλεύρι, γάλα, αβγά, βούτυρο, ζάχαρη και αρωματικές ουσίες και συχνά επαλείφεται με φυτικό κρόκο, διαλυμένο μέσα στο περιεχόμενο αβγού.

αβγοκούλουρο το· μικρή αβγοκουλούρα*.

αβγολαδο το· μίγμα λαδιού και κρόκου αβγού, που χρησιμοποιείται ως αλοιφή για πληγές και εγκαύματα.

αβγολέμονο το· αβγό χτυπημένο με χυμό λεμονιού, που χρησιμοποιείται ως καρύκευμα φαγητών.

αβγολόγος ο· 1. αυτός που αγοράζει αβγά από ορνιθώνες για μεταπώληση. 2. αυτός που μαζεύει αβγά από τους ορνιθώνες. 3. αυτός που κλέβει αβγά από τους ορνιθώνες. 4. αυτός που αγαπάει υπερβολικά να τρώει αβγά, ο αβγοφάγος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγό + -λόγος < λέγω (= μαζεύω). ΠΑΡ. αβγολογώ].

αβγολογώ (-άω) [αββολόγος]· 1. αγοράζω αβγά από τους ορνιθώνες και τα μεταπωλώ.

2. μαζεύω (ή και κλέβω) τα αβγά από τις φωλιές τους. 3. αναζητώ το προσφώνι (λέγεται για την κότα όταν πρόκειται να γεννήσει). 4. εξετάζω την κότα με το δάχτυλο για να δω αν έχει αβγό. 5. (ενεργ. και μέσ.) λέγεται για την κότα που κακαρίζει συνεχώς όταν πρόκειται να γεννήσει. 6. (μέσ.) κομπάζω.

αβγομαζεύω· αβγολογώ*.

αβγομάνα η· 1. το γνήσιο ή τεχνητό αβγό που τοποθετείται στη φωλιά κότας για να την προσελκύει σε ωοτοκία. 2. αβγοκουλούρα. 3. μεγάλο αβγό.

αβγομαντεία η· η μαντεία από την παρατήρηση του αβγού.

αβγοπανηγύρι το· η Παρασκευή της Διακαινησίμου ή η εορτή της Αναλήψεως, κατά τις οποίες στην περιοχή της Λακωνίας πανηγυρίζουν στους ναούς τρώοντας και προσφέροντας πασχαλινά αβγά στους ιερείς.

αβγόπιτα η· πίτα ζυμωμένη με αλεύρι, γάλα, αβγά και βούτυρο.

αβγοπώλης ο· ο αβγολάς*.

αβγοσάλα η· σάλατα με σφιχτά αβγά, λάδι και ξίδι.

αβγόσουπα η· σούπα με φιδέ ή ρύζι και αβγολέμονο, αβγοκοιμένη.

αβγόσυκο το· είδος μεγάλου σύκου σε σχήμα αβγού.

αβγοτάραχο το (Μ αβγοτάραχον)· διατηρημένες δίδυμες, γεμάτες αβγά ωοθήκες ψαριών, ιδιαίτερα του ψαριού κέφαλος (Mugil cephalus, κν. μπάφα).

[ΕΤΥΜΟΛ. < μν. *άβγοτάριχος*, με αφομοίωση του ι προς το α].

αβγότσουφλο και -τσοφλο και -τσιφλο· το κέλυφος, το τσόφλι του αβγού.

αβγουλάκι το [αβγούλι]· το μικρό αβγό.

αβγουλάς ο (θηλ. -ού)· 1. ο πωλητής αβγών, ο αβγοπώλης. 2. αβγοφάγος. 3. το θηλ. λέγεται ιδιαίτερα για την κότα που γεννά πολλά αβγά.

αβγουλάτος -η, -ο· 1. αυτός που έχει σχήμα αβγού, αβγοειδής. 2. το επίθετο χαρακτηρίζει και ποικιλία σταφυλιών με ρόγες μεγάλες σαν αβγά.

αβγούλι το· το αβγουλάκι*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβγό. ΠΑΡ. αβγούλα. αβγουλάδα, αβγουλάκι, αβουλία, αβγουλιέρα].

αβγουλιέρα η· η αβγοθήκη*.

αβγουλίλα η· η μυρωδιά ή η γέυση του αβγού.

αβγουλίτης· ωοειδές εξόγκωμα που εμφανίζεται στον λαιμό ανθρώπων και ζώων και προκαλεί την απόφραξη του λάρυγγα.

αβγουλωτός -ή, -ό· αβγοειδής, αβγουλάτος, αβγωτός.

αβγοφάγος -α, -ο· 1. αυτός που του αρέσουν πολύ τα αβγά. 2. αυτός που τρώει πολλά

αβγά.

αβγόφλουδα η· το αβγότσουφλο*.

αβγωμένος -η, -ο [αβγώνω]· ο γεμάτος αβγά.

αβγώνω [αβγώ]· 1. αβγοκόβω· 2. (αμετάβατο) (για κότες, ψάρια) είμαι γεμάτος αβγά· 3. αρχίζω να γίνομαι πλούσιος· 4. παχαίνω· 5. (μτχ. παθ. πρκμ.) ο αβγωμένος πλούσιος, παχύς.

αβγωτός -ή, -ό [αβγώ]· 1. αβγοειδής, αβγουλάτος, αβγουλωτός· 2. ο γεμάτος αβγά· 3. ο αλειμμένος με το εσωτερικό αβγού· 4. ο γυαλισμένος με το ασπράδι αβγού.

αβδέλλα η· 1. υδρόβιος δακτυλοσκάληκας (βλ. βδέλλα)· 2. κν. ονομ. με την οποία είναι γνωστή, σε ορισμένες περιοχές, η ηπατική διστομίαση* (κν. κλαπάτσα)· 3. (μτφ.) φορτικός, ενοχλητικός· «μου έγινε (α)βδέλλα»· 4. σιδερένιο έλασμα για τη σύνδεση τεμαχίων ξύλου ή μετάλλου (κν. αβδέλλι).

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. βδέλλα. Το αρχικό α- δημιουρήθηκε από τη συνεκφορά: μια βδέλλα, μί' αβδέλλα. ΠΑΡ. αβδελλάδικο, αβδέλλας, αβδελλιάζω, αβδελλίτσα, αβδελλόπουλο, αβδελλώνω. ΣΥΝΘ. αβδελλόχορτο, αβδελλοκόκκαλο].

αβδελλάδικο το [αβδέλλα]· (παλαιότ.) κατάστημα, συνήθως κουρέιο ή φαρμακείο, όπου πουλάνε βδέλλες.

αβδέλλας ο· (παλαιότ.) αυτός που μαζεύει και πουλάει βδέλλες.

αβδέλλα το· 1. βδέλλα· 2. σιδερένιο έλασμα για τη σύνδεση τεμαχίων ξύλου ή μετάλλου.

αβδελλιάζω [αβδέλλα]· 1. γεμίζω βδέλλες· «το νερό αβδελλιάσε»· 2. προσβάλλομαι από διστομίαση, «κλαπατσίδια»· 3. κάνω αφαίμαξη χρησιμοποιώντας βδέλλες.

αβδελλιάρης -α, -ικο και -ικος, -ή, -ο· 1. (για ζώα) αυτός που προσβλήθηκε από νόσο που προκαλεί η κατάποση βδέλλας· 2. (μτφ.) καχεκτικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αβδέλλα. ΠΑΡ. αβδελλιάσμα, αβδελλιάστis].

αβδελλιάσμα το [αβδελλιάζω]· 1. η εμφάνιση βδελλών (ιδιαιτ. στα στάσια νερά)· 2. η απομύχιση, το ρούφηγμα του αίματος από βδέλλες· 3. η ασθένεια διστομίαση· 4. σύνδεση τεμαχίων ξύλου ή μετάλλου με σιδερένια ελάσματα.

αβδελλιάστis -ή, -ό [αβδελλιάζω]· αυτός που έχει συνδεθεί με οδόντωση ή κάποιο παρόμοιο τρόπο.

αβδελλίτσα η· 1. μικρή βδέλλα· 2. το παιχνίδι αβγατιστή*.

αβδελλοκόκκαλο το· το κόκκαλο της (α)βδέλλας, δηλ. το ανύπαρκτο, γιατί η βδέλλα δεν έχει κόκκαλο. Η λέξη χρησιμοποιείται μεταφορικά για καθετί ανύπαρκτο και φανταστικό, όπως λχ. στις φρ. «έκατσε στον λαϊμό του ένα αβδελλοκόκκαλο» (σε αστειολογία)· «πουλάει αβδελ-

λοκόκκαλα» (ειρωνικά για άνεργο).

αβδελλόχορτο το· χόρτο των λιβαδιών, στο οποίο αναπτύσσονται οι πλατυέλμινθες μικροί και μεγάλο δίστομο, που προκαλούν στα αιγοπρόβατα τις διστομιάσεις.

αβδελλώμα το [αβδελλώνω]· το μάτισμα, η συνένωση, η συναρμογή δύο κομματιών ξύλου ή μετάλλου με αβδέλλι.

αβδελλώνω [αβδέλλα]· 1. (για ζώα) καταπίνω βδέλλες μαζί με το νερό· 2. συνενώνω με οδόντωση ή έλασμα δυο κομμάτια ξύλου ή μετάλλου.

Αβδηρίτης ο (Α Αβδηρίτης)· 1. ο κάτοικος της θρακικής πόλης Αβδηρα· 2. (μτφ.) ανόητος, κούφος (όπως οι Αβδηρίτες, που ήταν περιώνυμοι στην Αρχαιότητα για την κουφότητα και τη ματαιοδοξία τους).

αβδηριτίζω 1. μοιάζω με τους Αβδηρίτες, συμπεριφέρομαι όπως αυτοί· 2. σκέπτομαι, φέρομαι ή ενεργώ σαν ανόητος.

αβδηρικός -ή, -ό (Α αβδηρικός, -ή, -όν) [Αβδηρίτης]· ανόητος, μωρός, κούφος, ματαιόδοξος.

αβδηριτισμός ο (αβδηριτίζω)· το να συμπεριφέρεται κάποιος σαν Αβδηρίτης, σαν ανόητος.

αβδηρολόγος αβδηρολόγος, -ον (Α)· μωρολόγος, ανόητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Αβδηρα + -λόγος < λέγω].

αβδής ο· δούλος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αραβοτουρκ. *abd* (= δούλος)].

αβδίων / αβδίων, το (Μ)· βυζαντινό ένδυμα, πιθανώς μάλλινος επενδύτης χωρίς μανίκια, με λευκές και γκριζες ρίγες.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθ. αραβ. *ʾabā*, πληθ. *aʿbiʾa* ή *abāʾa*, πληθ. -*āt* (= μάλλινος επενδύτης χωρίς μανίκια)].

αβδόμι το· σιδηρίποτε είναι υπερβολικά αλμυρό, «λύσσα».

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. *ἀβδόμιον* (= εντόσθια ψαριού ταρχειμένα < λατιν. *abdomen* (= κοιλιά, ειδικότερα του τόνου)].

άβδων / άβδων, ο (Μ)· Ισραηλίτης δικαστής.

αβέβαιος -αία και -αιη, -ο (Α αβέβαιος, -ον) [βέβαιος]· 1. άστατος, άσταθής, ευμετάβλητος· 2. ασάφης, άδηλος, ακαθόριστος· 3. (το ουδ. ως ουσ.) το αβέβαιο(ν)· η αβεβαιότητα*. ΙΙ (νεο-ελλ.) αυτός που δεν είναι βέβαιος, σίγουρος για κάτι.

αβεβαιότητα η (Α αβεβαιότης) [αβέβαιος]· 1. έλλειψη βεβαιότητας, αμφιβολία· 2. ασάφεια, αοριστία· ΙΙ (αρχ.) αστάθεια, ακαταστασία.

αβεβαίωσις / αβεβαίωσις (-εως), η (Μ) [βεβαίωσις]· απιστία.

αβεβαίωτος -ή, -ο [βεβαίωνω]· 1. ο μη βεβαιωθείς, ανεπιβεβαίωτος, ανεξακριβώς, ανεπικύρωτος, αναπόδεικτος· 2. (για φόρο) αυτός που δεν καθορίστηκε.

αβέβηλος -η, -ο (Α ἀβέβηλος, -ον) [βέβηλος]: 1. (για τόπο) ιερός, άβάτος 2. (για ανθρώπους) όσιος, αγνός, άσπιλος, αμόλυντος.

αβεβήλωτος -η, -ο [βεβήλωτ-] (για τόπο) αυτός που δεν βεβήλωθηκε.

αβελόνιαστος -η, -ο [βελονιάζω]: 1. (για κλωστή) αυτή που δεν περάστηκε από την τρύπα της βελόνας 2. (για βελόνα) αυτή, από την τρύπα της οποίας δεν περάστηκε κλωστή· 3. (για ύφασμα) αυτός που δεν μπορεί να ραφτεί επειδή είναι σκληρός ή φθαρμένος.

αβελόνιστος -η, -ο [βελονίζω]: ο αβελόνιαστος.

αβελτερία / άβελτερία, η (Α) [άβελτερος]: 1. νωθρότητα, σκηνρία της σκέψης, μωρία, ηλιθιότητα 2. διαφθορά, πτώση.

αβέλτερος / άβέλτερος, -ον και -α, -ον (Α): ο διανοητικά νωθρός, ανόητος, ηλιθιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερητ.) + βέλτερος, ποιητ. τύπος του βελτίων].

αβελτηρία / άβελτηρία, η (Α): η αβελτερία*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άβελτερία. Το η αναλογικά κατά το πονηρία].

αβελτίωτος -η, -ο [βελτιώνω]: αυτός που δεν έχει βελτιωθεί ή αυτός που δεν επιδέχεται βελτίωση.

αβερνικωτός -η, -ο [βερνικάνω]: 1. αυτός που δεν έχει επιχριστεί με βερνίκι, αλουστράριστος, αγυάλιστος 2. (για πρόσωπα που δεν κρατούν τα προσχήματα) «μούτρα αβερνικωτά», δηλ. αναιδή, ξεσίπτατα.

αβεροϊστής ο· ο οπαδός των θεωριών του αβεροϊσμού.

αβεροϊσμός ο· 1. οι θεωρίες του επηρεασμένου από τον νεοπλατωνισμό Αβερόη, που διατυπώθηκαν κυρίως υπό μορφή σχολίων στον Αριστοτέλη και που διαφέρουν από τις θεωρίες του Αβικένα κατά τούτο: υποστηρίζουν ότι όλος ο κόσμος δημιουργήθηκε με μιάς από τον Θεό, ότι η δημιουργία είναι αιώνια και συνεχής και ότι η ατομική ψυχή δεν είναι αθάνατη παρά μόνο στον βαθμό που αποτελεί μέρος ενός παγκόσμιου πνεύματος 2. καθεμιά από τις πολυάριθμες και ευρέως αποκλίνουσες θεωρίες των Ιουδαίων και χριστιανών διδασκάλων του 13ου αλλά και των μετέπειτα αιώνων, οι οποίοι, είτε για τη διδασκαλία τους είτε για την κριτική τους, κατατάσσονται στους οπαδούς του Αβερόη και οι οποίοι επανειλημμένα καταδικάστηκαν με την κατηγορία -πραγματική ή όχι- ότι απέρριπταν την ύπαρξη της ανθρωπίνης ελευθερίας και την αθανασία της ψυχής του κάθε ανθρώπου χωριστά.

αβέρτα (επίρρ.) [αβέρτος]: 1. στο ύπαιθρο· 2. ανοιχτά, διάπλατα 3. αναφανδόν, ελεύθερα, ανεμπόδια, απροκάλυπτα 4. απεριόριστα, απλόχερα, σπάταλα.

αβερταρία η [αβέρτος]: ευρυχωρία που επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση.

αβέρτος -η, -ο· 1. ανοιχτός, διάπлатος, ακάλυπτος, άφραχτος 2. (για τα ιστία πλοίου ή ανεμόμυλου) αναπεπταμένος, ανοιχτός 3. ευρύχωρος 4. απεριόριστος, ελεύθερος 5. (για πρόσωπα) α) ειλικρινής, ευθύς, ντόμπρος β) ευπροσηγορος, ανοιχτόκαρδος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ενετ. *averto* (= ακάλυπτος)].

αβερτοσύνη η [αβέρτος]: 1. ειλικρίνεια, ανυστεροβουλία 2. ευπροσηγορία, προθυμία 3. απλοχεριά, κουβαρντοσύνη.

αβήνα άβήνα, η (Μ): λουρί, ιμάντας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < λατ. *habena* (= νήα)].

αβίαστα (επίρρ.) [βιάζω]: 1. χωρίς βιασύνη 2. ευχάριστα, άνετα, χωρίς κόπο 3. χωρίς πίεση ή εξαναγκασμό.

αβίαστος -η, -ο (Α άβιαστος, -ον) [βιάζω]: 1. αυτός που δεν έχει υποστεί ή που δεν είναι δυνατόν να υποστεί εξαναγκασμό, βία 2. εκούσιος, θεληματικός 3. απροσποίητος, φυσικός || (νεοελλ.) (για πρόσωπα) αυτός που δεν έχει υποστεί βιασμό.

άβιαστος -η, -ο [βιάζω]: αυτός που δεν βιάζεται, ο αργός.

αβίγλιστος -η, -ο [βη/λίζω]: αυτός που δεν φρουρείται από βίγλα, σκοπιά, αφρούρητος, αφύλαχτος.

αβίδωτος -η, -ο [βιδώνω]: αυτός που δεν έχει βιδωθεί.

αβιογένεση η· η αυτόματη γένεση της ζωής από την ανόργανη ύλη.

αβιογενετικός -ή, -ό [αβιογένεση]: ο σχετικός με την αβιογένεση*.

αβιομηχάνητος -η, -ο· αβιομηχανοποίητος*.

αβιομηχανοποίητος -η, -ο· αυτός που δεν υποβλήθηκε ή δεν μπορεί να υποβληθεί σε βιομηχανική κατεργασία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βιομηχανοποιώ].

άβιος (I) άβιος, -ον (Α): 1. αυτός που δεν μπορεί κανείς να τον ζήσει, να τον υποστεί, να τον ανεχθεί 2. αυτός που του λείπουν τα αναγκαία της ζωής, φτωχός, άπορος 3. (πιθ.) νομάς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά-(στερ.) + βίος].

άβιος (II) άβιος, -ον (Α): πλούσιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (επιτατ.) + βίος (= περιουσία)].

αβιοτικός -ή, -ό· ο μη βιοτικός, ο ακατάλληλος για τη διατήρηση της ζωής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά-(στερ.) + βιοτικός].

αβιταμίνωση η (ιατρ.)· παθολογική κατάσταση που οφείλεται σε ανεπαρκή παροχή με την τροφή ή σε ελλιπή απορρόφηση από το πεπτικό σύστημα μιας ή περισσότερων βιταμινών.

αβιωτικός ο (Βυζ.Δίκ.)· το κληρονομικό δικαίωμα που δημιουργούν στην περιουσία όσων πέθαιναν άτεκνοι χωρίς να έχουν συντάξει διαθήκη.

αβιωτικός -ή, -ό· βλ. ορθότ. αβιοτικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βιοτικός].

αβίωτος -η, -ο (Α αβίωτος, -ον) [βιάω]: αφόρητος, αβάσταχτος, δυστυχής (ως επίθετο του βίος).

αβλάβεια η (Α αβλάβεια) [άβλαβής]: (ρ. με παθ. σημ.) η έλλειψη βλάβης, η ακεραιότητα. || (αρχ.) (με ενεργ. σημ.) η μη πρόκληση βλάβης.

αβλαβής -ές (Α άβλαβής, -ές) [βλάβη]: 1. (με παθ. σημ.) αυτός που δεν έπαθε, δεν έχει υποστεί βλάβη, ανέπαφος, σώος, άθικτος, ακέρατος. 2. (με ενεργ. σημ.) αυτός που δεν βλάπτει, δεν προσενεί βλάβη, ακίνδυνος. || (αρχ.) (για συνθήκες) απαράβιαστος.

άβλαβος -η, -ο· (με ενεργ. και παθ. σημ.) ο αβλαβής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βλάβω, μσν. τύπ. του βλάπτω].

άβλαπτος -η, -ο (Α άβλαπτος, -ον) [βλάπτω]: (νεοελλ.) (με παθ. σημ.) αυτός που δεν έχει υποστεί βλάβη. || (αρχ.) (με ενεργ. σημ.) αυτός που δεν προσενεί βλάβη.

αβλαστάρωτος -η, -ο [βλασταρώνω]: 1. λέγεται για το φυτό που δεν έβγαλε ακόμα βλαστάρια. 2. (μτφ.) άτεκνος, άκληρος.

αβλαστήμητος -η, -ο [βλαστημήω]: αυτός που δεν έγινε αντικείμενο βλασφημίας.

αβλαστησία και αβλαστησιά, η [άβλάστητος]: έλλειψη βλάστησης.

αβλάστητος -η, -ο (Α άβλάστητος, -ον): αυτός που ακόμη δεν βλάστησε, δεν έβγαλε βλαστούς, αβλαστάρωτος, άβλαστος. [ΕΤΥΜΟΛ. < αβλαστῶ < αβλαστος].

αβλαστολόγητος -η, -ο [βλαστολόγω]: αυτός που δεν βλαστολογήθηκε.

άβλαστος -η, -ο (Α άβλαστος, -ον) [βλαστῶ]: 1. αυτός που δεν βλάστησε. 2. (για τόπο) αυτός που δεν έχει βλάστηση, ο ολωδιόλου άγονος.

άβλαφτος -η, -ο [βλάφτω]: αυτός που δεν έχει υποστεί βλάβη.

αβλέμονας ο· 1. όρμος κατάλληλος για αγκυροβολή. 2. βαθιά θάλασσα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαια· ετυμ., πιθ. από αρχικό *αβλέμων* (βυθός) (= όπου δεν μπορεί να φτάσει το βλέμμα) < ά- (στερ.) + βλέμμα ή, κατ' άλλους, από το *εὐλίμενος*].

αβλέπτημα το (Α άβλέπτημα) [άβλεπτῶ]: παρόραμα, σφάλμα που οφείλεται σε απροσεξία ή παραδρομή.

αβλεπτῶ / άβλεπτῶ (-έω) (ΑΜ): δεν βλέπω, παραβλέπω, σφάλλω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βλέπτῶς, ρημ. επίθετο του βλέπω].

αβλέφαρος -η, -ο (Α άβλέφαρος, -ον) [βλέφαρος]: αυτός που δεν έχει βλέφαρα.

αβλεψία η (Α άβλεψία) [άβλεπτῶ]: απροσεξία, παρόραμα, παραδρομή. || (αρχ.) η έλλειψη όρασης.

αβλής / άβλής, ο, η (Α) [βάλλω]: αυτός που δεν

ρίχτηκε, δεν εκτοξεύτηκε.

άβλητος -η, -ο (Α άβλητος, -ον) [βάλλω]: (νεοελλ.) αυτός που δεν μπορεί να βληθεί, να χτυπηθεί, απρόσβλητος, άτρωτος. || (αρχ.) αυτός που δεν χτυπήθηκε, δεν τραυματίστηκε, δεν λαβώθηκε (από βέλη).

αβληχρός / άβληχρός, -ά, -όν (Α): ασθενής, αδύναμος, απαλός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (προθετ.) + βληχρός].

αβλόγητος και ανεβλόγητος, -η, -ο· 1. αυτός που δεν ευλογήθηκε από ιερέα. 2. η εκκλησία που μέχρι τώρα δεν εγκαινιάστηκε. 3. η παράνομη συμβίωση ζευγαριού, χωρίς γάμο ευλογημένο από την Εκκλησία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βλογῶ < ευλογῶ].

αβοήθητος -η, -ο (Α αβοήθητος, -ον) [βοηθῶ]: αυτός που δεν βρήκε βοήθεια, ανυπεράσπιστος, ανυποστήρικτος. || (αρχ.) ανιάτος, αθεράπευτος.

αβοητί / άβοητί (επίρρ.) (Α) [άβόητος]: δίχως κάλεσμα ή διαταγή, εκούσια.

αβόητος / άβόητος, -ον (ΑΜ) [βωῶ]: (μσν.) αθόρυβος. || (αρχ.) αυτός που δεν τον θρήνησαν γοερά, αθρήνητος, άκλαυτος.

αβοκάντο το (Βοταν.): κοινή ονομασία αείφυλλου δέντρου, γνωστού και με το όνομα βουτυρόδεντρο (βοτανική ονομασία: *Persea americana* του γένους *Περσένα*. Οικογένεια: *Lauraceae*).

αβοκάτος ο (Μ άβοκάτος): δικηγόρος, συνήγορος. || (νεοελλ.) ευφράδης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *avvocato* (= δικηγόρος)].

άβόλα η (λατ. *abolla*): είδος αντροκού ενδύματος της Ρωμαϊκής Εποχής, που έμοιαζε με το ελληνικό ιμάτιο.

άβολα (επίρρ.) [άβολος]: 1. όχι άνετα, όχι αναπναικτά. 2. απρόσφορα, ακατάλληλα. 3. αντίξοα, «ανάποδα».

αβόλετος -η, -ο· 1. δύσκολος, ακατόρθωτος. 2. δυσμενής, αντίξοος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βολετός < βολή].

αβόλευτος -η, -ο [βολουῶ]: αυτός που δεν έχει ή δεν μπορεί να βουλευτεί, να τακτοποιηθεί, ατακτοποιητός.

αβολιδосκόπητος -η, -ο [βολιδосκοπῶ]: 1. αυτός που δεν βυθομετρήθηκε με βολίδα, ο πολύ βαθύς. 2. (μτφ.) αυτός που οι διαθέσεις και οι σκέψεις του δεν έχουν διερευνηθεί, εξακριβωθεί.

αβολίδωτος -η, -ο [βολιδωτός]: ο δίχως βολίδα, δίχως βόλι, άσφαيروس.

αβόλιστος -η, -ο [βολίζω]: αβολιδосκόπητος, αβυθομέτητος.

άβολος (Ι) άβολος, -ον (Α): 1. (για το πουλάρι) αυτό που δεν έχει αλλάξει ακόμη τα πρώτα δόντια του. 2. (για το γέμικο άλογο) αυτό που δεν αλλάζει πια δόντια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βολή < βάλλω].

άβολος (II) -η, -ο· 1. αυτός που δεν παρέχει ευκολίες, ανέσεις, ο ακατάλληλος, ο δύσχηρτος· 2. (μτφ.) δύσκολος, κακότροπος, ιδιότροπος, δυσκολομεταχείριστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βολή (= ευκολία)].

αβομβάρδιος -η, -ο [βομβαρδίω·] αυτός που δεν έχει βομβαρδιστεί.

αβόσκητος -η, -ο (Α άβόσκητος, -ον) [βόσκη·] (νεοελλ.) 1. (για τόπο) αυτός που δεν βοσκήθηκε· 2. (για ζώα) αυτός που δεν βόσκησε· || (αρχ.) (για τόπο) αυτός που δεν έχει βοσκή.

αβοστρύχωτος -η, -ο [βοστρυχώνω·] ακατάσχετος.

αβοτάσιος -η, -ο [βοτανίζω·] (για αγρούς) αυτός που δεν βοτανίστηκε, από τον οποίο δεν αφαιρέθηκαν τα αγριόχορτα, τα ζιζάνια.

αβότανος -η, -ο· αυτός που δεν έχει βότανα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + ουσ. βότανος].

αβουκόλητος / αβουκόλητος -ον (Α) [βουκόλω·] 1. αυτός που δεν βοσκήθηκε ή που δεν φυλάσσεται από βουκόλο· 2. (μτφ.) αφρόντιστος, παραμελημένος.

αβουλησία η [αβουλήτος·] η αβουλία*.

αβούλητος / αβούλητος -ον (Α) [βούλωμαι·] 1. αυτός που γίνεται σε κάποιον δίχως τη θέλησή του, ακούσιος, μηχανικός· 2. αυτός που γίνεται σε κάποιον αντίθετα προς τη θέλησή του, ενάντιος, δυσάρεστος.

αβουλία η (Α αβουλία) [ἄβουλος·] 1. (νεοελλ.) η έλλειψη βούλησης, διατακτικότητα, αναποφασιστικότητα· || (αρχ.) η έλλειψη σκέψης ή σωστής σκέψης, απειρσκεψία, δυσβουλία· 2. (Ψυχιατρ.) παθολογική έλλειψη βούλησης, ανικανότητα λήψης απόφασης.

αβουλιαχτος και αβουλιαγος, -η, -ο [βουλιάζω·] 1. αυτός που δεν έχει ή δεν μπορεί να βυθιστεί, αβύθιστος· 2. αυτός που δεν έπαθε καθίζηση, δεν κατέπεσε ή δεν γκρεμίστηκε.

αβουλικός -ή, -ό [αβουλία·] 1. ο σχετικός με την αβουλία· 2. αυτός που πάσχει από αβουλία*.

αβούλλωτος -η, -ο [βουλλώνω·] ξεβούλλωτος, απωμάτιστος, ξέσπετος.

άβουλος -η, -ο (Α ἄβουλος, -ον) [βουλή·] ο δίχως βούληση, θέληση· || (νεοελλ.) ο δίχως πρωτοβουλία, αναποφασιστος· || (αρχ.) 1. αυτός που σκέπτεται άσχημη ή επιτόλεια, απείρσκεπτος, ασυλλόγιστος· 2. άκαρδος, άσπλαχνος, αδιάφορος.

αβουλώ / αβουλώ (Α) [ἄβουλος·] 1. δεν θέλω· 2. αποδοκιμάζω.

αβούνιαστος -η, -ο [βουνιάζω·] αυτός που δεν λιπάνθηκε με κοπριά ζώου (βουνιά).

αβούρκωτος -η, -ο· 1. (για νερό) αθόλωτος, καθαρός· 2. (για μάτια) αθάκρυτος.
[ΕΤΥΜΟΛ. < βουρκώνω < βούρκος].

αβουρλιάστος -η, -ο [βουρλιάζω·] αυτός που δεν βουρλιάστηκε, δεν περάστηκε δηλ. σε

βούρλο ή σπάγγο, ώστε να σχηματιστεί ορμαθός, δέσμη.

αβουρλίστος -η, -ο [βουρλιζώ·] 1. αυτός που δεν βουρλιζεται, δεν στενοχωριέται ή δεν στενοχωρήθηκε· 2. ο μη εξοργισμένος, ο ψύχραιμος· 3. αυτός που δεν παραφρόνησε, που δεν έχασε τα λογικά του.

αβουρτίστος -η, -ο [βουρτίζω·] αυτός που δεν ξεσκονιάστηκε, δεν γυαλίστηκε ή δεν χτενίστηκε με βούρτσα.

αβούτηκτος και αβούτηχτος, -η, -ο [βουτώ·] αυτός που δεν βυθίστηκε σε υγρό.

αβουτύρωτος -η, -ο [βουτυρώνω·] 1. αυτός που δεν περιέχει βούτυρο· 2. αυτός που δεν έχει αλειφτεί με βούτυρο.

άβρα / άβρα και άβρα, η (Α)· νεαρή δούλα, έμπιστη της κυρίας της.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. από το θηλ. του άβρός με μετακίνηση του τόνου].

αβράβεντος -η, -ο [βραβεύω·] αυτός που δεν βραβεύτηκε, δεν τιμήθηκε με βραβείο.

αβράγχιος -α, -ο [βράγχια·] 1. ο δίχως βράγχια· 2. (κατ' επέκτ.) αυτός που δεν έχει καταφανή βράγχια.

αβράδιαστος -η, -ο [βραδιάζω·] 1. αυτός που δεν τον βρήκε το βράδυ, που φτάνει κάπου πριν βραδιάσει· 2. (μτφ.) αυτός που ποτέ δεν δύνει, αβασίλευτος, ανέσπερος, πάντα φωτεινός, αιώνιος.

αβράκωνος -η, -ο [βρακώνω·] 1. ο δίχως βρακί, ξεβράκωτος· 2. πάμπτωχος, θεόφτωχος.

αβραμιαίος -α, -ο (Α άβραμιαίος, -α, -ον)· (νεοελλ.) φιλόξενος, θεοσεβής, πατριαρχικός· || (αρχ.) 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στον Αβραάμ· 2. αυτός που κατάγεται από τον Αβραάμ.

αβραμυλιά η (Bot.)· η αγριοδαμασκηλιά *Prunus institia*, γνωστή επίσης και με τις ονομασίες κορομηλιά και μπουρενιιά.

αβράμυλο το· ο καρπός της αβραμυλιάς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. βράβυλον το· α- προσθετικό, το δε -μι- αντί του -β- από ανομοίωση].

αβρασιά η [βράζω·] έλλειψη βρασμού, δύσκολο βράσιμο.

άβραστος -η, -ο [βραστός·] 1. αυτός που δεν έχει βραστεί, ωμός· 2. αυτός που δεν έχει βράσει αρκετά, μισοβρασμένος· 3. (για τον μύχστο) αυτός που δεν έχει υποστεί ζύμωση.

αβράχνιαστος -η, -ο [βραχνιάζω·] αυτός που δεν βράχνιασε ή δεν βραχνιάζει εύκολα.

άβραχος (I) -η, -ο (Α ἄβραχος, -ον)· αυτός που δεν έχει βραχεί, άβρεχτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄ- (στερ.) + βραχῆναι, παθ. αόρ. του βρέχω].

άβραχος (II) -η, -ο [βράχος·] ο χωρίς βράχους.

αβράχυντος -η, -ο [βραχύνω·] αυτός που δεν βραχύνθηκε ή που δεν μπορεί να βραχυνθεί.

ἀβρεκτος -η, -ο [βρέχω]· βλ. *ἀβρεχτος*.

αβρεξιά η [ἀβρεχτος]: 1. έλλειψη βροχής, ανομβρία, αβροχιά· 2. το να μην έχει βραχεί κάποιος ή κάτι.

ἀβρετος -η, -ο· αυτός που δεν βρίσκειται ή που δεν έχει βρεθεί.

[ΕΤΥΜΟΛ. α- (στερ.) + βρετός < εύρετός < εὐ-ρίσκω].

ἀβρεχτος και **ἀβρεχτος**, -η, -ο (Α *ἀβρεχτος*, -ον) [βρέχω]: αυτός που δεν έχει βραχεί, αβραχος, στεγνός, ξερός, άνυδρος, απότιστος.

αβριθής / *ἀβριθής*, -ές (Α) [βρίθω]· ο χωρίς βάρος.

αβροβάτης / *ἀβροβάτης*, ο (Α): αυτός που περπατά απαλά και καμαρωτά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *βαίνω*].

αβρόβιος / *ἀβρόβιος*, -ον (Α): αυτός που ζει μέσα στην πολυτέλεια, την άνεση, αβροδιαίτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *βιος*].

αβρόγους / *ἀβρόγους*, -ον (Α): αυτός που θρηνεί, που μοιρολογά σαν γυναίκα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *γός*].

αβροδίατα / *ἀβροδίατα*, η (Α) [αβροδιαίτος]: η ζωή που κυλά μέσα στην πολυτέλεια και στις ανέσεις.

αβροδιαίτος, -η, -ο (Α *αβροδιαίτος*, -ον): 1. μαλακός, τρυφηλός· 2. ασκληραγώγητος, αγύμναστος, λεπτεπίλεπτος· 3. (το ουδ. ως ουσ.) το *αβροδιαίτον*· η εκθήλυνση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *διαίτα*].

αβροδιαιτώμαι / *ἀβροδιαιτώμαι* (Μ) [αβροδιαίτος]: ζω μαλθακά, μέσα στην πολυτέλεια και στις ανέσεις.

αβροείμων / *ἀβροείμων*, -ον (Μ): αυτός που φορά πολυτελή ενδύματα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *είμαι*].

αβροέπεια η [αβροεπής]: ευγενική ομιλία.

αβροεπής -ές· αυτός που μιλά ευγενικά, γλυκομίλητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *επος*].

αβροκόμης / *ἀβροκόμης*, ο (Α): 1. αυτός που έχει μαλακά και λεπτά μαλλιά· 2. (για φυτά) αυτός που έχει θαλερό φύλλωμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀβρός* + *κόμη*].

αβρόμιος / *ἀβρόμιος*, -ον (Α): δίχως κρασί.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀ-* (στερ.) + *βρόμιος* (= ο Διόνυσος)].

αβρόμιστος -η, -ο [βρομίζω]: αρρύπαντος, αλέρωτος, καθαρός.

άβρομος (Ι) *άβρομος*, -ον (Α): θορυβώδης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀ-* (αθροιστ.) + *βρόμος* (= θόρυβος)].

άβρομος (ΙΙ) *άβρομος*, -ον (Α): αθόρυβος, ήσυχος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀ-* (στερ.) + *βρόμος* (= θόρυβος)].

αβρόπηνος *αβρόπηνος*, -ον (Α): λεπτοϋφασμένος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άβρός* + *πήνη*].

αβρόπλουτος / *ἀβρόπλουτος*, -ον (Α): άφθονος, πλούσιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άβρός* + *πλούτος*].

αβρός -ή, -ό (Α *άβρός*, -ά, -όν)-απαλός, τρυφερός, κομψός· ΙΙ (νεοελλ.) λεπτός, ευγενικός στους τρόπους, στην ομιλία· ΙΙ (αρχ.) 1. χαριτωμένος, ωραίος· 2. μαλθακός, τρυφηλός· 3. ευχάριστος· 4. (για πράγματα) λαμπρός· 5. (το ουδ. εν. και πληθ. ως επίρρ.) *αβρόν* και *αβρά*: απαλά, χαριτωμένα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθαν. να συνδέεται με τη λέξη ήβη. Σήμαινε αρχικά τον *ωραίο*, τον *κομψό* και αναφερόταν κυρίως σε νέα κορίτσια και γυναίκες (Ανακρ., Σαπφ., Πίνδ.), πολύ νωρίς, όμως, πήρε τη σημασία του *μαλακού*, *απαλού*, *τρυφερού* και, τελικά, έφτασε να έχει τη μειωτική έννοια του *μαλθακού*. Οι ποιητές τη χρησιμοποιούσαν με την αρχική της σημασία και με αυτήν διατηρήθηκε στη Νεοελληνική, όπου δηλώνει τον *λεπτό*, τον *ευγενικό*. ΠΑΡ. (αρχ.) *άβροσύνη*, *αβρότης*, *αβρύνω*. ΣΥΝΘ. (αρχ.) *άβροβάτης*, *αβρόβιος*, *αβροδιαίτος*, *αβρόπηνος*, *αβροχίτων* κ.ά.: (μυν.) *αβρό-σιτος*, *αβροστόλιστος*: (νεοελλ.) *αβρόφρων*].

αβροσία / *άβροσία*, η (Μ): η αβροσύνη*.

αβρόσιτος / *άβρόσιτος*, -ον (Μ): η λέξη στη φράση «*άβρόσιτος τράπεζα*», για το τραπέζι που έχει πολυτελή και εκλεκτά φαγητά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άβρός* + *σιτος*].

αβροστόλιστος / *άβροστόλιστος*, -ον (Μ): αυτός που φορεί πολυτελή ενδύματα, κομψός.

αβροσύνη / *άβροσύνη*, η (Α) [αβρός]: η αβρότητα*.

αβροτάζω / *άβροτάζω* (Α) (επικό ρήμα σε χρήση μόνο στο *α'* πληθ. πρόσ. υποτ. αόρ. *άβροτάξομεν* αντί -*ωμεν*): αποτυγχάνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ά(μ)βροτάζω* < αιολ. τύπο *άμβροτειν*, *ήμβροτον* (ιων. αττ. *άμαρτειν*, *ήμαρτον*) με ψίλωση και σύγηση του *μ*].

αβρότητα η (Α *αβρότης*) [αβρός]: 1. λεπτότητα, *χάρη*, *απαλότητα*, *τρυφερότητα*· 2. η λεπτότητα στους τρόπους, η ευγενική συμπεριφορά· ΙΙ (αρχ.) *λαμπρότητα*, *πολυτέλεια*.

αβρότιμος / *άβρότιμος*, -ον (Α): ακριβός και κομψός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άβρός* + *τιμή*].

άβροτος / *άβροτος*, -ον και -η, -ον (Α): 1. θάνατος, θείκός, ιερός· 2. ο χωρίς ανθρώπους, έρημος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ά-* (στερ.) + *βροτός*].

αβροφροσύνη η [αβρόφρων]: η λεπτότητα στους τρόπους, η ευγένεια συμπεριφοράς, η προσήνεια, η καταδεχτικότητα.

αβρόφρων -ον· λεπτός στους τρόπους, ευγενικός στη συμπεριφορά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αβρός*, κατά τα *ταπεινός* -

ταπεινόφρων της Αρχαίας Ελληνικής].

αβρόφυλλος -η, -ο· αυτός που έχει τρυφερά φύλλα.

αβροχάιτης / αβροχάιτης, ο (Α)· ο αβροκόμης*. [ΕΤΥΜΟΛ. < αβρός + χαίτη].

αβροχιά και αναβροχιά, η (Α αβροχιά) [αβρο-χός]: έλλειψη βροχής, ανομβρία, ανυδρία, ξηρασία.

αβροχίτων / αβροχίτων, ο (Α)· αυτός που φορά λεπτό, μαλακό χιτώνα, ο ντυμένος κομψά. [ΕΤΥΜΟΛ. < αβρός + χιτών].

άβροχος -η, -ο (Α άβροχος, -ον): άβρεχτος || (νεοελλ.) (ιδίωμ. έκφρ.) «άβρόχοι ποσί»· χωρίς ζημιά, αβαρία, χωρίς δυσκολία, άκοπα. [ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βρέχω].

αβρώνω / αβρώνω (Α) [αβρόζ]: Ι. (ενεργ.) 1. κάνω κάτι αβρό, μαλακό· 2. καλλωπίζω, ομορφαίνω, στολίζω· 3. μεταχειρίζομαι κάποιον με λεπτότητα· 4. παραπλανώ, πλανεύω κάποιον με τους καλούς μου τρόπους· ΙΙ. (μέσ.) 1. ζω μαλθακά· 2. καυχίμαι, υπερηφανεύομαι.

αβρώμιστος -η, -ο· εσφαλμ. γραφή αντί αβρόμιστος*.

άβρωτος / άβρωτος, -ον (Α)· 1. ο ακατάλληλος για φάγωμα· 2. (με παθ. σημ.) αυτός που δεν φάγθηκε, αφάγματος· 3. (με ενεργ. σημ.) αυτός που δεν έχει φάει, αφάγματος. [ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + βρωτός < βιβρώσκω].

αβυδηνός -ή, -ό (Α αβυδηνός, -ή, -όν): αυτός που ανήκει στην Άβυδο ή που προέρχεται από αυτή.

αβυδικός / άβυδικός, ο (Μ)· αξίωμα Βυζαντινού κρατικού υπαλλήλου.

αβυζαχτός -η, -ο [βυζάινω]: αυτός που δεν τον θήλασαν, αθήλαστος.

άβυζος -η, -ο [βυζί]: (για γυναίκες) αυτή που έχει ατροφικά στήθη.

αβύζωνας -η, -ο [βυζώνω]: (για νεαρές κοπέλες) αυτή που τα στήθη της δεν αναπτύχθηκαν ακόμη.

αβύθιστος -η, -ο [βυθίζω]: 1. αυτός που δεν βυθίστηκε, αβούλιαχτος, ακαταπόντιστος· 2. αυτός που δεν είναι δυνατόν να βυθιστεί.

άβυθος -η, -ο (Α άβυθος, -ον) [βυθός]: άπεραντος, ατέλειωτος· ΙΙ (νεοελλ.) πολύ βαθύς.

αβύρσειντος -η, -ο (Μ άβύρσειντος, -ον) [βυρ-σέω]: (για δέρματα) ακατέργαστος.

αβυσσαίος -α, -ο [άβυσσος, η]: ο σχετικός με την άβυσσο· λέγεται για ψάρια ή διαφόρους οργανισμούς που ζουν σε μεγάλα θαλάσσια βάθη.

αβυσσαλέος -α, -ο [άβυσσος, η]: 1. απύθμενος, χαώδης· 2. κρημνώδης, βαραθρώδης· 3. ανεξιχνίαστος, καταχθόνιος.

αβυσσικός -ή, -ό· ο σχετικός με την άβυσσο.

αβυσσοειδής -ές [άβυσσος, η]· αυτός που μοιάζει με άβυσσο.

άβυσσος / άβυσσος, -ον (Α)· 1. αυτός που έχει αμέτρητο βάθος, άβυσσολέος· 2. απέραντος, αμέτρητος, αχανής· 3. θαλάσσιες περιοχές που εκτείνονται σε βάθη από 2.000 ως 6.000 μέτρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- (στερ.) + βυσσός, ποιητ. τύπος του βυθός. ΠΑΡ. (αρχ.) η άβυσσος· (νεοελλ.) αβυσσαίος, αβυσσαλέος, αβυσσικός, αβυσσοειδής].

αβυσσώδης -ες [άβυσσος]: 1. αυτός που μοιάζει με άβυσσο· 2. ο γεμάτος χάσματα.

αβωλοκόπητος -η, -ο [βωλοκοπή]: ο αγρός του οποίου δεν έχουν σπάσει τους βώλους από χιμώ, ο ασβάρνιστος.

αγα- αγα- (επιτατικό πρόθημα) (Α): πάρα πολύ. [ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. συνδέεται με το αβεστ. *aš-*, π.χ. *aš-ašah* (= με πολλή δύναμη), οπότε το -α (αγ-α) είναι απλό «φωνητικό στήριγμα» (Schwyzer). Άλλοι το συνδέουν με το μέγα, του οποίου μπορεί να θεωρηθεί μηδενισμένη βαθμίδα ΙΕ **mg(a)-*. ΠΑΡ. *άγαμαι, άγαν*. ΣΥΝΘ. *αγακλής, αγακλειτός, αγακλύτος, αγήνωρ*].

-αγα- ρηματική κατάληξη παρατατικού συνηρμένων ρημάτων, π.χ. νικάω - νικάγα, πουλάω - πούλαγα, τραγουδώ - τραγούδαγα κ.ά. Η κατάληξη προήλθε από τον μεταπλασμό της κατάληξης -ει του πρτ. των συνηρ. ρημάτων (εθώρ-ει) σε -ειε (εθώρ-ειε), επειδή η κατάληξη -ε ήταν για το κοινό γλωσσικό αίσθημα η κανονική κατάληξη του γ' ενικού πρτ. (λέ-ει - έλεγ-ε, παίρν-ει - έπαιρν-ε κ.ά.). Από περιπτώσεις ρημάτων όπου πρτ του -ειε υπήρχε ηχηρό σύμφωνο (π.χ. ρ, δ, ζ) η κατάληξη -ειε μεταβλήθηκε φωνητικώς σε -ιε (π.χ. ρ-ιε, δ-ιε, ζ-ιε) και μεταξύ του ηχηρού και του j αναπτύχθηκε φωνήεν ι, π.χ. εθώρει-ε (αντί εθώρει) > εθώρι-ιε. Από συμφωνισμό της κατάληξης -ιγε και της -α (ενικά, τραγούδα) προήλθαν οι καταλήξεις -αγε και -αγες (< -α + -ιγες), απ' όπου μετά και -αγα, -άγαμε κ.ο.κ. Οι καταλήξεις αυτές γενικεύτηκαν μετά τη σύγχυση των ρημάτων σε -έω και -αω, π.χ. τραγούδα + τραγούδιγε > τραγούδαγε κ.ά. (Χατζιδ. ΜΝΕ 1.48).

αγαδεύω [αγάς]: 1. ζω σαν αγάς, παριστάνω τον αγά, τον πλούσιο· 2. αρχοντοπιάνομαι, αρχοντοφέρομαι.

αγαδόπουλο το· το παιδί του αγά, το αρχοντόπουλο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγάς + -πουλο].

αγάζομαι / αγάζομαι (Α): τιμώ, λατρεύω.

[ΕΤΥΜΟΛ. Μεταπλασμός από το *άγαμαι*].

αγάζω / αγάζω (Α) [άγαν]: εξυψώνω υπέρμετρα, εκθειάζω, εξυμνώ.

αγάζωνας -η, -ο [αγάζωνω]: ο μη γαζώμενος.

αγαθά τα (Α αγαθά) (ουδ. πληθ. του επιθ. αγαθός ως ουσ.): πλούτος, περιουσία· ΙΙ (νεοελλ.) μέσα που θεωρούνται κατάλληλα για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου· ΙΙ (αρχ.) 1. ψυχικές αρετές· 2. πλεονεκτήματα, προτερήματα· 3. ευχάριστα πράγματα.

αγαθαγγελισμός ο (η λέξη από το προφητικό βιβλίο που είναι γνωστό με την ονομασία *Αγαθάγγελος*)· η πίστη στις προφητείες του Αγαθαγγέλου και γενικότερα στις προφητείες που επαγγέλλονται την εκπλήρωση των εθνικών πόθων.

αγαθαγγελιστές οι (η λέξη, όπως και ο αγαθαγγελισμός, από το *Αγαθάγγελος*)· αυτοί που πιστεύουν στις προφητείες του Αγαθαγγέλου και γενικότερα στις προφητείες που επαγγέλλονται την εκπλήρωση των εθνικών πόθων και διεκδικήσεων.

αγαθάρχης / αγαθάρχης, ο (Μ)· ο Θεός ως πηγή του αγαθού (μία από τις προσηγορίες του Θεού από τον Θεόδωρο Λάσκαρι). [ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθόν + -άρχης < ἄρχω. ΠΑΡ. (μυν-νεοελλ.) αγαθαρχία, αγαθαρχικός].

αγαθαρχία / αγαθαρχία, η (Μ) [ἀγαθάρχη]: η αρχή, η πηγή του αγαθού (αναφέρεται στον Θεό).

αγαθαρχικός / αγαθαρχικός, -ή, -όν (Μ) [ἀγαθάρχη]: αυτός που είναι η αρχή, η πηγή του αγαθού, που ανήκει ή αναφέρεται στον Θεό.

αγαθεργάτης / αγαθεργάτης, ο (Μ)· ο εργάτης του αγαθού, αυτός που εργάζεται για το καλό. [ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθόν + ἐργάτης].

αγαθεύω [αγαθός]: φαίνομαι ή γίνομαι ανόητος, αφελής, αγαθοφένω, κοιτοφέρνω.

αγαθήρης -ιάρα, -ιάρικο [αγαθός]: 1. ο υπερβολικά, μέχρι ανοησίας, καλός 2. εύπιστος 3. απονήρευτος.

αγαθίς / αγαθίς (-ίδος), η (ΑΜ)· νήμα σφαιρικά τυλιγμένο, κουβάρι· || (μυν.) η σημαία*. [ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. συνδέεται με το αγαθός].

αγαθό το (Α αγαθόν) (ουδ. εν. του επιθ. αγαθός* ως ουστ.): 1. ευλογία, ωφέλεια, κέρδος 2. (με ηθική σημ.) το καλό, η αρετή 3. (φιλος.) το καλό σε αντιδιαστολή με το κακό, αυτό που επιτάσσει η ηθική 4. (οικον.) οτιδήποτε αποτελεί καρπό εργασίας και ικανοποιεί μια ατομική ή συλλογική ανάγκη· || (αρχ.) (ως έκφραση στοργής σε μωρό) αγάπη μου! θησαυρέ μου!

αγαθοάνδρος / αγαθοάνδρος, -όν (Μ)· αυτός που αποτελείται από αγαθούς άντρες ή που γεννά αγαθούς άντρες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + ἀνήρ, από το θ. της γενικής].

αγαθόβιος -ια, -ω· 1. αυτός που διάγει αγαθό, χρηστό βίο· 2. αυτός που διάγει τον βίο έχοντας όλα τα αγαθά. [ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + βίος].

αγαθοβουλία / αγαθοβουλία, η (Μ) [αγαθόβουλος]: αγαθή βούληση, καλή θέληση.

αγαθοβουλος / αγαθοβουλος, ο (Μ)· αυτός που έχει αγαθή βούληση. [ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + βουλή].

αγαθογνώμων / αγαθογνώμων, ο (Μ)· αυτός που έχει αγαθή, καλή γνώμη, καλόγνωμος,

καλοπροαίρετος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + γνῶμη].

αγαθοδοξία η· αγαθή γνώμη, ελπίδα, έμφυτη αισιοδοξία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + δόξα].

αγαθοδότης / αγαθοδότης, ο (Θηλ. -ότις, -ιδος) (Μ)· αυτός που παρέχει κάποιο αγαθό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + δότης].

αγαθοδωρία / αγαθοδωρία, η (Μ) [ἀγαθοδώρορ]: παροχή αγαθών.

αγαθόδωρος / αγαθόδωρος, -ον (Μ)· αυτός που δωρίζει αγαθά, γενναιοδωρος, απλόχερος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + δῶρον. ΠΑΡ. (μυν.) ἀγαθοδωρία].

αγαθοειδής / αγαθοειδής, -ές (ΑΜ)· αυτός που φαίνεται αγαθός, που έχει τη μορφή του αγαθού· || (εκκλ.) οί αγαθοειδείς· οι άγγελιοι, σε αντίθεση προς τον Θεό, που είναι αυτό τούτο το αγαθό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + εἶδης < εἶδος].

αγαθοεξία / αγαθοεξία, η (Μ)· καλή έξη ή διάθεση (αντίθ. του καχεξία).

[ΕΤΥΜΟΛ. αναλ. προς το καχεξία*].

αγαθοεργασία / αγαθοεργασία, η (Μ)· η αγαθοεργία*.

αγαθοέργημα / αγαθοέργημα και αγαθοέργημα, το (Μ) [αγαθοεργῶ]: καλή πράξη, αγαθοεργία, ευποία.

αγαθοεργής / αγαθοεργής, -ές (Μ)· αντί του αγαθοεργός*.

αγαθοεργία η (Α αγαθοεργία και αγαθουργία) [αγαθοεργός]: ενεργεσία, ευποία, η δημόσια ή ιδιωτική άσκηση της φιλανθρωπίας· || (αρχ.) καλή, γενναία πράξη, ανδραγάθημα.

αγαθοεργός -ή, -ό (Α αγαθοεργός, -όν και -ουργός, -όν)· αυτός που κάνει καλές πράξεις, που ασκεί τη φιλανθρωπία χωρίς ανταλλάγμα, ελπίδα ανταπόδοσης ή μειωτική επιρροή σ' αυτόν που ενεργείτε, φιλάνθρωπος, ευεργετικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγαθός + -εργός < ἔργον. ΠΑΡ. αγαθοεργία· (αρχ.) ἀγαθοεργῶ].

αγαθοεργῶ / αγαθοεργῶ και -ουργῶ (-έω) (Α) [ἀγαθοεργός]: κάνω καλές πράξεις, ασκώ τη φιλανθρωπία χωρίς να ελπίζω σε αντάλλαγμα ή ανταπόδοση από αυτόν που βοηθώ, είμαι φιλάνθρωπος, ενεργετώ.

αγαθοθυμία η· η αγαθή, η καλή διάθεση, που σπρώχνει τον άνθρωπο σε καλές, φιλάνθρωπες πράξεις.

[ΕΤΥΜΟΛ. Μεταφραστ. δάνειο από το γαλλ. *bonne humeur*, που πλάστηκε από τον Φίλιππο Ιωάννου].

αγαθολογῶ / αγαθολογῶ (-έω) (Μ)· χρησιμοποιώ ωραίες λέξεις.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀγαθολόγος < αγαθός + -λόγος].

αγαθομανία η· η μανία, το παράλογο πάθος

που σπρώχνει σε υπερβολικές πράξεις φιλανθρωπίας.

αγαθοπάροχος / ἀγαθοπάροχος, -ον (Μ)- αυτός που παρέχει αγαθά, ευεργετικός, φιλάνθρωπος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + παρέχω].

αγαθοπιστία η [αγαθόπιστος]- το να πιστεύει κανείς καλοπροαίρετα ή αβασάνιστα ό,τι του λένε, ευπιστία.

αγαθόπιστος -η, -ο- αυτός που καλοπροαίρετα ή αβασάνιστα πιστεύει τα λόγια των άλλων, εύπιστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + πιστός < πείθω].

αγαθοποιία / αγαθοποιία, η (Α) [ἀγαθοποιός]- αγαθοεργία, ευεργεσία.

αγαθοποιός / αγαθοποιός, -όν (Α)- αγαθοεργός, ευεργετικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + ποιός < ποιῶ].

αγαθοποιῶ / αγαθοποιῶ (-έω) (Α) [ἀγαθοποιός]- 1. κάνω καλό σε κάποιον, ευεργετώ 2. καθιστώ κάτι καλό 3. ασκώ ευεργετική επίδραση.

αγαθοπόνηρος -η, -ο- αγαθός και πονηρός ταυτόχρονα ή πονηρός που προσποιείται τον αγαθό.

αγαθοπρεπής / αγαθοπρεπής, -ές (Μ)- 1. αυτός που αρμόζει στο αγαθό 2. (επίρρ.) αγαθοπρεπώς- όπως ταιριάζει, όπως αρμόζει στο αγαθό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + πρέπω].

αγαθοπροαίρετος -η, -ο- αυτός που έχει αγαθή προαίρεση, καλοπροαίρετος, καλότροπος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + προαίρεση].

αγαθός -ή, -ό (Α ἀγαθός, -ή, -όν)- καλός, χρηστός, ενάρετος || (νεοελλ.) 1. καλόψυχος, άκάκος 2. υπερβολικά εύπιστος, αφελής, ανόητος 3. (το ουδ. ως ουσ.) το αγαθό*. || (αρχ.) 1. συνετός, φρόνιμος 2. ευγενής στην καταγωγή 3. γενναίος, ανδρείος 4. αυτός που έχει επίδοση σε κάτι, άξιος, ικανός 5. (η κλητ.) αγαθέ- ως επιφών. νουθεσίας ή ειρωνείας 6. (για πράγματα) χρήσιμος 7. ευνοϊκός, ευεργετικός, ευμενής, ωφέλιμος: αγαθός δαίμων 8. (το ουδ. ως ουσ.) τὸ ἀγαθόν- ευεργεσία, ωφέλεια 9. (στον πληθ) τὰ ἀγαθὰ- πλεονεκτηματά, προτερήματα 10. (φρ.) «ἀγαθόν ἐστι» + απαρεμφ. είναι καλό να... || (παραθ. ανώμαλα) συγκριτ. βελτίων, ἁμείνων, κρείσσων, λῶων (και λῳίων) και σπάνια ἀρείων, κάρρων και ποιητ. τ. βέλτερος, λῳίτερος, φέρτερος- υπερθ. βέλτιστος, ἄριστος, κράτιστος, λῳστος (και λῳιστος) και ποιητ. τ. κάρτιστος, βέλτιστος, φέρτατος, φέριστος || (επίρρ.) (Α) συνήθως το εὖ.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθαν. συνδέεται με το γοθ. *gots*, γερμ. *gut* (= καλός), αγγλ. *good* (= καλός), τα αρχ. σλαβ. *god* (= έγκαιρος, στην κατάλληλη ώρα, προβλ. ελλ. *ωραίος*), *goditi* (= αρεστός) ή με το σανσκρ. *gádhya* (= ό,τι

κρατιέται γερά), αν δεχτούμε ότι η ΙΕ ρ. **ghadh-* αρχικά σήμαινε «αγκυλιάζω», «κρατώ γερά» (προβλ. ελλ. *ἀ-γαθ-ίς* < **sm-ghadh-*). Ο τύπος *ἀγα-θος* πιθαν. < *ἀ-* αθροιστ. + *καθός*, που μαρτυρείται στο «*ἀκαθόν· ἀγαθόν*» του Ησυχίου. Η τροπή του κ σε γ πιθαν. οφείλεται σε επίδραση του *ἀγα-*, *ἀγαν*. Αρχικά η λέξη δεν έχει ηθική σημασία. Στα ομηρικά έπη δηλώνει τον «γενναίο» (Ιλ. Ρ 631), τον «ευγενή στην καταγωγή» (Ιλ. Φ 109), τον «έμπειρο», τον «ικανό σε κάτι» (Ιλ. Β 408) και τον «συνετό», τον «φρόνιμο» (Ιλ. Ν 666). Ηθική σημασία αποκτά κατά τον 6ο π. Χ. αιώνα, ενώ στους Αττικούς συγγραφείς και στη φρ. «καλός *κάγα-θος*» αποτελεί το ένα από τα δύο συνθετικά στοιχεία μιας κοινωνικής αξίας και ενός παιδαγωγικού ιδεώδους, που επιζητεί τη σύμμετρη ανάπτυξη σώματος και ψυχής. Η λέξη στην Αρχαιότητα βρίσκεται σε συνεχή ανταγωνισμό με συνώνυμες λέξεις, όπως *καλός*, *έσθλός* και τελικά παραμερίζεται από το *καλός*.

ΠΑΡ. (αρχ.) *ἀγαθότης*, *ἀγαθύνω*, *ἀγαθῶ*, *ἀγαθωσύνη* (νεοελλ.) *αγαθεύω*, *αγαθιάρης*, *αγαθούτσικος*. ΣΥΝΘ. (αρχ.) *ἀγαθοειδής*, *ἀγαθοεργός*, *ἀγαθοποιός* (νεοελλ.) *αγαθόπιστος*, *αγαθοπροαίρετος*, *αγαθοφέρνω* κ.ά.].

αγαθοσύμβουλος ο (Μ αγαθοσύμβουλος)- αυτός που δίνει αγαθές, καλές συμβουλές.

αγαθωσύνη η (Α αγαθωσύνη) [ἀγαθός]- καλωσύνη, χρηστότητα (μυν.) 1. χρηστότητα 2. ευήθεια 3. καλοπέραση, ευημερία 4. εκδούλευση || (νεοελλ.) ευπιστία, αφέλεια.

αγαθότητα η (Α αγαθότης) [ἀγαθός]- καλωσύνη || (νεοελλ.) υπερβολική καλωσύνη που φτάνει μέχρι βλακειάς, αφέλεια || (αρχ.) «ή σὴ ἀγαθότης», ως προσφών. σεβασμού.

αγαθότροπος -η, -ο- καλότροπος, ευγενικός.

αγαθότυπος / αγαθότυπος, -ον (Μ)- αυτός που είναι το πρότυπο, το υπόδειγμα του αγαθού.

αγαθούλης -ούλα, -ούλικο [ἀγαθός]- αυτός που κουτοφέρνει, αφελής, αγαθιάρης.

αγαθοέργημα / αγαθοεργία, αγαθοεργός κ. λπ.: βλ. *αγαθοέργημα*, *αγαθοεργία*, *αγαθοεργός*.

αγαθούτσικος -η, -ο [ἀγαθός]- αφελής, απλοϊκός, ανόητος.

αγαθοφανής -ές (Α αγαθοφανής)- ο φαινομενικά, υποκριτικά αγαθός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + -φανής < ἐφάνην, φαίνω].

αγαθοφέρνω- φαίνομαι ανόητος, ή φέρομαι σαν ανόητος, κουτοφέρνω.

αγαθοφιλής / αγαθοφιλής, -ές (Μ)- αυτός που αγαπά το αγαθό, ο λάτρης του αγαθού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + φιλώ].

αγαθόφρων / αγαθόφρων, -ον (Α)- αυτός που έχει αγαθές, καλές διαθέσεις, καλοδιάθετος,

καλοπροαίρετος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + φήρην].

αγαθοφύης / ἀγαθοφύης, -ές (Μ): ο εκ φύσεως αγαθός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + -φύης < φύη. ΠΑΡ. (μυν.) ἀγαθοφύϊα].

αγαθοφύϊα / ἀγαθοφύϊα, η (Μ) [ἀγαθοφύης]: η εκ φύσεως αγαθότητα.

αγαθόψυχος -η, -ο· καλόψυχος, καλόκαρδος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + ψυχή].

αγαθύνω / ἀγαθύνω (ΑΜ) [ἀγαθός]: (μυν.) καταπραΰνω, κατευνάζω, καθησυχάζω· ΙΙ (αρχ.) 1. τιμώ, μεγαλύνω, δοξάζω· 2. κοσμών, στολίζω, καλλοπίζω· 3. είμαι, φαίνομαι ή γίνομαι αγαθός, ευεργετικός σε κάποιον· 4. γίνομαι καλός· 5. καθιστώ, κάνω κάτι καλό· 6. κάνω το καλό, ευεργετώ· 7. (παθ.) χαιρόμαι, αγάλλομαι, γίνομαι ευδιάθετος.

αγαθώ / ἀγαθώ (-όω) (Α) [ἀγαθός]: ευεργετώ.

αγάθωμα / ἀγάθωμα, το (Α) [ἀγαθώ]: ενσάρκωση, προσωποποίηση του αγαθού.

αγαθωνυμία / ἀγαθωνυμία, η (Α): υπόληψη, καλό όνομα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαθός + όνομα].

αγαθωσύνη / ἀγαθωσύνη, η (Α) [ἀγαθός]: βλ. αγαθωσύνη.

αγαίομαι / ἀγαίομαι (Α) (ποιητ. και επικ. τύπος αντί ἀγαίμαι*): 1. οργίζομαι με κάποιον ή κάτι, αγανακτώ· 2. ζηλεύω, φθονώ· 3. θαυμάζω.

αγαϊτάνιστος -η, -ο· βλ. αγαϊτάνωτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *γαϊτάνιζω < γαϊτάνι].

αγαϊτάνωτος και -ιστος, -η, -ο [γαϊτάνων]: (για ρούχα) αυτός που δεν στολίστηκε στις άκρες του με γαϊτάνι, που δεν έχει ραμμένο ολόγυρα γαϊτάνι.

αγακλής / ἀγακλής, -ές (Α): ένδοξος, περίφημος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγα- + κλέος].

αγακλειτός / ἀγακλειτός, -ή, -όν (Α): ένδοξος, λαμπρός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγα- + κλειτός].

αγακλυτός / ἀγακλυτός, -ή, -όν (Α): ο αγακλειτός*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγα- + κλυτός].

αγακτιμένη / ἀγακτιμένη, η (Α): η πόλη που έχει χτιστεί καλά ή σε καλή τοποθεσία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγα- + κτίμενος (πρβλ. *εὐκτίμενος*), μτχ. κάποιου αθέματος ρήματος *κτίμαι (πρβλ. αρχ. ινδ. *αθέμ. q. kṣéti, kṣivanti* «κατοικεί, κατοικούν» και μυκην. *ki-ti-je-si* = κτίσει) «κατοικώ, οικώ», απ' όπου το κτίζω «κατασκευάζω κατοικία, οικοδομώ, κτίζω»].

αγαλακτία και αγαλαξία, η (Α αγαλακτία) [αγάλακτος]: η έλλειψη γάλακτος κατά την περίοδο της γαλουχίας.

αγάλακτος και αγάλατος, -η, -ο (Α *ἀγάλακτος*, -ον και *ἀγάλαξ*, ο, η): αυτός που δεν πα-

ρέχει γάλα· ΙΙ (νεοελλ.) (για βρέφη) αυτός που δεν θήλασε· ΙΙ (αρχ.) αυτός που αποκόπηκε από τον θηλασμό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + γάλα].

αγάλαξ / ἀγάλαξ (-ακτος), ο, η (Α): αγάλακτος*.

αγάλατος -η, -ο· αγάλακτος*.

αγαλάτωτος -η, -ο [γαλατώνω]: 1. αυτός που δεν αλείφτηκε ή δεν λερώθηκε με γάλα· 2. αυτός που δεν παρέχει αρκετό γάλα· 3. (για το χορτάρι) αυτό που δεν συντελεί στην παραγωγή πολλού γάλακτος.

αγαλάχτιστος -η, -ο [γαλαχτίζω]: (για ζύμη και ψωμί) αυτός που δεν γαλαχτίστηκε, δεν βράχθηκε δηλ. με τα χέρια κατά το ζύμωμα, ώστε να παραχθεί γαλακτώδης ουσία από το άμυλο και το νερό, η οποία απορροφάται βαθμύδον από τη ζύμη.

αγάλαχτος -η, -ο· βλ. αγάλακτος.

αγαλβάνιστος -η, -ο [γαλβανίζω]: αυτός που δεν έχει υποστεί ή που δεν επιδέχεται γαλβανισμό.

αγαληνά και αγαλιανά (επίρρ.): αγάλι*.

αγαλήνευτος -η, -ο [γαληνεύω]: 1. (για ανθρώπους) ανήσυχος, ταραγμένος, ακαλαμάριστος· 2. (για τη θάλασσα) τρικυμιωμένος.

αγαλήνιστος -η, -ο [γαληνίζω]: ο αγαλήνευτος*.

αγαληνός και γαληνός, -ή, -ό [γαλήνη]: γαλήνιος, ήρεμος, ήσυχος.

αγάληνος -η, -ο [γαλήνη]: ο αγαλήνευτος*.

αγάλι και αγάλια και αγαληνά και αγαλιανά (επίρρ.): 1. σιγά, ήρεμα (λέγεται συνήθως επαναληπτικά «αγάλι-αγάλι», για επίταση της σημασίας του)· 2. βαθμιαία, λίγο λίγο.

[ΕΤΥΜΟΛ. Κατά τον Στ. Ξανθουδίδη: *γαληνά* (γαληνός) > *αγαληνά* > *αγάληνα* > *αγάλην* (απο *αγάλην'* *αγάληνα*) > *αγάλη* και *αγάλη-α* (η λ. στον Ερωτόκριτο). Συμφωνα με την ετυμολογία αυτή, ορθότερη είναι η γραφή *αγάλη(α)* αντί *αγάλι(α)*].

αγαλιάζω [αγάλια]: (αμβ.) ησυχάζω, ηρεμώ.

αγαλιανός και (α)γαλινός, -ή, -ό [αγάλια, αγάλι]: 1. αργοκίνητος, σκνός, αργός· 2. (για τραγούδι) χαμηλόφωνος, σιγανός, ψιθυριστός.

αγαλίκι το [αγάς]: 1. η περιοχή που ανήκει σε αγά· 2. ο τρόπος ζωής και η συμπεριφορά που ταιριάζει σε αγά, η αφθονία αγαθών, η καλοπέραση· 3. ο φόρος που καταβάλλεται σε αγά· 4. η προβολή αυθαίρετων αξιώσεων και απαιτήσεων.

αγαλίφευτος -η, -ο· βλ. αγαλίφιστος.

αγαλίφιαστος -η, -ο· βλ. αγαλίφιστος.

αγαλίφιστος και -φευτος και -φιαστος και -φωτος, -η, -ο [γαλιφεύω]: 1. αυτός που δεν ενδίδει σε ψευδοκολακείες (κν. γαλιφίες)· 2. αυτός που δεν κολακεύτηκε.

αγαλίφωτος -η, -ο· βλ. αγαλίφιστος.

αγαλλιᾶζω (Α ἀγαλλιᾶσμαι) [ἀγαλλιῶ]: χαίρω, ευφραίνομαι, αισθάνομαι αγαλλίαση.

αγαλλίαμα / ἀγαλλίαμα, το (Α) [ἀγαλλιῶ]: παραφορά χαράς, έκσταση χαράς.

αγαλλίαση η (Α ἀγαλλίαςεις) [ἀγαλλιῶ]: μεγάλη, απερίγραπτη χαρά, ψυχική ευφροσύνη· || (ιδιαίτερα στην εκκλησιαστική γλώσσα) η πνευματική ευφροσύνη που δίνει η απαλλαγὴ ἀπὸ τις αμαρτίες.

αγάλλισμα το· η αγαλλίαση*.

αγαλλιασμός ο· η αγαλλίαση*.

αγαλλιῶ (Α ἀγαλλιῶ) (-άω): χαίρομαι πολύ, ευφραίνομαι, αγαλλιᾶζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγάλλομαι, κατὰ τα ρήματα σε -ιάω].

αγάλλομαι (Α ἀγάλλομαι και ενεργ. ἀγάλλω): χαίρω, ευφραίνομαι· || (αρχ) 1. δοξάζω, εκθειάζω, εξυμνῶ· 2. (και μέσ. με ενεργ. σημ.) τιμῶ κάποιον 3. στολίζω· 4. (μέσ.) υπερηφανεύομαι, καυχῶμαι, κομπάζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀγάλλος, το οποίο πιθ. συγγενεύει με το ἀγα-, ἄγμαι ή το ἀγανός. ΠΑΡ. ἀγαλλιῶ, ἀγαλμα].

ἀγαλμα το (Α ἀγαλμα): 1. γλυπτό ή χυτό ομοίωμα κατασκευασμένο κυρίως ἀπὸ μέταλλο ή μάρμαρο· || (νεοελλ.) (φρ.) «στέκει σαν ἀγαλμα», στέκεται ἀμίλητος και ἀκίνητος· || (αρχ) 1. κόσμημα, στολίδι· 2. καύχημα, καμάρι· 3. δόξα, τιμή· 4. τέρψη, απόλαυση, χαρά· 5. ευχάριστο δῶρο και γενικά ἀφιέρωμα, ἀνάθημα· 6. ομοίωμα προς τιμήν κάποιου θεού· 7. γλυπτό· 8. εικόνα, πορτραίτο· 9. ιερογλυφικό σύμβολο. [ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγάλλομαι. Η ετυμολ. της λ., βάσει της σημασίας της, ἦδη στον Ησύχιο: «ἀγαλμα· πάν ἐφ' ᾧ τις ἀγάλλεται». Η αρχική σημασία της λ. στα ομηρικά ἔπη είναι «κόσμημα», «στολίδι των βασιλέων» (Ιλ. Δ 144) ή «προσφορά προς τους θεούς» χρυσού συνήθως ή υφασμάτων. Στον Ηρόδοτο και στους Αττικούς συγγραφείς σημαίνει «ομοίωμα προσφερόμενο σε κάποιο θεό», ενώ ο Ισοκράτης κάνει διάκριση μεταξύ ομοιωμάτων ανθρώπων (εικόνων) και ομοιωμάτων του Διός (αγάματος). Τελικά η σημασία της λ. γενικεύεται ἦδη στον Πλάτωνα και είναι ευρύτερη από τη σημ. της λ. ἀνδριάς. ΠΑΡ. (αρχ) ἀγαλμάτιον· (νεοελλ.) ἀγαλματάκι, ἀγαλματένιος, ἀγαλματώδης. ΣΥΝΘ. (αρχ) ἀγαματογλύφος, ἀγαματοποιός, ἀγαματοουργός (νεοελλ.) ἀγαματόλιθος, ἀγαματοκόσμητος].

αγαλματάκι το [ἀγαλμα]: υποκοριστικό της λ. ἀγαλμα*.

αγαλματένιος -ια, -ο [ἀγαλμα]: 1. αυτός που μοιάζει με ἀγαλμα· 2. ωραίος, χυτός.

αγαλματίας / ἀγαλματίας, ο (Α) [ἀγαλμα]: ο ωραίος σαν ἀγαλμα.

αγαλμάτιο το (Α ἀγαλματίον) [ἀγαλμα]: υποκορ. της λ. ἀγαλμα.

αγαματογλύφος / ἀγαματογλύφος, ο (Α): γλύπτης ἀγαλμάτων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + γλύφω].

αγαματοκόσμητος -η, -ο· ο στολισμένος με ἀγάλματα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγαματοκοσμή < ἀγαλμα + κοσμή].

αγαματολάτρης ο· λάτρης ἀγαλμάτων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + λάτρης].

αγαματολατρία η· 1. η λατρεία των ἀγαλμάτων· 2. (Ψυχιατρ.) η ανάπτυξη ερωτικού συναισθήματος ορισμένων ψυχασθενών προς τα ἀγάλματα, κυρίως προς όσα παριστάνουν γυναικείες μορφές.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαματολάτρης, γί αυτό και ορθή η γραφή με ι].

αγαματοποίηση η [ἀγαματοποιῶ]: κατασκευή ἀγαλμάτων.

αγαματοποιητικός -ή, -ό (Α ἀγαματοποιητικός, -ή, -όν) [ἀγαματοποιῶ]: 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην ἀγαματοποιία και τον ἀγαματοποιό· 2. (το θηλ. ως ουσ.) ή ἀγαματοποιητική· η τέχνη του ἀγαματοποιού, η ἀγαματοποιία.

αγαματοποιία η (Α ἀγαματοποιία) [ἀγαματοποιός]: η τέχνη του ἀγαματοποιού.

αγαματοποιικός / ἀγαματοποιικός, -ή, -όν (Α) [ἀγαματοποιός]: 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην ἀγαματοποιία και τον ἀγαματοποιό· 2. (το θηλ. ως ουσ.) ή ἀγαματοποιική· η ἀγαματοποιία*· 3. (το ουδ. ως ουσ.) τό ἀγαλματοποικόν· αμοιβή ἀγαματοποιού.

αγαματοποιός ο (Α ἀγαματοποιός): κατασκευαστής ἀγαλμάτων, γλύπτης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + ποιῶ].

αγαματοποιῶ / ἀγαματοποιῶ (-έω) (Α) [ἀγαματοποιός]: κατασκευάζω ἀγάλματα.

αγαματοουργία / ἀγαματοουργία, η (Α): η ἀγαματοποιία*.

αγαματοουργός / ἀγαματοουργός, ο (Α): ο ἀγαματοποιός*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + ουργός < ἔργον].

αγαματοφόρος / ἀγαματοφόρος, -ον (Α): αυτός που έχει, που διατηρεῖ κάποια εικόνα στο μυαλό του.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + -φόρος < φέρω. ΠΑΡ. (αρχ, μσν.) ἀγαλματοφορῶ].

αγαλματοφορῶ / ἀγαλματοφορῶ (-έω) (ΑΜ) [ἀγαλματοφόρος]: έχω, διατηρῶ την εικόνα, τη μορφή κάποιου στο μυαλό μου.

αγαλματοδής -ες ἀγαλματοδής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαλμα + κατάλ. -ώδης].

αγαλόρροια η· η ολική ή μερική ἔλλειψη γαλακτός στους μαστούς της μητέρας, μετά τον τοκετό, κατὰ τον χρόνο ἑναρξης του θηλασμού (βλ. και ἀγαλακτία).

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + γάλα + ρέω].

ἀγαλος -η, -ο [γάλα]: 1. αυτός που δεν παρέχει

αρκετό γάλα, αγάλακτος. 2. (για εποχές) αυτή που δεν ευνοεί τη γαλακτοτοφία.

αγαλούχης -η, -ο [γαλουχῶ]. 1. αυτός που δεν γαλουχήθηκε, ο αβύζαχτος. 2. (μτφ.) ο αμύητος σε κάτι.

αγαλτέρω και -τέρω και -έρνω και γαλτέρνω· νέμομαι και επικρατούμαι ένα κτήμα για ορισμένο χρονικό διάστημα και αντί ορισμένου χρηματικού ποσού.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από την ενετ. φρ. *dar a galder* (= δίνω για επικαρπία) ή *instrumento a galder* (= συμβόλαιο επικαρπίας)· το ρ. *galder* από το λατ. *gaudere*].

άγαμαι / άγαμαι (Α). 1. θαυμάζω, εκπλήττομαι, απορώ. 2. ευφραίνομαι, βρίσκω ευχαρίστηση σ' ένα πρόσωπο ή σ' ένα πράγμα. 3. ζηλεύω, φθονώ, οργίζομαι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από την ίδια ρίζα με το άγα-. ΠΑΡ. άγαμένως, άγαστός, άγη, άγητός, άγαιομαι, άγάζομαι].

αγαμενώνιος -α, -ο (Α άγαμενώνιος, -α, -ον και -ιος, -ία, -ιον και -εος, -εα, -εον)· ο σχετικός με τον Αγαμέμνονα.

αγαμύνω / άγαμύνω (επίρρ.) (Α)· με θαυμασμό ή με σεβασμό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγάμενος, μτχ. του ρ. άγαμαι].

αγάμετος / άγάμετος, -ον (Α) [γαμῶ]. βλ. άγάμη-τος.

αγάμητος -η, -ο (Α άγάμητος και -ετος, -ον) [γαμῶ]. (νεοελλ.) ασυνουσίαστος || (αρχ.) άγαμος.

αγαμία η (Α άγαμία) [άγαμος]· το να είναι κανείς άγαμος, ανύπαντρός, ο άγαμος βίος.

άγαμος -η, -ο (Α άγαμος, -ον)· [γάμος]· ανύπαντρός || (αρχ.) 1. (κυρίως για άντρες) αυτός που δεν έχει γυναίκα, ανύπαντρός ή χήρος (για την ανύπαντρη γυναίκα λέγεται το «άνανδρος»). 2. (φρ.) «γάμος άγαμος», ολέθριος, μοιραίος γάμος.

άγαν / άγαν (επίρρ.) (Α). 1. πάρα πολύ, υπερβολικά, υπέρμετρα. 2. (φρ.) «μηδέν άγαν», όλα με μέτρο, τίποτε υπερβολικό.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από την ίδια ρίζα με το άγα-. ΣΥΝΘ. άγανακτώ, άγάννιφος, άγάρρως].

αγάνα η· βλ. άγανο.

αγανάδα η [αγανός]· απαλότητα, χαλαρότητα.

αγανάκτημα και -χτισμα, το και -χτισμός, ο [αγανακτώ και αγαναχτίζω]· η αγανάκτηση*.

αγανακτημένος και -χτισμένος, -η, -ο· βλ. αγανακτώ.

αγανάκτηση και αγανάχτηση, η (Α αγανάκτησις) [άγανακτώ]· δυσανασχέτηση, δυσφορία, θυμός, οργή· || (αρχ.) πόνος, φυσικός ερεθισμός.

αγανακτικός / άγανακτικός και αγανακτικός -ή, -όν (Α) [άγανακτώ]· ευερέθιστος, ευέξαπτος, οργίλος.

αγανακτητός / άγανακτητός, -ή, -όν (Α) [άγανακτώ]· εκνευριστικός, οχληρός.

αγανάκτητος και -χτιστος, -η, -ο· 1. αυτός που δεν έχει αγανακτήσει. 2. αυτός που δεν έχει υποστεί βάσανα, ταλαιπωρίες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγανακτώ, όπου το αρκτικό φωνήεν α- προσλαμβάνει στερητική σημασία με τον αναβιβασμό του τόνου στην προπαραλήγουσα (βλ. α- στερητικό)].

αγανακτικός / άγανακτικός, -ή, -όν (Α)· βλ. αγανακτικός.

αγανάκτημα και -χτίσμα, το και αγανακτισμός και -χτισμός, ο [αγανακτίζω]· βλ. αγανάκτημα.

αγανακτώ και -χτώ και -κτίζω και -χτίζω [Α άγανακτώ (-έω)]· δυσανασχετώ, δυσραεστούμαι, οργίζομαι, εκνευρίζομαι || (νεοελλ.) 1 (αμτβ.) 1. κάνω ή αποκτώ κάτι με δυσκολία, στενοχωριέμαι, δεινοπαθώ. 2. αδημονώ. 3. κουράζομαι, αποκάνω, απανδώ· || (μτβ.) 1. εξοργίζω, εκνευρίζω, εξερεθίζω. 2. καταπονώ ψυχικά κάποιον, τον στενοχωρώ· || (αρχ.) 1. (για την επίδραση του ψύχους στο σώμα) αισθάνομαι έντονο ερεθισμό. 2. (για το κρασί) υφίσταμαι ζύμωση, βράζω. 3. παρουσιάζω εξωτερικά σημεία λύπης.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιη, πιθ. < *αγάνεω < άγαμαι, άγασμαι, εκφραστικός σχηματισμός με θεματική παρέκταση -ακτέω (πρβλ. ύλαω- ύλακτέω) ή < *αγανέκτης, *αγανάκτης < άγαν + έχω. Πρβλ. πλεονεκτώ < πλεονέκτης < πλέον + έχω.

ΠΑΡ. άγανακτικός, άγανακτητός, αγανάκτησις, αγανακτικός (μσν.) αγανάκτημα· (νεοελλ.) αγανακτημένος, αγανάκτητος, αγαναχτίζω].

αγανάχτισμα / αγαναχτισμός, αγαναχτώ κ. λπ.: βλ. αγανάκτημα, αγανακτισμός, αγανακτώ κ.λπ.

αγάνεμα το [αγανεύω]· χαλάρωση, ξελασκάρισμα.

αγανεύω [αγανός]· 1. κάνω κάτι αγανό, χαλαρό, χαλαρώνω, ξεσφίγγω. 2. (για ύφανση) υφαίνω ή πλέκω αγανά, αραιά και όχι κρουστά. 3. γίνομαι αραιός, χαλαρός, πλέκομαι ή υφαίνομαι αραιά. 4. καταπραΐνω τον θυμό μου, ηρεμώ.

αγανιά η· 1. καταδίωξη με ελιγμούς, κυνήγημα. 2. ελικοειδής και αηθοφορικός δρόμος. 3. στροφή αηθοφορικού δρόμου.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιη, πιθ. < ρουμ. *goană* (= εκδίωξη, κυνήγημα)].

αγανιάζω [άγανο]· (για τα στάχυα) βγάζω άγανα, αθέρως.

αγάννιφος / άγάννιφος, -ον (Α)· χιονοσκεπαστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγαν + νίφα (= χιόνι)].

άγανο το· 1. η βελονοειδής απόφυση του στα-

χιού των αγρωστοειδών (σταριού, βρόμης κ. λπ.), ο αθέρας, κν. μουστάκια· 2. λεπτό κόκκαλο ψαριού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. ἄκανος (= ακανθώδης κεφαλή μερικών καρπών και είδος αγκαθιού)].

αγανοβλέφαρος / ἀγανοβλέφαρος, -ον (Α)· αυτός που έχει γλυκά μάτια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγανός + βλέφαρον].

αγανομάτης -άτα, -άτικο· αυτός που έχει αγανά, δηλ. χαύνα, γλυκά μάτια ή βλέμμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγανός + μάτι].

αγανόμματος / ἀγανόμματος, -ον (Α)· ο αγανομάτης*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγανός + ὄμμα].

αγανοπλέκω· πλέκω αραιά, χαλαρά και όχι κρουστά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγανά + πλέκω].

αγανός -ή, -ό (Α ἀγανός, -ή, -όν)· ήπιος, ήσυχος, πράος· || (νεοελλ.) 1. αυτός που δεν είναι σφιγμένος, ο χαλαρός· 2. (κυρίως για υφάσματα και πλεκτά) ο αραιά υφασμένος ή πλεγμένος, απαλός, μαλακός, διαφανής, αραιοπλεγμένος, αραιοϋφασμένος· || (αρχ.) (στον Όμηρο συχνά για τα βέλη της Αρτέμιδος και του Απόλλωνος) αυτός που προσξενεί εύκολο, δηλαδή ανώδυνο θάνατο.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ἀγνωστή· η σύνδεση με το ἀγαμαι δεν ικανοποιεί σηματολογικά, ενώ η προέλευση από το γάνος (= λαμπρός) δεν δικαιολογεί το αρχικό α-. ΠΑΡ. (νεοελλ.) αγανάδα, αγανεύω. ΣΥΝΘ. (αρχ.) ἀγανόφρων (νεοελλ.) αγανοϋφαίνω].

άγανος / άγανος, -ον (Α) [ἄγνυμι]· σπασμένος, κομματιασμένος.

αγανοϋφαίνω υφαίνω αραιά, χαλαρά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγανά + υφαίνω].

αγανοφροσύνη / ἀγανοφροσύνη, η (Α) [ἀγανόφρων]· καλή συμπεριφορά, ηπιότητα, γλυκύτητα, ευγένεια.

αγανόφρων / ἀγανόφρων (-ονος), ο (Α)· ευγενικός, ήπιος, πράος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγανός + φρήν].

αγάντα η [αγαντάρω]· 1. το σημείο απ' όπου μπορεί κανείς να κρατηθεί, π. χ. «κάνε αγάντα», βαστήξου· 2. πάσσαλος ή κρίκος όπου δένεται το σκάφος.

αγαντάρω 1. πιάνομαι γερά από κάτι· 2. συλλαμβάνω· 3. βοηθώ, ενισχύω κάτι· 4. υπομένω, αντέχω· 5. (προστ.) αγάντα· α) πιάσε, κράτησε, στήριξε· β) άντεχε, υπόμενε, βάστα· γ) (επίρρ.) εμπρός με όλη τη δύναμη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *agguantare* (= συλλαμβάνω). ΠΑΡ. το ουσ. αγάντα από την προστακτ. αγάντα < ιταλ. *agguantare* (= κράτησε, άντεχε, βάστα)].

αγάντζωτος -η, -ο [γαντζώνω]· 1. αυτός που δεν πιάστηκε ή δεν μπορεί να πιστεΐ με γάντζο· 2. αυτός που δεν γαντζώθηκε, δεν κρε-

μάστηκε από κάπου.

αγάνωτος -η, -ο (Α ἀγάνωτος, -ον) [γανώνω]· (για σκεύη χάλκινα και γενικά μεταλλικά) αυτός που δεν επαλειφθηκε με κασσίτερο, ο μη γανωμένος, ακασσιτέρωτος· || (νεοελλ. φρ.) «μούτρα αγάνωτος», δηλ. άνθρωπος αναιδής, ξεστοπίωτος «τενεκές αγάνωτος», για τον αγροίκο και τον αμόρφωτο άνθρωπο.

αγαπάζω / αγαπάζω (Α) (επικ. τ. αντί αγαπάω)· 1. μεταχειρίζομαι κάποιον με στοργή· 2. δέχομαι, υποδέχομαι με αγάπη· 3. (μέσ.) δείχνω σημεία αγάπης, θωπεύω, χαϊδεύω.

αγάπανθος ο (Βοτ.)· γένος μονοκοτυλήδων φυτών με ένα μόνο είδος, το *A. umbellatus* (Α. ο σκιαδαηνής), ιθαγενές του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *agapanthus*, νεολατιν. επιστημον. όρος < αγάπη + άνθος].

αγάπη η (Α ἀγάπη)· 1. αγαθά αισθήματα, φιλική διάθεση, στοργή, τρυφερότητα για κάποιον ή κάτι· 2. γενετήσια έλξη ή πόθος, έρωτας· 3. (και ως προσαγόρευση) το αγαπημένο πρόσωπο· || (νεοελλ. -μον.) 1. εκδήλωση της χριστιανικής αγάπης, φιλανθρωπία, αλtruισμός· 2. συμπιλωση, ομόνοια, ειρήνη· || (νεοελλ.) 1. εκδήλωση των αγαθών αισθημάτων, στοργή, αφοσίωση· 2. προτίμηση· 3. (ως κύριο όνομα) η Αγάπη· ο εσπερινός του Πάσχα, η δεύτερη Ανάσταση· 4. (φρ.) «για την αγάπη κάποιου», για το χατίρι του· «είμαστε στις αγάπες μας», είμαστε στην περίοδο αγαθών σχέσεων «κάνω αγάπη με κάποιον», συμπιλώνομαι, μονοιάζω· || (μσν) 1. χαιρετισμός σεβασμού, ασπασμός· 2. (για έθνη) συνθηκολόγηση, συμμαχία· || (αρχ.) η αγάπη του Θεού για τους ανθρώπους και αντίστροφα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Υποχωρητικός σχηματισμός από το ρήμα ἀγαπάω. Η λ. απαντά στα χριστιανικά κείμενα με τη σημασία του «κοινού δείπνου» των πρώτων χριστιανών. Αργότερα χρησιμοποιείται για τη «χριστιανική αγάπη» και «φιλανθρωπία» (ίσως με κάποια επίδραση από το βραβείο *'ahābā*, αγάπη) για να καταλήξει τελικά στη γενικότερη σημασία «φιλική διάθεση, στοργή, έλξη»].

αγάπημα το (Α ἀγάπημα) [ἀγαπῶ]· (νεοελλ.) 1. στοργική διάθεση, αγάπη· 2. συμπιλωση· || (αρχ.) κάτι αξιαγάπητο.

αγαπημένος -η, -ο [αγαπῶ]· 1. προσφιλης, συμπαθής, αγαπητός· 2. (το αρσ. και το θηλ. ως ουσ.) ο αγαπημένος, η αγαπημένη· το αγαπημένο πρόσωπο από ερωτική άποψη· 3. (επίρρ.) αγαπημένα· ειρηνικά, με ομόνοια, με αγάπη.

αγαπημός ο [αγαπῶ]· 1. συμπιλωση, ειρήνευση· 2. αίσθημα αγάπης.

αγαπήνωρ / αγαπήνωρ, ο (Α)· αυτός που αγαπάει την ανδρεία, ο ανδρείος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγαπα- + -ανor- (άνηρ), με εκτεταμένο το αρκτικό φωνήεν του β' συνθ. λόγω

της σύνθεσης (ἀγαπήνωρ, προβλ. ἡνωρέη, «ανδρεία»)].

αγάπη η (Α ἀγάπησις) [ἀγαπῶ]: ἀγάπη, στοργή, τρυφερότητα· || (νεοελλ.) έρωτας.

αγαπησι(ι)άρεης -(ι)άρα, -(ι)άρικο· 1. φιλόστοργος, εὐσπλαχνος· 2. ο επιρρεπής στον έρωτα, ερωτύλος, φιλήδονος, ερωτιάρεης· 3. αυτός που προκαλεί την αγάπη, που αγαπιέται εύκολα, ο αξιαγάπητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγάπησα, αόρ. του ρ. αγαπῶ + κατάλ. -ιάρης].

αγαπησιμός / αγαπησιμός, ο (Α) [ἀγαπῶ]: αγάπη, στοργή.

αγαπητερός -ή, -ό [αγαπητός]: 1. αγαπητός, αξιαγάπητος· 2. ο γεμάτος αγάπη.

αγαπητικός ο (θηλ. -ιά) (Α ἀγαπητικός, -ή, -όν) [ἀγαπῶ]: αυτός που αγαπά· || (νεοελλ.) 1. αγαπητός, εγκάρδιος φίλος· 2. αυτός που αγαπά ερωτικά· 3. (αρσ.) α) παρόνομος εραστής· β) εκείνος που ζει από την εκμετάλλευση γυναικών· 4. (θηλ.) ερωμένη, φιλενάδα, μαιτρέσα· || (αρχ.) 1. στοργικός, φιλόστοργος· 2. (το ουδ. ουο), το αγαπητικόν· η ικανότητα του να αγαπά κανείς.

αγαπητός -ή, -ό (Α ἀγαπητός, ή, όν) [ἀγαπῶ]: ο αγαπημένος, ο προσφιλής· || (αρχ.) 1. αυτός με τον οποίο αναγκάζεται ή πρέπει κανείς να είναι ευχαριστημένος· 2. (για πράγματα) επιθυμητός· 3. (επίρρ.) αγαπητός: α) με χαρά, ευχάριστα· β) μόλις για να ευχαριστηθεί κάποιος, μόλις και μετά βίας.

αγαπητρίς / αγαπητρίς, η (Α·) [ἀγαπῶ]: γυναίκα που συγκατοικεί με κληρικούς, συνεισκακτος*.

αγαπιζώ· 1. συμφιλιώνω, συμβιβάζω· 2. συμφιλιώνομαι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Μεταπλασμένος ενεστ. αντί του αγαπῶ, που σχηματίστηκε υποχωρητικά από τον αορ. αγάπησα, αναλογικά προς τύπους αορ. σε -ίσα, που σχηματίζουν κανονικά τον ενεστώτα τους σε -ίζω (προβλ. αλώνισα - αλωνίζω, αφάνισα - αφανίζω), με τους οποίους ο αορ. αγάπησα συνέπιπτε φωνητικά].

αγάπηση το [αγαπιζώ]: συμφιλίωση, συνδιλλαγή.

αγαπορότανο το (Βοτ.): μία από τις κοινές ονομασίες του φυτού *Teucrium polium* του γένους Τεύκριο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγάπη + βοτάνη].

αγαπός ο· βλ. αγαπός.

αγαπός (-άω) (Α ἀγαπῶ): 1. αισθάνομαι στοργή, συμπάθεια ή φιλία για κάποιον· 2. επιθυμώ, μου αρέσει κάτι· 3. αγαπῶ ερωτικά, ερωτεύομαι· || (νεοελλ.) 1. νιώθω ευχαριστημένη με κάτι, έχω κλίση γ' αυτό· 2. (μέσχ.) αγαπιέμαι· γίνομαι αξιαγάπητος· || (αρχ.) 1. εκλιπαρώ, ικετεύω, εξορκίζω, πείθω· 2. θωπεύω, χαϊδεύω· 3. προτιμῶ· 4. αρκούμαι σε κάτι, είμαι ευχαρι-

στημένος με κάτι· 5. υποφέρω, ανέχομαι, υπομένω.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αγνωστη. Η σύνδεση με το ἀγα- δεν ικανοποιεί σημασιολογικά και δεν δικαιολογεί την παρουσία του φθόγγου π. ΠΑΡ. αγάπη, αγάπημα, αγαπητικός, αγαπητός (αρχ.) ἀγαπάζω, ἀγάπησις (νεοελλ.) αγαπημός, αγαπησιάρης, αγαπιζώ. Το ρ. αγαπῶ το χρησιμοποιούσαν στην Αρχαιότητα, για να εκφράσουν την αγάπη που προέρχεται από φρόνιμη και συντητή στάθμισή των πραγμάτων και περιλαμβάνει εκτίμηση και σεβασμό. Επίσης για την περιπαθή συμπάθεια (σημασία που αποδιδόταν και από τα ρ. φιλω και έρω) και για την τρυφερή αγάπη των γονέων (όπως αυτή που δήλωνε το ρ. στέργω). Το ρ. αγαπῶ είχε παραχέση σημασία με τα ρ. έρω, στέργω, φιλω. Το έρω δήλωνε την κατεύθυνση όλου του νου, όλης της αίσθησης προς ένα πρόσωπο ή αντικείμενο. Επίσης, δήλωνε την επιθυμία και τη σεξουαλική έλξη. Το στέργω δήλωνε την ειλικρινή και βαθιά εσωτερική σχέση, το ήσυχο και σταθερό συναίσθημα αγάπης για οικεία πρόσωπα -κυρίως για τους γονείς, τον ή τη σύζυγο, τα παιδιά, τους κοντινούς συγγενείς- και για την πατρίδα. Το φιλω κατ' αρχάς χρησιμοποιήθηκε για γενικότερη δήλωση της αγάπης, της εσώτατης κλίσης (αντίθετο του μισείν και του έχθαίρειν). Αργότερα πήρε τη σημερινή σημασία, δηλαδή της ενόχγειας του φιλήματος και η χρήση του με την αρχική σημασία άρχισε να περιορίζεται, ενώ συγχρόνως επεκτεινόταν βαθμιαία η χρήση του ρ. αγαπῶ, που το αντικαθιστούσε. (Η επέκταση φαίνεται κυρίως στα κείμενα του Διοσίνη και του Πολυβίου)].

αγαπώντως / αγαπώντως (επίρρ.) (Α·) αγαπητός* (βλ. αγαπητός).

αγαπός και -ός, ο, -ώ, η· αγαπημένος, εραστής.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ο τύπος δημιουργήθηκε από ιδιόζουσα σύνταξη του ρ. αγαπῶ με την αιτ. του άρθρου που είχε αναφορική σημασία. Η σύνταξη αυτή απαντά ήδη από τον 15ο αιώνα σε δημοτικά τραγούδια, π. χ. «τον αγαπῶ (= αυτόν που αγαπῶ) παντρολογούν». Από τη φράση τον ή την αγαπῶ σχηματίστηκε η ονομαστική αρσεν. ο αγαπός ή αγαπός και θηλ. η αγαπῶ].

αγαργάλητος -η, -ο [γαργαλώ]: βλ. γαργάληστος.

αγαργάλιστος και αγαργάλητος -η, -ο (Α αγαργάλιστος, -ον) [γαργαλίζω]: αυτός που δεν γαργαλήθηκε ή δεν επηρεάστηκε από το γαργάλημα για να γελάσει· || (αρχ.) αυτός που δεν υποκύπτει στον πειρασμό, που δεν σκανδαλίζεται, ο ανεπηρέαστος.

αγαρηνός -ή, -ό (Μ ἀγαρηνός, -ή, -όν·) προσωνυμία των μααμεθανών· || (νεοελλ.) (μψ.) 1. κακούργος, αδυσώπητος, αλλόθρησκος· 2. (το

οὐδ. ὡς ἐπίθ.) μουσουλμανικός, τουρκικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < εβρ. *Άγαρ*, η παλλακίδα του Αβραάμ, της οποίας ο γιος Ισμαήλ θεωρείται γενάρχη των Αράβων].

αγαρίζω / *αγαρίζω* (Μ): γίνομαι αγαρηνός, ασπάζομαι τον μωαμεθανισμό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *Άγαρ*. ΠΑΡ. *άγαρισία*, *άγαρισμός*].

αγαρμπιά η [*αγαρμπος*]: η αγαρμποσύνη*.

αγαρμπος -η, -ο: 1. αυτός που δεν έχει συμμετρικές αναλογίες, άκομπος, ασουλούπωτος: 2. αργούκος, άξεστος, άχαρος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + *γάρμπο*(ς), το < ιταλ. *garbo* (= χάρη, ευγένεια)].

αγαρμποσύνη η [*αγαρμπος*]: έλλειψη κομψότητας, λεπτότητας.

αγαρνίριστος -η, -ο [*αγαρνίρω*]: 1. ο χωρίς γαρνιτούρα, αστόλιστος, αδιακόσμητος: 2. (για φαγητά) αυτά που σεοβρίζονται σκέτα, χωρίς γαρνίρισμα.

αγάρροος / *άγάρροος*, -ον και (συνηρ.) -ους, -ουν (Α): (για ποτάμια, θάλασσα κ.λπ.) ορημτικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγα-** + *ρέω*].

αγάς ο (Μ *άγάς*): τίτλος Τούρκου αξιωματούχου, άρχοντα, διοικητή: || (νεοελλ.) (μτφ.) 1. δεσποτικός, τύραννος: 2. αυτός που ζει με μεγάλη οικονομική άνεση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < τουρκ. *ağa* (= διοικητής)].

άγασμα το / *άγασμα* (Α) [*άγάζομαι*]: αντικείμενο λατρείας.

αγαστέρα -η: η γάστρα*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθεμ. + *γαστέρα**. ΠΑΡ. *αγαστερικό*, *αγαστέρα*].

αγαστερικό το [*αγαστέρα*]: το γαστρικό*.

αγαστερό το [*αγαστέρα*]: το γαστρερό*.

αγάστονος / *άγάστονος*, -ον (Α): 1. (για τον παφλασμό των κυμάτων) αυτός που ηχεί πολύ δυνατά, παταγώδης: 2. (μτφ.) αυτός που θρηνεί μεγάλωφωνα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγα-** + *στόνος* < *στένω*].

αγαστός -ή, -ό (Α *άγαστός*, -ή, -όν) [*άγάζομαι*]: θαυμάσιος, αξιοθαύματος.

αγάστωρ / *άγάστωρ* (-ορος), ο, η (Α): κοντινός, στενός συγγενής.

[ΕΤΥΜΟΛ. *ά-* αθροιστ. + *γαστήρ*].

αγάσυρτος / *άγάσυρτος*, ο (Α): παρωνύμιο που έδωσε ο Αλκαίος στον Πιπτακό. Η λέξη κατά τον Διογένη τον Λαέρτιο σημαίνει «έπισεσυρμένος και ρυπαρός».

[ΕΤΥΜΟΛ. *άγα-** + *συρτός* < *σύρω*].

αγάτης ο: εσφαλμένη γραφή του αχάτης*.

αγάτς το: συνθετικό διαφόρων τοπωνυμίων της Θράκης, καθώς και διαφόρων δέντρων.

αγαυός / *άγαυός*, -ή, -όν (Α): 1. ένδοξος, ευγενής στην καταγωγή: 2. (για πράγματα) εξαίρετος, λαμπρός.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η λέξη πρέπει να συνδέεται με το *άγαμαι*. Προέρχεται πιθ. από τύπο *άγα-τός* (Schwyzer), το δε *υ* (*άγαυός*) οφείλεται στον αιολικό φωνηεντισμό].

αγαυρίαμα / *άγαυρίαμα*, το (Α) [*άγαυριώμαι*]: αυθάδεια, θρασύτητα, αλαζονεία.

αγαύρισμα / *άγαύρισμα*, το (Μ) [*άγαυριώμαι*]: είδος πάλης.

αγαυριώμαι / *άγαυριώμαι* (-όμαι) (Α) [*άγαυρός*]: είμαι αναιδής, αλαζόνας.

αγαυρός / *άγαυρός*, -ά, -όν (Α): μεγαλοπρεπής, υπερήφανος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγαυός* με επίδραση του *γαύρος*].

αγάφθεγκτος / *άγάφθεγκτος*, -ον (Α): μεγάλωφωτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγαν* + *φθέγγομαι*].

αγγαρεία η (Α *άγγαρεία*) (Ν και *αγγάρεια* και *αγγαρεία*) [*άγγαρεύω*]: υπηρεσία, εργασία που γίνεται αναγκαστικά και χωρίς αμοιβή: || (νεοελλ.) 1. κάθε κοπιαστική δουλειά ή δυσάρεστη υποχρέωση: 2. τα άτομα που εκτελούν *αγγαρεία*: 3. (ως επίρρ.) *αγγαρευτικά*, *καταναγκαστικά*: || (μσν.) *φορολογία*: || (αρχ.) *άγγελμα*, *ειδήση*.

αγγαρειάζω [*αγγαρεία*]: επιβάλλω σε κάποιον αναγκαστική και χωρίς αμοιβή εργασία, *αγγαρεύω*.

αγγάρεμα το [*άγγαρεύω*]: αναγκαστική και δίχως αμοιβή εργασία, *αγγαρεία*.

αγγαρευτής ο (Μ *άγγαρευτής*) [*άγγαρεύω*]: αυτός που επιβάλλει *αγγαρεία*.

αγγαρευτικός -ή, -ό [*άγγαρεύω*]: αυτός που επιβάλλει *αγγαρεία* («αγγαρευτικός νόμος»).

αγγαρεύω (Α *άγγαρεύω*): επιβάλλω αναγκαστική και δίχως αμοιβή εργασία: || (νεοελλ.) αναθέτω σε κάποιον ενοχλητική δουλειά, επιφορτίζω: || (αρχ.) *αναγκάζω* κάποιον να υπηρετήσει ως *άγγαρος*, δηλ. ως ταχυδρόμος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγγαρος*. ΠΑΡ. (αρχ.) *άγγαρεία*· (μσν.) *άγγαρευτής*: (νεοελλ.) *αγγάρεμα*].

αγγαρήιος / *άγγαρήιος*, ο (Α): ιων. τύπος του *άγγαρος**.

αγγαριδιον / *άγγαριδιον*, το (Μ) [*άγγαρος*]: ζώο που μεταφέρει φορτία, υποζύγιο.

αγγαρικός / *άγγαρικός*, -ή, -όν (Μ) [*άγγαρος*]: ο σχετικός με την *αγγαρεία*.

άγγαρος / *άγγαρος*, ο (Α): 1. βασιλικός έφιππος ταχυδρόμος στην Περσία. Οι *άγγαροι* βρίσκονταν σε ορισμένους σταθμούς σε όλη τη χώρα και είχαν το δικαίωμα να επιβάλλουν καταναγκαστική εργασία για να μεταφερθούν οι βασιλικές παραγγελίες: 2. (ως επίθ. στη φρ.) «*άγγαρον πύρ*» το φωτεινό σήμα που μεταδιδόταν από κορυφή σε κορυφή. Κατά τον Αισχύλο (Συμ. 282), με αυτόν τον τρόπο μεταδόθηκε στις Μυκήνες η είδηση για την άλωση της Τροίας: «*φρυκτός δέ φρυκτών δευρ' άπ' άγγάρου πυρός έπεμπεν*».

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. δάνειο από την περσ. αντίστοιχη λ. και αυτή από το βαβυλων. *agru* (= μεθοφόρος). ΠΑΡ. *άγγαρεύω*, *άγγαρηός*, *άγγαρηικός*].

αγγαροφορώ / *άγγαροφορώ* (-έω) (ΑΜ)· (μυν.) εκτελώ αγγαρεία ή κουβαλώ φορτία || (αρχ.) κοπιάζω, καταβάλλω μεγάλη προσπάθεια, μοχθώ υπερβολικά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγγαρος* + *-φορώ* < *φέρω*].

αγγάστρι / *αγγαστριά*, *αγγαστρώνω* κ.λπ.· βλ. *γγάστρι*, *γγαστριά*, *γγαστρώνω*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Το α προθετικό].

αγγάστρωτος -η, -ο· (για γυναίκες και ζώα) αυτή που δεν έμεινε έγκυος, που δεν συνέλαβε.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- (στερ.) + *γγαστρώνω*].

αγγειακός -ή, -ό· ο σχετικός με τα αγγεία και ειδικότερα με τα αιμοφόρα αγγεία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + *παράγ.* κατάλ. -ακός].

αγγειαλγία η· πόνος αγγείου ή λεμφαγγείου, χωρίς να υπάρχει καταφανής βλάβη του.

αγγείδιον / *άγγειδιον*, το (Α) [υποκοριστικό του *αγγείου*]· μικρό αγγείο.

αγγειεκτασία η (Ιατρ.)· διεύρυνση αιμοφόρου ή λεμφοφόρου αγγείου χωρίς σαφές περιγράμμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < *αγγείο* + *έκταση* + κατάλ. -ία, πρβλ. γαλλ. *angiectasie*].

αγγειεκτασικός -ή, -ό· ο σχετικός με την αγγειεκτασία*.

αγγείο το· 1. οικιακό σκεύος, δοχείο· 2. ουροδόχιο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. *άγγειον*].

αγγείο το (Α *άγγειον* και ιων. *άγγηιον*)· 1. κάθε είδους (χάλκινο, πήλινο κ.λπ.) δοχείο με σκοπό κυρίως χρηστικό (τοποθέτηση και φύλαξη υγρών ή στερεών), αλλά με μερικές φορές και με χαρακτηριστά διακοσμητικά· 2. αιμοφόρος ή λεμφοφόρος σωλήνας ανθρώπων και ζώων· 3. αγωγό στοιχείο για τη μεταφορά διαφόρων υλικών μέσα στο φυτό· || (νεοελλ.) (μτφ.) «αισχρο ή βρομερό αγγείο», «αγγείο του Σατανά ή του διαβόλου»· άνθρωπος κακός, αισχρός, πρόστυχος, ικανός για κάθε κακή πράξη (ίσως από τη σημασία «ανθρώπινο σώμα» που η λ. *αγγείο* είχε στην αρχαία γλώσσα· πρβλ. και μτφ. σημασίες της λ. σκεύος στην Καινή Διαθήκη)· || (αρχ.) 1. (ειδικά για το νερό) υδρία· 2. γουδί· 3. ειδικό σκεύος όπου φύλασσαν χρήματα, χρηματοκιβώτιο· 4. δερμάτινος σάκος, ασκός· 5. λάδνακα, σαρκοφάγος· 6. (για φυτά) η κάψα· 7. (στην ιατρική με διάφορες σημασίες) κυψέλη, πνεύμονας, το γυναικείο στήθος, πλακούντας· 8. το ανθρώπινο σώμα· 9. (μτφ.) αγκαλιά, λίκνο (Πλάτ. *Κριτίας* 111α: «θαλάττης άγγειον»).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγος, που σιγά-σιγά πήρε τη θέση του. ΠΑΡ. (αρχ.) *άγγειδιον*. ΣΥΝΘ. (αρχ.) *άγγειολογώ*, *άγγειοτομία*, *άγγειώδης* (νεοελλ.) *αγγειαλγία*, *αγγειεκτομή*, *αγγειογρά-*

φος, *αγγειοδιασταλτικός*, *αγγειοθήκη*].

αγγειογραφία· 1. η [αγγειογράφος]· η τέχνη της διακόσμησης των αγγείων· 2. η αγγειολογία* (σημ. 2)· 3. (Ιατρ.) ακτινογραφία των αγγείων ύστερα από έγχυση ουσίας αδιαπέραστης από τις ακτίνες Χ.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < *αγγείο* + *-γραφία*, πρβλ. αγγλ. *angiography*].

αγγειογραφικός -ή, -ό [αγγειογραφία]· 1. ο σχετικός με την αγγειογραφία*· 2. (το θηλ. ως ουσ.) η αγγειογραφική· αγγειογραφία.

αγγειογράφος ο· 1. αυτός που ζωγραφίζει τα αγγεία· 2. συσκευή για την ακτινογράφιση των αγγείων του σώματος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + *-γράφος* < *γράφω*].

αγγειοδιασταλτικός -ή, -ό· αυτός που προκαλεί διαστολή των αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + *διασταλτικός*].

αγγειοδιαστολή η (Ιατρ.)· αύξηση της διαμέτρου ενός αιμοφόρου αγγείου λόγω διατάσεως ή ελαττώσεως του τόνου των τοιχωμάτων του.

[ΕΤΥΜΟΛ. Απόδοση στα Ελληνικά Ξεν. όρου, πρβλ. αγγλ. *vasodilatation*, νόθο συνθ. < *vaso-* (λατ. < *vas*, αγγείο) + *-dilatation* (=διαστολή, διεύρυνση)].

αγγειοειδής -ές· αυτός που μοιάζει με αιμοφόρο αγγείο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + κατάλ. -ειδής].

αγγειοθήκη η· θήκη αγγείων κάθε είδους.

αγγειοκαρδιοκινητικός -ή, -ό· αυτός που κινεί, που διεγείρει τα αιμοφόρα αγγεία και την καρδιά.

αγγειοκινητικός -ή, -ό (Φυσιολογία)· όρος με τον οποίο χαρακτηρίζεται κάθε όργανο του σώματος, χημική ουσία ή κλινικό φαινόμενο, που σχετίζεται με τη συστολή ή τη διαστολή των αιμοφόρων αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. Απόδοση στα Ελληνικά Ξεν. όρου, πρβλ. αγγλ. *vasomotor*, νόθο συνθ. < *vaso-* (< λατ. λ. *vas*, αγγείο) + *motor* (=κινητικός)].

αγγειολογία η (Α *άγγειολογία*)· 1. περιγραφή των αγγείων του σώματος (βλ. *ανατομική*)· 2. κλάδος της αρχαιολογίας που ασχολείται ειδικά με τη μελέτη των σχημάτων των αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγείο* + *-λογία* < *λέγω*].

αγγειολογικός -ή, -ό [αγγειολογία]· ο σχετικός με την αγγειολογία*.

άγγειον / *άγγειον*, το (Α)· βλ. *αγγείο*.

αγγειοπάθεια η (Ιατρική)· γενική ονομασία για κάθε νόσο των αγγείων, ανεξάρτητα από αίτια και εκδηλώσεις.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < *αγγείο* + *-πάθεια*, πρβλ. γαλλ. *angiopathie*].

αγγειοπαραλυστικός -ή, -ό· ο σχετικός με την αγγειοπαράλυση.

αγγειοπλάστης και αγγειοπλαστουργός, ο· κατασκευαστής πήλινων αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγείο + πλάστης].

αγγειοπλαστική και αγγειοπλαστουργία, η [αγγειοπλάστης]. 1. η τέχνη του αγγειοπλάστη, της κατασκευής πηλινων αγγείων· 2. (Ιατρ.) επέμβαση που αποσκοπεί στην αποκατάσταση της συνέχειας του τοιχώματος ή του εύρους του αυλού ενός αγγείου, συνήθως αρτηρίας με χειρουργικές μεθόδους ή με την εισαγωγή στην κοιλότητα του αγγείου ενός καθετήρα με μπαλόνι διά μέσου του δέρματος.

αγγειοπλαστικός -ή, -ό [αγγειοπλάστης]: 1. ο σχετικός με την αγγειοπλαστική ή ο κατάλληλος γι' αυτήν· 2. (το θηλ. ως ους) η αγγειοπλαστική*.

αγγειοπλαστουργία η [αγγειοπλαστουργός]: βλ. αγγειοπλαστική.

αγγειοπλαστουργός ο· βλ. αγγειοπλάστης.

αγγειοπράτης ο· μεταπωλητής αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγείο + πράτης (= πωλητής)].

αγγειοπώλης ο· πωλητής αγγείων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγείο + πωλώ].

αγγειοσπασμός ο (Ιατρ.)· παρατεταμένη σύσπαση των μυών του τοιχώματος ενός αγγείου, ιδίως αρτηριακού.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < αγγείο + σπασμός, πρβλ. αγγλ. *angiospasm*].

αγγειοσπέρμα τα (Βοτ.)· οικογένεια φανερόγαμων φυτών που τα σπέρματά τους είναι κλεισμένα σε αγγεία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *angiospermae*, νεολατιν. επιστημονικός όρος < ελλ. αγγείο + σπέρμα].

αγγειοσυσταλτικός -ή, -ό (Φυσιολ.)· λέγεται για αγγειοδραστικές ορμονικές ουσίες που προκαλούν στένωση (συστολή) των αγγείων, καθώς και για αγγειοκινητικά νεύρα που έχουν ανάλογη δράση στα αγγεία, με τη μεσολάβηση όμως και πάλι αγγειοδραστικών ουσιών.

[ΕΤΥΜΟΛ. Απόδοση στα Ελληνικά ξεν. όρου, πρβλ. αγγλ. *vasoconstrictive*, νόθο σύνθ. < *vaso* (< λατ. λέξη *vas*, αγγείο) + *-constrictive* (= περιοριστικός, συσταλτικός)].

αγγειοχειρουργική η (Ιατρ.)· ιατρική ειδικότητα με αντικείμενο την αντιμετώπιση με χειρουργικές μεθόδους παθήσεων του αγγειακού συστήματος.

αγγειώδης -ες (Α αγγειώδης) [άγγειο]: αυτός που μοιάζει με αγγείο, κοίλος· || (νεοελλ.) ο ραγοειδής χιτώνας του οφθαλμού.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. απόδοση στα Ελληνικά ξεν. όρου, πρβλ. αγγλ. *vascular bundle*].

αγγειώμα το (Ιατρ.)· συγγενείς, μονήρεις ή πολλαπλές, αγγειακές αλλοιώσεις, οι οποίες αποτελούνται από μάζες αιμοφόρων αγγείων που εισδύουν στον οστίτη ιστό (οστά) ή σε άλλους ιστούς.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < αγγείο + κατάλ. -ωμα, πρβλ. νεολατιν. *angioma*].

αγγειώνω [αγγείο]- εφοδιάζω με αιμοφόρα αγγεία και, διά μέσου αυτών, με αίμα τα διάφορα όργανα του σώματος.

αγγειώση η (Ιατρ.)· η ύπαρξη, η ανάπτυξη και η διάταξη των αγγείων σε περιοχή του σώματος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Απόδοση στα Ελληνικά ξεν. όρου, πρβλ. γαλλ. *vascularisation*].

αγγελένιος -α, -ο [άγγελος]- ο αγγελικός*.

αγγελεύω [άγγελος]: 1. είμαι σαν άγγελος, προσελκύω την αγάπη και τον σεβασμό των άλλων· 2. (μέσ.) βλέπω τον άγγελο του θανάτου, αρχίζω να ψυχορραγώ, πνέω τα λοίσθια.

αγγελία η (Α αγγελία) [άγγελος]- είδηση, πληροφορία, μήνυμα· || (νεοελλ.) διαφήμιση που δημοσιεύεται σε εφημερίδες, περιοδικά κ.λπ.: || (αρχ.) 1. προκήρυξη, πρόσταγμα, διαταγή· 2. μεταβίβαση αγγελίας· 3. κομιστής αγγελίας, αγγελιαφόρος.

αγγελιάζω [αγγελίζω]: 1. τρομάζω κάποιον· 2. εξασθενώ, αδυνατίζω· 3. (μέσο) βλέπω τον άγγελο του θανάτου, ξεψυχώ, ψυχοπαράδινω.

αγγέλιασμα το [αγγελιάζω]: 1. μεγάλη εξάντληση· 2. ξεψύχισμα, ψυχορράγημα.

αγγελιαφόρος ο (Α αγγελιαφόρος) (Ν και αγγελιοφόρος): αυτός που μεταφέρει, που διαβιβάζει αγγελία· || (αρχ.) εισηγητής ακροάσεων του Πέριου βασιλεία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγελία + -φόρος < φέρω].

αγγελιαφορώ αγγελιαφορώ -έω (Μ): [αγγελιαφόρος]- είμαι αγγελιαφόρος, μεταφέρω μηνύματα.

αγγελιζώ [άγγελος] (αμβ.) 1. είμαι καλός σαν άγγελος, προσελκύω την αγάπη και τον σεβασμό των άλλων· 2. δίνω ελεημοσύνη, ελεώ.

αγγελικατός -άτη, -άτο· ωραίος σαν άγγελος, κομψός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγελικός + παραγ. κατάληξη -άτος].

αγγελικό το [αγγελικός]: 1. ξαφνικός θάνατος· 2. θυμός, παράφορα.

αγγελικός -ή (και -ιά), -ό (Α αγγελικός, -ή, -όν) [άγγελος]: αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στους αγγέλους ή αποτελείται από αυτούς· || (νεοελλ.) όμοιος στην όψη με άγγελο, αγγελοκαμωμένος, υπερβολικά όμορφος· || (αρχ.) 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στους αγγελιαφόρους («άγγελική ρήσις»)· 2. (φρ.) «άγγελική όρχησις», είδος σικελικού χορού παντομίμας σε συμπόσια.

αγγελιοδοσία η [αγγελιοδότης]: 1. διαδικασία διαβίβασης αγγελιών· 2. παροχή αγγελιών.

αγγελιοδότης ο· αυτός που δίνει αγγελία ή διαφήμιση στα μέσα ενημέρωσης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγελία + δότης].

αγγελιόσημο το· το ποσοστιαίο τέλος που επιβάλλεται με ειδικό ένσημο στο τίμημα κάθε διαφήμισης ή δημοσιεύματος που καταχωρί-

ζεται «επί πληρωμή» στον ημερήσιο ή περιοδικό τύπο, καθώς και σε κάθε διαφήμιση που γίνεται από το ραδιοτηλεοπτικό δίκτυο.

αγγελιοφόρος ο· ο αγγελιαφόρος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγελιαφόρος (< ἀγγελία + -φόρος < φέρω) το -ο- αντί του -α- από γενίκευση του χαρακτηριστικού φωνηέντου -ο- της σύνθεσης· πρβλ. αγγελιοδότης, σημαιοφόρος, ακανθοφόρος, αιμοφόρος, τροπαιοφόρος, μαχαιροφόρος, δαφνοφόρος κ.ά.].

αγγελίσμα το [αγγελίζω]. 1. βοήθεια σε φτώχο, ελεημοσύνη. 2. απροσδόκητη συμφορά, δυστυχία.

αγγελιώτης / αγγελιώτης, ο (θηλ.) (Α) [άγγελος]· αγγελιαφόρος, μαντατοφόρος.

αγγέλλω (Α αγγέλλω)· φέρω αγγελία ή παραγγελία, αναγγέλλω, γνωστοποιώ· II (αρχ) 1. (μέσ.) αναγγέλλω κάτι για κάποιον· 2. (μτχ. ενεστ.) αγγέλλων· αγγελιαφόρος, πληροφοριοδότης· 3. (παθητ. μτχ) τὰ ἀγγελέντα ή ηγγελέμενα· είδηση, αγγελία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος· τα δύο -λλ- του ἀγγέλλω < ἀγγέλ-ζω, με αφομοίωση του προσφύματος -ζ- προς το -λ-].

άγγελμα το (Α άγγέλμα) [άγγέλλω]· μήνυμα, παραγγελία, είδηση.

αγγελοβάλασμο το· αγγελικό βάλασμο, δηλ. άρωμα με εξαιρετική μυρωδιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + βάλασμο].

αγγελοβάρημα το· χτύπημα που καταφέρεται από τον άγγελο του θανάτου, αιφνίδιος θάνατος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + βάρημα].

αγγελοβλεπούσα η· αυτή που βλέπει, που κοιτάζει σαν άγγελος, που έχει αγγελικό βλέμμα.

αγγελοβλέπω· βλέπω τον άγγελο του θανάτου κατά τις τελευταίες στιγμές της ζωής μου, ψυχορραγώ, πνέω τα λoίσθια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + βλέπω. ΠΑΡ. αγγελοβλεπούσα].

αγγελογραμμένος -η, -ο· 1. ο αγγελοζωγραφιστός*. 2. ο ετοιμοθάνατος, επειδή θεωρείται σαν γραμμένος από τον ψυχοπομπό άγγελο στον κατάλογο των μελλοθανάτων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + γράφω].

αγγελοζωγραφιστός -ή, -ό· αυτός που μοιάζει με ζωγραφισμένο άγγελο, ο εξαιρετικά όμορφος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + ζωγραφιστός].

αγγελοθεσία / αγγελοθεσία, η (ΑΜ)· (στη θεολογία) η μετάθεση ή κατάταξη σε θέση αγγέλου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + θέσις].

αγγελοθωριάζω [αγγελοθωριά]· αγγελοβλέπω*.

αγγελοθωρώ· οραματίζομαι τον άγγελο του θανάτου κατά τις τελευταίες στιγμές της

ζωής μου, ψυχορραγώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + θωρώ].

αγγελοκαμωμένος και -κάμωτος, -η, -ο· ωραίος σαν άγγελος, αγγελοπλασμένος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + καμωμένος, μτχ. του ρ. κάνω].

αγγελοκόβω· απομακρύνω τον άγγελο του θανάτου με κλάματα, φωνές κ.λπ., εμποδίζω τον ετοιμοθάνατο να παραδώσει την ψυχή του.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + κόβω].

αγγελοκόμμα το [αγγελοκόβω]· παρεμπόδιση και συνεπώς παράταση του ψυχορραγήματος κάποιου με κλάματα και φωνές που απομακρύνουν τον ψυχοπομπό άγγελο.

αγγελοκορμος -η, -ο· αυτός που έχει αγγελικό σώμα, ωραία κορμοστασιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + κορμί].

αγγελοκρίνομαι· πνέω τα λoίσθια, ψυχορραγώ (λέγεται για τον ετοιμοθάνατο, όταν αυτός στρέφει προς τα επάνω το βλέμμα του, οπότε υποτίθεται ότι βλέπει τον άγγελο που πρόκειται να παραλάβει και να κρίνει την ψυχή του).

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + κρίνομαι].

αγγελοκρουσμα το [αγγελοκρούω]· 1. αιφνίδιο θανατηφόρο πλήγμα, που καταφέρεται από τον άγγελο του θανάτου, ή ασθένεια που προσενεί ακαριαίο θάνατο· 2. επιθανάτιος ρόγχος, ψυχορραγήμα.

αγγελοκρουσμός ο [αγγελοκρούω]· αιφνίδιος θάνατος.

αγγελοκρούω· I. (ενεργ.) 1. (για τον χάρο) είμαι έτοιμος να αφαιρέσω την ψυχή κάποιου· 2. εκφοβίζω, τρομάζω· 3. εξολοθρεύω, καταστρέφω· II. (παθ.) 1. πεθαίνω ξαφνικά, βρίσκω αιφνίδιο θάνατο· 2. πνέω τα λoίσθια, ψυχορραγώ, παραληρώ· 3. τρομάζω, μένω άναυδος από τρόμο.

[ΕΤΥΜΟΛ. Υποχωρητικός σχηματισμός < αγγελοκρούομαι < ἄγγελος + κρούομαι].

αγγελολάτρης ο· αυτός που λατρεύει τους αγγέλους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + λάτρης].

αγγελολογία η· τμήμα της δογματικής, που εξετάζει τα σχετικά με τους αγγέλους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + λογία].

αγγελομάτης -ισσα (και -ούσα), -ικο· αυτός που έχει αγγελικά, όμορφα μάτια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + μάτι].

αγγελοματιάζω· βλέπω τον άγγελο που έρχεται να πάρει την ψυχή μου, ψυχορραγώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγελος + ματιάζω].

αγγελομάχημα το [αγγελομαχώ]· επιθανάτια αγωνία, ψυχορράγημα.

αγγελομαχώ· αγωνίζομαι με τον άγγελο του θανάτου, ψυχομαχώ, πνέω τα λoίσθια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγελομάχος < ἄγγελος + μάχομαι].

αγγελομετρημένους -η, -ο- (μυν.) αγγελικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + μετρημένος (< μετρώ)].

αγγελόμορφος -η, -ο- αυτός που έχει αγγελική μορφή, ωραίος, αγγελοκαωμένος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + μορφή].

αγγελοπάλεμα το επιθανάτια αγωνία, ψυχωροράγημα.

αγγελοπετρία η 1. πλήγμα από τον άγγελο του θανάτου, αιφνίδιος, απροσδόκητος θάνατος 2. χτύπημα με πέτρα, πετριά άγνωστης προέλευσης 3. απροσδόκητο, αναπάντεχο κακό 4 ερωτομανία, ερωτοληψία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + πετριά].

αγγελοπιάνομαι συλλαμβάνομαι, πιάνομαι από τον άγγελο του θανάτου, αρχίζω να ψυχωροράω, πνέω τα λείψια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + πιάνομαι].

αγγελοπλαστος -η, -ο- αυτός που μοιάζει σαν να πλάστηκε από αγγέλους, ο ωραίος σαν άγγελος, αγγελικός.

αγγελοπλουμισμένος -η, -ο- στολισμένος σαν άγγελος, ωραίος στην εμφάνιση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + πλουμισμένος].

αγγελοπρόσωπος -η, -ο- αυτός που έχει αγγελικό πρόσωπο, που είναι πολύ όμορφος.

άγγελος ο (Α άγγελος) 1. αυτός που φέρνει ειδήσεις, αγγελιαφόρος 2. αόρατο ον, πνεύμα που διαβιβάζει τις θελήσεις του Θεού στους ανθρώπους 3. ο φύλακας άγγελος κάθε ανθρώπου, που τον προστατεύει και τον καθοδηγεί II (νεοελλ.) 1. (μτφ.) ο όμοιος με άγγελο στην εμφάνιση ή στα αισθήματα, ωραίος, ενάρετος, καλόψυχος 2. θωπευτική προσαγωγή 3. ο άγγελος του θανάτου, ο ψυχοπομπός άγγελος 4. (φρ.) «βλέπω τον άγγελό μου», ψυχωροράω «δεν δίνει του αγγέλου του νερό», για φιλάργυρους.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η σύνδεση με το αρχ. ινδ. āngiras (όνομα μυθικών όντων, που θεωρούνταν άγγελοι μεσολαβούντες μεταξύ θεών και ανθρώπων) είναι αμφίβολη. Πρόκειται μάλλον για δάνειο. ΠΑΡ. αγγελία, αγγελικός, αγγέλω- (νεοελλ.) αγγελάκι, αγγελούδι, αγγελίζω. ΣΥΝΘ. (αρχ.) άγγελοειδής, αὐτάγγελος, εὐάγγελος, ψευδάγγελος κ.ά. (μυν.) άγγελόμορφος (νεοελλ.) αγγελοκαμωμένος, αγγελοκρούω, αγγελόψυχος κ.ά.].

αγγελοσκιάζω 1. τρομάζω κάποιον 2. αγγελοκρούομαι, τρομάζω βλέποντας τον άγγελο του θανάτου, πνέω τα λείψια 3. ταράζομαι, τρομάζω 4. σεληνιάζομαι 5. αγγελοκόβω*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Υποχωρητικός σχηματισμός από το παθ., που παράγεται από το άγγελος + σκιάζομαι, πρβλ. αγγελοκρούω].

αγγελοσκιασμα το [αγγελοσκιάζω] 1. ψυχωροράγημα 2. έντονος τρόμος 3. επιληψία, σεληνιασμός.

αγγελοσκορπίζομαι σκορπίζομαι σε κομμά-

τια από τον άγγελο του θανάτου, πεθαίνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + σκορπίζομαι].

αγγελοστολισμένος και -στόλιστος, -η -ο- αγγελοπλουμισμένος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + στολίζω].

αγγελοστορίζω 1. επαινώ κάποιον υπερβολικά αποδιδόντας του αρετές και χάρες αγγέλου, τον περιγράφω σαν άγγελο 2. (η μτχ. ως επίθ.) αγγελοστορισμένος, -η, -ο- ο ιστορισμένος, ζωγραφισμένος σαν άγγελος, ωραίος και καλός, αγγελικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + ιστορίζω].

αγγελότητα η (Μ άγγελότης) [άγγελος] η φύση του αγγέλου.

αγγελοῦδι το [άγγελος] 1. αγγελάκι, μικρός άγγελος 2. ωραίο και χαριτωμένο βρέφος.

αγγελοφάνεια / αγγελοφάνεια, η (Μ)- εμφάνιση αγγέλου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + -φάνεια < -φανής < φαίνω].

αγγελοφέρνηω 1. μοιάζω με άγγελο, είμαι ωραίος σαν άγγελος 2. είμαι έτοιμος να παραδώσω την ψυχή μου στον άγγελο του θανάτου, ψυχωροράω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + φέρνηω].

αγγελοφόρεια το- οι τελευταίες επιθανάτιες στιγμές κάποιου, ψυχωροράγημα.

αγγελοφορούμαι (-έομαι) και -ιέμαι βλέπω τον άγγελο του θανάτου, ψυχομαχάω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + αφορούμαι παρά το ύφορώμαι].

αγγελοφορώ (-άω και -έω) είμαι ντυμένος σαν άγγελος, φορώ κατάλευκα γιορτινά ρούχα.

αγγελοφτιαγμένος και -σμένος και αγγελοφτιαστος, -η, -ο- ο υπερβολικά ωραίος, σαν να πλάστηκε από άγγελο.

αγγελοχτυπιέμαι χτυπιέμαι από τον άγγελο του θανάτου, αρχίζω να ψυχωροράω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + χτυπιέμαι].

αγγελόψυχος -η, -ο- αυτός που έχει ψυχή αγγέλου, καλόκαρδος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + ψυχή].

αγγελτήριο το [αγγέλω] έντυπο που αναγγέλλει κάποιο κοινωνικό γεγονός (βάφτιση, γάμο, κηδεία κ.λπ.).

αγγελωνυμία άγγελωνυμία, η (Μ) 1. το να έχει κανείς όνομα αγγέλου 2. το να έχει κανείς παρωνύμιο από τους αυτοκράτορες του Βυζαντίου Αγγέλου*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγγελος + όνομα].

αγγεύω 1. αγγίζω 2. κάνω μνεία προσώπου ή πράγματος, μνημονεύω, αναφέρω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *εγγέω < εγγύς το αγγεύω απο συνεκφορά του θα ή να με επικράτηση του Ληκτικού α της προηγούμενης λ.].

άγγιαγμα το- [αγγιάζω]- βλ. άγγιασμα.

αγγιάζω [αγγίζω]: 1. αγγίζω· 2. ενοχλώ, προσβάλλω, θίγω.

άγγιασμα και **άγγιαγμα**, το [αγγιάζω]: 1. άγγιγμα, επαφή· 2. προσβολή, πείραγμα.

αγγιαχτερός -ή, -ό· αυτός που ενοχλεί, που πειράζει κάποιον με λόγια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγγιαχτός + παραγ. κατάλ. -ερός].

άγγιαχτος -η, -ο· 1. αυτός που δεν μπορεί να τον πλησιάσει κανείς· 2. άψαυτος, άγγιχτος· 3. ανέπαφος, ακέραιος· 4. (μτφ.) ευέξαπτος, ευερέθιστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθανότερο < α- στερητ. + γγιάζω ή < αγγιάζω, όπου η σημασία της στέρησης δημιουργήθηκε από το αρκτικό α- και τον αναβιβασμό του τόνου].

άγγιγμα και **άγγισμα**, το [αγγίζω]: επαφή, ψαύση.

αγγίζω· 1. επιθέτω, ακουμπώ απαλά τα δάχτυλά μου κάπου, ψαύω· 2. θίγω, πειράζω, ενοχλώ· 3. συγκινώ· 4. προσεγγίζω, πλησιάζω· 5. ακουμπώ, άπτομαι· 6. ψηλαφώ, εξετάζω· 7. δοκιμάζω, γεύομαι· 8. (μέσ.) θυμώνω, ενοχλούμαι, πειράζομαι· 9. (παθ.) προσβάλλομαι από σοβαρή ασθένεια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ἐγγίζω. Το α- από τη συνεκφορά: να ή θα εγγίζω, θα γγίζω, θ' αγγίζω. ΠΑΡ. άγγιγμα, αγγίξιμο, αγγιχτικός, άγγιχτος].

αγγίξιμο και **γγίξιμο**, το [αγγίζω]: επαφή, ψαύση.

άγγισμα το· βλ. άγγιγμα.

αγγιαχτερός -ή, -ό [αγγιχτός]: ο αγγιαχτερός*.

αγγιχτικός -ή, -ό [αγγιχτός]: προσβλητικός, σκωπτικός.

αγγιχτός -ή, -ό [αγγίζω]: 1. αυτός που τον αγγίζει κάποιος· 2. αυτός που άρχισε να χρησιμοποιείται· 3. (για γυναίκα) αυτή που ήλθε σε επαφή με άντρα, η μη αγνή.

άγγιαχος -η, -ο· 1. ανέγγιχτος, άψαυτος· 2. ακέραιος· 3. αυτός που δεν τέθηκε ακόμη σε χρήση, αχρησιμοποίητος· 4. (μτφ.) α) αυτός που δεν δέχεται προσβολές, ευθικός, ευέξαπτος· β) (για κοπέλες) αγνή, παρθένα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γγίζω ή < αγγίζω, όπου η σημασία της στέρησης δημιουργήθηκε από το αρκτικό α- και τον αναβιβασμό του τόνου].

αγγλέ· αγγλικός· «φοξ αγγλέ»· είδος χορού «φοξ», που επινόηθηκε από τους Άγγλους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. anglais].

αγγλίζω· μιμούμαι τους Άγγλους στη γλώσσα, στα ήθη ή στους τρόπους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < εθνικό Άγγλος. ΠΑΡ. αγγλισμός].

αγγλικανικός -ή, -ό [αγγλικανός]: αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην Αγγλικανική Εκκλησία.

αγγλικανισμός ο· οι αρχές, τα δόγματα, το τυ-

πικό και οι θεσμοί της Αγγλικανικής Εκκλησίας, επίσημη Εκκλησία της Αγγλίας.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ξεν., προβλ. αγγλ. *anglicanism* < *Anglican* (αγγλικανός) + κατάληξη -ism (προβλ. -ισμός)].

αγγλικανός -ή· προτεστάντης που ανήκει στο δόγμα της Αγγλικανικής Εκκλησίας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγλ. *Anglican*].

αγγλικισμός ο· αντί του συνηθέστερου αγγλισμός*.

αγγλικός -ή, -ό [Άγγλος]: 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην Αγγλία ή στους Άγγλους· 2. αυτός που προέρχεται από την Αγγλία· 3. (το θηλ. ή ο πληθ. του ουδ. ως ουσ.) η *Αγγλική* ή τα *Αγγλικά*· η αγγλική* γλώσσα.

αγγλισμός ο· [αγγλίζω]: ιδιωματική λέξη ή φράση της αγγλικής γλώσσας.

αγγλιστί (επίρρ.) [αγγλίζω]: στην αγγλική γλώσσα.

αγγλόγλωσσος -η, -ο· αυτός που γνωρίζει και μιλά την αγγλική γλώσσα, αγγλομαθής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + γλώσσα].

αγγλομαθής -ές· γνώστης της αγγλικής γλώσσας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + -μαθής < μανθάνω].

αγγλομανής -ές· 1. αυτός που αγαπά ή θαυμάζει σε υπερβολικό βαθμό τους Άγγλους· 2. αυτός που μιμείται τις συνήθειες των Άγγλων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + -μανής < μαινώμαι].

αγγλομανία η [αγγλομανής]: ο υπερβολικός θαυμασμός για καθετί αγγλικό (τη χώρα και τους κατοίκους της, τη γλώσσα, τα ήθη, τα έθιμα και, γενικότερα, τον πολιτισμό τους), καθώς και η απομίμησή του.

Άγγλος και **Εγγλέζος**, ο (θηλ. Αγγλίδα και Εγγλέζα)· ο κάτοικος της Αγγλίας ή αυτός που κατάγεται από την Αγγλία, και γενικότερα ο κάτοικος του Ηνωμένου Βασιλείου.

αγγλοσαξονικός -ή, -ό· 1. ο σχετικός με τους Αγγλοσάξονες και τον πολιτισμό τους· 2. αυτός που αναφέρεται στους λαούς, τους οποίους συνδέει η κοινή καταγωγή τους από τα βρετανικά νησιά και κυρίως η αγγλική πολιτιστική κληρονομιά.

αγγλοφρόνως· μιμούμαι τους τρόπους και τις συνήθειες των Άγγλων, συμπεριφέρομαι όπως αυτοί.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + φέρνω*].

αγγλοφιλία η [αγγλόφιλος]: συμπάθεια προς τους Άγγλους και οτιδήποτε σχετικό με αυτούς.

αγγλόφιλος -η, -ο· αυτός που συμπαθεί και θαυμάζει τους Άγγλους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + φίλος. ΠΑΡ. αγγλοφιλία].

αγγλοφοβία η [αγγλόφοβος]: φόβος, δυσπιστία ή έχθρα για τους Άγγλους.

αγγλόφοβος -η, -ο· αυτός που φοβάται ή εχθρεύεται τους Άγγλους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγγλος + φοβούμαι. ΠΑΡ. αγγλο-

φοβία].

αγγοθήκη ἄγγοθήκη, ἡ (Α)· θήκη, υποδοχή για αγγεία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγος (= ἄγγειο) + θήκη].

άγγονας και αγγονός (θῆλ. αγγόνα και αγγονή, ουδ. αγγόνι)· ο εγγονός.

άγγος / ἄγγος (-εος), το (Α)· 1. δοχείο για υγρά (κρασί, γάλα), κάδος για το πάτημα των σταφυλιών, σταμνί και κουβάς για νερό, ποτήρι· 2. δοχείο για στερεά, κιβώτιο για τροφές, για ενδύματα· 3. υδρία όπου τοποθετούσαν την τέφρα του νεκρού, τεφροδόχος, νεκρόκασα· 4. για μέρος του σώματος, όπως η μήτρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ἀγνώστη. ΠΑΡ. ἀγγειον, ἀγγίδιον. ΣΥΝΘ. ἄγγοθήκη].

αγγουράκι το (υποκορ. του αγγούρι)· 1. μικρό αγγούρι· 2. ο καρπός της κάπαρης.

αγγουραριά ἡ ἄρμη μέσα στην οποία συντηρούνται τα αγγουράκια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + ἄρμη].

αγγούρι το [Μ ἄγγουριον και ἄγγουρι(ν)]· ο καρπός της αγγουριάς*. ΙΙ (νεοελλ.) μεγάλη δυσκολία ή εμπόδιο σε φράσεις όπως «τα βρήκε αγγούρια», «εδώ είναι τ' αγγούρι».

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. ουσ. ἄγγουριν < ἄγγουριον, υποκορ. του ἄγουρος. ΠΑΡ. αγγουράκι, αγγουρίλα, αγγουριά. ΣΥΝΘ. αγγουραριά, αγγουροβλάσταρο, αγγουρόκηπος, αγγουρομάνα, αγγουρόνερο, αγγουροσαλάτα, αγγουρόσπορος, αγγουρότοπος κ.ά.].

αγγουριά ἡ [αγγούρι] (Bot.)· φυτό ποάδες, ετήσιο, που καλλιεργείται για τους ἄγουρους καρπούς του, τα αγγούρια.

αγγουρίδα ἡ ἡ αγουρίδα*.

αγγουρίλα ἡ οσμή ή γεύση αγγουριού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + παραγ. κατάλ. -ίλα].

αγγουροβλάσταρο το· ο πρώτος βλαστός της αγγουριάς που μπορεί να μεταφυτευτεί.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + βλαστάρι].

αγγουρόκηπος ο· κήπος φυτεμένος με αγγουριές.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + κήπος].

αγγουρομάνα ἡ· αγγούρι που αφήνεται να αναπτυχθεί και να ωριμάσει για την παραγωγή σπόρου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + παραγ. κατάλ. -μάνα. Το β' συνθετ. με μεγεθυντική σημασία].

αγγουρόνερο το· ο χυμός του αγγουριού που χρησιμοποιείται ως καλλυντικό του προσώπου. Έχει την ιδιότητα να τανώνει και να λευκαίνει το δέρμα και, ιδιαίτερα, να σφίγγει τους πόρους (βλ. και αγγούρι).

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + νερό].

αγγουροντοματοσαλάτα ἡ· σαλάτα από αγγούρι και ντομάτα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + ντομάτα + σαλάτα].

άγγουρος ο ἄγγουρος (Μ)· είδος γλυκίσματος με μέλι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ἀβέβαιης ετυμολ., πιθ. < *ἀνάγουρος, από το ουσ. γούρος (είδος γλυκίσματος)].

αγγουροσαλάτα ἡ· σαλάτα από αγγούρι, λάδι και ξίδι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + σαλάτα].

αγγουρόσπορος ο· σπόρος αγγουριού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + σπόρος].

αγγουρότοπος ο· τόπος παραγωγής αγγουριών.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + τόπος].

αγγουροφάγος ο· 1. αυτός που τρώει αγγούρια κατά κόρον· 2. σκουληκι που τρώει τη ρίζα της αγγουριάς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + -φάγος < ἔφαγα, ἀόριστος του φ. τρώω].

αγγουρόφλυδα ἡ· φλυδα αγγουριού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγούρι + φλυδα].

αγγούσα ἡ· βλ. ορθή γραφή αγκούσα.

αγγουσεύω· βλ. ορθή γραφή αγκουσεύω.

άγγρη ἡ (Μ ἄγγρις)· (νεοελλ.) 1. λύπη που προκαλείται από ανεκπλήρωτη επιθυμία· 2. συνεχές και άστονο κλάμα μικρού παιδιού, γκρίνια· 3. φιλονικία, καβγάς· ΙΙ (μσν.) οδύνη, πόνος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ἀβέβαιης ετυμολ., πιθ. < ἄγγριζω].

αγγριζώ (Μ ἄγγριζω)· ερεθίζω, ενοχλώ· ΙΙ (νεοελλ.) 1. (για πληγή) ερεθίζω με έυσμο, αφορμή· 2. (για ζώα) βόσκω και σε περίοδο οργασμού, οργώ προς συνουσία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγγριζω, με ανάπτυξη ερρίνου. ΠΑΡ. ἄγγρισμός (νεοελλ.) ἄγγριση, ἄγγρισμα].

άγγριση ἡ [αγγριζω]· 1. θυμός, οργή· 2. δυσαρέσκεια.

άγγρισμα το [αγγριζω]· ο αγγρισμός*.

αγγρισμός ο (Μ ἄγγρισμός) [αγγριζω]· ερέθισμα, ενόχληση, πείραγμα· ΙΙ (νεοελλ.) (για ζώα) γενετήσιος οργασμός.

άγγριφας και ἄγριφας, ο· σιδερένιο όργανο με ἄγκιστρα στο ένα άκρο, που χρησιμοποιούν για να ανασύρουν τους κουβάδες που πέφτουν στα πηγάδια (αρπάγη).

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. ουσ. ἄγγριφος < μτγν. ουσ. ἄγριφή (= τσουγκράνα)].

αγγριφερός -ή, -ό [αγγριφή]· αυτός που έχει αγγριφία, ο μη λείος, τραχύς.

αγγριφί και αγγρίφι, το· 1. ἄγκιστρο, γάντζος, τογκέλι· 2. ο ἄγγριφος*. 3. καθετί που αγκυλώνει, ακίδα, αγκάθι, αιχμή· 4. (στον πληθ.) τα αγγριφία· μυτεροί και απότομοι βράχοι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. ουσ. ἄγγριφιον < ἄγγριφον, υποκοριστικό του μτγν. ουσ. ἄγριφή (= τσουγκράνα). ΠΑΡ. αγγριφίζω, αγγριφώνω, αγγριφωτός].

αγγριφίζω [αγγριφί]· 1. πιάνω κάτι με αγγριφί, με ἄγκιστρο· 2. πιάνομαι, στερεώνομαι καλά από κάπου.

αγγριφώνω [αγγριφί]· 1. κυρτώνω κάτι σαν

άγκιστρο, καμπυλώνω· 2. αναροχιάμαι, σκαρφαλώνω· 3. αγγριφίζω*.

αγγριφωτός -ή, -ό· αυτός που απολήγει σε αιχμές, αιχμηρός, μυτερός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγρίφι + παραγ. κατάληξη -ωτός].

άγγων / άγγων (-ωνος), ο (Μ)· αιχμηρό ακόντιο, που χρησιμοποιούσαν οι Φράγκοι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Συνδέεται με τα λατ. *angon* (= αγγών) και *uncus* (= όγκος)].

άδαρτος -η, -ο [γδέρνω]· αυτός που δεν γδάρθηκε.

άδηνη / άδηνη (επίρρ.) (Α)· συρτά, σβαρνιστά, βίαια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < θ. άγ- (του ρ. άγω) + παραγ. κατάλ. -δηνη].

αγδίκητος και αγδίκιωτος, -η, -ο· 1. αυτός που δεν πήρε εκδίκηση για τον εαυτό του· 2. αυτός για τον οποίο δεν πάρθηκε εκδίκηση για κάποιο αδίκημα που του έκαναν, ο ανεκδίκητος. [ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + όψιμο μων. γδικούμαι και γδικιώνω].

αγδίκιωτος -η, -ο· βλ. αγδίκητος.

άγδυτος -η, -ο [γδύνω]· αυτός που δεν γδύθηκε, ντυμένος.

άγε άγετε άγε, άγετε (Α)· (προστ. του ρ. άγω ως επίρρ.) εμπρός.

άγειρτος -η, -ο· βλ. άγερτος.

άγειρω / άγείρω (Α)· 1. (για πρόσωπα, στρατό κ.λπ.) συναθροίζω, συγκεντρώνω, συναζώ· 2. (για πράγματα) συλλέγω, συγκεντρώνω, μαζεύω· 3. συγκεντρώνω κάτι με έρανο ή επαιτεία· 4. συγκεντρώνω χρήματα για λατρευτικό σκοπό· 5. συγκεντρώνω επιχειρηματία για μια ομιλία.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ., πιθαν. < ά-γερ-γ-ό < ά- αθροιστ. + ρίζα γερ- (= συγκεντρώνω), προβλ. γέρ-γερτα ή γάρ-γερ-α. ΠΑΡ. (αρχ.) άγερ-μός, άγερσις, άγορά, άγυρις, άγύρτης. ΣΥΝΘ. όμηγερής, νεφέληγερέτα, ίππαγέρτης].

αγείσωτος -η, -ο (Α αγείσωτος, -ον) [γείσω]· αυτός που δεν έχει γείσο, θρηγκό, ο αστέγαστος.

αγειτόνευτος -η, -ο (Μ αγειτόνευτος, -ον) [γειτονεύω]· (νεοελλ.) αυτός που δεν έχει κοινωνικές σχέσεις με τους γείτονές του, ακοινωνήτος· || (μυν.) αυτός που δεν έχει γείτονες, απομονωμένος.

αγείτων / άγείτων (-ονος), -ον (Α) [γείτων]· αυτός που δεν έχει γείτονες, έρημος.

αγελάδα και γελάδα, η (ΑΜ άγελάς)· (νεοελλ.) 1. κατοικίδιο μηρυκαστικό θηλαστικό, το θηλυκό βόδι· 2. παχιά, ευτραφής γυναίκα· || (αρχ.) ζώο που ανήκει σε αγέλη (προβλ. αγελαίος).

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη. ΠΑΡ. (νεοελλ.) αγελάδα-κι, αγελάδαρα, αγελάδρης, αγελάδι, αγελαδήσιος, αγελαδινός. ΣΥΝΘ. (νεοελλ.) αγελαδο-βοςκός, αγελαδοκόμος, αγελαδοστάσι, αγελα-

δοτρόφος κ.ά.].

αγελαδάκι και γελαδάκι, το· μικρή αγελάδα. [ΕΤΥΜΟΛ. < (α)γελάδα + υποκορ. κατάληξη -άκι].

αγελαδάρα η· μεγάλη ή ευτραφής αγελάδα. [ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + μεγεθ. κατάληξη -άρα].

αγελαδόαρης ο· βοσκός αγελάδων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + παραγ. κατάληξη -άρης].

αγελαδήσιος και γελαδήσιος -ια, -ιο [αγελάδα]· ο σχετικός με την αγελάδα ή αυτός που προέρχεται από αυτήν, αγελαδινός.

αγελάδι και γελάδι, το (Μ άγελάδιν)· 1. αγελάδα· 2. (στον πληθ.) τα αγελάδια ή γελάδια· βόδια αδιακριτάς γένους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μων. άγελάδιν < άγελάς].

αγελαδιά η [αγελάδα]· δέρμα αγελάδας ή βοδιού, αγελαδοτόμαρο.

αγελαδινός και γελαδινός, -ή, -ό [αγελάδα]· ο αγελαδήσιος*.

αγελαδίτικος και γελαδίτικος, -η και -ια, -ο [αγελάδα]· ο αγελαδήσιος*.

αγελαδίτσα και γελαδίτσα, η [αγελάδα]· μικρή αγελάδα, αγελαδάκι.

αγελαδοβοςκός και γελαδοβοςκός, ο· βοσκός αγελάδων, αγελαδόαρης.

αγελαδόγαλο και γελαδόγαλο, το· γάλα αγελάδας.

αγελαδοκομία η [αγελαδοκόμος]· συστηματική εκτροφή και συντήρηση αγελάδων.

αγελαδοκόμος ο· αυτός που εκτρέφει συστηματικά και συντηρεί αγελάδες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + -κόμος < κομώ (= περιποιούμαι). ΠΑΡ. αγελαδοκομία, αγελαδοκομικός].

αγελαδοκοπή και γελαδοκοπή, η· αγέλη βοδιών.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα ή αγελάδι + κοπή].

αγελαδομάντρι και γελαδομάντρι, το· μαντρί για αγελάδες και βόδια, αγελαδοστάσιο.

αγελαδοπέτσι και γελαδοπέτσι, το· η αγελαδιά*.

αγελαδόπονος και γελαδόπονος, ο· πόνος που παρουσιάζεται στα χείλη, τα σαγόνια ή άλλο μέρος του προσώπου εκείνου, ο οποίος φυσάει με το στόμα του για να γδάρει σφαγμένη αγελάδα που προσβλήθηκε από χαμοδράκι· ο πόνος αυτός προκαλεί φλύκταινα (φουσκάλα), που τρέχει πύον και αναδίδει δυσωδία.

αγελαδόπουλο και γελαδόπουλο, το [αγελάδα]· το αγελαδάκι*.

αγελαδόστανη και γελαδόστανη, η· στάνη για αγελάδες και βόδια (αλλιώς αγελαδομάντρι).

αγελαδοστάσι το· το μέρος όπου εκτρέφονται

και συντηρούνται αγελάδες, βουστάσιο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + -στάσι].

αγελαδοτόμαρο και γελαδοτόμαρο, το· τομάρι, δέσμα αγελάδας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + τομάρι].

αγελαδοτροφία η [αγελαδοτρόφος]· η αγελαδοκομία*.

αγελαδοτρόφος ο· ο αγελαδοκόμος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγελάδα + -τρόφος < τρέφω. ΠΑΡ. αγελαδοτροφία].

αγελαδοτύρι και γελαδοτύρι, το· τυρί που παρασκευάζεται από αγελαδινό γάλα.

αγελαδούλα και γελαδούλα, η [αγελάδα]· μικρή αγελάδα, αγελαδίτσα.

αγελάζομαι / αγελάζομαι (Α)· ζω κατά αγέλες, κοπαδιαστά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη. ΠΑΡ. άγελασμα, άγελαστικός].

αγελαιοκομική / αγελαιοκομική, η (Α)· βλ. αγελαιοκομικός.

αγελαιοκομικός / αγελαιοκομικός, -ή, -όν (Α)· 1. ο σχετικός με την αγελαιοκομική· 2. (το θηλ. ως ουσ.) ή αγελαιοκομική· η τέχνη του να εκτρέφει και να συντηρεί κανείς αγέλη ζώων. [ΕΤΥΜΟΛ. < αγελαιοκόμος < αγελαίος + -κόμος < κομῶ].

αγελαίος (Ι) -αία, -αίο (Α αγελαίος, -αία, -αίον, Μ άγελαίος, -αία, -αιον)· 1. αυτός που ανήκει σε αγέλη· 2. αυτός που ζει ομαδικά, κοπαδιαστά· 3. κοινός, συνηθισμένος· || (νεοελλ.) χυδαίος, «τον σωρου»· || (αρχ.) 1. (το αρσ. στον πληθ. ως ουσ.) οί αγελαίοι· τα μέλη της αγέλης* στην Κορήτη· 2. (το ουδ. πληθ. ως ουσ.) τὰ αγελαία· τα ζώα που ζουν κοπαδιαστά (αντίθ. του μοναχικά, σποραδικά)· 3. «αί αγελαίοι των ίππων», φοράδες αναπαγωγής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη. ΣΥΝΘ. < αγελαιοκομικός, αγελαιοτροφία].

αγελαίος (ΙΙ) ο (Βιολ.)· κάθε έντομο, πουλί ή άλλο ζώο που ζει κατά ομάδες πολλών ατόμων, δηλ. κατά αγέλες.

αγελαιοτροφία / αγελαιοτροφία, η (Α) [*αγελαιοτρόφος]· η εκτροφή και συντήρηση κοπαδιού.

αγελαιοτροφικός / αγελαιοτροφικός, -ή, -όν (Α) [*αγελαιοτρόφος]· 1. ο σχετικός με την αγελαιοτροφία ή αυτός που είναι κατάλληλος γι' αυτή· 2. (το θηλ. ως ουσ.) ή αγελαιοτροφική· η αγελαιοτροφία*.

αγελαλάτης ο· βλ. αγεληλάτης.

αγελάρης ο (Μ αγελαίριος) ο αγελαδάρης*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη. ΠΑΡ. (νεοελλ.) αγελαρούδι].

αγελαρούδι το [αγελάρης]· μικρός, νεαρός αγελαδοβοσκός.

αγελάρχης / αγελάρχης, ο (ΑΜ)· 1. οδηγός αγέλης, αρχηγός ομάδας ανθρώπων ή ζώων, βοσκός, ποιμενάρχης· 2. το ζώο που παίζει

ρόλο αρχηγού στην αγέλη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη + άρχω. ΠΑΡ. άγελαρχία, άγελαρχῶ].

αγελαρχία / αγελαρχία, η (ΑΜ) [άγελαρχης]· (μυν.) 1. αγέλη, κοπάδι· 2. πλήθος ανθρώπων, ποίμνιο· || (αρχ.) αρχηγία αγέλης, το να οδηγεί κανείς αγέλη.

αγελάρχος ο / αγελαρχος (Α)· ο αγελαρχης*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγέλη + άρχω].

αγελαρχῶ / αγελαρχῶ (-έω) (Α) [άγελαρχης]· έχω την αρχηγία αγέλης ή ομάδας.

αγελάς / αγελάς (-άδος), η (ΑΜ)· βλ. αγελάδα.

αγελάσμα / αγελάσμα, το (Α) [άγελάζομαι]· σωρός, πλήθος.

αγελαστί / αγελαστί (επίρρ.) (Α) [αγέλαστος]· χωρίς γέλια, αγέλαστα.

αγελαστικός -ή, -ό [αγελάζομαι]· αυτός που αγαπά να ζει με άλλους, ο αγελαίος.

αγέλαστος -η, -ο (Α άγέλαστος -ον) [γελῶ]· αυτός που δεν γελάει, σκυθρωπός, σοβαρός· || (νεοελλ.) 1. (για πράγματα και καταστάσεις) αυτός που δεν προκαλεί το γέλιο, αυτός με τον οποίο δεν γελάει κανείς· 2. αυτός που δεν «γελιέται», δεν εξαπατάται· 3. (το αρσ. ως ουσ.) ο άγέλαστος ομαδικό παιδικό παιχνίδι, κατά το οποίο οι παίκτες κοιτάζονται μεταξύ τους και προσπαθούν με αστείους μορφασμούς να προκαλέσουν το γέλιο των άλλων, χωρίς να γελούν οι ίδιοι· αυτός που μπορεί να συγκρατηθεί θεωρείται νικητής· || (αρχ.) αυτός με τον οποίο δεν μπορεί κανείς να γελάσει, ο σοβαρός.

αγελαστώ / αγελαστώ (-έω) (Α) [άγέλαστος]· είμαι αγέλαστος, σοβαρός.

αγελάτης / αγελάτης, ο (Α)· 1. αρχηγός αγέλης, δηλ. ομάδας νέων που ανατρέφονταν μαζί (βλ. αγέλη)· 2. κατά τον Ησύχιο «έφηβος».

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγεληλάτης με απλολογία].

αγέλη η (Α αγέλη)· 1. πλήθος ομοειδών ζώων που ζουν και βόσκουν μαζί, κοπάδι· αρχικά λεγόταν κυρίως για τα βόδια και τις αγελάδες, αργότερα επεκτάθηκε και σε άλλα ζώα (άλογα, κατσίκες, πρόβατα κ.λπ.)· 2. κάθε πλήθος, ομάδα· || (νεοελλ.) 1. ομάδα ανθρώπων που κινούνται και ενεργούν χωρίς τάξη, «μπουλούκι»· 2. ομάδα προσκόπων ηλικίας οκτώ έως ένδεκα ετών, της οποίας τα μέλη ονομάζονται «λυκόπουλα»· || (αρχ.) πληθώρα, συσώρευση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγω, με επίθημα -λ. Επίθημα -l εμφανίζεται επίσης στη Λατινική, π.χ. *agilis* (= ζωηρός, γοήγορος), *agolam* (= αγκλίτσα).

ΠΑΡ. άγεληδόν· (αρχ.) αγελάζομαι, αγελαίος, αγέληθεν, αγελικός· (μυν.) αγελάς· (νεοελλ.) αγελάδα. ΣΥΝΘ. (αρχ.) άγελαρχος, αγελάτης, αγελακόμος· (νεοελλ.) αγεληλάτης, αγελόβιος, αγελόμαντρα.

αγγελιδόν (επίρρ.) (Α ἀγγελιδόν) [ἀγγέλη]- κατά αγέλες, ομαδικά, κοπαδιαστά.

αγγέληθεν ἀγγέληθεν (επίρρ.) (Α) [ἀγγέλη]- από αγέλη.

αγγελκόμος / αγγελκόμος και αγελοκόμος, ο (Α)- αυτός που φροντίζει, που φυλάει αγέλη. [ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγγέλη + -κόμος < κομῶ. Το -ο- στον β' τύπο είναι συνθετικό- το -α- στον γ' τύπο από αφομοίωση].

αγγελλάτης και αγελολάτης και αγελαλάτης, ο- αυτός που οδηγεί αγέλη, αγελαδοβοσκός, αγελαδάρος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγγέλη + ἐλάτης (= αυτός που οδηγεί < ἐλαύνω. Το -ο- στον γ' τύπο από αφομοίωση].

αγγελιά η: αγελάδα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγγελαία < αρχ. επίθ. ἀγγελαῖος. Από το «αγγελαία βοῦς» (= αγελάδα που ανήκει στην αγέλη) αποχωρίστηκε το ἀγγελαία και έγινε ουσιαστικό κατά παράλειψη του βοῦς. ΠΑΡ. αγγελίδι].

αγγελίδι το [αγγελιά]- το αγελαδάκι*.

αγγελικός / αγγελικός -ή, -όν (Α) [ἀγγέλη]- αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στην αγέλη, ο αγελαίος.

αγελόβιος -α, -ο- αυτός που ζει κατά αγέλες, κοπαδιαστά, ομαδικά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγέλη + βίος].

αγελοιοποίητος -η, -ο [γελοιοποιῶ]- αυτός που δεν γελοιοποιήθηκε ή δεν μπορεί κανείς να τον γελοιοποιήσει.

αγγέλιος / αγγέλιος, -ον (Α)- 1. αυτός που δεν προκαλεί γέλιο, ο μη γελοίος 2. (επίρρ.) ἀγελοῖως- χωρίς γέλια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γελοῖος. ΠΑΡ. (αρχ) ἀγελοῖως].

αγελοκομικός / αγελοκομικός -ή, -όν (Α) [ἀγελοκόμος]- 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στον αγελοκόμο* 2. (το θηλ. ως ουσ.) ή αγελοκομική- η τέχνη του να εκτρέφει, να φυλάει κανείς αγέλη.

αγελοκόμος αγελοκόμος, ο (Α)- βλ. ἀγεληκόμος.

αγελολάτης ο- βλ. ἀγεληλάτης.

αγγελόμαντρα η- μαντρί για αγελάδες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγγέλη + μάντρα].

αγελωτοποίητος -η, -ο [γελωτοποιῶ]- ο αγελοιοποίητος.

αγεμάτιστος και αγιομάτιστος, -η, -ο [γεματί-ζω]- (το αγρ. ως ουσ.) ο αγευμάτιστος*.

αγέματος -η, -ο [γέμα]- ο αγευμάτιστος*.

αγέμιστος και αγιόμιστος και αγέματος, -η, -ο [γεμί-ζω]- 1. αυτός που δεν γέμισε, ο μη γεμάτος, αδειανός 2. αυτός που δεν γέμισε εντελώς, μισογεμάτος 3. (για καρπούς) αυτός που δεν ωρίμασε ακόμη.

αγενεαλόγητος -η, -ο (Α ἀγενεαλόγητος, -ον)

[γενεαλογῶ]- αυτός που η γενεαλογία του δεν είναι γνωστή, άνθρωπος με άγνωστη καταγωγή- || (νεοελλ.) αυτός που κατάγεται από ασημαντους προγόνους.

αγένεια η (Α ἀγένεια) [ἀγενής]- (νεοελλ.) έλλειψη ευγενειας, καλῶν τρόπων στην κοινωνική συμπεριφορά, απρέπεια- || (αρχ.) ταπεινή καταγωγή.

αγένειαστος -η, -ο [γενεαί-ζω]- 1. αυτός που δεν έχει γένια, αγένειος 2. αυτός που δεν έβγαλε ακόμα γένια, ο μικρός στην ηλικία, έφηβος.

αγένειος -α, -ο (Α ἀγένειος -ον) [γένειον]- ο αγένειαστος*. || (αρχ.) αυτός που αρμόζει σε έφηβο, εφηβικός, νεανικός.

αγενής -ές (Α ἀγενής, -ές)- (μσν.-νεοελλ.) ο μη ευγενικός, απρεπής, ανάγωγος, χυδαῖος || (αρχ.) 1. αγέννητος, αδημιούργητος 2. αυτός που κατάγεται από ταπεινή οικογένεια (αντίθ. του αγαθός*) 3. άτεκνος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γένος. ΠΑΡ. ἀγένεια, αγενικός, άγενος].

αγένητος / αγένητος, -ον (Α) [γενή-τος]- 1. αυτός που δεν έχει δημιουργηθεί, που δεν έχει αρχίσει να υπάρχει, που δεν έχει αρχή, αιώνιος 2. (για πράγματα) αυτός που δεν έχει συμβεί 3. βάσιμος, αστήρικτος 4. ασυντέλεστος, ημιτελής 5. ο αγίνωτος*.

αγενικός -ή, -ό [αγενής]- 1. αγενής, βάνανυσος, πρόστυχος 2. πλεονέκτης 3. λαίμαργος, αδηφάγος.

αγενναριά η- (για γυναίκες ή θηλυκά ζώα) στείρα, στέρφα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγεννάρης < α- στερητ. + γεννῶ].

αγέννεια αγέννεια και αγένεια και αγεννία, η (Α) [ἀγενής]- εξαθλίωση, αθλιότητα, ταπεινότητα.

αγέννητος -η, -ο- βλ. αγέννητος.

αγεννής αγενής, -ές (Α)- 1. ο ταπεινής καταγωγής 2. ευτελής, πρόστυχος, χυδαῖος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γέννα.

ΠΑΡ. (αρχ) ἀγέννεια].

αγεννησία η (Α ἀγεννησία) (Ν και -ιά) [ἀγέννητος]- ανικανότητα προς αναπαραγωγή, στειρότητα- || (αρχ.) κατάσταση που προϋπήρξε της δημιουργίας και που η ίδια δεν δημιουργήθηκε από κάποια άλλη αιτία.

αγέννητος και -γος, -η, -ο (Α ἀγέννητος, -ον)- αυτός που δεν γεννήθηκε, που δεν υπάρχει- || (νεοελλ.) 1. αυτός που δεν γεννήθηκε από άλλον, ο αυθύπαρκτος 2. αυτός που δεν γέννησε ακόμη 3. (το αγρ. ως ουσ.) ο αγέννητος α) ο διάβολος β) πανούργος, πονηρός άνθρωπος || (αρχ.) 1. ο ταπεινής καταγωγής 2. αυτός που δεν γεννά, δεν παράγει.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γεννῶ.

ΠΑΡ. αγεννησία].

αγεννία / αγεννία, η (Α)- βλ. αγέννεια.

αγεννοβόλητος -η, -ο [γεννοβολῶ]- (κυρίως

για ψάρια) αυτό που δεν γέννησε αβγά.

ἀγεννως -η -ο [γεννώ]: 1. (συνήθως στο θηλ.) η *ἀγεννη*: αυτή που δεν γέννησε ακόμα 2. αυτός που δεν γεννήθηκε ακόμα, αγέννητος.

ἀγενος (Ι) -η, -ο· ο ταπεινής καταγωγής.
[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. επίθ. *ἀγενής*].

ἀγενος (ΙΙ) -η, -ο [γένει]: 1. αυτός που δεν έχει ακόμη γένια, αγένειος, αγένειαστος 2. άπειρος.

αγένωτος -η, -ο· ο αγίνωτος*.

αγερακάτος -η, -ο· ο γερακάτος*.
[ΕΤΥΜΟΛ. < α- αθροιστ. + γερακάτος].

αγεράκι το· βλ. *αεράκι*.

αγεράνιος -α, -ο· ο γεράνιος*.
[ΕΤΥΜΟΛ. < α- αθροιστ. + γεράνιος].

αγέρας ο· βλ. *αέρας*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αέρας* με ανάπτυξη ευφωνικού -γ-, προβλ. *άγουρος*, *κλαίγω* κ.λπ.].

αγερασιά η· το να μη γερνά κανείς, το να μένει πάντα νέος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγέραστος*, κατά τον αόρ. *γέρασα* του *γερνά*].

αγέραστος (Ι) και *αγήραστος*, -η, -ο· αυτός που δεν γερνάει, ο πάντα ακμαίος, θαλερός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γεράζω. ΠΑΡ. *αγερασιά*].

αγέραστος (ΙΙ) *αγέραστος*, -ον (Α): αυτός που δεν τον δόθηκε τιμητικό δώρο, ο αβοάβευτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γέρας].

αγέρι το· βλ. *αέρι*.

αγεरिकό το· βλ. *αεरिकό*.

αγερός ο (Α *αγερόμος*) [ἀγείρω]· (νεοελλ.) βλ. *Λαογρ.* ΙΙ (αρχ.) 1. συγκέντρωση χρημάτων με έρανο για τη λατρεία των θεών 2. στην *Ποιητική* του Αριστοτέλη (§17) πιθανόν να σημαίνει, όπως το *ἀγερος*, τη συνάθροιση των Ελλήνων για την εκστρατεία εναντίον της Τροίας 3. συγκέντρωση, θησαυρισμός σοφίας και εμπειρίας.

αγεροσύνη η· *ἀγερος*.*

αγεροκόμητος -η, -ο [γεροκομώ]: βλ. *αγηροκόμητος*.

αγεροκρέμαστος -η, -ο· ο κρεμασμένος στον αέρα, μετέωρος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγέρας* + *κρεμαστός* < *κρεμά*].

αγερολάμνω βλ. *αερολάμνω*.

αγεροσουρί το· βλ. *αεροσουρί*.

αγερόσυρτος (Ι) και *αγερόσυρτος*, -η, -ο· βλ. *αερόσυρτος*.

αγερόσυρτος (ΙΙ) και *αγερόσερτος*, -η, -ο [γεροσέρνω]: 1. αυτός που δεν προφταίνει να γράσει, που πεθαίνει νέος 2. (για πράγματα) αυτός που δεν αντέχει πολύ, που φθίρεται γρήγορα.

αγέρσις *ἀγερος* (-εως), η (Α) [ἀγείρω]: συνάθροιση, συγκέντρωση.

ἀγερτος και *ἀγειρτος*, -η, -ο· αυτός που δεν γέρνει, όρθιος, ευθύς, αλύγιτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + *γειρτός*, *γερτός* < *γέρνω*].

αγερωχεύομαι / *ἀγερωχεύομαι* (Μ) [ἀγέρω-χος]: είμαι υπερήφανος, καμαρώνω για κάτι.

αγερωχία η (Α *ἀγερωχία*) [ἀγέρωχος]: περιφρονητική προς τους άλλους υπερηφάνεια, υπερουφία, αλαζονεία· ΙΙ (αρχ.) 1. επιδεικτικότητα, επίδειξη 2. γλάντι, ξεφάντωμα.

αγέρωχος -η -ο (Α *ἀγέρωχος*, -ον)· υπεροπτικός, αλαζόνας· ΙΙ (αρχ.) (στον Όμηρο πάντοτε με καλή σημασία) μεγαλόφρων, μεγαλοπρεπής, ευγενής.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαις ετυμολ., πιθ. σύνθετο «ἐκ συναρπαγής» < α- αθροιστ. και τη φρ. «γέρας ἔχειν». ΠΑΡ. *ἀγερωχία*· (μυν.) *ἀγερω-χεύομαι*, *ἀγερωχῶ*].

αγερωχῶ / *ἀγερωχῶ*, -έω (Μ) [ἀγέρωχος]: 1. είμαι υπερήφανος, αλαζόνας 2. (για άλογα) είμαι ατίθασος.

αγέστρατος / *ἀγέστρατος* ο, η (Α): αυτός που οδηγεί τον στρατό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀγω* + *στρατός*, όπως και τα *ἀγέλαος*, *ἔλκε-χίτων*, *ἔχε-φρων*. Το ε του α' συνθετ. είναι δυσορμήνευτο. Πιθ. προήλθε από την προστακτική *ἄγε λαόν!*, *ἔλκε χιτῶνα!* κ.λπ. Με το *ἀγος* ως β' συνθετ. σχηματίζονται επίσης σύνθετα, όπως *στρατ- αγός*, *στρατ-ηγός* κ.λπ.].

αγευμάτιστος -η, -ο [γευματίζω]: αυτός που δεν γευμάτισε, νηστικός, αφάγωγος.

αγευσία η (Ιατρ.) απώλεια ή σημαντική ελάττωση της γεύσης, λόγω βλάβης στο προσωπικό και, σπανιότερα, στο γλωσσοφαρυγγικό νεύρο.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < α- στερητ. + *γεύση* + κατάλ. -ία, προβλ. νεολατιν. *ageusia*].

αγευστία / *ἀγευστία*, η [Μ] [ἀγευστός]: αποχή από το φαγητό, νηστεία.

αγευστος -η, -ο (Α *ἀγευστος*, -ον)· 1. αυτός που δεν έχει γεύση 2. αυτός που δεν έχει ωραία γεύση, ανούσιος, άνοστος 3. αυτός που δεν δοκίμασε, που δεν γνώρισε κάτι, άπειρος, ανίδεος· ΙΙ (αρχ.) 1. αυτός που δεν γεύεται ή δεν γεύτηκε κάτι 2. νηστικός 3. αυτός που δεν τον γεύτηκε κανείς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + *γεύσ-ομαι του *γεύομαι*. ΠΑΡ. (μυν.) *ἀγευστία*].

αγευτος -η, -ο [γεύομαι]: 1. αυτός που δεν γέυτηκε κάτι, που δεν έφαγε 2. ο *ἀγευστος**.

αγεφύρωτος -η, -ο [γεφυρώνω]: 1. αυτός που δεν γεφυρώθηκε, που δεν συνδέθηκε ή δεν μπορεί να συνδεθεί με γέφυρα 2. (κυριολ. και μτφ.) ο τόσο φαρδύς, τόσο μεγάλος, που δεν μπορεί να γεφυρωθεί, να ενωθεί· με αυτή τη σημ. στη φρ. «μας χωρίζει αγεφύρωτο χάσμα», απέχουμε πολύ στις σκέψεις, τις αρχές

μας κ.λπ.

αγεψιά η-η αγενυσία*.

αγεωγράφητος -η, -ο [γεωγραφώ]: 1. αυτός που δεν ξέρει γεωγραφία, που δεν έχει γεωγραφικές γνώσεις 2. (για χώρες) αυτός που δεν έχει περιγραφεί γεωγραφικά 3. ακατατόπιστος, απληροφόρητος.

αγεωδαίτητος -η, -ο [γεωδαιτώ]: 1. (για εδαφική έκταση) αυτός που δεν έχει γεωδαιτηθεί, αδιανέμητος, αδιαίρετος 2. αυτός που δεν γνωρίζει γεωδασία (κατά το αγεωμέτητος).

αγεωμέτητος -η, -ο (Α αγεωμέτητος, -ον) [γεωμετρώ]: αυτός που δεν γνωρίζει γεωμετρία και γενικά, μαθηματικά: || (αρχ) 1. (για μαθημ. προβλήματα ή γεωμ. σχήματα) ο μη γεωμετρικός, ανώμαλος, ακανόνιστος 2. απαίδευτος, αμαθής: «αγεωμέτητος μηδεις εισίτω», φρ. χαραγμένη στην πόρτα της Ακαδημίας του Πλάτωνος και η οποία κατ' άλλους εννοεί αυτούς που δεν γνωρίζουν μαθηματικά, κατ' άλλους γενικά τους απαίδευτους και, για ορισμένους, αυτούς που δεν ρυθμίζουν τη ζωή τους με γνώμονα τον Ορθό Λόγο. Η φράση αποδίδεται και στον Πυθαγόρα. Κάτι ανάλογο έγραψε και ο Ευγένιος Βούλγαρις στην είσοδο της Αθωνιάδος Σχολής: «Γεωμετρώων εισίτω, ού κωλύω· τῷ δὲ μὴ θέλοντι συζυγῶσω τὰς πύλας».

αγεωργησία η (Α αγεωργησία) [ἀγεώργητος]: (νεοελλ.) έλλειψη καλλιέργειας της γης, ακαλλιεργησία: || (αρχ) κακή καλλιέργεια της γης.

αγεώργητος -η, -ο (Α αγεώργητος, -ον) ακαλλιέργητος.
[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γεωργώ. ΠΑΡ. ἀγεωργησία].

αγή / ἀγή, η (Α) [ἀγῆνυμι]: 1. σπασμένο κομμάτι, θραύσμα 2. καμπί, λύγισμα 3. απάτη, κοροϊδία 4. (φρ.) «κύματος ἀγή», το μέρος όπου σπάζει το κύμα, ακτή, παραλία.

άγη / ἄγη, η (Α) [ἀγομαι]: 1. με τη σημασία «θαυμασμός», «έκπληξη», μόνο στον Όμηρο, στη φρ. «ἀγή μ' ἔχει». 2. φθόνος, ζήλια, κακία.

αγηθός / ἀγηθός, -ές (Α) [ἀγηθώ]: θλιμμένος, μελαγχολικός, σκυθρωπός.

αγήλατος / ἀγήλατος, -ον (Α): αυτός που διώχνει το ἄγος*, το βδέλυγμα, την κατάρα, ο εξαγνιστικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγος + ἐλαύνω. ΠΑΡ. (αρχ) ἀγηλατώ].

αγηλατώ / ἀγηλατώ (-έω) (Α) [ἀγήλατος]: διώχνω κάποιον επικατάρατο ή μιαρό, κυρίως ιερόσυλο ή ένοχο για φόνο.

άγημα το (Α ἄγημα) [ἀγή]: (νεοελλ.) 1. στρατιωτικό τμήμα στο οποίο ανατίθεται ειδική αποστολή, είτε σε πολεμική επιχείρηση είτε σε ειρηνική εκδήλωση 2. (ιδιαίτερα) τμήμα πεζοναυτών || (αρχ) 1. το οδηγούμενο τμήμα, διαί-

ρηση, μέρος του στρατού των Λακεδαιμονίων 2. επίλεκτο τμήμα του μακεδόνικου στρατού, σωματοφύλακες.

αγηνόρειος / ἀγηνόρειος -α, -ον (Α)· ο αγήνωρ*.

αγηνορία / ἀγηνορεία, η (Α) [ἀγῆνωρ]: 1. (για πρόσopa) ανδρεία, θάρρος 2. υπερουσία, αλαζονεία.

αγηνορώ / ἀγηνορώ (-έω) (Α) [ἀγῆνωρ]: είμαι ανδρείος, θαρραλέος.

αγῆνωρ / ἀγῆνωρ (-ορος), ο, η (Α)· (επικό και ποιητικό επίθετο) 1. (στον Όμηρο) α) ανδρείος, ηρωικός β) ισχυρογνώμων, υπεροπτικός 2. (στον Πίνδαρο) (για ζώα και πράγματα) επιβλητικός, μεγαλοπρεπής, θαυμαστός.

[ΕΤΥΜΟΛ. Επίθετο σύνθετο, με β' συνθετ. το ἄνῆρ και με α' συνθετ. ἀβέβουης προέλευσης. Πιθ. < ρημ. θέμα ἄγε- (πρβλ. Ἀγέλαος) + ἄνῆρ (= οδηγός ανδρών, επομένως ανδρείος): η λ. αναλύθηκε με παρετυμολογία σε ἄγαν + ἄνῆρ (= ισχυρογνώμων). Σύμφωνα με άλλη άποψη ἄγαμαι + ἄνῆρ (= θαυματούμενος από τους πολεμιστές). ΠΑΡ. ἀγηνορία, ἀγηνόρειος].

αγήραντος / ἀγήραντος, -ον (Α)· ο ἀγήρατος*.

αγήραος / ἀγήραος, -ον (Α)· ασυναίρ. τ. του αγήρω*.

αγηρασία / ἀγηρασία, η (Μ) [ἀγήρατος]: διαρκής νεότητα, νιάτα.

αγήραστος -η, -ο· ο αγέραστος*.

αγήρατος / ἀγήρατος, -ον (Α)· αυτός που δεν γερνά, άφθαρτος, αιώνιος, αθάνατος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀ- στερητ. + γηράσκω. ΠΑΡ. (μυν.) ἀγηρασία].

αγηροκόμητος και αγηροκόμητος, -η, -ο (Μ ἀγηροκόμητος, -ον) [γηροκομώ]: αυτός που δεν τον περιποιούνται ή δεν τον περιποιηθήκαν με στοργή στα γηρατειά του.

αγήρως / ἀγήρως, -ων (Α) [γῆρας]: αυτός που δεν γερνά, αγέραστος, άφθαρτος, αιώνιος, αθάνατος.

αγής αγής, -ές (Α) [ἄγος]: 1. (αμφίβολος τύπος στον Ιππώνακτα) ένοχος, επικατάρατος 2. (με καλή σημασία) αγνός, ιερός.

αγησίλαος / ἀγησίλαος, ο (Α)· (επίθ. του Ἄδη) αυτός που οδηγεί τον λαό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγησι- δωρ. τ. (αττ. ιων. ἡγησις) + λαός. Η ψίλωση του τύπου δυσερμηνετηπιθ. να προήλθε ανομοιοτικά προς το σ που ακολουθούσε και που σε ορισμένες διαλέκτους (Δακωνική) μπορούσε να εξελιχθεί σε δασύ φθόγγο (ΗΑΓΕΗΛΙΑΣ)].

αγνσίχορος / ἀγνσίχορος, -ον (Α)· αυτός που οδηγεί τον χορό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγησι- δωρ. τ. (αττ. ιων. ἡγησις) + χορός. Το όν. φέρει φιλή από ψίλωση, την οποία ο Schwyzzer (Reinisches Museum für Philologie, 78) εξήγει από αρχικό τύπο ΗΑΓΝΗ-ΙΧΟΡΟΣ, όπου έλαβε χώρα ανομοίωση δά-

συνσης στη Λακωνική και έπειτα αναλογικά επικράτησε παντού ο τύπος με ψιλή].

αγήμευτος -η, -ο [γήμευω]: 1. αυτός που δεν τον γήμευαν, που δεν άσκησαν μαγική επίρρεια επάνω του (εξορκισμό, μαγγανείες κ.λπ.) για να θεραπευθεί 2. αυτός που δεν μπορούν να τον γήμευουν.

αγήμες / αγήμες, -ή, -όν (Α) (επικ. τ. του αγαστός) [ἀγαμαι]: θαυμαστός, αξιοθαύματος.

άγια τα (πληθ. ουδ. του επιθ. άγιος* ως ους): 1. τα τίμια δώρα της Θείας Λειτουργίας, δηλ. ο αγιασμένος άρτος και ο οίνος, ιδίως κατά τη στιγμή που παρουσιάζονται στους πιστούς από τον ιερέα 2. κόλλυβα σε μνήμη αγίου υπέρ υγείας των εορταζόντων, σε αντίθεση προς τα πεθαμένα, που γίνονται για μνημόσυνα νεκρών 3. (φρ.) «σηκώνουν (ή βγαίνουν) τα άγια», γίνεται η μεγάλη είσοδος λέγεται όταν ο ιερέας, υψώνοντας τα τίμια δώρα, βγαίνει από την αριστερή είσοδο του Αγίου Βήματος, διασχίζει τη βόρεια πλευρά και το κέντρο του ναού και, μπαίνοντας πάλι στο ιερό από την Ωραία Πύλη, τα αποθέτει στην Αγία Τράπεζα «τα άγια τοίς άγίοις», λειτουργική φράση που εκφράζεται μελωδικά από τους ιερείς πριν από το Κοινωνικό.

άγια, η· βλ. άγιος.

αγιαγευτός -η, -ο· αδιαγευτός*.

αγιαζι το· 1. πρωινή ή απογευματινή ατμοσφαιρική υγρασία, πάχνη· 2. το διαπεραστικό κρύο, κυρίως κατά τη νύχτα και τα ξημερώματα. [ΕΤΥΜΟΛ. < τουρκ. *ayaz*].

αγιαζω (Α άγιαζω): κάνω κάποιον ή κάτι άγιο με εκκλησιαστική ευχή ή τελετή, εξαγνίζω, καθαγιαζώ· || (νεοελλ.) 1. ευλογώ· 2. ραντίζω με αγιασμένο νερό· 3. γίνομαι άγιος ή τιμώνται ως άγιος 4. αδυνατίζω, γίνομαι σκελετός, απισχναίνονται· || (αρχ.) 1. καθαγιαζώ κάτι θυσιάζοντας· 2. βεβηλώνω, μαινώνω, μολύνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος. ΠΑΡ. άγιασις, άγιασμα, άγιασμός, άγιαστήριον].

αγιαθονας ο· είδος εξανθήματος, ιδίως των μαστών των ζώων, ο γιόθος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. από συμφυρμό των γιόθος και δοθίγας με προθετ. α- και με αφομοίωση του ο].

αγιαποστολιάζω [αγι-Απόστολοι]: 1. γιορτάζω τη γιορτή των αγίων Αποστόλων (29 Ιουνίου)· 2. τρώω τη νηστεία που λήγει την ημέρα της γιορτής των αγίων Αποστόλων· 3. λέγεται στην Κρήτη για τους τσομπάνηδες, οι οποίοι την ημέρα της γιορτής των αγίων Αποστόλων λύνουν τις συμφωνίες συνεργασίας που κάνουν στην αρχή της εποχής της γαλακτοκομίας, για την καλύτερη αξιοποίηση των προϊόντων τους.

αγιαποστολιάτικα τα [αγι-Απόστολοι]: πρώιμα αχλάδια ή σύκα, που είναι ώριμα στη γιορ-

τή των αγίων Αποστόλων.

αγιαρί το· έλεγχος και ρύθμιση της λειτουργίας μηχανήματος με αντιπαράβολη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αραβοτουρκ. *ayar* (= βαθμός καθαρότητας πολυτίμου μετάλλου, ακρίβεια βάρους νομίσματος, ακρίβεια ώρας ρολογιού)].

αγιαρντίζω· αποπλανώ, εξαπατώ, ξελογιάζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < τουρκ. *ayardım*, αόρ. του ρ. *ayartmak*].

άγιαση και αγίαση, η [αγιαζω]: 1. ο αγιασμός*.

2. το αγιασμένο νερό, το αγίασμα* 3. η εορτή των Θεοφανείων.

αγιασμα το (Α άγιασμα) [αγιαζω]: νερό καθαγιασμένο με θρησκευτική τελετή, αγιασμός· || (νεοελλ.) 1. καθαγίαση με θρησκευτική τελετή, αγιασμός· 2. ράντισμα με αγιασμένο νερό· 3. πηγή από την οποία ρέει νερό που θεωρείται ιερό και έχει θεραπευτικές ιδιότητες· 4. ο γύρω από την πηγή αυτή χώρος· || (εκκλ.) 1. οτιδήποτε είναι ιερό, αγιασμένο, εξαγνισμένο· 2. ο τόπος ο προορισμένος για τη λατρεία του Θεού (πρβλ. άγιαστήριον)· 3. η αγία τράπεζα· 4. τα Τίμια Δώρα· 5. ιερότητα, αγιότητα.

αγιασματερό το [αγιασμα]: δοχείο που περιέχει τον αγιασμό.

αγιασμένος -η, -ο (Α ήγιασμένος, -η, -ον) [αγιαζω]: 1. (για πράγματα) αυτός που με θρησκευτική τελετή έγινε άγιος, ιερός· 2. (για ανθρώπους) αυτός που άγιασε με την ενάρετη ζωή του.

αγιασμένορο το· αγιασμένο νερό, αγιασμός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγιασμός + νερό].

αγιασμός ο (Α άγιασμός) [αγιαζω]: εξαγνισμός, καθαγιασμός· || (νεοελλ. -μον.) καθαγιασμός του ύδατος με τις ευχές και ευλογίες του ιερέα· || (νεοελλ.) 1. τελετή που γίνεται από τον ιερέα, συνήθως σε εγκαίνια· 2. το ράντισμα με την αγιαστούρα· 3. αγιασμένο νερό, αγίασμα· || (εκκλ.) 1. αφιέρωση, προσφορά στον Θεό· 2. ιερός τόπος, ναός.

αγιαστήρα η [αγιαστήριον]: βλ. αγιαστούρα.

αγιαστήριον / άγιαστήριον, το (ΑΜ): (μυν.) βαπτιστήριο· || (αρχ.) ιερός τόπος, ναός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιαζω + παραγ. κατάληξη -τήριον].

αγιαστής ο [αγιαζω]: άγιος, όσιος, ιερός.

αγιαστικός -ή, -ό (Α άγιαστικός, -ή, -όν) [αγιαζω]: αυτός που έχει την ικανότητα να κάνει κάποιον ή κάτι άγιο, να καθαγιαζει, ο εξαγνιστικός.

αγιαστούρα και αγιαστήρα, η: 1. το σκεύος (συνήθως ορειχάλκινο), που περιέχει αγιασμένο νερό, με το οποίο ραντίζει ο ιερέας τους πιστούς· 2. κλωνάρι βασιλικού, που χρησιμοποιεί ο ιερέας για να ραντίσει με αγιασμό τους πιστούς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μυν. άγιαστούριν < μτγν. άγιαστήριον].

αγιατικός -η, -ο [άγιος]: 1. αυτός που είναι αφιερωμένος ή που ανήκει σε ναό, μοναστήρι ή άγιο· 2. αδέσποτος, έρημος· 3. (ο πληθ. του ουδ. ως ουσ.) τα αγιάτικα· αδέσποτα κτήματα που δωρίζονται σε ναούς. Στη Μάνη ονομάζονται έτσι γενικά τα εγκαταλειμμένα κτήματα· 4. (ο εν τω ουδ. ως ουσ.) το αγιάτικο· η κολμπιθθρα, το βαπτιστήριο.

αγιατολλάχ ο (άκλιτ.)· ιερατικός τίτλος της ισλαμικής αίρεσης των σιιτών.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αραβ. āyāt-Allāh].

άγιατος -η, -ο [γιάινω]· ο αγιάτρευτος*.

αγιατρευτός -η, -ο [γιατρεύω]· 1. αυτός που δεν γιατρεύτηκε ακόμα ή που δεν είναι δυνατόν να γιατρευτεί, ο αθεράπευτος· 2. ανυπόφορος, αβάσταχτος.

αγίζω / αγίζω (Α): 1. καθαγιάζω, εξαγινίζω (κυρίως προσφέροντας θυσία)· 2. (μεσ.) αντί άζομαι*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η λ. ανάγεται στη ρίζα των λέξεων άγος, έναγής, αλλά συνδέθηκε με το άγιος και δασύνθηκε. ΠΑΡ. (αρχ.) άγιστός, άγιστεύω].

αγικός -ή, -ό [άγιος]: 1. αυτός που αναφέρεται σε άγιο· 2. (ο πληθ. ουδ. ως ουσ.) τα αγικά· α) όλα τα εκκλησιαστικά αντικείμενα, όπως εικόνες, άμφια, σκεύη, άνηθη επιταφίου κ.λπ.· β) θρησκευτικές ιεροτελεστίες (ευχέλαιο, αγιασμός, εξορκισμοί) που αποβλέπουν στην αποτροπή της δαιμονικής επήρειας ή τη θεραπεία ασθενών.

αγίλι το· 1. μάντρα ποιμνίων· 2. το μέρος όπου τα ζώα περνούν τον χειμώνα, χειμαδιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < τουρκ. ağıl].

αγινέω / άγινέω (Α): (εκτετ. επικ. και ιων. τ. του άγω)· οδηγώ, φέρω.

άγινος -η, -ο [γίνομαι]· ο άγίνωτος*.

αγίνωτος και αγένωτος, -η, -ο· 1. αυτός που δεν μπορεί να γίνει, να συντελεστεί, ανεκτέλεστος, ακατόρθωτος· 2. (για φρούτα, σπαρτά κ.λπ.) αυτός που δεν ωρίμασε ακόμα, άγουρος· 3. (για ζύμη, κρασί κ.λπ.) αυτός που δεν έχει υποστεί επαρκή ζύμωση· 4. (για φαγητά) άψητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γίνομαι, γένομαι (= ωριμάζω)].

αγιοβασίλης και αϊβασίλης, ο· τα κάλαντα που ψάλλουν τα παιδιά την παραμονή της γιορτής του αγίου Βασιλείου.

αγιοβασιλιάτικος και αϊβασιλιάτικος, -η, -ο [άγιος Βασίλης, αϊ-Βασίλης]: 1. αυτός που αναφέρεται στη γιορτή του αγίου Βασιλείου ή αυτός που συνηθίζεται τη μέρα της Πρωτοχρονιάς, πρωτοχρονιάτικος· 2. (το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.) τα αγιοβασιλιάτικα· τα φιλοδωρήματα, οι μπουναμάδες που προσφέρονται την Πρωτοχρονιά· 3. (το ουδ. στον πληθ. ως χρον. επίρρ.) αγιοβασιλιάτικα.

αγιοβασιλόπιτα η· βλ. βασιλόπιτα.

αγιοβαστώ (-άω)· είμαι πολύ ευλαβής, τηρώ με αυστηρότητα τα καθήκοντα μου προς τον Θεό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + βαστώ].

αγιογδύτης ο (θηλ. -ισσα)· 1. αυτός που κλέβει ακόμη και τους αγίους, που απογυμνώνει ακόμη και τους ιερούς τόπους, ιεροσύλος· 2. αισχροκερδής, τοκογλύφος, κλέφτης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + γδύνω].

αγιογιαννίτικος και αϊγιαννίτικος, -η, -ο [Αγιογιαννίτης και Αϊγιαννίτης]: (για φρούτα ή καρπούς) αυτός που ωριμάζει μέχρι τη γιορτή του αγίου Ιωάννη (24 Ιουνίου).

αγιοιωωδιάτης και αγιωργιάτης, ο· αγιωιωργίτης*.

αγιοιωωγίτης και α(γ)γιωργίτης και αϊγιωργίτης, ο· 1. αρνί που προορίζεται να σφαγεί στη γιορτή του αγίου Γεωργίου (23 Απριλίου)· 2. (ως κύριο όνομα) α) ο μήνας Απρίλιος, από τη γιορτή του αγίου Γεωργίου· β) ο μήνας Νοέμβριος, από τη γιορτή του αγίου Γεωργίου «του έν Λύδην».

αγιοιωωγίτικος και αγιωργίτικος και αϊγιωργίτικος, -η, -ο [αγιωιωργίτης και αϊγιωργίτης]: αυτός που αναφέρεται στον άγιο Γεώργιο.

αγιογραμμένος -η, -ο [αγιογράφω]· διακοσμημένος με αγιογραφίες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < επιθ. άγιος + μτχ. γραμμένος].

αγιογραφία η [αγιογράφος]: 1. εικόνα αγίου ή χριστιανική γενικά παράσταση σε φορητή εικόνα ή τοίχο ναού· 2. η τέχνη του αγιογράφου.

αγιογραφίζω· ζωγραφίζω ιερές εικόνες ή απλά ζωγραφίζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγιογράφω με μεταπλασμό από το ζωγραφίζω].

αγιογραφικός -ή, -ό [αγιογράφος]: 1. αυτός που αναφέρεται στην αγιογραφία· 2. (το θηλ. ως ουσ.) η αγιογραφική· η τέχνη του αγιογράφου.

αγιογράψιμα το [αγιογραφίζω]· απεικόνιση προσώπου ή σύνθεσης.

αγιογραφισμένος -η, -ο· ο αγιογραμμένος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. < ουσ. αγιογραφία με επιδρ. μτχ. σε -σμένος, πρβλ. και αγιογραφίζω].

αγιογράφος ο· αυτός που ζωγραφίζει εικόνες αγίων ή απεικονίζει χριστιανικά θέματα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + γράφω].

αγιόγραφος -η, -ο (Α άγιόγραφος, ον)· 1. αυτός που έχει γραφεί με θεία έμπνευση, θεόπνευστος· 2. αυτός που έχει γραφεί από αγίους· 3. (το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.) τα Αγιόγραφα· τίτλος των ιστορικών βιβλίων του βραβίκου κανόνα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + γράφομαι].

αγιογράφω· ζωγραφίζω εικόνες αγίων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + γράφω].

αγιοδημητριάτικο το (Βοτ.)· ονομασία που δίνεται σε είδη του γένους Χρυσάνθεμο (*Chrysanthemum*), επειδή ανθίζουν τον Οκτώβριο, μήνα της γιορτής του αγίου Δημητρίου. [ΕΤΥΜΟΛ. < ον. *άγιος Δημήτρης* + κατάληξη -ιάτικός].

αγιοδημητριάτικος και **αϊδημητριάτικος**, -η, -ο [*άγιος Δημήτρης, αϊ-Δημήτρης*]· αυτός που αναφέρεται στη γιορτή του αγίου Δημητρίου (26 Οκτωβρίου) ή αυτός που συμπίπτει με αυτήν.

αγιοδόχος η (ενν. θήκη)· (συνήθως στον πληθ.) οι *αγιόδοχοι*· θήκες όπου τοποθετούνται λείψανα αγίων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + -δόχος < *δέχομαι*].

αγιοζούμι το (Μ *αγιοζούμιν* και -ζώμιν και *αγίοζουμον* και -ζωμον)· 1. ζωμός με αλεύρι και λίγο λάδι που δίνεται ως τροφή στους δόκιμους μοναχούς· 2. ζωμός από δημητριακά, φακή, κουκιά κ.ά. που ευλογείται από τον ιερέα στην εκκλησία· 3. φαγητό από λάχανα που τρώγεται πριν από τα άλλα μη νηστήσιμα φαγητά του βράδυ της Κυριακής της Τυρινής· II (μυσ.)· ζωμός που χρησιμοποιούσαν ως τροφή τους οι μοναχοί. Τον τρόπο παρασκευής του περιγράφουν οι στίχοι του Πτωχοπρόδρομου: «και έως άνω οι μάγειροι γεμίζουνσι το ύδωρ / και βάλλουσι κρομμύδια καν είκοσι κολέντας / στάζει γαρ τρεις το έλαιον ο μάγειρος απέσω / και βάλλει και θρομβόβυλα τινά προς μυρωδιαν και τον ζωμόν εκχέει τον επάνω των ψωμίων / και δίδουν μας και τρώγομεν και λέγεται *αγιοζούμιν*».

[ΕΤΥΜΟΛ. < μυσ. *αγιοζούμιν* < *άγιος* + *ζουμίν*].

αγιοθοδωρήσια τα [*αγιοθοδωρίζω*]· 1. γεύμα που παραθέτει εκείνος που «αγιοθοδωρίζει» σε όσους έρχονται να τον συγχαρούν στο σπίτι του μετά τη λειτουργία των Προηγιασμένων· 2. οι καρποί που προσφέρει αυτός που «αγιοθοδωρίζει» στην ίδια περίπτωση.

αγιοθοδωρίζω (από το όνομα του αγίου Θεοδώρου του Τήρωνος, του οποίου η ανάμνηση θαύματος γιορτάζεται με κόλλυβα το Σάββατο της α' εβδομάδας της Μεγάλης Τεσσαρακοστής)· 1. νηστεύω τις τρεις πρώτες μέρες της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, δηλ. από την Καθαρή Δευτέρα ως το τέλος της λειτουργίας των Προηγιασμένων της Τετάρτης της ίδιας εβδομάδας· 2. νηστεύω όλες τις μέρες της Καθαρής Εβδομάδας εκτός από την Πέμπτη.

αγιοθύριδο το· 1. μικρό παράθυρο του ιερού βήματος της εκκλησίας· 2. η τοξοειδής κόγχη πάνω από την είσοδο του ναού, όπου είναι ζωγραφισμένη η εικόνα του επώνυμου αγίου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *θυρίδι*].

αγιοκάντηλο το· το καντήλι που είναι διαρκώς αναμμένο πάνω από την αγία τράπεζα, η *ακοίμητος**.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *καντήλι*].

αγιοκέρι το· 1. λαμπάδα της εκκλησίας από καθαρό κερί μελισσών· 2. το κερί της μέλισσας· 3. το φυτό *Hoya* ή *Asclepias carnosa* της τάξης των Ασκληπιαδωδών (*Asclepiadaceae*), που τα άνθη του μοιάζουν με κερί (αλλιώς *κεράκι*).

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *κερί*].

αγιοκλαδο το· κλαδί φοίνικα, ελιάς ή βαγιού αγιασμένο στον ναό, που προσφέρεται στους πιστούς από τον ιερέα την Κυριακή των Βαΐων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *κλαδί*].

αγιοκλήμα το (Βοτ.)· κοινή ονομασία διαφόρων ειδών του γένους *Λονκίερα* (*Lonicera*).

[ΕΤΥΜΟΛ. < **αγιοκλήμα* κατά παρετυμολ. προς το επίθ. *άγιος*].

αγιοκόπελο το· (ειρωνικά για παιδιά) κλέφτης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *κοπέλι*].

αγιοκόρωνο το· 1. ιερό εγκόλπιο, που κρεμούν στο στήθος για φυλαχτό· 2. κοκάλινο σταυρό από τον Πανάγιο Τάφο, που φέρει ανάγλυφες παραστάσεις του Χριστού και των ευαγγελιστών.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *κορώνα*].

αγιολαυρίτης ο [*Αγία Λαύρα*]· μοναχός που ανήκει στη μονή της Αγίας Λαύρας των Καλαβρύτων.

αγιόλεκτος / **αγιόλεκτος**, -ον (Μ)· ο εκλεκτός σε αγιότητα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *λέγω*].

αγιολεκτώ **αγιολεκτώ** (-έω) (Μ) [*αγιόλεκτος*]· καλώς, προσφώνω «άγιο»· κάποιον εκκλησιαστικό ή μοναχό.

αγιολογία η (Θεολ.)· κλάδος της θεολογίας, ο οποίος ασχολείται με τη μελέτη της διδασκαλίας της Εκκλησίας περί των αγίων της πίστες, με την έρευνα της ζωής και του έργου των αγίων, με τη θεολογική εκτίμηση της αποδιδόμενης από την Εκκλησία τιμής στους αγίους, με την ιστορική εξέλιξη της περί αγίων εκκλησιαστικής παράδοσης.

αγιολόγιο το· βιβλίο που περιλαμβάνει διηγήσεις για τη ζωή και τη δράση των αγίων της Εκκλησίας.

αγιολόγος ο, η· ο ειδικός επιστήμονας που εξετάζει τα σχετικά με τους αγίους της Εκκλησίας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγιος* + *λόγος* < *λέγω* (= *μαζεύω*)].

αγιολούλουδο το· αγιασμένο λουλούδι από τον επιτάφιο ή από εικόνα αγίου, που συνήθως το καίνε και καπνίζουν τον άρρωστο πιστευόντας ότι έχει θεραπευτικές ιδιότητες.

αγιοματίστος -η, -ο [*γιοματίζω*]· ο αγευμάτιστος*.

αγιομνήσι το (Μ *αγιομνήσιον*)· (νεοελλ.) 1. θρησκευτικό πανηγύρι που τελείται συνήθως στα Ξωκλήσια· 2. το Ξωκλήσι, όπου τελείται

θηρσκευτικό πανηγύρι || (μυν.) άγια, ιερή μνήμη.
[ΕΤΥΜΟΛ. < μυν. άγιομνήσιον < άγιος + μιμνή-σκομαι].

αγιονέρι το· αγιασμένο νερό, αγιασμός, αγίασμα.

αγιονορείτης ο· ο αγιορείτης*.

αγιόξυλο το· 1. το ξύλο του Τιμίου Σταυρού, από το οποίο κατασκευάζονται φυλαχτά. Τα φυλαχτά αυτά, όπως πιστεύεται, προστατεύουν αυτούς που τα φορούν από κάθε κακό.

αγιόπαιδο και αγιοπαίδι, το· 1. ήσυχο, υπάκουο παιδί· 2. (ειρωνικά) ζωηρό και άτακτο παιδί.

αγιόπεφτα τα· το χρονικό διάστημα από την 1η μέχρι την 5η Αυγούστου, που, κατά τη λαϊκή πρόληψη στη Νάξο, συμπίπτει με τις δρίμες*, κατά τις οποίες απαγορεύεται το πλύσιμο των ρούχων, γιατί σκίζονται από δαιμονικά όντα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + αριθμητικό πέντε, από παρετυμ. προς το ουσ. Πέφτη < Πέμπτη].

αγιοποίηση η [αγιοποιώ]· ανακήρυξη κάποιου ως αγίου από την Εκκλησία μετά τον θάνατο του.

αγιοποιός -ό (Α άγιοποιός, -όν)· αυτός που κάνει κάποιον ή κάτι άγιο, ο καθαγιαστικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + ποιώ. ΠΑΡ. (μυν.-νεοελλ.) άγιοποιώ].

αγιοποιώ (Μ άγιοποιώ) (-έω)· (νεοελλ.) ανακηρύσσω επίσημα ως άγιο κάποιον θνητό μετά τον θάνατό του· || (μυν.) καθαγιαζώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. άγιοποιός. ΠΑΡ. αγιοποίηση].

αγιοπολίτης ο· αυτός που καταγεται από την άγια πόλη, δηλαδή την Ιερουσαλήμ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγια πόλη. ΠΑΡ. άγιοπολιτικός].

αγιοπρέπεια η [αγιοπρεπής]· ευσέβεια, ιερότητα, αγιότητα.

αγιοπρεπής -ές (Μ άγιοπρεπής)· αυτός που αρμόζει στους αγίους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγιος + πρέπω. ΠΑΡ. αγιοπρέπεια].

αγιορείτης ο· μοναχός του Αγίου Ορους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Άγιο Ορος. ΠΑΡ. αγιορείτικος].

αγιορείτικος -η, -ο και -ός, -ή, -ό [αγιορείτης]· αυτός που ανήκει στο Άγιο Όρος ή που προέρχεται από αυτό.

άγιος -ια και -ία, -ιο (ΑΜ άγιος, -ία, -ιον)· 1. (για πρόσωπα) ενάρετος, ευσεβής· 2. ονομασία του Θεού, του Πνεύματος, των αγγέλων και των οσίων και μαρτύρων της Εκκλησίας· 3. (για πράγματα) αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στη λατρεία του Θεού, καθιερωμένος· 4. εξαγνισμένος, καθαγιασμένος, ιερός, σεπτός· 5. (φρ.) «τα Άγια των Αγίων», το εσωτερικό μέρος της Σκηνής του Μαρτυρίου· || (μυν.-νεοελλ.) 1. προσήγορία ή τίτλος εκκλησιαστικών προσώπων· 2. (φρ.) «τα Άγια των Αγίων»,

η μεγάλη είσοδος || (νεοελλ.)· 1. ο φύλακας άγγελος, ο προστάτης κάθε χριστιανού· 2. (το αρσ. ως ουσ.) ο Άγιος· τοπικός άγιος, πολιούχος· 3. (φρ.) «κάνω κάποιον άγιο», παρακαλώ επίμονα κάποιον, τον ικετεύω σαν άγιο· «κάνω τον άγιο», υποκρίνομαι τον ενάρετο· 4. (επίφρ.) άγια· πολύ σωστά· || (αρχ.-μυν.) 1. (το ουδ. ως ουσ.) τὸ άγιον· ναός, άδυτο· 2. (με μειωτική σημασία) καταραμένος, ανόσιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η ετυμολογία της λ. άγιος γεννά

προβλήματα. Παλιότερα η λ. συνδέθηκε ετυμολογικά, λόγω της στενής σημασιολογικής της σχέσης με το λατ. *sac-er* «ιερός» από ρίζα **sac-* που θα έδινε όμως στην Ελληνική άκ-, όχι άγ-·. Η αξέπασστη αυτή δυσχέρεια ερμηνείας του γ (αντί κ) στο άγιος αφενός και η σειρά των ομορζών άζομαι, άγνός και, πιθανότατα, άγος (με τα σύνθετα και τα παράγωγα τους) αφετέρου, που επιτρέπουν βέβαιη σύνδεση με την ΙΕ ρίζα **yag-*, οδηγούν σε αναθεώρηση της ετυμολογίας του άγιος. Έτσι με μεγαλύτερη ββαιότητα το άγιος μπορεί να παραχθεί από αρχ. τ. **yag-ios* αναγόμενο σε ΙΕ ρίζα **yag-*, που σημαίνει «τιμώ» (με θρησκευτική έννοια). Η λ. άγιος, άγνωστη στον Όμηρο, τον Ησίοδο και στους τραγικούς, χρησιμοποιήθη-

κε από τον Ηρόδοτο και εξής για να χαρακτηρίσει κυρίως τόπους ή πράγματα που προκαλούν σεβασμό λόγω της σύνδεσής τους με το θείο («σεβαστός, ιερός») ή και απέχθεια, γιατί παραβιάζουν την ιερότητα του θείου, («καταραμένος, μαρός»). Αργότερα στους Χριστιανικούς Χρόνους χρησιμοποιήθηκε για αφιερωμένα σε κάτι ιερό πρόσωπα, δηλώνοντας μέχρι σήμερα την αγιότητα του προσώπου (ο άγιος Ιωάννης). Με καλή πάντοτε σημασία, τόσο για πρόσωπα όσο και για πράγματα, χρησιμοποιήθηκε από τον Όμηρο ήδη και εξής η λ. άγνός (πρβλ. αρχ. ινδ. *yajña-*), που, αφού για καιρό χρησιμοποιήθηκε παράλληλα προς το άγιος, τελικά υποκαταστάθηκε απ' αυτό, εξακολουθώντας να υπάρχει στη Ν. Ελληνική κυρίως με την έννοια του «ανόθευτος» (ηθικά και υλικά). Τέλος, αν δεχτούμε ότι το άγιος ανάγεται σε αρχικό δασυνόμενο τύπο άγος, (πρβλ. τα επιγραφικά μαρτυρούμενα *euhagias* και *perhagias* με δάσυνση του άγής), πρόκειται για ομόρριζη λέξη που από την αρχική γενική σημασία «του αντικειμένου θρησκευτικής ευλάβειας και φόβου» περιορίστηκε βαθμίδων στη σημασία του «μιασμού, βδελυγμια, ανοσιούργημα» (που απαιτεί εξαγνισμό). Η τελευταία αυτή σημασία οδήγησε, κατά μία άποψη, στην ψίλωση της λ. (άγος), για να διακριθεί στην προφορά ή κακόσημη έννοια του άγος από τις λ. άγιος, άγνός, άζομαι (και τα ομόρριζα).

ΠΑΡ. αγιάζω· (αρχ.) άγίζω, άγιότης, άγιστεία, άγιστευμα, άγιστεύω, άγιστός, άγιωσίνη· (μυν.) άγιώδης, άγιως, (νεοελλ.) αγιαστούρα.

ΣΥΝΘ. (μυν.) *ἀγιαφόρος, ἀγιογράφος, ἀγιοδρόμος, ἀγιολεκτέω* (λέγω), *ἀγιοποιός, ἀγιοπρέπεια*].

αγιοςύνη η (ΑΜ *ἀγιοσύνη*): 1. αγιότητα, ιερότητα 2. (ως προσφώνηση αρχιερέως και ιερέως) «η αγιοσύνη σου». || (μυν.) η αγνότητα (ως μια από τις αρετές που συνθέτουν την αγιοσύνη).

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + παραγ. κατάλ. -σύνη].

αγιοταφικός -ή, -ό [*Ἅγιος Τάφος*]: ο αγιοταφικός*.

αγιοταφίτης ο (θηλ. -ισσα) [*Ἅγιος Τάφος*]: 1. μοναχός ή προσκυνητής του Αγίου Τάφου 2. μέλος της αγιοταφικής αδελφότητας.

αγιοταφικός -η, -ο και -ός, -ή, -ό [*Ἅγιος Τάφος*]: αυτός που ανήκει στον Άγιο Τάφο ή προέρχεται από αυτόν.

αγιότητα η (Α *ἀγιότης*) [*ἅγιος*]: 1. αγιοσύνη, αγνότητα, ευλάβεια 2. προσαγορεύση εκκλησιαστικών αξιωματούχων, ιδιαίτερα επισκόπων («ὅπως εἶπε ἡ ἀγιότητά σας...»).

αγιοτρισσολογώ *ἀγιοτρισσολογῶ* (-έω) (Α)-ψάλλω τον τρισάγιο ύμνο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *τρισός* + -λογῶ < λέγω].

αγιούπας ο (Ζωολ.): κοινή ονομασία του γύπα (*Gyps fulvus*).

αγιουνάντες ο· 1. βοηθός, υπασπιστής 2. μαθητευόμενος τεχνίτης, παραγιός 3. σχοινί πλοίου, με το οποίο ανασύρεται η κεραία του ιστίου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *aiutante* (= βοηθός)].

αγιουτάρω βοηθώ, ενισχύω κάποιον υλικά ή ηθικά (κν. συντρέχω).

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *aiutare* (= βοηθώ)].

αγιούτο το· 1. βοήθεια, υλική ή ηθική ενίσχυση 2. θάρρος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *aiuto* (= βοήθεια)].

αγιοφανής / *ἀγιοφανής*, -ές (Α)- αυτός που φαίνεται άγιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + -φανής < φαίνω].

αγιοφόρι το· 1. λευκό περικάλυμμα ιερής εικόνας 2. το εκκλησιαστικό ένδυμα του ιερέα, ιδιαίτερα το φαιλόνιο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *φορώ*].

αγιοφόρος / *ἀγιοφόρος*, -ον (Α)- ο γεμάτος από αγιότητα, άγιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + -φόρος < φέρω].

αγιοχορείαι / *ἀγιοχορείαι*, αί (Μ)- χορός, χορωδία αγίων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *χορεία*].

αγιόψαρο το· το χριστόψαρο*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *ψάρι*].

αγιόψυχος -η, -ο· 1. αυτός που έχει ψυχή αγίου, ο ενάρετος 2. (ειρωνικά) υποκριτής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *ψυχή*].

αγιοτεία / *ἀγιοτεία*, η (Α) [*ἀγιοτεύω*]: (στον πληθ.) λατρεία, ιεροτελεστία.

αγιστευμα / *ἀγιστευμα*, το (Μ) [*ἀγιστεύω*]: ιερός τόπος, άβατο, άδυτο.

αγιστεύω / *ἀγιστεύω* (Α)- 1. ιερουργώ, κάνω θυσία ή ιεροτελεστία 2. εξαγνίζω, αγιάζω 3. (παθ.) είμαι άγιος ή αγιασμένος, ζω σαν άγιος, αγνά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀγιστός* < *ἅγιος*, με θεματική παρεκτάση. ΠΑΡ. (αρχ.) *ἀγιοτεία*, (μυν.) *ἀγιστευμα*].

αγιστύς / *ἀγιστύς*, (-ύος), η (Α) [*ἀγίζω*]: εξαγνιστική τελετή.

αγιώδης / *ἀγιώδης*, -ες (Α) [*ἅγιος*]: 1. ο άγιος 2. (επίρρ.) άγιώδως κατά τρόπο άγιο, ιερό.

αγιωνύμιο το (Γλωσσολ.): ο όρος αγιωνύμιο (και αγιωνυμιο) χρησιμοποιείται για να δηλώσει κυρίως ονομασίες προσώπων ή τόπων που προέρχονται από ονόματα αγίων.

αγιώνυμος -η, -ο· 1. ο προσαγορευόμενος άγιος 2. (για τόπους) αυτός που φέρει το όνομα αγίου ή την ονομασία άγιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + *ὄνομα*].

αγιώνω [*ἀγίζω*]- κάνω κάτι άγιο, ήμερο.

αγιωργιτικός -η, -ο· βλ. *αγιοσωργιτικός*.

αγιοσύνη / *ἀγιοσύνη*, η (Α)- βλ. *αγιοσύνη*.

αγιωτικά τα· βλ. *αγιωτικός*.

αγιωτικός -ή, -ό· 1. αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στους άγιους και γενικότερα στη θρησκεία 2. ευσεβής, ενάρετος 3. (το ουδ. πληθ. ως ουσ.) τα *αγιωτικά*: α) στιδήποτε σχετίζεται με τη θρησκεία β) θεραπευτικά μέσα διαφόρων ασθενειών με τη χρησιμοποίηση θρησκευτικών τελετών, όπως οι παρακλήσεις, οι αγιασμοί, οι εξορκισμοί, ή αντικειμένων, όπως το κάπνισμα με αγιασμένα φύλλα ελιάς ή με άνθη του επιταφίου (αγιολούλουδα*).

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἅγιος* + παραγ. κατάλ. -τικός].

αγκ- (Γλωσσ.): ρίζα, που προέρχεται από την ινδοευρωπαϊκή **ank-* (= κάμπω, κλίνω), με πολλά παράγωγα, τόσο στην ελληνική όσο και στις άλλες ινδοευρωπαϊκές γλώσσες, στα οποία προσδίδει τη σημασία του κυρτού, του καμπύλου. Η ρίζα αυτή εμφανίζει επίσης διαφόρους επανειλημμένους τύπους με λ, ν, ρ, σ, τρ, πρβλ. στα Ελληνικά *αγκάλη, αγκύλος, αγκών, άγκυρα, άγκος, άγκιστρον* κ.λπ.

αγκαζάρισμα το [*αγκαζάρω*]: 1. ανάληψη υποχρέωσης για την εκτέλεση έργου· 2. απόκτηση προτεραιότητας σε κάτι.

αγκαζάρω 1. δεσμεύω κάποιον με πρόσκληση, την οποία αποδέχτηκε, ή αποσιώντας εκ των προτέρων την υπόσχεσή του· 2. αποκτώ δικαιώματα προτεραιότητας 3. προαγοράζω, καταρρώνω, εξασφαλίζω για τον εαυτό μου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *engagé* (= δεσμευμένος) + παραγ. κατάλ. -άρω. ΠΑΡ. *αγκαζάρισμα*].

αγκαζέ 1. (ως μτχ.) κατελημμένος, δεσμευμένος εκ των προτέρων· 2. (ως επίρρ.) κρατώ-

ντας ο ένας τον άλλο, με το χέρι περασμένο κάτω από το λυγισμένο χέρι του άλλου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *engagé* (= δεσμευμένος)].

αγκάζομαι / **άγκάζομαι** (Α) [ἀγκάς]- παίρνω στην αγκαλιά μου, σηκώνω αγκαλιάζοντας.

αγκάθα η [αγκάθι]- 1. μεγάλο αγκάθι ή γενικά κάθε αγκάθι· 2. σπονδυλική στήλη· 3. (μτφ.) πολύ δύσκολη κατάσταση.

αγκαθάκι το· μικρό αγκάθι.

αγκάθαρις / **αγκάθαρις** (-εως), η (Α)- ποιητικός τύπος του **ἀνακάθαρις***.

άγκαθας ο [αγκάθι]- μεγάλο αγκάθι.

άγκαθεν / **άγκαθεν** (επίρρ.) (Α) [ἀγκάς]- 1. στα χέρια, στην αγκαλιά· 2. στηριζόμενος στους αγκώνες.

αγκαθέινος -ια, -ιο [αγκάθι]- καμωμένος από αγκάθια.

αγκαθερός -ή, -ό· 1. αυτός που έχει πολλά αγκάθια· 2. (το ουδ. ως ουσ.) το **αγκαθερό**-τόπος γεμάτος αγκάθια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκάθι + παραγ. κατάληξη -ερός].

αγκάθι το· 1. λεπτή και μυτερή εκβλάστηση φυτών, αγκίδα· 2. κάθε αγκαθωτό φυτό· 3. η κάθε είδους αιχμηρή απόληξη· 4. ενόχληση, στενωχώρα· 5. (φρ.) «κάθομαι στ' αγκάθια», ανησυχώ, περιμένο με αγωνία, δεν με χωράει ο τόπος «πού πας ξυπόλητος στ' αγκάθια»;, γιατί εκτίθεσαι σε κίνδυνο χωρίς προφυλάξεις ή χωρίς τα κατάλληλα εφόδια;

[ΕΤΥΜΟΛ. < μυν. *ἀκάνθιν* < αρχ. *ἀκάνθιον* < *ἀκανθα**. ΠΑΡ. **αγκαθένιος**, **αγκαθερός**, **αγκάθια**, **αγκαθιάζω**, **αγκαθιάρικος**, **αγκαθίζω**, **αγκάθινος**, **αγκαθίστρα**, **αγκαθίτης**, **αγκαθιώνας**, **αγκαθοκόπος**, **αγκαθούλα**, **αγκαθώνω**, **αγκαθωτός** κ.ά.].

αγκαθιά η [αγκάθι]- 1. τόπος γεμάτος αγκάθια· 2. εκδορά, γρατζουνισμα από αγκαθωτό φυτό· 3. ονομασία διαφόρων ειδών αγκαθωτών φυτών.

αγκαθιάζω· 1. (για αγρούς) γεμίζω αγκάθια· 2. τρυπώ, τσιμπώ με αγκάθι· 3. περιφράσσω προστατευτικά με αγκαθερά φυτά, λχ. έναν κήπο· 4. παρατηρώ, ερευνώ με πολλή προσοχή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκάθι. ΠΑΡ. **αγκάθιασμα**, **αγκαθιασμένος**, **αγκαθιαστός**].

αγκαθιάρικος -η, -ο· ο γεμάτος αγκάθια, αγκαθερός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκάθι + παραγ. κατάληξη -άρικος].

αγκάθιασμα το [αγκαθιάζω]- 1. τσίμπημα με αγκάθι· 2. προσεκτική παρατήρηση.

αγκαθιασμένος -η, -ο· ο γεμάτος αγκάθια.

αγκαθιαστός -ή, -ό [αγκαθιάζω]- ο γεμάτος αγκάθια, αγκαθωτός, αγκαθερός.

αγκαθιαστος -η, -ο· 1. αυτός που δεν έχει αγκάθια· 2. αυτός που δεν τρυπήθηκε, δεν τσιμπήθηκε από αγκάθι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < **αγκαθιαστός** με αναβίβαση του τόνου, επειδή θεωρήθηκε το αρχικό α-στερητ.].

αγκαθιάζω [αγκάθι]- 1. τρυπώ, τσιμπώ με αγκάθι ή αγκαθερό αντικείμενο· 2. ενοχλώ, προσβάλλω, πειράζω.

αγκαθινος -η, -ο [αγκάθι]- ο καμωμένος από αγκάθια, αγκαθένιος.

αγκαθίστρα η [αγκάθι]- χέρσος αγρός γεμάτος αγκαθωτά φυτά, αγκαθότοπος.

αγκαθιώνας ο [αγκάθι]- τόπος γεμάτος αγκάθια.

αγκαθοκόπος ο· δρεπάνι χρήσιμο για την κοπή αγκαθιών.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκάθι + παραγ. κατάληξη -κόπος < *κόπτω*].

αγκαθός ο· 1. η προς τον κρόταφο κόγχη του ματιού· 2. εσωτερική γωνία σπιτιού· 3. εξωτερική γωνία κάθε αντικειμένου· 4. το άκρο της καρίνας πλοίου· 5. γωνιώδης εγκοπή ξύλου, όπου μπαίνει το άκρο άλλου ξύλου για να στερεωθεί και να εφραμώσει καλύτερα· 6. απόκορηνο βράχος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. *κανθός*. Το αρχικό α και το γκ προέκυψαν από παρετυμολογική σύνδεση με τη λ. *αγκάθι*].

αγκαθότοπος ο και -τόπι, το· ο αγκαθιώνας*.

αγκαθούλα η [αγκάθι]- το μικρό αγκάθι.

αγκαθώνω [αγκάθι]- 1. αγκαθίζω*· 2. περιφράσσω κήπο κ.λπ. με αγκαθωτά φυτά για προστασία από τα ζώα.

αγκαθωτός -ή, -ό [αγκάθι]- αυτός που έχει αγκάθια, αγκαθερός.

αγκαιναιστος -η, -ο· 1. αυτός που δεν εγκαινιάστηκε, ανεγκαιναιστος (για ναούς που δεν καθιερώθηκαν με την εκκλησιαστική τελετή των εγκαινίων)· 2. αυτός που δεν χρησιμοποιήθηκε ακόμη, αμεταχείριστος, καινούργιος (για ρούχα, δοχεία κ.λπ.).

[ΕΤΥΜΟΛ. < α-στερητ. + **γκαιναιστός* < **γκαινιάζω* < *εγκαινιάζω*].

αγκαλά (σύνδ.)· αν και, μολονότι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Σύναψη σε μια λέξη της φράσης «αν καλά» από χρήσεις όπως: «έτσι λες εσύ· αν καλά όμως θυμάμαι, δεν έχεις δίκιο»].

αγκαλάκια τα· (χαϊδευτικά) αγκαλιά, αγκαλιάτσα.

αγκάλη η (Α *άγκάλη*)· 1. ο χώρος εν είδει κόλπου, που σχηματίζεται ανάμεσα στο στήθος του ανθρώπου και στα χέρια του, τεταμένα προς τα εμπρός και λυγισμένα έτσι, που να δεχθούν και να σφίξουν κάποιον ή κάτι (αλλ. *κόρφος*, *αγκαλιά*)· 2. οτιδήποτε περικλείει ή περιφύγγει κάτι με τρυφερότητα και απαλότητα· «η αγκάλη των κυμάτων»· 3. ό,τι μπορεί να χωρέσει μεμιάς στην αγκάλη του ανθρώπου (αλλ. *αγκαλιάδα*)· || (νεοελλ.) 1. απάνεμο μέρος ανάμεσα σε δύο ακρωτήρια, ορμίσκος,

κόλπος· 2. εσοχή σε βουνοπλαγιά, όμοια με κολλήσκο· 3. (φρ.) «με ανοιχτές αγκάλες», με μεγάλη ευχαρίστηση ή προθυμία· II (μυν.) 1. (ειδικότε.) το στήθος της γυναίκας· 2. είδος πολεμικής μηχανής.

[ΕΤΥΜΟΛ. Η λ. προέρχεται από τον επαυξημένο με λ- τύπο της ρίζας άγκ-*. ΠΑΡ. (αρχ.) άγκαλίζομαι, άγκαλίσ- (νεοελλ.) αγκαλιά, αγκαλίζω, αγκαλίσσα].

αγκαλιά η· 1. η αγκάλη* (βλ. ερμ. 1, 2, 3 και νεοελλ.)· 2. σιδερένιο τεμάχιο της στέγης σε σχήμα Π, που περιβάλλει τον κεντρικό ορθοστάτη (κν. μπαμπά)· 3. (ως επίρρο.) στην αγκαλιά, αγκαλιαστά, αγκαλιασμένοι.

[ΕΤΥΜΟΛ. Μεταπλασμένος τύπος του αγκάλη με την κατάλ. -ιά (< -έα < -έα), αρχ. σημ. «ότι χωράει μια φορά στην αγκάλη», πρβλ. πυρουνιά, ποτισιά, αλωνιά κλπ. ΠΑΡ. αγκαλιάζω].

αγκαλιάζω· 1. περικλείω κάποιον ή κάτι στην αγκαλιά μου, σφίγγω στο στήθος μου, περιτύσσομαι· 2. σχηματίζω αγκάλες, δεμάτια· 3. υποδέχομαι κάποιον με προθυμία, υποστηρίζω, προστατεύω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκαλιά. ΠΑΡ. αγκάλιασμα, αγκαλιαστός].

αγκάλιασμα το [αγκαλιάζω]· κλείσιμο, σφίξιμο στην αγκαλιά, εναγκαλισμός, περιίπτυξη.

αγκαλιασμός ο [αγκαλιάζω]· το αγκάλιασμα*.

αγκαλιαστός -ή, -ό [αγκαλιάζω]· 1. αυτός που τον έχουν αγκαλιάσει, ο αγκαλιασμένος· 2. (το αρσ. ως ουσ.) ο αγκαλιαστός· α) κάθε χορός που χορεύεται από ζευγάρια αγκαλιασμένα· β) (ειδικότερα στην Κρήτη) χορός, κατά τον οποίο οι χορευτές με ζυγό αριθμό συμπλέκουν τα χέρια τους πάνω από τους ώμους εκείνων που έχουν μονό.

αγκαλιά η (Α άγκαλίσ) [άγκάλη]· δέσμη ή σωρός πραγμάτων, σε ποσότητα αρκετή να γεμίσει μια αγκαλιά· II (αρχ.) αἰ άγκαλίδες η αγκαλιά.

αγκαλιδαγωγός / αγκαλιδαγωγός, -όν (Α)· (για ζώα) αυτός που μεταφέρει αγκαλίδες, δεμάτια ή φορτίο γενικά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκαλίσ + άγωγός].

αγκαλιδαγωγώ / άγκαλιδαγωγώ, -έω (Α)· [άγκαλιδαγωγός]· μεταφέρω φορτίο.

αγκαλιδηφόρος / άγκαλιδηφόρος, -ον (ΑΜ)· (για ανθρώπους) αυτός που μεταφέρει δεμάτια (πρβλ. για ζώα, άγκαλιδαγωγός*).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκαλιδή, παράλληλος τύπος της λ. άγκαλίσ + -φόρος < φέρω].

αγκαλιδοπώλης / άγκαλιδοπώλης, ο (Μ)· αυτός που πουλάει αγκαλίδες, δεμάτια με ζύλα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκαλίσ + -πώλης < πώλω].

αγκαλίζω (Α άγκαλίζομαι)· αγκαλιάζω, εναγκαλίζομαι· II (νεοελλ.) παλεύω με κάποιον.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκάλη. ΠΑΡ. (νεοελλ.) αγκάλι-

στρος].

αγκαλίσ / άγκαλίσ -ιδος, η (Α)· βλ. αγκαλίδα.

αγκάλισμα άγκάλισμα, το (Α) [άγκαλίζομαι].

1. αυτό που αγκαλιάζει κανείς, που σφίγγει στην αγκαλιά του· 2. εναγκαλισμός, αγκάλιασμα.

αγκαλίστηρι το [αγκαλίζω]· είδος αγκάλιστρου*, κατά τι μεγαλύτερο από αυτόν.

αγκάλιστρος ο [αγκαλίζω]· μακριά ράβδος, διχαλωτή στο ένα άκρο της, ενώ στο άλλο φέρει μία ή περισσότερες κεραίες, πάνω στις οποίες τυλίγουν το νήμα από το αδράχτι (κν. τυλιγάδι).

αγκάλισσα η [αγκάλη]· (χαϊδευτικά) η αγκαλιά*.

άγκαλος / άγκαλος, ο (Α)· (παράλληλος σχηματισμός του αγκάλη) η αγκαλιάδα*.

αγκαλπίς / άγκαλπίς -ιδος, η (Α)· κατά τον Ησυχ. «κρημνός, οἱ δὲ βόθρον».

αγκανόρω· I. (ενεργ.) 1. κατηγορώ, συκοφαντώ, διαβάλλω· 2. ενοχλώ, ερεθίζω, στενοχωρώ· 3. προτρέπω επίμονα, εξαναγκάζω, επιβάλλω· II (παθ.) 1. πιέζομαι υπερβολικά για να πετύχω κάτι, καταβάλλω όλες τις δυνάμεις μου· 2. δυσφορώ, αγανακτώ, στενοχωριέμαι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *ingannare* (= εξαπατών)].

αγκάνια και γκάνια (επίρρο.)· 1. ιππαστί, καβάλα· 2. (φρ.) «παιρνω ή βαστώ το παιδί αγκάνια», το κρατώ στη ράχη μου, ενώ αυτό έχει τα πόδια του πάνω από τους ώμους μου και κάτω από τις μασχάλες μου.

[ΕΤΥΜΟΛ. Άγνωστης ετυμολογίας].

αγκανίζω, γκανίζω*, γκαρίζω*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθετ. + γκανίζω].

αγκάνισμα το [αγκανίζω]· γκάνισμα*, γκάρισμα*.

αγκάς άγκάς (επίρρο.) (Α)· στην αγκαλιά, αγκαλιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολογίας. Πιθ. να προέρχεται από τη δοτ. πληθ. άγκάσι (πρβλ. φρασί) της λ. άγκών ή από επίρρ. *άγκασε, με έκθλιψη].

αγκάστρωτος -η, -ο· αγγάστρωτος*.

άγκβα (Agba) (Βοτ.)· ονομασία με την οποία είναι γνωστό το δέντρο *Gossweilerodendrum balsamiferum*, ιθαγενές της Νιγηρίας και της Αγκόλας, που δίνει έυλεια, η οποία χρησιμοποιείται στην επιπλοποιία κ. α.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ξενικό < λ. αφρικανικής διαλέκτου].

αγκειάζω [άγκειος]· 1. (συνήθως στο γ' εν.) αγκειάζει· για τόπο που εκ φύσεως προφυλάσσεται από τον άνεμο ή τη βροχή· 2. (ως προσωπικό ρήμα) καταφεύγω σε μέρος κατάλληλο να με προστατεύει από τον άνεμο ή τη βροχή.

άγκειμαι / άγκεμαι (Α)· ποιητικός τύπος του ανάκειμαι*.

ἀγκειος -α, -ο· απάνεμος, υπήνεμος τόπος.

αγκέντουμι / ἀγκέντουμι (Α): ἀγριο αγγούρι, «σίκυς ο ἀγρίος».

[ΕΤΥΜΟΛ. < Λατ. *ancentum*].

αγκή ἀγκή, η (Α): δοτ. πληθ. κατά μεταπλασμό ἀγκάσιν· η ἀγκάλη*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ρίζα ἀγκ-. που απαντά σε λέξεις όπως ἀγκάλη, ἀγκύλος, ἀγκυρα. ἀγκών].

αγκίδα και κίδα, η 1. μικρό βελονοειδές τμήμα ξύλου, σχίζα, σκλήθρα· 2. αγκάθι· 3. διαβολή, ραδιουργία· 4. αυτό που τρυπά, στενωχωρεί την ψυχή (στενωχώρια, έρωτας κ.λπ.).

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ἀκίς. Η τροπή του κ σε γκ με επίδραση από τα αγκίστρι, αγκύλη κ.ά. ΠΑΡ. αγκιδούλα].

αγκίδι το [ἀκίδιον]· η αγκίδα*.

αγκιδούλα η [αγκίδα]· μικρή αγκίδα.

αγκιδωτός -ή, -ό· αυτός που έχει αγκίδες, ο ακιδωτός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ἀκιδωτός < ἀκίς].

αγκίλιο το· είδος μικρής ασπίδας, βλ. ἀγκύλιον.

αγκίλλα / ἀγκίλλα, η (Μ): δούλα, σκλάβα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < Λατ. *ancilla*].

αγκινάρα η (Βοτ.)· φυτό ποώδες, πολυετές του γένους Κινάρα* της οικογένειας των Συνθέτων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. κινάρα*. Το έρρινο προήλθε από παρετυμολογική σύνδεση με τα αγκίστρι, αγκύλη κ.λπ.].

αγκινάρι το· βλ. ἀγκινας.

αγκιναριά η [αγκινάρα]· το φυτό αγκινάρα σε αντιδιαστολή από τον καρπό του.

αγκιναροκεφαλή η και αγκιναροκέφαλο, το· ο εδωδισμος καρπός της αγκινάρας σε αντιδιαστολή με ολόκληρο το φυτό.

αγκιναρόκηπος ο· κήπος όπου καλλιεργούνται αγκινάρες.

αγκιναροκουκία τα· λαδερό φαγητό από φρέσκα κουκιά και αγκινάρες.

αγκιναρόριζα η· ο γλυκός και λευκός μίσχος του καρπού της αγκινάρας.

αγκιναρόσπορος ο· σπόρος αγκινάρας.

αγκιναρότοπος ο· τόπος όπου καλλιεργούνται ή ευδοκμούν οι αγκινάρες.

αγκιναροφάγος ο· αυτός που του αρέσει πολύ να τρώει αγκινάρες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκινάρα + -φάγος < έφαγον, αόρ. β' του τρώω].

αγκιναρόφυλλο το· φύλλο αγκινάρας.

αγκινας ο και αγκινάρι, το· 1. τοιγέλι, αρπάγη, αγκιστρο· 2. το κυρτό πάνω άκρο του αδραχτιού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μσν. ὄγκινος (= αγκίστρι)].

αγκίνι το· ο ἀγκινας*.

αγκιστράκι το· μικρό ἀγκιστρο ή αγκίστρι.

αγκιστρεία / αγκιστρεία, η (Α) [ἀγκιστρεῖω]· ψάρεμα με αγκίστρι.

αγκιστρερός -ή, -ό, [αγκίστρι]· ο αγκαθερός*.

αγκιστρευτικός / αγκιστρευτικός -ή, -όν (Α) [ἀγκιστρεῖω]· 1. ο σχετικός με το ψάρεμα ή ο κατάλληλος γι' αυτό· 2. (το ουδ. ως ουσ.) τό αγκιστρευτικόν ή αγκιστρεία*.

αγκιστρι το (Α ἀγκίστριον)· 1. ψαρεύω με αγκίστρι· 2. δελεάζω, εξαπατώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκιστρο. ΠΑΡ. (αρχ.) ἀγκιστρεία, αγκιστρευτικός].

αγκίστρι το (Α ἀγκίστριον· αλιευτικό όργανο· ll (νεοελλ.)· 1. κάθε εργαλείο σε σχήμα αγκίστρου, γάντζος, αρπάγη· 2. (φρ.) «πιάστηκε στ' αγκίστρι», έπεσε σε παγίδα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. ουσ. ἀγκίστριον, υποκορ. του ουσ. ἄγκιστρον].

αγκιστριά η [αγκίστρι]· 1. το ριζίμο της πετονιάς στη θάλασσα· 2. τα ψάρια που πιάνονται κάθε φορά στο αγκίστρι.

αγκίστριον / αγκίστριον, το (Α): βλ. αγκίστρι.

άγκιστρο το (Α ἄγκιστρον)· 1. αλιευτικό όργανο, το αγκίστρι*· 2. γάντζος, αρπάγη, τοιγέλι· 3. αγκιστροειδής βελόνα της μηχανής των βιβλιοδετών, με την οποία ανασύρουν την κλωστή· 4. (Μαθημ.) τα σύμβολα {, }, που χρησιμοποιούνται κυρίως στη θεωρία των συνόλων για να γράφουμε ανάμεσα τους τα στοιχεία ενός συνόλου, π.χ. Α={1, 2, 3}· ll (αρχ.) 1. ο γάντζος του αδραχτιού· 2. χειρουργικό εργαλείο. [ΕΤΥΜΟΛ. Από την ίδια ρίζα με τα ἄγκος, ἀγκάλη*. ΠΑΡ. (αρχ.) ἀγκιστρεύω, αγκίστριον, ἀγκιστρούμαι, ἀγκιστρώδης (νεοελλ.) αγκιστρώνω. ΣΥΝΘ. αγκιστροειδής (νεοελλ.) αγκιστροποιός, αγκιστροφόρος].

αγκιστροδέτος -η, -ο, (Α ἀγκιστροδέτος)· αυτός στον οποίο έχει δεθεί αγκιστρο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγκιστρον + δετός].

αγκιστροειδής -ές (Α ἀγκιστροειδής)· αυτός που έχει σχήμα αγκιστρίου, κυρτωμένος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγκιστρον + -ειδής].

αγκιστροκλέφτης ο· 1. κάθε ψάρι που κόβει και καταπίνει το αγκίστρι και, ειδικότερα, κοινή ονομασία ψαριών του γένους Βλένιος (Blennius fasciatus ή Blennius planicornis). (Οικογένεια: Blenniidae). Άλλες ονομασίες: αγκιστροφάγος, αγκουροτσάκαλος, αγκουροτσάγκαλος· 2. (μτφ.) βράχος, ύφαλος όπου μπλέκεται και καταστρέφεται η πετονιά και τα αγκίστρια της.

άγκιστρον / αγκιστρον, το (Α): βλ. αγκιστρο.

αγκιστροποιός ο· αυτός που κατασκευάζει αγκίστρια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγκιστρον + ποιῶ].

αγκιστροπώλης / αγκιστροπώλης, ο (Α): πωλητής αγκιστρων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἄγκιστρον + -πώλης < πωλῶ].

άγκιστρος / ἄγκιστρος, η (Μ) [ἀγκιστρον]· το

άγκιστρο*.

αγκιστρούμαι / άγκιστρούμαι (-όμαι) (ΑΜ) [άγκιστρον]: βλ. αγκιστρώνω.

αγκιστροφάγος / άγκιστροφάγος, -ον ο αγκιστροκλέφτης*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκιστρον + -φάγος < έφαγον].

αγκιστροφόρος -ο- αυτός που φέρει άγκιστρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. άγκιστρον + -φόρος < φέρω].

αγκιστρώδης / άγκιστρώδης, -ες (Α)- ο αγκιστροειδής*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκιστρον + -παράγ. κατάληξη -ώδης].

αγκιστρώμα το [αγκιστρώνω]: 1. σύλληψη, πιάσιμο ψαριού στο αγκίστρι 2. τοποθέτηση δολώματος σε αγκίστρι 3. ανάρτηση από άγκιστρο, γάντζωμα.

αγκιστρώνω (ΑΜ άγκιστρούμαι, -όμαι): 1. συλλαμβάνω με αγκίστρι 2. τοποθετώ δόλωμα σε αγκίστρι 3. δίνω σε κάτι το σχήμα αγκίστρου, κάμπτω 4. κρεμώ κάτι από άγκιστρο, γαντζώνω || (νεοελλ.-μυν.) έλκω, αιχμαλωτίζω || (αρχ.) 1. (για τόξα) εφοδιάζομαι με βέλη 2. (για ψάρια) συλλαμβάνομαι με αγκίστρι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκιστρον.

ΠΑΡ. άγκιστρωτός (νεοελλ.) αγκίστρωση].

αγκίστρωση η [αγκιστρώνω]: το αγκίστρωμα*.

αγκιστρωτός -ή, -ό (Α άγκιστρωτός, -ή, -όν-) (νεοελλ.) αυτός που έχει σχήμα αγκίστρου, ο αγκιστροειδής || (αρχ.) (για βέλη) αυτός που έχει αγκιστροειδή αιχμή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. άγκιστρούμαι, νεοελλ. αγκιστρώνω].

αγκιτάτορας ο [λατ. *agitator*]: αυτός που διεξάγει αγκιτάτσια, δηλ. αυτός που προκαλεί αναβρασμό, ζύμωση, διέγερση στις μάζες και τις παρακινεί να κινητοποιηθούν για την επίτευξη άμεσων πρακτικών σκοπών.

αγκιτάτσια η (από το λατ. *agitatio*, παρότρυνση, κινητοποίηση): ο τύπος προπαγάνδας, του οποίου άμεσος στόχος δεν είναι ο ιδεολογικός προσηλυτισμός, αλλά η κινητοποίηση πλήθους ανθρώπων, η παρότρυνση τους στην ανάπτυξη κάποιας συγκεκριμένης δραστηριότητας (πορεία, διαδήλωση, απεργία, εξέγερση).

αγκλαμίδα η- μικρή ποσότητα νήματος τυλιγμένη σφαιρικά, που χρησιμεύει ως βάση για το τύλιγμα άλλου νήματος, ώστε να σχηματισθεί κουβάρι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < λατ. *globus* ή *glomus* (= σφαιροειδές σώμα, κουβάρι) από το *glomus* σχηματίστηκε στα Ελληνικά το υποκοριστικό γκλομίδι(ον), από τον έναρθρο πληθυντικό του τα γκλομίδα- με αφομοίωση και κακή διαίρεση προήλθε ο τύπος τ' αγκλαμίδα- από το τελευταίο αυτό με μεταβολή του γένους σχηματίστηκε η αγκλαμίδα].

άγκλειτοι / άγκλειτοι, οι (Α)- κατά τον Ησύχιο

οι «μεγάλαυχοι».

αγκλέορας και αγκλέουρας, ο- ο αγλέουρας*.

αγκλεουρίζω βλ. αγλεουρίζω.

αγκλί και αγλί, το [αντλίον]: κολοκύθα κομμένη κατά μήκος στα δύο, που χρησιμοποιείται για την άντληση νερού από πηγή ή για τη μεταφορά υγρού (νερού, κρασιού κ.ά.) από δοχείο σε δοχείο.

αγκλιά και αγκλία και αγκιλιά και αγλιά και αντλιά, η [αντλία]: 1. μεταλλικό, ξύλινο ή δερμάτινο σκεύος με το οποίο αντλείται νερό από πηγάδι ή πηγή ή διοχετεύεται υγρό από δοχείο σε δοχείο (αλλιώς κουβάς) 2. κολοκύθα κομμένη κατά μήκος στα δύο, που χρησιμεύει ως δοχείο για την άντληση υγρών, ιδίως κρασιού 3. ποσότητα υγρού που αντλείται κάθε φορά με την αγκλιά 4. ολοκλήρωση η κολοκύθα που χρησιμοποιείται ως δοχείο (αλλ. νεροκολόκυθο, φλασκι).

αγκλίζω και αγλίζω και γλίζω- αγκλώ*.

άγκλιμα το (Α άγκλιμα): (νεοελλ.) (συνήθως στον πληθ.) τα αγκλίματα- 1. κρεβάτι σε πλοίο, κάτω από το οποίο τοποθετούνται συνήθως δύο ή τρία συρτάκια (αλλιώς κουκέτα) 2. κάθισμα σε τραίνο, που μετατρέπεται σε κρεβάτι || (αρχ.) ποιητικός τύπος αντί ανάκλιμα*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκλινω, ποιητικός τύπος του άνακλινω].

άγκλισμα και άγλισμα, το- 1. άντληση, λήψη νερού, κρασιού κ.λπ. με την αγκλιά 2. κένωση, άδειασμα (νερού από πηγάδι, κρασιού από βαρέλι κ.λπ.) 3. (γεν.) καθαρισμός, καθαρσιότητα (σπιτιού από τις σκόνες, μάντρας από τις κοπριές κ.λπ.).

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. ουσ. άντλημα].

αγκλισμός και αγλισμός, ο [αγκλίζω]: κένωση, άδειασμα ενός αντικειμένου από το περιεχόμενό του.

αγκλιστήρι και αγκλιστήρι, το- η αγκλιά* (1).

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. ουσ. άντλητήριον. Ο μετασχηματισμός κατά τα παράγωγα των ρ. σε -ίζω].

αγκλίτσα και γκλίτσα, η- το μακρό ξύλινο ραβδί των τσοπάνηδων, κυρτό στο πάνω μέρος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκυλίτσα, υποκορ. του επιθ. αγκύλη].

αγκλιώ- αγκλώ*.

αγκλούπα η- η αγκλιά*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Μεγεθυντικό του ουσ. αγκλούπη- πρβλ. κουρούπα, κουρούπι].

αγκλούπι το- η ξερή κολοκύθα, κομμένη κατά μήκος στα δύο, που χρησιμοποιείται ως όργανο για την άντληση υγρών (αλλιώς αγκιλιά).

αγκλώ (-άω) και αγλώ και αγλεώ και αγκλιώ- 1. αντλώ νερό από πηγή, δεξαμενή κ.λπ. 2. αφαιρώ με άντληση όλο το νερό από πηγάδι, δεξαμενή κ.λπ., για να το καθαρίσω 3. (γεν.)

καθαρίζω τόπο από ακαθαρσίες ή άχρηστα αντικείμενα, όπως, λ.χ., ένα χωράφι από τις πέτρες· 4. σκάβω βαθιά τη γη για καλλιέργεια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. άντλῶ, με τροπή του τλ σε κλ, ποβλ. σεύτλον - σεύκλον].

αγκοιλία τα· τα πλάγια ξύλα του σκελετού ιστιοφόρου πλοίου, κν. στραβόξυλα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. έγκοιλία].

άγκοινα / άγκοινα, η (Α)· ποιητικός τύπος αντί του άγκάλη*. Απαντά μόνο στον πληθυντικό.

αγκοίνη η (Α άγκοίνη) (από τη ρίζα άγκ-*)· κεκαμμένος βραχίον, λυγισμένο χέρι, μόνο στον πληθ. (Ιλ. Ξ 213)· ΙΙ καθετί που περιβάλλει σφιχτά (Παλ. Ανθολ. 9, 138).

αγκομάχημα και αγκομαχητό, το [αγκομαχῶ]: 1. δύσπνοια από κόπωση, ασθένεια κ.ά., λαχάνιασμα· 2. επιθανάτιος ρόγχος, ψυχορράγημα· 3. αναστεναγμός.

αγκομαχητό το [αγκομαχῶ] βλ. αγκομάχημα.

αγκομαχώ (-άω): 1. αναπνέω με δυσκολία, λαχανιάζω, ασθμαίνω· 2. ψυχομαχώ· 3. αναστεναζώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκώνω + παραγ. κατάληξη -μαχῶ. ΠΑΡ. αγκομάχημα, αγκομαχητό].

αγκομιζώ / άγκομιζώ (Α)· ποιητικός τύπος του ανακομιζώ*.

αγκονίω / άγκονίω (Α)· ποιητικός τύπος του ανακονίω*.

άγκοπτήρ / άγκοπτήρ -ήρος, ο (Α)· σφύρα.

άγκορα η· η άγκυρα*.

αγκορά (άκλιτ. επίθ.): 1. «φυλή αγκορά», φυλή ορισμένων ζώων (αίγας, γάτας, κουνελιού) που χαρακτηρίζεται από μακρύ, μεταξένιο τρίχωμα· γνωστή και ως φυλή Αγκύρας· 2. υφαντουργικό νήμα ή μαλλί πλεξιμάτος από τρίχωμα κατσίκας (μοχαίρι) ή κουνελιού φυλής Αγκύρας με πολύ απαλή υφή· 3. χαρακτηρισμός ενδύματος που κατασκευάζεται από νήμα ή μαλλί αγκορά («πουλόβερ αγκορά»). [ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. angora < Ankara, παλαιότερ. ονομασία της τουρκικής πόλης Αγκυρας (Ankara)].

άγκος / άγκος, το (Α)· οτιδήποτε είναι καμπύλο ή κοίλο και συνεκδοχικά ορεινή κοιλάδα, φαράγγι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < από ρίζα άγκ-, όπως και το άγκυλος*].

αγκοστόρα η (Βοτ.)· φλοιός από δύο δέντρα της Ν. Αμερικής, είδη των γενών Γαλιπέα και Κουσαρία (*Calipea officinalis* και *Cusparia trifoliata*) (Οικογένεια: Ρουτίδες [Rutaceae]). Είναι πικρός και αρωματικός και χρησιμοποιείται στην ιατρική ως τονωτικό και αντιπυρετικό. [ΕΤΥΜΟΛ. Ξεν., ποβλ. νεολατν. angostura < Angostura, ποτάμιο λιμάνι της Βενεζουέλας].

αγκοτύλη / άγκοτύλη, η (Α)· είδος παιχνιδιού (βλ. κοτύλη).

αγκού· 1. λέξη της βρεφικής γλώσσας από τα πρώτα ψελλίσματα του βρέφους· 2. θωπευτικά, προς τα νήπια.

αγκούλα η· 1. η αγκλίτσα*. 2. ραβδί κυρτωμένο στο επάνω άκρο, κατάλληλο για τη συγκομιδή των καρπών από τα ψηλά κλαδιά των οπωροφόρων δέντρων· 3. κάθε είδος ράβδου, μαγκούρα, μπαστούνι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ουσ. άγκύλη. Για την κατάλ. ποβλ. δάφνη - δάφνα].

άγκουρα η· η άγκυρα*.

αγκουρόβιο το· το αγκυροβόλιο*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ιταλ. *ancoraggio* (= αγκυροβόλιο)].

αγκουρέτο το· μικρή άγκυρα, ο κερκέτης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *αγκουρέτα < ιταλ. *ancoretta*].

αγκούσα και άγκουσα, η· 1. δύσπνοια που προέρχεται από πολυφαγία, ασθένεια ή άλλες αιτίες· 2. στενοχώρια, θλίψη· 3. μέριμνα, φροντίδα· 4. τα αέρια ορυχείων, τα οποία δημιουργούν αποπνικτική ατμόσφαιρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολ. Πιθ. < όγκοῦμαι ή < ενετ. *angossa* < λατ. *angustia* (= στενό πέρασμα)].

αγκούσεμα το [αγκουσεύω]: στενοχώρια, δυσφορία.

αγκουσεύω [αγκούσα]: Ι. (ενεργ.) κάνω κάποιον να στενοχωρηθεί· ΙΙ (μεσ.) 1. αισθάνομαι αναπνευστική δυσφορία, ανασαίνω με δυσκολία· 2. στενοχωριέμαι, υποφέρω.

αγκουσιά η· 1. άσθμα, δύσπνοια, αγκούσα· 2. στενοχώρια, αδημονία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκουσεύω, με υποχωρητικό σχηματισμό. ΠΑΡ. αγκουσιάζω].

αγκουσιάζω [αγκουσιά] έχω δύσπνοια, ασθμαίνω, πνίγομαι από μεγάλο καύσωνα κ.λπ.

αγκουσομανώ (-άω)· αγκομαχώ*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ουσ. αγκούσα ή ρ. αγκουσεύω + παραγ. κατάλ. -μανώ].

αγκούτσα η· η αγκούλα*.

[ΕΤΥΜΟΛ. Άγνωστης ετυμολογίας].

αγκοφορώ 1. ανασαίνω δύσκολα ή λαχανιασμένα· 2. αγκομαχώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκώνω + επιτατ. κατάληξη -φορώ, ανάλογη προς τις καταλήξεις -μανώ, -μαχῶ, -κοπῶ κ.λπ.].

αγκράφα η· διακοσμητική καρφίτσα που συνδέει τα δύο άκρα ζώνης ή στολίζει υποδήματα και ενδύματα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < γαλλ. *agrafe*].

αγκρεμάννυμι / άγκρεμάννυμι και -νύω (Α)· ποιητικός τύπος του άναγκρεμάννυμι*.

αγκρέμιστος -η, -ο [γκρεμίζω]· αυτός που δεν γκρεμίστηκε.

άγκρεμνος -η, -ο [γκρεμνός]· αυτός που δεν έχει γκρεμνός, ο ομαλός.

αγκρίνιαστος και αγκρίνιαστος, -η, -ο [γκρινιάζω]· 1. αυτός που δεν γκρινιάζει, δεν παραπονιέται, δεν μεμψιμοιρεί· 2. αυτός για τον οποίο

δεν παραπονείται κανείς.

αγκρίνω / ἀγκρίνω (Α') ποιητικός τύπος του ἀνακρίνω*.

ἀγκρισίς / ἀγκρισις (-εως), η (Α') ποιητικός τύπος του ἀνάγκρισις*.

αγκριώνω αγκιστρώνομαι από κάτι, μπλέκομαι, «πιάνομαι» σε αγκαθωτά κυρίως φυτά. [ΕΤΥΜΟΛ. Αγωνώτης ετυμολογίας].

αγκρούομαι / ἀγκρούομαι (Α') ποιητικός τύπος του ἀνακρούομαι βλ. ἀνακρούω.

αγκτήρας ο (Α ἀγκτήρ) [ἀγχῶ]. 1. χειρουργική λαβίδα με την οποία συγκρατούνται τα χείλη του τραύματος κατά τη συρραφή. 2. (στον πληθ.) οι αγκτήρες· ιατρικός επίδεσμος.

αγκτηριάζω (Α ἀγκτηριάζω) [ἀγκτήρ]. συσφίγγω τα χείλη μιας πληγής με αγκτήρα* για να συρραφούν ευκολότερα.

αγκτηριασμα το [αγκτηριαζώ]. η με αγκτήρες (επίδεσμος ή χειρουργικές λαβίδες) σύσφιξη των χεύλων μιας πληγής.

αγκτηριασμός ο [αγκτηριαζώ]. το αγκτηριασμα*.

αγκτηρίζω [ἀγκτήρ]. αγκτηριάζω*.

αγκτικά ἀγκτικά, τα (Μ) [ἀγχῶ]. αμοιβή για απαχονισμό, τα αργύρια του Ιούδα.

αγκυλένδετος / ἀγκυλένδετος, -ον (Α') ο δεμένος, οπλισμένος με ακόντια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλη + ἐνδετος].

αγκυλέομαι ἀγκυλέομαι (Α) [ἀγκύλη]. εξακοντίζω κάτι σαν ακόντιο.

αγκυλερός -ή, -ό ο αγκαθωτός*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλη + παραγ. κατάλ. -ερός].

αγκύλη η (Α ἀγκύλη) [ἀγκύλος] (νεοελλ.) (συνήθως στον πληθ.) οι ἀγκύλες 1. τα τυπογραφικά σημεία [, μέσα στα οποία τίθεται παρενθετικά τμήμα του λόγου. 2. (Μαθημ.) το σύμβολο [.]. Χρησιμοποιείται στη γραφή παραστάσεων που αναφέρονται σε σύνολα εφοδιασμένα με πράξεις, για την αποσαφήνιση της σειράς με την οποία νοούνται οι σημειωμένες πράξεις και έτσι την αποφυγή παρερμηνείας. II (αρχ.) 1. καμπή, κλείδωση του αγκώνα, του καρπού ή του γόνατου. 2. σκλήρυνση και κύρτωση των αρθρώσεων, αγκύλωση. 3. βρόχος, θηλιά. 4. μάντας ακοντίου. 5. ακόντιο. 6. χορδή τόξου. 7. γάντζος, ἀγκίστρο, κρίκος.

αγκυλητός / ἀγκυλητός, -ή, -όν (Α) [ἀγκυλοῦμαι]. 1. (φρ.) «ἀγκυλητὶ κόσασθαι», το παιχνίδι κότταβος* ή κόσαστος, επειδή αυτοί που το έπαιζαν έκαμπταν τον βραχίονα. 2. (το ουδ. ως ουσ.) τὸ ἀγκυλητόν· τὸ ακόντιο.

αγκύλι το· οξύ και βελονοειδές αγκάθι, αγκίδα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. ουσ. ἀγκύλιον, υποκορ. του αρχ. ἀγκύλη].

αγκυλίδα η [ἀγκυλίς]. αγκάθι, ακίδα.

αγκυλιδωτός / ἀγκυλιδωτός, -όν (Α) [ἀγκύλη]. αυτός που έχει αγκύλη, θηλιά για λαβή.

αγκυλίζω [αγκύλη]. 1. (για έντομα) αγκυλώνω, κεντριζώ, τοιμπάω. 2. μπήξω το μαχαίρι, τραυματίζω. 3. ενοχλώ, πειράζω.

αγκύλιο το (Ναυτ.)· σιδερένιο ή ατσάλινο εξάρτημα σχήματος U, που χρησιμεύει για να συνδέσει δύο κομμάτια αλυσίδας ή την αλυσίδα με την άγκυρα. Αποτελείται από το κύριο σώμα και την περόνη (πίρο), που είναι βιδωτή ή συγκρατείται στη θέση της με σφήνα.

αγκύλιον το (Α ἀγκύλιον) (λατ. ancile)· ονομασία ιερής ασπίδας των Ρωμαίων. Το σχήμα της ήταν ελλειψοειδές και στη μέση των δύο πλευρών της στένευε σχηματίζοντας οκτώ.

αγκυλιστής / ἀγκυλιστής, ο (Α) [ἀγκυλίζω]. ακοντιστής.

αγκύλλω / ἀγκύλλω (Α) [ἀγκύλος]. κάνω κάτι αγκύλο, κάμπτω, λυγίζω.

αγκυλο- από το επίθετο ἀγκύλος χρησιμοποιείται ως πρώτο συνθετικό σε πολλές σύνθετες λέξεις, όπως αγκυλοβλέφαρος, αγκυλόγλωσσος, αγκυλόδοδος, αγκυλοκοπώ, αγκυλομήτης κ.ά.

αγκυλοβλέφαρος / ἀγκυλοβλέφαρος, -ον (Α)· αυτός που πάσχει από αγκύλωση, σύμφυση των βλεφάρων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + βλέφαρον].

αγκυλόβουλος / ἀγκυλόβουλος, -ον (Μ)· δολοπλόκος, πανούργος (πρβλ. αγκυλομήτης).

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + βουλος < βουλή].

αγκυλογλωσσία η (Ιατρ.)· συγγενής (εκ γενετής) βράχυνση της μεμβράνης η οποία συνδέει την κάτω επιφάνεια της γλώσσας με το έδαφος του στόματος (χαλινός της γλώσσας), πράγμα που μερικές φορές εμποδίζει τη γλώσσα να βγαίνει έξω από το στόμα (γλωσσόδετη).

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < ἀγκύλος + γλώσσα + κατάλ. -ία, πρβλ. νεολατιν. ankyloglossia].

αγκυλόγλωσσος / ἀγκυλόγλωσσος, -ον (Α)· αυτός που πάσχει από αγκυλογλωσσία*, ο βραδυγλωσσος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + γλώσσα].

αγκυλογλώχιν / ἀγκυλογλώχιν (-ινος), ο (Α)· (για τον κόκορα) αυτός που έχει αγκύλο, γαμψό πτεριστήρα (πλήκτρο).

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + γλώχιν (-ίνος)].

αγκυλογνώμων / ἀγκυλογνώμων (-ονος), -ον (Μ)· πανούργος, πονηρός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + γνώμη].

αγκυλόδειρος / ἀγκυλόδειρος, -ον (Α)· αυτός που έχει αγκύλο, κυρτό τράχηλο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + δειρή (= τράχηλος)].

αγκυλόδοδος / ἀγκυλόδοδος (-οντος), ό, ή (Α)· αυτός που έχει αγκύλα, κυρτά και στραβά δόντια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + όδοός].

αγκυλοειδής / ἀγκυλοειδής, -ές (Α)· ελικοειδής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλη + -ειδής < εἶδος].

αγκυλώσεις / ἀγκυλώσεις, -εσσα, -εν (Α) [ἀγκύλωσις]: αγκύλος, αγκυλωτός.

αγκυλοκοπῶ / ἀγκυλοκοπῶ (-έω) (Μ): προκαλώ αναπηρία σε κάποιον κόβοντάς του τον τένοντα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + κατάληξη -κοπῶ (πρβλ. γλεντοκοπῶ, μεθοκοπῶ κ.ά.), από παρσύνθ. σε -κοπῶ (βωλο-κοπῶ, σφυρο-κοπῶ κ.ά.), σχηματισμένα από σύνθετα σε -κόπος].

αγκυλόκυκλος / ἀγκυλόκυκλος, -ον (Α): (για την ουρά δράκοντος) ελικοειδής, οφιοειδής.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + κύκλος].

αγκυλομαχία / ἀγκυλομαχία η (Α): μάχη με ακόντια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *ἀγκυλομάχος < ἀγκύλη + μάχομαι].

αγκυλομήτης / ἀγκυλομήτης ό (Α): (ως επίθετο θεών) πανούργος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + μήτις].

αγκυλόνι το: αγκάθι, αγκύλι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκύλι, κατά το βελόνι].

αγκυλοποδία η [ἀγκυλόπους]: αγκύλωση στα πόδια.

αγκυλόπους / ἀγκυλόπους, -ουν (Α): αυτός που έχει στραβά πόδια, στραβοπόδη: || (αρχ) (φρ.) «αγκυλόπους δίφρος»: ο δίφρος των Ρωμαίων αρχόντων.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + πούς].

αγκυλόρρινος / ἀγκυλόρρινος, -ον (Μ): αυτός που έχει γαμπή μύτη, ο καμπουρομύτης.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + ῥίς].

αγκυλορρόας / ἀγκυλορρόας, ό (Μ): (για ποτάμια) αυτός που έχει αγκύλο, ελικοειδή ρου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + ροή].

αγκύλος -η, -ο (Α ἀγκύλος, -η, -ον): κυρτός, καμπύλος, γαμπός: || (αρχ) 1. (για το ύψος του λόγου) α) στρουφνός, περίπλοκος β) σαφής, λιτός 2. πονηρός, πανούργος 3. αρπακτικός.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από τη ρίζα *ἀγκ- όπως και τα αγκάλη, αγκύλη, ἀγκυρα.

ΠΑΡ. (αρχ) ἀγκυλοῦμαι, ἀγκυλῶ (νεοελλ.) αγκυλότητα, αγκυλώνω. ΣΥΝΘ. (αρχ) ἀγκυλοβλέφαρος, ἀγκυλόγλωσσος, ἀγκυλόδους, ἀγκυλομήτης, ἀγκυλόπους, ἀγκυλότοξος κ.ά. (μυν.) ἀγκυλοκοπῶ, ἀγκυλόρρινος].

αγκυλότητα η [αγκύλος]: καμπυλότητα, κυρότητα.

αγκυλότοξος / ἀγκυλότοξος, -ον (Α): αυτός που έχει αγκύλο, κυρτό τόξο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + τόξον].

αγκυλούδι το [αγκύλι]: μικρό αγκάθι, αγκύλι*.

αγκυλούμαι / ἀγκυλούμαι (-έομαι) (Α): ρίχνω ακόντιο, εξακοντίζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος. ΠΑΡ. (αρχ) ἀγκυλητός].

αγκυλόφρων / ἀγκυλόφρων (-ονος), ό ή (Μ): πανούργος, πονηρός (πρβλ. αγκυλομήτης).

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + φρήν].

αγκυλοχειίλης / ἀγκυλοχειίλης ό (Α): αυτός που έχει κυρτό, γαμπό ράμφος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + χείλος].

αγκυλοχήλης / ἀγκυλοχήλης ό (Α): αυτός που έχει κυρτά, γαμπιά νύχια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + χηλή].

αγκυλῶ / ἀγκυλῶ (-όω) (Α) [ἀγκύλος]: βλ. αγκυλώνω.

αγκύλωμα το (Α ἀγκύλωμα): (νεοελλ.) 1. τρύπημα, κέντρισμα (με αγκύλι, αγκάθι, βελόνα κ.ά.): 2. αγκύλι, αγκάθι: || (αρχ) καμπή, καμπυλότητα, κυρτότητα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < (αρχ) ἀγκυλῶ, (νεοελλ.) αγκυλώνω. ΠΑΡ. αγκυλωματιά].

αγκυλωματιά η [αγκυλωμα] τρύπημα, γρατσουνιά, γδάρισμα (από αγκύλι, αγκάθι, βελόνα κ.ά.).

αγκυλώνυξ / ἀγκυλώνυξ (-υχος), ό ή (Μ): αυτός που έχει αγκύλα, γαμπιά νύχια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος + ὄνυξ].

αγκυλώνω (Α ἀγκύλω, -όω) (νεοελλ.): 1. κεντρίζω, τρυπῶ με αιχμηρό αντικείμενο (αγκύλι, αγκάθι, βελόνα κ.ά.): 2. ερεθίζω, ενοχλώ, πειράζω: || (αρχ) κάνω κάτι αγκύλο, κυρτώνω, κάμπτω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ἀγκύλος. ΠΑΡ. αγκυλωτός. (αρχ) ἀγκυλωσις. (νεοελλ.) αγκυλωσιᾶ].

αγκύλωση η (Α ἀγκύλωσις): [ἀγκυλώνω]: 1. κύρτωση, καμπύλωση 2. (ιατρ.) ανικανότητα κίνησης μιας άρθρωσης, που δεν συνοδεύεται από πόνο. Οφείλεται στην ανάπτυξη μέσα στην άρθρωση συνδετικού ή οστικού ιστού.

αγκυλωσιᾶ η [αγκυλώνω]: η αγκυλωματιά*.

αγκυλωτήρι το [αγκυλώνω]: (για πρόσωπα) αυτός που του αρέσει να αγκυλώνει, να ενοχλεί τους άλλους (πειραχτήρι).

αγκυλώνω η [αγκυλώνω]: 1. αυτός που συνηθίζει να ενοχλεί τους άλλους 2. αυτός που παροτρύνει στο κακό, ο ραδιούργος.

αγκυλωτός -ή, -ό (Α ἀγκυλωτός, -ή, -όν) [ἀγκυλῶ]: (νεοελλ.) 1. κυρτός, καμπύλος 2. (φρ.) «αγκυλωτός σταυρός» συμβολικός σταυρός που οι βραχιόνες του κάμπτονται σε ορθή γωνία, πάντοτε προς την ίδια κατεύθυνση, συνήθως προς τα δεξιά. Τον βαθύτερο συμβολισμό του μπορούμε να τον αναζητήσουμε στη σανσκριτική λέξη *svastika*, που σημαίνει «αυτός που συντελεί στην ευημερία, στην ευτυχία». Ως σύμβολο της ευημερίας και της καλής τύχης ο αγκυλωτός σταυρός ήταν και εξακολουθεί να είναι πλατιά διαδεδομένος στους περισσότερους πολιτισμούς. Ο αγκυλωτός σταυρός στη ναζιστική ιδεολογία συμβόλιζε τη φυλετική καθαρότητα του Αρίου, τον αγώνα εναντίον του χριστιανικού σταυρού και του κομμουνιστικού σφυροδρέπανου: || (αρχ) (για το ακόντιο) αυτός που φέρει αγκύλη, ιμάντα.

αγκυνόστομο το· το κυνόστομο*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθετ. + κυνόστομο].

άγκυρα / άγκυρα η (Μ άγκύρωμα, το, Ν και άγκορα και άγκουρα) 1. βαρύ σιδερένιο αγκυλωτό όργανο δεμένο στο άκρο αλυσίδας ή σχοινιού, που ρίχνεται στη θάλασσα για να αγκιστρωθεί στον βυθό και να ακινητοποιήσει έτσι το πλοίο· 2. (μτφ.) ασφάλεια, στήριγμα· 3. (φρ.) «ρίχνω άγκυρα», εγκαθίσταμαι οριστικά κάπου· || (αρχ.) 1. πολιορκητικό όργανο· 2. (φρ.) «ιερὰ άγκυρα», έσχατη ελπίδα. [ΕΤΥΜΟΛ. Ο τύπος άγκυρα από τη ρίζα *άγκ- όπως και τα άγκάλη, άγκος, άγκυλος κ.ά. Αντιστοιχεί στο σανσκρι. *ankura*. Από την ίδια ρίζα και το μsn. άγκύρωμα. Οι τύποι άγκορα και άγκουρα από την ιταλ. λ. *ancora*. ΠΑΡ. άγκυρίζω· (αρχ.) άγκύριον, άγκυρίς, άγκυρίτης, άγκυρωτός (νεοελλ.) άγκυρίδα, άγκυρώνω. ΣΥΝΘ. άγκυροειδής· (αρχ.) άγκυρομήλη, άγκυρουχία· (νεοελλ.) άγκυροδέσμος, άγκυροδέτης.

αγκυρηβόλιον / άγκυρηβόλιον, το (Α)· βλ. άγκυροβόλιο.

άγκυρίδα η· ραβδί με καμπυλωτή λαβή, μαγκούρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. άγκυρίς < αρχ. άγκυρα].

άγκυρίδι το· 1. το σιδερένιο άκρο του αδραχτιού που έχει καμφθεί· 2. άγκυλί, γάντζος εργαλείου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα ή από το μτγν. ουσ. άγκυρίς].

άγκυρίζω (Α άγκυρίζω) [άγκυρα]· (νεοελλ.) προσδένω άγκιστρο στο άκρο αλυσίδας, γαντζώνω, κοτσάρω· || (αρχ.) ρίχνω κάποιον κάτω, καταβάλλω, βάζω τρικλοποδιά.

άγκυριο το (Αρχιτ.)· έτσι χαρακτηρίζονται γενικά όλα τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την άγκύρωση* είτε δύο δομικών υλικών μεταξύ τους είτε δύο μερών του ίδιου υλικού ή τέλος ενός υλικού πάνω σε άλλο.

άγκύριον / άγκύριον, το (Α) [άγκυρα]· μικρή άγκυρα.

άγκύριος / άγκύριος, -ον (Α) [άγκυρα]· αυτός που ανήκει σε άγκυρα.

άγκυρίσμα / άγκυρίσμα, το (Μ) [άγκυρίζω]· χτύπημα κατά την πάλη.

άγκυρίτης / άγκυρίτης, ο (Α) (ενν. λίθος) [άγκυρα]· πέτρα που χρησιμεύει για άγκυροβόληση, είδος πρωτόγονης άγκυρας.

άγκυροβόλημα το [άγκυροβολώ]· προσόρμιση, άραγμα του πλοίου με πόντιση της άγκυράς του.

άγκυροβόληση η [άγκυροβολώ]· άγκυροβολία.

άγκυροβολία η [άγκυροβολώ]· πόντιση της άγκυρας πλοίου στον βυθό της θάλασσας κατά την προσόρμισή του.

άγκυροβολικός -ή, -ό· αυτός που χρησιμεύει για άγκυροβόληση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυροβόλο + παραγ. κατάληξη -ικός].

άγκυροβόλιο το (Α άγκυρηβόλιον και άγκυροβόλιον)· τόπος κατάλληλος για το άγκυροβόλημα πλοίου, αραξοβόλι, όρμος, λιμάνι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + βάλλω].

άγκυροβόλιον / άγκυροβόλιον, το (Α)· βλ. άγκυροβόλιο.

άγκυροβόλο το· μηχανήμα που εξασφαλίζει τη γρήγορη πόντιση της άγκυρας (αλλιώς άγκυροβολέας).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + βάλλω. ΠΑΡ. άγκυροβολία].

άγκυροβολώ (Α άγκυροβολώ)· ποντίζω, ρίχνω την άγκυρα και ασφαλίζω έτσι το πλοίο κατά την προσόρμισή του· || (αρχ.) στερεώνω, γαντζώνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + βάλλω. ΠΑΡ. (αρχ.) άγκυροβόλιον· (νεοελλ.) άγκυροβόλημα, άγκυροβόληση, άγκυροβόλι, άγκυροβολία].

άγκυροδέτης ο· αλυσίδα ή σκοινί, με τα οποία στερεώνεται η άγκυρα στο πλοίο (κν. μπότσος).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + δένω. ΠΑΡ. άγκυροδετώ].

άγκυροδέτηση η [άγκυροδετώ]· προσδένω στερεά την άγκυρα στη θέση της, για να μη μετατοπίζεται.

άγκυροδετώ· προσδένω, στερεώνω την άγκυρα με άγκυροδέτη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυροδέτης. ΠΑΡ. άγκυροδέτηση].

άγκυροειδής -ές (Α άγκυροειδής)· αυτός που έχει σχήμα άγκυρας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + -ειδής < είδος].

άγκυρομήλη / άγκυρομήλη, η (Α)· είδος χειρουργικού εργαλείου, καμπυλωτή μήλη*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + μήλη].

άγκυρουχία / άγκυρουχία η (Α)· συγκράτηση, ασφάλιση του πλοίου με άγκυρα, άγκυροβολία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα + έχω].

άγκύρωμα / άγκύρωμα το (Μ)· η άγκυρα*.

άγκυρώνω· ρομίζω το πλοίο ρίχνοντας στη θάλασσα την άγκυρα, αράζω, άγκυροβολώ.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκυρα. ΠΑΡ. άγκύρωση].

άγκύρωση η [άγκυρώνω]· 1. η άγκυροβολία*. 2. (Τεχνολ.) η σύνδεση ή η ενίσχυση της σύνδεσης δύο δομικών υλικών, χωρίς συγκόλληση.

άγκυρωτός -ή, -ό (Α άγκυρωτός, -ή, -όν)· [άγκυρα]· κυρτός, κυρτωμένος σε σχήμα άγκυρας.

άγκωβόλος / άγκωβόλος ο (Α)· ψαράς.

άγκωμα το [αγκώνω]· 1. όγκωμα, εξόγκωμα, φούσκωμα· 2. φούσκωμα στο στομάχι από πολυφαγία και δυσπεψία.

αγκών άγκών, ο (ΑΜ)· βλ. αγκώνας.

αγκωνάγρα η· ο πόνος στον αγκώνα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκώνας + κατάλ. -άγρα].

αγκωναρένιος -α, -ο [αγκωνάρι]· ο κατασκευασμένος με αγκωναρία, πέτρινος, λιθόκτιστος.

αγκωνάρι το· 1. γωνία οικοδομήματος, τοίχου, θυρώματος κ.λπ. που εξέχει· 2. ογκώδης λίθος, πελεκημένος σε σχήμα παραλληλογράμμου, που τοποθετείται στις γωνίες των οικοδομημάτων· 3. κάθε ογκώδης λίθος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκωνή. ΠΑΡ. αγκωναρένιος, αγκωναριά. ΣΥΝΘ. αγκωναροδεσιά].

αγκωναριά η [αγκωνάρι]· χτύπημα με αγκωνάρι, πετριά.

αγκωναροδεσιά η και αγκωναροδεσί, το· 1. σύνδεση αγκωναριών με σιδερένια ελάσματα· 2. τμήμα οικοδομής χτισμένο με αγκωνάρια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκωνάρι + δένω].

αγκώνας και άγκωνας, ο (ΑΜ άγκών)· 1. η εξωτερική καμπή του χεριού μεταξύ του βραχίονα και του αντιβραχίονα· 2. κάθε γωνιάδης καμπή ή γωνία· || (αρχ.) 1. βραχίονας, μπράτσο· 2. (για τα πόδια των ζώων) κλειδώση, άρθρωση.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από ρίζα *άγκ- (όπως τα άγκάλη, άγκος, άγκυλη, άγκυρα κ.ά.), με πρόσθεση του προσφύματος ι. ΠΑΡ. (αρχ.) άγκάς, άγκωνίσκος (νεοελλ.) αγκωνάγρα, αγκωνιά, αγκωνιαίος, αγκωνωτός. ΣΥΝΘ. (μσν.-νεοελλ.) αγκωνοειδής (νεοελλ.) αγκωνή, αγκωνοδέτης, αγκωνόπονος].

αγκωνή η· 1. η γωνία σε αντιδιαστολή προς τις πλευρές της· 2. ο χώρος γύρω από γωνία σε αντιδιαστολή προς την υπόλοιπη έκταση· 3. απόμερη θέση, άκρη, γωνιά· 4. η γωνία του τζακιού, ως η καλύτερη και τιμητικότερη θέση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκών + γωνία, αντί αγκωνία, πρβλ. και αμφιβολία -αφιβολή. ΠΑΡ. αγκωνάρι, αγκωνίτσα].

αγκωνιά η· χτύπημα με τον αγκώνα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκών + κατάλ. -ιά].

αγκωνιάζω [αγκωνή]· 1. τοποθετώ στη γωνία· 2. σπρώχνω προς τη γωνία· 3. χαράζω στο έδαφος τις γωνίες οικοδομήματος που πρόκειται να χτιστεί· 4. ορθογωνιάζω (τοιχοποιία, ξυλουργική).

αγκωνιαίος -αία, -αίο [αγκώνας]· αυτός που ανήκει ή αναφέρεται στον αγκώνα.

αγκωνίασμα το [αγκωνιάζω]· 1. η τοποθέτηση πράγματος στη γωνία· 2. καταφύγιο, προστασία, υποστήριξη· 3. το χτίσιμο γωνίας· 4. η χάραξη του έδαφους των γωνιών οικοδομήματος που πρόκειται να χτιστεί.

αγκωνίζομαι / άγκωνίζομαι (Α) [άγκωνή]· 1. σχηματίζω καμπύλες, καμπές· 2. μιλώ με ελεγμούς, με πολλές περιστροφές.

αγκωνίσκος / άγκωνίσκος, ο (Α)· μικρός α-γκώνας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκών + κατάλ. -ίσκος].

αγκωνισμός / άγκωνισμός, ο (Μ)· (για εκβολή ποταμού) καμπή, μυχός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκωνίζω < άγκών].

αγκωνίτης ο [αγκώνας]· 1. ο αγκώνας του χειριού· 2. ο ακρογωνιαίος λίθος ενός οικοδομήματος.

αγκωνίτσα η [αγκωνή]· μικρή αγκωνή*.

αγκωνοδέτης ο· ΰλινο ή μεταλλικό κομμάτι που ενισχύει εσωτερικά τον αγκώνα* της άγκυρας.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγκώνας + δέτης].

αγκωνοκάκη η· πόνος στον αγκώνα (αλλ. αγκωνάκη*).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγκών + κάκη].

αγκωνόπονος ο· πόνος στον αγκώνα.

αγκωνούλα η [αγκωνή]· 1. (χαϊδευτ.) η αγκωνή*· 2. μικρό σπίτι, σπιτάκι, «γωνίτσα».

αγκώνω 1. εξογκώνω, διαστέλλω, φουσκώνω κάτι γεμίζοντάς το· 2. (ειδ. για την κοιλιά) φουσκώνω, πρήζομαι λόγω πολυφαγίας· 3. (για φαγητά) προκαλώ αηδία ή κορεσμό, καταπαύω την όρεξη· 4. αισθάνομαι αηδία, κορεσμό, στομαχική δυσφορία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < (αρχ.) όγκω. ΠΑΡ. (νεοελλ.) άγκω-μα].

αγλαέθειρος / άγλαέθειρος, -ον (Α)· αυτός που έχει λαμπερά μαλλιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + έθειρα].

αγλαΐα / άγλαΐα, η (Α) [άγλαός]· 1. λαμπρότητα, μεγαλοπρέπεια, ομορφιά, στολισμός· 2. (με μειωτική σημ.) πομπώδης επίδειξη, ματαιότητα· 3. χαρά, θρίαμβος, δόξα· 4. εορταστική εκδήλωση, διασκέδαση, κέφι.

αγλαΐζω / άγλαΐζω (ΑΜ)· λαμπρύνω, στολίζω, τιμώ, δοξάζω. || (αρχ.) 1. δίνω κάτι ως τιμή ή ως κόσημα· 2. (μεσ.) στολίζομαι με κάτι και νιώθω ευχαρίστηση γι' αυτό.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός. ΠΑΡ. (αρχ.) άγλαΐσμα, άγλαΐσμος, άγλαϊστός].

αγλαΐσις / άγλαΐσις (-εως), η (Μ)· [άγλαΐζω]· λαμπρυνση, φαίδρυνση.

αγλαΐσμα / άγλαΐσμα, το (Α) [άγλαΐζω]· αυτό για το οποίο χαιρέτα κανείς, κόσημα, στολίδι, τιμή, καμάρι.

αγλαΐσμος / άγλαΐσμος, ο (Α) [άγλαΐζω]· 1. καλλωπισμός, στολισμός, λαμπρότητα· 2. «άγλαΐσμος ρημάτων», στολισμός λόγων, καλλιπεία.

αγλαΐστις ο [άγλαΐζω]· αυτός που κάνει κάτι αγλαό, λαμπρό, αυτός που εξυμνεί κάτι.

αγλαΐστικός -ή, -ό [άγλαΐζω]· ο ικανός να κάνει κάτι αγλαό, λαμπρό.

αγλαϊστός / άγλαϊστός, -ή, -όν και -ός, -όν (Α) [άγλαΐζω]· διακοσμημένος, στολισμένος.

αγλάκητα και -ηχτα (επίρρ.)· χωρίς τρέξιμο, χωρίς βιασύνη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γλακητά].

αγλακητός και -ηχτός, -ή, -ό· ο γλακητός*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθετ. + γλακητός].

αγλακώ (-έω και -άω)· γλακώ*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθετ. + γλακώ].

άγλαμπρος -η, -ο (συνήθως για τον ήλιο και τη σεληνή) λαμπρός, ωραίος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < μτγν. επίθ. έκλαμπρος < έκ + λαμπρός].

αγλαόβοτρυς / αγλαόβοτρυς (-υος), -υ (Α)· αυτός που έχει πολύ ωραία, έξοχα σταφύλια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + βότρυς].

αγλαόγυιος / αγλαόγυιος, -ον (Α)· αυτός που έχει ωραία τα μέλη του σώματος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + γυίον].

αγλαόδενδρος / αγλαόδενδρος, -ον (Α)· αυτός που έχει ωραία δέντρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + δένδρον].

αγλαόδωρος / αγλαόδωρος, -ον (Α)· αυτός που δίνει λαμπρά δώρα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + δῶρον].

αγλαοεργός / αγλαοεργός, -ον (Α)· ο λαμπρός, ο ένδοξος για τις πράξεις του.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + -εργός < έργον].

αγλαοθηλές / αγλαοθηλές κατά τον Ησύχιο «άπαλόν».

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + θηλή].

αγλαόθρονος / αγλαόθρονος, -ον (Α)· αυτός που έχει λαμπρό θρόνο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + θρόνος].

αγλαόθυμος / αγλαόθυμος, -ον (Α)· αυτός που έχει ευγενική ψυχή.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + θυμός].

αγλαόκαρπος / αγλαόκαρπος, -ον (Α)· 1. (για δέντρα) αυτός που παράγει ωραίους ή πλούσιους καρπούς· 2. (για τη Θέτιδα) αυτή που έχει ωραίους τους καρπούς των χειρών· 3. ως επίθ. της Δήμητρας και των Νυμφών που δίνουν τους καρπούς της γης.

[ΕΤΥΜΟΛ. άγλαός + καρπός].

αγλαόκοιτος / αγλαόκοιτος, -ον (Μ)· κατά το λεξικό Σούδα, «ό πάνυ τίμιος», ο υπερβολικά τίμιος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + κοίτος].

αγλαόκολπος / αγλαόκολπος, -ον (Α)· (για γυναίκες) αυτή που φοράει φόρεμα με κομψές πτυχές.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + κόλπος].

αγλαόκουρος / αγλαόκουρος, -ον (Α)· λέγεται για την πόλη που έχει πολλούς και ωραίους νέους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + κούρος].

αγλαόκωμος / αγλαόκωμος, -ον (Α)· αυτός που λαμπρύνει τον κόμο, δηλαδή τη γιορτή, τη διασκέδαση, το γλέντι.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + κώμος].

αγλαομειδής / αγλαομειδής, -ές (Α) (για τον Έρωτα) αυτός που χαμογελά εύθυμα, χαρωπά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + μειδιώ ή μείδος].

αγλαομήτηρ / αγλαομήτηρ, ή (Μ)· αυτή που γεννά ωραία και ευγενικά παιδιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + μήτηρ].

αγλαόμητις / αγλαόμητις (-υος), ο, η (Α)· αυτός που έχει μεγάλη σοφία, συνετός, σοφός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + μήτις].

αγλαόμορφος -η, -ο (Α αγλαόμορφος, -ον)· 1. αυτός που έχει λαμπρή, ωραία μορφή· 2. ως επίθ. του θεού Διονύσου (CIG 1, 38).

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + μορφή].

αγλαόνους / αγλαόνους, -ον (Μ)· αυτός που έχει λαμπρό, σοφό νου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + νοῦς].

αγλαόπαις / αγλαόπαις (-αιδός), ο, η (Α)· αυτός που έχει πολλά και ωραία παιδιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + παίς].

αγλαόπεπλος / αγλαόπεπλος, -ον (Α)· αυτός που φοράει λαμπρό, ωραίο πέπλο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + πέπλος].

αγλαόπηγης / αγλαόπηγης (-εος), -υ (Α)· αυτός που έχει ωραίους βραχίονες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + πήγης].

αγλαοποιέω / αγλαοποιέω (Α)· κάνω κάποιον ένδοξο, λαμπρύνω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *άγλαοποιός < άγλαός + -ποιώ].

αγλαόπυργος / αγλαόπυργος, -ον (Μ)· αυτός που έχει λαμπρούς, επιβλητικούς πύργους.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + πύργος].

αγλαός / άγλαός, -ή, -όν και -ός, -όν (Α)· 1. (για πράγματα) λαμπρός, φωτεινός, ακτινοβόλος· 2. (για πρόσωπα) ωραίος, φημισμένος, ευγενής.

[ΕΤΥΜΟΛ. Πιθ. < *άγλαFός, που συνδέεται με τα γαλήνη, άγάλλομαι. ΠΑΡ. (αρχ.) άγλαΐα· (αρχ-μσν.) άγλαΐζω. ΣΥΝΘ. (αρχ.) άγλαέθειρος, άγλαόγυιος, άγλαόδενδρος, άγλαόδωρος, άγ-λαόθρονος, άγλαόκαρπος, άγλαόκουρος, άγ-λαόκωμος, άγλαόμητις, άγλαοστρίαίνα, άγλαό-φώνος, άγλαώψ· (μσν.) άγλαόκοιτος, άγλαό-πυργος].

αγλαότεκνος ο, η· 1. αυτός που έχει λαμπρά, εξαιρετα παιδιά· 2. η χώρα που έχει λαμπρούς, εξαιρετους πολίτες.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + τέκνον].

αγλαότευκος / αγλαότευκος, -ον (Α)· αυτός που έχει οικοδομηθεί, κατασκευαστεί ωραία.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + τεύχω].

αγλαότιμος / αγλαότιμος, -ον (Α)· αυτός που τιμάται μεταλοπρεπώς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + τιμή].

αγλαοστρίαίνα / αγλαοστρίαίνα, ό (Α)· (ως επίθετο του Ποσειδώνος) αυτός που έχει λαμπρή τρίαίνα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + τρίαίνα].

αγλαοφανής / αγλαοφανής, -ές (Α)· αυτός που

έχει λαμπρή, ωραία εμφάνιση.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + -φανής < φαίνω].

αγλαοφεγγής / άγλαοφεγγής, -ές (Α): αυτός που φέγγει λαμπρά, ζωηρά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + φέγγος].

αγλαόφημος / άγλαόφημος, -ον (Α): αυτός που έχει λαμπρή, μεγάλη φήμη.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + φήμη].

αγλαόφορτος / άγλαόφορτος, -ον (Α): αυτός που φέρει λαμπρό φορτίο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + φόρτος].

αγλαοφύτευτος / άγλαοφύτευτος, -ον (Μ): αυτός που έχει φυτευτεί ωραία, κομψά, πλούσια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + φυτεύω].

αγλαόφωνος / άγλαόφωνος, -ον (Α) [άγλαός]: αυτός που έχει λαμπρή, έξοχη φωνή.

αγλαοφάτις / άγλαοφάτις (-ίδος), η (Α): φυτό που ταυτίζεται με είδος του γένους Παιωνία η φαρμακευτική.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + φώς].

αγλαόχαρτος / άγλαόχαρτος, -ον (Α): αυτός που χαίρεται με τη λαμπρότητα, την ομορφιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + χαίρω].

άγλαυρος / άγλαυρος, -ον (Α): ο άγλαός*.

αγλαφάζω και αγλαθάζω. 1. καθαρίζω αυλάκι ή οχετό για να περνάει το νερό ανεμπόδια. 2. κοιλαίνω κάτι με σκάψιμο, βαθουλώνω. 3. αφήνω το νερό να περάσει καθαρίζοντας το αυλάκι, του «δίνω δρόμο». 4. ερευνώ λεπτομερώς.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ουσ. γλάφω (= κοίλωμα)].

αγλαφύρας / άγλαφύρας (επίρρ.) (Α): άχαρα, ακαλαίσθητα, άκομψα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γλαφυρός].

αγλαώψ / άγλαώψ (-ώπος), ο, η (θηλ. και άγλαώπις) (Α): 1. αυτός που έχει λαμπερά, φωτεινά μάτια. 2. λαμπερός.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγλαός + ώψ].

άγλειφτος -η, -ο [γλείφω]: αυτός που δεν τον έγλειψε κάποιος.

αγλέουρας και αγλέορας και αγκλέορας και αγκλέουρας, ο. 1. (Bot.): κοινή ονομασία του δηλητηριώδους είδους *Euphorbia biglandulosa* του γένους Ευφορβία* της οικογένειας των Ευφορβιδών. 2. (φρ.) «έφαγε τον αγλέουρα», έφαγε υπερβολικά, μέχρι σκασιού.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. έλλέβορος > έλλέβορας > άλλέβορας > άλλέουρας > αγλέουρας. ΠΑΡ. άγλεουρίζω].

αγλεουρίζω και αγκλεουρίζω [αγλέουρας]: 1. δηλητηριάζω τα νερά ποταμού, λίμνης ή θάλασσας με αγλέουρα, για να πιάσω τα ψάρια ή τα χέλια που θα δηλητηριαστούν με αυτόν τον τρόπο. 2. ψαρεύω σε ποταμό, λίμνη ή θάλασσα, αφού προηγουμένως δηλητηριάσω τα νερά με αγλέουρα.

αγλευκής / άγλευκής, -ές (Α) [γλεύκος]: ο μη γλυκός, ο ξινός.

άγληνος -η, -ο [γλήνη]: αυτός που δεν έχει γλήνη*, μάτια, ο τυφλός.

αγλί το- βλ. *αγκλί*.

αγλιά η- βλ. *αγκλιά*.

αγλίθα και αγλίθα και αγουλήθρα και γλίθα και αγγλίδα, η. 1. σκελίδα σκόρδου ή φέτα πορτοκαλιού, μανταρινιού κ.λπ. 2. αδένας. 3. νόσος του ήπατος των αιγοπροβάτων, εχινόκοκκος. 4. γενιά.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αρχ. ουσ. άγλις*].

άγλινος -η, -ο: αυτός που δεν έχει γλίνα*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γλίνα].

άγλις / άγλις (-ίθος και -ίδος) και άγλίσ (-ίθος), η (ΑΜ): 1. σκελίδα σκόρδου. 2. (συνήθως στον πληθ.) *αί άγλιθεσ*: το κεφάλι σκόρδου και οι σκελίδες που το αποτελούν.

[ΕΤΥΜΟΛ. Αβέβαιης ετυμολογίας, πιθανότατα να συνδέεται με το *γέλις*, που έχει την ίδια σημασία].

άγλισχρος / άγλισχρος, -ον (Α) [γλίσχος]: ο μη κολλώδης, ο ολισθηρός.

αγλίτια / άγλίτια, τα (Α) [άγλις]: σκόρδα.

αγλίτσιαστος -η, -ο [γλιτσίαζω]: αυτός που δεν έχει γλιτσίασει ή δεν έχει γλίτσει, ο καθαρός.

αγλίτωτος -η, -ο: λανθασμένη γραφή αντί αλγύτωτος*.

άγλυ άγλυ (Α): (σκυθική λ.) κύκνος.

αγλύκαντος και -αστος, -η, -ο. 1. αυτός που δεν γλυκάθηκε ή δεν είναι γλυκός, άγλυκος, πικρός. 2. αυτός που δεν ευχαριστείται ή δεν ευχαριστηθηκε, πικραμένος, δυστυχισμένος. [ΕΤΥΜΟΛ. < *γλυκαντός < γλυκαίνω, όπως το απίκραντος < πικραίνω: το αγλύκαντος από μη γλυκασμένος < *γλυκάζω].

αγλυκασιά η [αγλύκαστος]: ανεπαρκής γλυκύτητα.

αγλυκής / άγλυκής, -ές (Α): ο αγλευκής*.

αγλύκιαστος -η, -ο: ο αγλύκαντος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + *γλυκιστός < *γλυκιάζω].

αγλύκιστος -η, -ο: ο αγλύκαντος*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + *γλυκιστός < γλυκιάζω].

αγλυκόριζα η- η γλυκόριζα*.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- προθετ. + γλυκόριζα].

άγλυκος και ανάγλυκος, -η, -ο [γλυκός]: 1. αυτός που δεν είναι αρκετά γλυκός ή δεν είναι καθόλου γλυκός. 2. άνοστος, αηδιαστικός.

αγλυκοσάλιαστος και -ιστος, -η, -ο [γλυκοσάλιαζω, -ίζω]: αυτός που ποτέ δεν ευχαριστηθηκε στη ζωή, που πάντοτε ήταν δυστυχισμένος.

αγλυκοσάλιαστος -η, -ο: ο αγλυκοσάλιαστος*.

άγλυπτος και άγλυφτος, -η, -ο (για ξύλο ή πέτρα) αυτός που δεν τον έχουν πελεκήσει, απελέκτος, άξεστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γλυπτός < γλύφω].

αγλύτωτος -η, -ο [γλυτώνω]: αυτός που δεν γλύτωσε από κάποιον κίνδυνο, που δεν σώθηκε.

άγλυφος / άγλυφος, -ον (Μ): ο άγλυπτος*.

άγλυφτος -η, -ο: ο άγλυπτος*.

αγλώσσευτος -η, -ο: αυτός που δεν κακολογήθηκε, δεν συκοφαντήθηκε, ακακολόγητος, αδιάβλητος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < *γλωσσεύω < γλώσσα].

αγλωσσία η (Α άγλωσσία) [άγλωσσοσ]: 1. (νεο-ελλ.) η απουσία γλώσσας γενικά 2. ειδικότερα, η δυσχέρεια στη γλωσσική έκφραση, που οφείλεται στην έλλειψη επαρκούς και συνεπούς γλωσσικού οργάνου· || (αρχ.) η έλλειψη ευφράδειας, ευγλωττίας.

αγλωσσολόγητος -η, -ο [γλωσσολογώ]: 1. ο αμύητος στη γλωσσολογία· 2. αυτός που κάνει γλωσσολογικά λάθη.

άγλωστος -η, -ο (Α άγλωστος, -ον): αυτός που δεν έχει γλώσσα· || (αρχ.) 1. άφωνος, άλαλος· 2. βάρβαρος, βαρβαρόφωνος· 3. αυτός που στερείται ευγλωττίας, που δεν έχει ευχέρεια λόγου.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- στερητ. + γλώσσα. ΠΑΡ. άγλωσ-σία].

αγλωσσοφάγωγος -η, -ο [γλωσσοτρώγω]: αυτός που δεν τον γλωσσοφάγαν, ασυκοφάντητος, ακακολόγητος.

αγλωσσοχαρίτως / άγλωσσοχαρίτως (επίρρ.) (Μ): χωρίς κολακεία, με ειλικρίνεια.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- στερητ. + γλώσσα + χάρις].

αγλώσσωτος -η, -ο: [*γλωσσώνω]: αυτός που δεν έχει γλώσσα ή γλωσσίδι.

άγλωττος / άγλωττος, -ον (Α) [γλωττα]: αττικός τύπος του άγλωστος*.

άγμα / άγμα, το (Α) [άγνυμι]: θραύσμα, συντριμμα, τεμάχιο.

αγμός / άγμος, ο (Α) [άγνυμι]: 1. θραύση, κάταγμα, σπάσιμο· 2. απόκριμος βράχος.

αγναθία η: η έλλειψη της κάτω γνάθου, του σαγονιού.

[ΕΤΥΜΟΛ. Ελληνογενές < α- στερητ. + γνάθος + καταλ. -ία, προβλ. νεολατιν. *agnathia*].

αγναθοκέφαλος -η, -ο: αυτός που γεννήθηκε με κεφάλι το οποίο δεν έχει κάτω γνάθο.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + γνάθος + κεφάλι].

άγναθος -η, -ο [γνάθος]: αυτός που δεν έχει γνάθους, σαγόνια.

άγναμπος / άγναμπος και άκναμπος, -ον (Α): άκαμπος, αλύγιτος, ανέλδοτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < ά- στερητ. + γναμπτός ή κναμπτός των ρημάτων γνάμπω ή κνάμπω].

αγναντεια το [αγναντεύω]: 1. επισκόπηση, κοίταγμα από μακριά· 2. ύψωμα από όπου επισκοπεί κανείς τη γύρω περιοχή ή κοιτάζει μακριά.

αγναντερός -ή, -ό· 1. (για τόπο) αυτός από τον

οποίο μπορεί κανείς να επισκοπεί τον χώρο· 2. ο ορατός από παντού, περίοπτος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < επίρρ. αγνάντια + παραγ. κατάλ. -ερός].

αγναντεύω: βλέπω, παρατηρώ κάτι από μακριά και συνήθως από ψηλά, ατενίζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < επίρρ. αγνάντια. ΠΑΡ. αγνάντευμα].

αγνάντι (επίρρ.): βλ. αγνάντια.

αγνάντια και αγνάντι (επίρρ.): απέναντι, αντίκρυ.

[ΕΤΥΜΟΛ. Από τη συνεκφορά: τα εναντία > *ταίναντια > *ταρνάντια > τ' αγνάντια. Λιγότερο πιθανή η παραγωγή από το *έκναντια που προτείνει ο Ρ. Kretschmer (*Lesbische Dialect* 174). ΠΑΡ. αγναντερός, αγναντεύω, αγναντιάζω, αγνάντιος, άγναντος].

αγναντιάζω και -ίζω· 1. παρατηρώ από μακριά, αγναντεύω· 2. βλέπω κάτι απέναντί μου, αντικρίζω.

[ΕΤΥΜΟΛ. < αγνάντια].

αγναντιστός -ή, -ό [αγναντιάζω]: 1. αυτός που βρίσκεται απέναντι, αντικριστός· 2. (επίρρ.) αγναντιστά: απέναντι, αγνάντια.

αγναντίζω [αγνάντια]: βλ. αγναντιάζω.

αγνάντιος -α, -ο [επίρρ. αγνάντια]: 1. αυτός που βρίσκεται απέναντι, αντικρινός, αντικριστός· 2. (το ουδ. ως ουσ.) το αγνάντιο· α) θέα από μακριά, αγνάντευμα· β) ύψωμα από όπου βλέπει κανείς τη γύρω περιοχή.

άγναντος -η, -ο, [αγνάντια]: ορατός από παντού, περίοπτος.

αγναντώ: αγναντιάζω*.

άγναπτος / άγναπτος, -ον (Α): βλ. άγναφος.

αγναφόπετσο και -πέτσι, το· το ατελώς κατεργασμένο ή ακατέργαστο δέρμα.

[ΕΤΥΜΟΛ. < άγναφος + πέτσι].

άγναφος και -φτος, -η, -ο (Α άγναφος, -ον και άγναπτος, -ον) [γνάπτω]: (για υφάσματα ή ενδύματα) αυτός που δεν λευκάνθηκε, δεν ξάνθηκε, δεν λαναρίστηκε· || (νεοελλ.) 1. (για δέρματα) ακατέργαστος ή ατελώς κατεργασμένος, ξηρός, τραχύς· 2. (για ανθρώπους και ζώα) αυτός που δεν ασκήθηκε, ο αγύμναστος· || (αρχ.) ο τύπος άγναπτος, -ον και με τη σημασία ακαθάριστος, άπλυντος.

άγναφτος -η, -ο βλ. άγναφος.

άγνεθος -η, -ο [γνέθω]: βλ. άγνεστος.

αγνεία η (Α άγνεία) [άγνέω]: καθαρότητα, αγνότητα, παρθενία· || (μυν.) αγαμία· || (αρχ.) 1. αυστηρή τήρηση των θρησκευτικών καθηκόντων· 2. (στον πληθ.) αί άγνείαι· τελετές καθαισμού, εξαγνισμού.

άγνεστος και άγνεθος, -η, -ο: αυτός που δεν γνώστηκε, δεν μεταβλήθηκε σε νήμα, ο άκλωστος.

[ΕΤΥΜΟΛ. < α- στερητ. + *γνεστός < γνέθω. Ο τύπος άγνεθος από τον ενεστώτα].